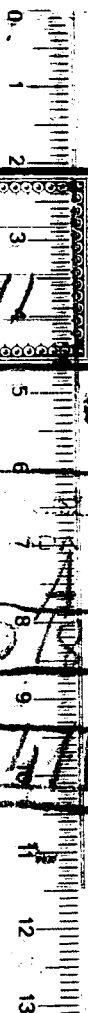
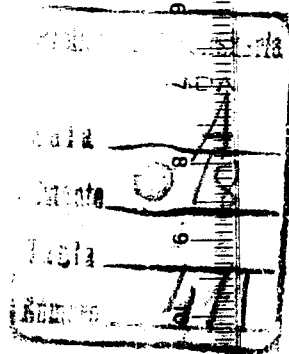
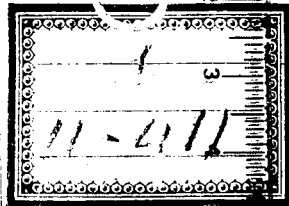

11-2111
25 to 10-2111

BENEVOLO LECTORI

*Del Colegio de la Compañía de N. S.
de Granada. N. S. R.*

Benevole lector, si seria & prisca
Catone digna lectitare amas, nihil
tibi in hac arena negotij. Quae
frontem caperant, quae supercilium attollunt,
qua morosa dictionis plena sunt, alibi quaras
oportet. Aliter hic libellus noster, aliter Si-
bylla loqui amant. Non hic Principum de
regni rebus consilia, non vite gerunda ra-
tiones, non Academicarum spinosa quae-
stiones, non Iurisperitorum aut Medicorum
ancipites casus gravi oratione explanantur.
Ludicra sunt, jocosae sunt & doctae festivitatis
authoramento gratiae dissertationes, quas
offero. Scripsere illas viri eruditiores, quos à
gravioribus occupationibus & curis ad has
succurrarum horarum commentationes sua
subinde avocavit voluptas, sive ut ipsi le-
vamentum aliquod negotiorum inde pete-
rent, ac temporis partem eruditus istiusmodi
nugis fallerent; sive ut doctrina sua, ingenii
ac industriae aliquod documentum in pertra-
ctandis rebus frivolis & omnium iudicio
contemptissimis publicè flarent. Amat enim
istis

4.
ifusmodi vices & jocandi intervalle hu-
mana ratio. Ita orbi universo præst Titan,
modo serenum, modo nubilum adspicimus.
Ita terræ quassator Neptunus, modo mala-
ciam amat & placidus ventis stat, modo flu-
ctus ac tempestates ciet. Nec semper Homero
serius est ipse Iuppiter pater hominumque
Deumque, aut de Gracorum, ac Trojano-
rum bellis deliberat, sed Vulcanum loripe-
dem suum subinde ridet, & aut domi con-
vivia cœlicolis suis parat, aut ad Æthiophas
commessatum abit. Doctorum quoque ani-
mi tempora curarum remissionumque divisa
habent, & cœlestes mentis igniculi jucundif-
simarum meditationum flabello excitandi
sæpenumero. Testatur hoc de socero suo Iu-
lio Agricola Tacitus. Nec aliter vivimus
ipsi. Puerorum crepundia & cunas adspe-
ctare subinde volupe nobis est. Ne tamen
jocos solum & nugæ pretio distrahere vi-
dear, ita statuas velim, sub nugarum in-
volucro serios sapissime sensus occultari, &
aut vitæ melioris momenta, aut naturæ my-
steria, aut philosophorum placita explicari.
Silenos Alcibiadis quis contempserit? quan-
quam enim prima fronte viles essent nec asse-
stimandi, tamen aperti nescio quod numen
ostentabant, ut artificiosam sculptoris ma-
num gratiorem faceret jocosus error. Prin-
cipum & nobilium matronarum elegantio-

res

9.
res vultus apud nostrates tegunt, aut flam-
mea, aut exempriles oculi. Nec tamen pro-
pterea eas despexerint formarum arbitri ac
censores rigidi. Quare & nos cum Ioco-seria
damus, aliquod huic opusculo pretium debe-
ri, aliquam nobis gratiam arbitramur. Nul-
lum enim vitæ tempus vel studiorum genus
est, quod non insignem ex hujus libelli lecti-
one utilitatem capere possit. Si adolescens
es, si mare fluviosque conscendere amas, Ar-
tem natandi consule. Docebit ea manuum
pedumque artificiosos jaetus, & oborto forte
nausfragio, aut de puppi depulsum à Palinu-
ri sorte vindicabit. Si senex es, aut nodosa
te Podagra infestat, aut tenebrosa Cæcitas;
si, cuiuscumq; ætatis, tremula Febris: horum
malorum laudes ac commoda præsens libellus
enarrabit. Si vir es, & dignitati masculini
sexus præjudicium creari credas, quod è Luto
re vilissima originem ducas, ecce, quanta sit
Luti ipsius præstantia & utilitas docebit
Majoragius. Si Physicus naturam scrutari
amas, de animalium quorundam, pulicis,
formice, anseris custodis quondam capit olii,
Asini, picæ, pediculi, elephantis, ac muscæ
varia indole differentes audi viros clariss-
imos, Cœlium Calcagninum, ~~M. B. B. B.~~,
Scaligerum, Passeratium, Heinsium, Lip-
sium, Scribanium. Si Astrologia studiosus,
Umbræ originem, mutationes varias, nobi-
litate,

litatem, ingenium, virtutes, honores ingeniose ac erudite expedit magnum quondam magni patris incrementum filius Doufa. Si Grammaticus, horum studiorum tadia & tetricas institutiones belli Grammaticalis lectione leua ac discute. Si Philosophia abstrusioris amans es, plurima passim inuenies, que non solum admirationem ingenerare queant, sed & subtilissimarum commentationum voluptate mentem perfundent. Qualis est Doctissimus de ente rationis, Doctissimi viri Caspari Barlai tractatus; habes quoque eiusdem, dubitare licet an doctior an vero iucundior sit de Nuptiis Peripateticis dissertationem. Denique, cum ut oblecteris hunc libellum offeramus, non ex re visum nobis est contractis in perpetuum rugis Heraclytum, sed cuius frons latitia sedes fuisse videtur, Democritum sive risus encomium tibi exhibere, huius non commoditates modo sed, etiam necessarium usum Erycius Puteanus (quem non sine causa sua de medullas quis dixerit) dilucide proponit. Accedat & hoc ad libelli huius commendationem, quod in argumento sterili prorsus ac moroso scriptores hi preclaras ingenii sui dotes explicauerint, & incredibili dictionis suavitate veluti nectare ac myrothecio declamationes suas perfuderint: hoc gloriosum arbitrati, si de rebus contem-

ptissi-

ptissimis ac nullius pretii, quasque in Vela-bro teruncio emas, maximam laudem consecrarentur. Quin & illud in hoc scribendi genere opportunum accidit, quod preter novitatis commendationem, etiam brevitatis accessit patrociniū, ut si quid forte morosioribus displiceat, cito desinat displicere. Sed operosior sum, quam debebam, in commendatione optimarum mercium, quibus qui pretium ac dignitatem non capit, illi Apollinem, Musas, Gratiasque omnes iratas esse oportet. Vale lector, & his frue.

Hoc

HOC VOLVMINE
CONTINENTVR.

	pag.
<i>Laus Podagrae</i> , Bilibaldi Pirckheimeri. 100	
<i>Encomium pulicis</i> , Cælii Callagnini. 41	
<i>De arte natandi</i>, per Nicolaum	
<i>Wibehus</i> <i>Wijeman</i> . 57	
<i>Laus Formicae</i> , Philippi Philippi 165	
<i>Encomium Luti</i> , M. Ant. Majoragii. 185	
<i>Laus Anseris</i> , Jul. Cæfaris Scaligeri. 233	
<i>Encomium Asini</i> , Joan. Passeratii. 237	
<i>Laus Umbrae</i> , Jani Doufæ F. A. E. 248	
<i>In Obitum Picae</i> , Italo quodâ auctore. 280	
<i>De Ente Rationis</i> , Casparis Barlæi. 283	
<i>Nuptia peripatica</i> , Ejusdem. 313	
<i>Laus pediculi</i> , Danielis Heinſii. J. V. 351	
<i>Bellum Grammaticale</i> , Andreae Saler-	
nitani. 369	
<i>Laus Elephantis</i> , Justi Lipsii. 417	
<i>Encomium Febris quartanae</i> , Guil.	
Menapii. 445	
<i>Encomium Cacitatis</i> , Iacobi Gutherii. 447	
<i>Musca Principatus</i> , Francisci Scribanii. 531	
<i>Democritus Seu de Risu</i> , Erycii Puteani. 555	

Viri Illustris
Auctoris damnati permissi
BILIBALDI PIRCKHEIMERI,
Eq. aurati & Conſil. Cæſſ.

APOLOGIA,

Sive

LAVS PODAGRÆ,

*Opusculum imprimis jucundum
lectu, ac festivum.*

Inter propria quidem inventionis opuscula Bilibaldi in primis jucundum lectu ac festivum est illud, quo Podagræ apologiam quandam attribuit, qua se à judicio capitis liberaret; quod scriptum Iacobo de Bannissis Decano Tridentino, S. Cæs. Maj. Secretario dedicat. Nam cum inter cæteras vitæ molestias hanc quoque Bilibaldus experiri cogere, ut delicatæ istius Reginæ aulicus fieret, cui servitia sua diu præstaret, descriptionem ipsius laudum aggressus voluit, si forte hanc dominam eâ ratione placaram erga se clementiorem reddere posset: Aut certe, ut sibi ipsi levamentum inde peteret, ac tempus eruditæ ejusmodi nugis falleret. Erat enim vir ille non solum, ubi opus erat, gravis & severus, verum etiam in loco & oportune jucundus, comis, hilaris & jocosus, dualque res, quæ haud facile concurrere aut misceri solent, etiam Nazianzeno teste, sic aptè temperavit, ut simul & perquam amabilis & gravissimus esset: sive, ut Nazianzenus loquitur, ὡς τὸ ὀνότως ἱεροσμιλιώτατος τε ἀμα γυνέος καὶ ἱεροσμιλιώτατος. ἀ χαλεπὸν ἀμφοτέρω συνδραμεῖν. Quod de socio suo Julio Agricola scribit Tacitus: Eum tempora curarum remissionumque divisa habuisse; ubi conventus ac judicia poscerent, gravem, intentum, severum, & sapiens misericordem; ubi officio fatiscatum, nullâ ulera senatoris personâ, tristitiam & arrogantiam & avaritiam exuisse: nec illi (quod est rarissimum) aut facilitatem deminuisse auctoritatem, aut severitatem amorem. Idem de Bilibaldo quoque verissime dici, ex aliquot documentis cognovimus.

JACOBO BANISSIO,

Decano Tridentino dignissimo,

BILIBALDUS PIRCKHEIMER

S. D.

Duo mihi longe diversa accidere solent, Bannissi præstantissime. Amici enim quotidie mihi scripta, & convitius quidem extorquere nituntur, turpe esse contententes, cum docti pariter & indocti hac tempestate scribant, me solum peritura parcere charta. At emuli nunquam non mihi vitio vertunt, quod homo, ut vocant, Laicus, me litteris & negotiis, minus ad me pertinentibus, immiscere audeam. Ut igitur amicis morem gererem, non tamen offenderem emulorum aures delicatiores, materiam sumpsi, nemini præterquam podagricis molestam; quorum tamen indignatio, ob pedum tarditatem minus mihi timenda erit. Chiragra vero egregie me etiam ab manibus illorum defendet, ita ut undique tactus videar. Nec insuave fuit vetera repetere studia, ac ea reficere in ludicris, quæ olim etiam invitatus tractare cogebat. nam & veteranus aliquando arma desucta & navitarudentes attrèctare gaudet depositos: & ni fallor, ineptiendo sensi, me non inconcinne nugari, & si frontem perfricare vellem, lon-

ge argutius mentiri posse, quam plerosque qui nimis insulse etiam in seriis nugantur, nemini tamen unquam persuadent. Sed & exemplum habeo, cum quidam Tyrannidem, alius Febrem, ille Calvitium, hic vero Stultitiam laudaverit. Cur igitur mihi soli non liceret, quod nemini prohibitum esse cernimus? Tibi vero, Bannissi optime, non ob communem calamitatem, aut ideo has nugas mitto, ut tu illas aliquid esse censeas, sed ut veterem nostram & nunquam intermorituram reficem amicitiam. Proinde, si potes, consolationem aliquam expiscare: nam tantum abest, quo ego ullum Podagra beneficium agnoscam, ut illam quotidie sentiam molestiorem: nisi inter secunda, & non potius rideam, putes collocandum, quod stultus ego, à stultis persuasus medicis, perpetuum septennium frustra ab omni vini abstinnerim usu, idque inter peregrinationes multiplices, & legationes ferme assiduas, cum Divum nostrum Cæsarem Maximilianum, nonnunquam per eas regiones sequi cogerer, ubi aqua potus quoque pestilens esset; sed tandem respici. Tu vero, ni irrideri velis, ne in similem aliquando errorem incidas cave, & me ut semper fecisti amantem ama. Nuremberge, Kalend. Octobris, anno Salutis M. D. XXI.

BILI-

BILIBALDI PIRCKHEIMERI

APOLOGIA

PODAGRÆ.

Non sum ignara, Judices æquissimi, quam sit res difficilis, ac odii plena, opinionem semel conceptam, ac jam diu inveteratam ex hominum delere mentibus, maxime insediti & imperiti vulgi, quod non tam prudentia ad judicandum duci, quam omni quodam impetu & furore rapi solet. Nec mirum, cum delectu careat, si etiam absque discrimine sententiam ferat. Quo pacto enim recte judicari posset, ubi stoliditas prudentiam, temeritas rationem, consilium animi superavit impotentia? Proinde summopere lætor, tempus mihi aliquando oblatum, ac facultatem concessam esse, ut tandem inimicorum maledictis respondere, & insani vulgi objecta diluere valeam, ne semper male audire cogar, & nunquam mihi libere loqui per-

mittatur. Quamvis non tam mea, Judices, quam vestra interesse reat, ne quis accusatus tantum, minime vero auditus seu convictus pereat, quo non optimus quisque à pessimis hominibus temere infimuletur, infimulatus condemnetur, condemnatus ultimo afficiatur supplicio. Non injuria igitur conspectus hic vester, clementiæ ac mansuetudinis index, vehementer me recreat, ac confessus celeberrimus ita reficit, ut omnem timorem, omnemque suspicionem, penitus ex animo rejecisse videar. Cur enim timerem? cum ea vos sapientia, ea integritate & innocentia præditos sciam, ut non solum nil mali suspicari, sed cuncta sperare debeam, quæ apud homines sancta, justa, pia, & plane existimatione vestra digna habeantur.

Verum antequam de causa dicere incipio, vos, Judices clementissimi, oro & obtestor, ut attente, & cum bona venia, verba mea ad finem usque audiat, & me meum dicendi ordinem servare patiamini, ac interim donec à me peroratum fuerit, sententiam vestram suspensam teneatis. Deinde, si quam contra me concepistis iracundiam, exuat, odium seponatis, indignationem abjiciatis, potiusque rem ac causam ipsam, quam adversario-

rum

rum dicta aut personam meam, consideretis. Tum autem ne ægre feratis, si opinionem aliquam sinistram, ac temere contra me confictam, sermo convellat, ratio labefactet, veritas denique extorqueat. Id si fiet, plus hodie apud vos veritatem & justitiam valituram spero, quàm nequitiam, invidiam, aut omnes omnium criminationes & calumnias. Plane enim me ostensuram confido, tot ac tanta, quæ mihi objiuntur mala, ut plurimum, non tam mea, quam adversariorum culpa accidere. Inde si quæ sunt, non tam gravia, sed longe esse leviora, quam illi velint aut censeant. Demum me etiam multorum bonorum causam esse, ac maxima & innumera sæpius afferre commoda. Nolite, Judices, nolite perturbari, sed quieti, ut cæpistis, me quæso audite, nisi enim cuncta quæ promitto, & plane quidem ostendero, in arbitrium vestrum positum erit, me etiam post causam auditam condemnare: ac ita fiet, ut vosmet ipsi ab omni suspitione liberi & à culpa alieni esse videamini, nec ego, si convicta fuero, ullam pœnam recusare ausim. Sin vero omnia quæ polliceor præstitero, rogo, ut non tam mihi favere, quam officii vestri memores esse velitis, quo ea quæ fas & jura permittunt, sententis etiam consequi possim æquissimis.

A 4 Cæ-

Ceterum priusquam adversariorum objecta diluere aggrediar, ante omnia mihi necessarium arbitror, ad populi rurorem & famæ malum respondere. Nam si bona (inquiunt adversarii) & tam multorum commodorum es causa, quare omnes tam impense te oderunt, execrantur, ac detestantur? Nam etsi fama sæpius, non tamen semper errare consuevit, præcipue cum inveteravit tam diu, ac passim & ubique increbuit. At ego egregios illos accusatores meos vicissim interrogavero, cur & pueri magistros suos, etiam sapientissimos, odere? cur improbi etiam leges optimas vituperant? Ideo nempe, quia præceptores discipulos bonis imbuunt artibus, ac meliores reddunt: leges vero malis impedimento sunt, ne cuncta, quæ volunt ac cupiunt, patrare audeant. Verum non ideo magistri mali, quoniam à pueris odio habentur; nec leges iniquæ, quoniam à pessimis hominibus vituperantur: sed potius iudicio pueri carent, ac quemadmodum febricitantes de potu, ita illi de institutione male iudicant. Flagitiosi vero cum sceleribus cunctis sint inquinati, vellent, rejectis legibus, omnia, quæ luberent, potius licere, quam mala eorum facinora frœnis quibuldam coërceri. Non igitur confestum malus erit, qui

qui à multis, sed qui iuste & à bonis vituperatur hominibus: quemadmodum nec ille bonus, qui multorum, sed qui proborum tollitur præconiis.

Cum enim semper & ubique malorum superet numerus, nemo bonus illorum iudicio bonus esset, cum neminem nisi sui similem laudare consueverint. At tantum abest, ut inertis vulgi iudicium, præcipue apud bonos, alicujus sit momenti, ut quam sæpiissime, qui male à malis audiunt, optimi censentur viri: quemadmodum è converso pessimi & nullius frugis sunt homines, qui populari aura in cœlum usque feruntur. Unde & divinus ille Plato recte censebat, Quicquid vulgo placeret, vel solum ideo suspitione dignum esse, etiãsi virtutis specimen quoddam præ se ferre videretur. Desinant igitur adversarii mei & mihi quoque rumores objicere insanos, ac potius sibi ipsis incommoda, dolores, & diros, quos nunquam patiuntur, cruciatus, acceptos referant.

Ita enim vivunt, imo ita bibunt, ita luxu & deliciis cunctis disfluunt, ut etiam me invitam sæpiusque reluctantem, in suum contubernium pertrahant, ac festinare compellant. Raro enim, imo vero nunquam sponte, sed semper coacte, ad

illos accedere soleo. Quod si pestis, ut ipsi volunt, universi humani generis forem, non solum quibusdam, sed omnibus molesta essem: nunc vero tantum abest, ut cunctis nocere valeam, ut etiam à multis quam lubentissime declinem. Non enim duris illis & agrestibus oblector hominibus, qui nunquam quiescunt, sed assidue corpus labore exercent, nunquam vel raro genio indulgent, famē tolerant, ac simplici satiantur cibo, sitim aquæ potu sedant, male vestiuntur, pejus cubant, & qui ita sunt animati, ut voluptatibus cunctis renuntiarint.

At præclari illi accusatores mei, dum die noctuque pergræcantur, otio marcent, labores uti pestem execrantur, voluptatibus cunctis, maxime Venereis, enervantur, cibos terra marique conquirunt pretiosos, gulam assidue condimentis omnifariis irritant, bibendi modum non necessitate, sed libidine metiuntur, ac sitim minime vino extinguunt provinciali, sed exotico irritant, super plumis volvuntur mollissimis, ac non superbe tantum, verum monstrose quoque vestiuntur, & omnibus deliciis, quas humana adinvenit nequitia, abutuntur, ita ut animum pariter & corpus enervent, mihi que sapius, quamvis sum delicatissima, ob lu-

ob luxus nimios nauseam concitent: omnem tamen culpam in me unam conferre solent, penitus immemores, vitam suam corruptissimam, ac pessimis vitiis contaminatam tot malorum causam esse: cumque ipsi tota errent vita, me tamen, si Diis placet, nunquam accusare & traducere desinunt, nihilo justius, quam si quis violenter seipsum in ignem aut mare præcipitaret, obiterque flammam, seu undas incusaret, tanquam periculi sui causa essent præcipua, & non potius ipsemet sponte se perditum iret. Sed ita natura comparatum humana, ut unusquisque culpam propriam lubens in alium rejiciat, ut dum illum incusat, ipse innocens esse videatur, etiamsi solus totius mali causa existat. Sane non hoc exigo, ut verbis meis solis fides adhibeatur, ipsos accusatores precor intueamini, Judices; ipsorum inspicite corpora, facies, cutim, ora, colorem, aspectum, incessum: & nisi hæc omnia extremæ luxuriæ signa esse invenietis, nihil moror, quin ultimum subeam discrimen. Non igitur tam ego noxia; sed ipsi sunt, qui me deliciis suis inescarunt; ipsi sunt, qui me invitam retinent; ipsi sunt, qui omnia pervertunt, ac inde totam in me culpam convertunt. Adsum, abesse me volunt: absum, vitiis suis

suis revocant : in morbo sanitatem, in sanitate morbum quærunt, salutem propriam negligunt, ac illum à me non desinunt repetere: sibi ipsis malefaciunt, ac à me beneficentiam exigere justum putant; turpiter volunt vivere, inde mihi nequiter maledicere. Considerate igitur, Judices, quid eos impetrare conveniat, quos vita propria arguit, quos corporis habitudo prodit, quos consuetudo inveterata reprehendit. Non cogitant eos bibere ac esse oportere, ut vivant, & non ideo vivere, ut edant & bibant. Non perpendunt, tantum lurcones & ventri deditos mihi infestos esse. Nemo enim, nemo, inquam, tam impensè me accusat, nisi luxuriosi; nemo me crudelitatis arguit, nisi luxuriosi: nemo me inauditam esse damnatam clamitat, nisi luxuriosi. Hæc cum ita se habeant, Judices, audentne adversarii mei contra hiscere? audentne in conspectum vestrum prodire? audentne pœnam, quam mihi innocenti irrogare contendunt, deprecari? Sed ego illis insensa, & inimica sum. Cupiunt igitur inimicam ulcisci, ut ipsi plane inimicissimi esse inveniantur. Equidem si mihi tam odiosæ nullam concedendam esse putant veniã, cur totis viribus contendunt, ut ad eos veniam? Cur non talem vivendi modum insti-

instituunt, ut nil mihi in eos nec liceat nec lubeat? Etenim si effervescentem suam aliquando frœnarent libidinem, & non tam procaciter omnibus abuterentur voluptatibus, forsitan & me quoque aliquando mitiorem experirentur. sin minus; tum saltem justam indignandi haberent occasionem. Sed difficile est, eum esse abstemium, qui nil nisi luxuriari novit; difficile est hominem frugi esse, qui in tota vita nil nisi potare consuevit. Ferant igitur quod evitare nolunt, & ita valeant ut vivere consueverunt. Etenim ita existimo, qui nil habent in vita jucundius, quam ut vitam turpissimis vitiis inquinent, vita eos ac sanitate penitus esse indignos. Nam vehementer errant, qui in tantis voluptatibus sanitatem quærunt, quemadmodum sapientes agunt, qui sanitatis tempore, cupiditates coërcent, assidueque de incolumitate cogitant. Porro cum me multis inescarunt modis & annis, ac vix tot deliciis obsequentem reddidere, inde repente rejicere, & omnem culpam in me unam vertere conantur. Quid mirum, si & ego obnitam, vindictamque aliquando condignam ab eis exigam, & me durius quam vellent, ob acceptas ulciscor injurias? Proinde multos enumerare possem, qui, cum invi-

ti, & ultima coacti pauperie, in quam ob luxum inciderant nimium, à lautiori cibo & potu abstinuissent, pristinam receperint sanitatem. quod minime evenire potuisset, nisi ipsi potius, quam ego, in culpa fuissent. Atqui cum laboribus cedam, nec penitus sobrietate elucter, plane liquet, an ego iniqua sim, vel potius egregii accusatores mei delinquant. Quæ vero ad personam meam attinent, adeo vilipendo, ut etiam inde gloriari soleam. Etenim qualiscunque sum, omnibus tamen æqualem me esse scio; Regibus, Pontificibus, Principibus, opulentis, tenuioribus, nobilibus & ignobilibus. Nulla enim apud me personarum est electio, nullum discrimen; nisi quod apud molles & delicatos potius, quam sobrios & abstemios esse cogor: non solum qui ita me suis blanditiis sollicitent, sed qui vi, & duris aliquando vinculis coerceant. Ceterum objiciet aliquis, non solum nepotes à me infestari, sed etiam temperatissimos quandoque homines, & qui mirum in modum à deliciis & luxu abstinent, male affici: verum si id aliquando, raro tamen accidere solet, ac ideo haud juste in exemplum trahi debet, aut potest. Atqui nec tum ego quidem potius, quam illorum parentes, sum accusanda. Quid mirum

mirum enim, cum majores cujuspiam valetudinarii existant, similes sibi quoque procreent liberos? Nihil enim convenientius, quam à simili generari simile. Quo pacto igitur, quod illis à natura ingeneratum est, aut parentum vitio evenit, juste mihi objici poterit? cum nec majorum stemmata, nec opum splendores, mihi referantur accepti. Desinant igitur mihi alienum vitium tanquam proprium imponere; & si majorum dignitate & divitiis gaudere justum putant, non indignentur, si etiam in morbis & ægritudinibus succedat hæreditariis. Qui si illi quoque modeste vivunt, & à superfluis temperant deliciis, longe mitius cum eis ago, quam aut parentum merita aut naturæ exigat perversitas. Neque enim, utcumque de me sentiant homines, tam improba sum, ut pari pæna, noxios juxta & innoxios affligam. Nec etiam tam immanis & fera, ut nunquam acerbiterem remittam: quemadmodum multi alii facere solent morbi, qui perpetuo cruciatu miseris affligere solent homines, veluti mentagra, phthiriasis, lepra, & reliquæ id genus infirmitates innumeræ, quæ præterquam quod omnem curam respuant, ad ultimam mortales perducunt desperationem. Etenim ab insidia infestationum ali-

aliquando interquiesco, & subditis meis sæpius longa dolorum concedo interval-
la. Non secus ac quispiam agricola, qui
fessos boves suo tempore ab aratro sol-
vit, & optata quiete refocillat. Porro
quod non tam noxia sim, ut me quidam
insimulant, vel inde liquet, quod raro
quis moleste ferre consuevit, cum primum
amicum aliquem à me correptum audi-
verit, sed potius in risum solvitur, accur-
rit, jocat, & ferme congratulari vide-
tur. Quod profecto nunquam eveniret,
si ego tam noxia aut molesta, ut ipsi præ-
tendunt, existerem. Unusquisque enim
cum amicum suum morbo aliquo insa-
nabili corripit audit, haud ridere vel exul-
tare, sed flere, aut saltem dolere consue-
vit. Quo pacto enim amicus esset, si ob
amici calamitatem rideret? Cum vero ri-
det, non me adeo malam & humani ge-
neris perniciem esse demonstrat. Etenim
sæpius videres totum amicorum agmen,
ad aliquem, à me correptum, advolare,
non insuavibus cavillis laceffere, & totos
dies lætos ducere, quod nunquam, si ego
tantæ læticiæ & jucunditatis conciliatrix
abessem, evenire posset. Ex quibus plane
constare arbitror, neminem tam obtusa
mentis esse, quin plane videat, adversa-
rios meos non tam me injuste accusare,
quam

quam seipsum præcipuam mali sui causam
ostendere, & si qua in me culpa depre-
henditur, longe esse leviolem, quam illi
arbitrentur, aut forsitan vellent.

Nunc vero si potero, edocere pergam,
quæ commoda, qualiaque sæpius assero
hominibus bona. Vos tantum, Judices,
oro, ut mihi, sicut huc usque fecistis, au-
res atque animos benigne præbeatis. Sa-
ne haud nego, me plerisque & admodum
molestam esse. Verum si recte conside-
rare voluerint, invenient profecto, multa
eis evenire bona, quibus penitus care-
rent, ni illa meo provenirent beneficio.
Quot enim mei gratia honorantur, cui
nemo alias à via cederet? Nam quamprimum
me homines alicui comitem esse
cernunt, illi locum dant, secedunt, & ob
me solam honore afficiunt, etiam si lon-
ge, vel ætate, fortuna, aut conditione
præstent seu superent. Multos curru sub-
limes, aut equis phaleratis vehi, sellæ
gestari cernitis, qui nisi meo uterentur
beneficio, pedibus iter facere cogerentur.
Quibusdam, cunctis aliis stantibus,
& inter Reges & Magnates, sedere licet.
quin non desunt principes ipsi, qui id ju-
beant & hortentur, cum interim clientes
pulvinaria & scabella sedilia afferant, ac
eos omni demereantur officio, & cuncta,
qua

quæ illis grata esse putant, subministrant, cum alioqui & citra meum favorem vix illos alloquio dignos ducerent. Considerate, Judices, num hæc sint vilia, & non potius votis etiam expetenda. Quin non solum in conventibus, sed & in conviviis præ ceteris honorantur. Nam ut plurimum in superiori accumbunt loco, & quamvis lautissima apponatur mensa, & quæ cibo ac potu, ut tunc fieri solet, illustrissima sit, mei tamen causa semper aliquid accedit, aut cibus delicatior, aut vinum suavius. Quinimo cunctis aliis tacentibus, & præsentis contentis abundantia, solummodo meis concessum est, quidquid lubet postulare, imo illos hospites ultro hortari ac rogare solent, ut rejecto pudore libere postulent, quidquid appetant. Id enim beneficii loco acceptare consueverunt. Sed dicit quispiam morosior, non tam honoris, quam calamitatis gratia hæc accidere. Ego vero non tam considerandum arbitror, cur aliquid fiat, quam quid boni inde eveniat, ac satis esse, tibi soli permitti, quod alias nemini conceditur. Nam nec egenus quispiam, cur, aut unde accipiat, tanti facere solet, quanti, ut habeat, acceptisque jucunde frui possit. Quid dico de egenis? nonne Reges ipsos quotidie cernimus integra

occu-

occupare regna, nec interim curare, si juste id fiat, aut injuste, dummodo illa possidere, & suæ possint subjicere cupiditati? Nec dubito, quin innumeros reperire possis inopes, qui se felicissimos putarent, si tali calamitate frui, & interim à labore, & dura pauperie interquiescere possent. Quid enim divitibus illis delicatius? quid ornatu eorum cultius? quid habitaculis elegantius? ad quorum aedes si accesseris, minime ut aliorum hominum situ squallent, aut neglectæ jacent, sed omnia rident, omnia fulgent, non secus ac in nundinis institorum tabernæ, aut festis diebus Deorum templa splendent; ita ut multos invenias, qui in tanta abundantia ægrotare mallent, quam in ultima illa paupertate recte valere. Adde quod huc defertur, quidquid egregii, aut elegantis in urbe est, quod vel visum oblectare, aut gustum recreare, sive auditum demulcere potest. Hic egregia artificum conspiciuntur opera, huc fructuum apportantur primitiæ, & si quid novi annua producit temperies. Hic demum cernere est, quicquid inter homines varium & delectabile habetur. Nec desunt interim, qui assidue rumores afferant novos, & identidem fabulis suavissimis aures meorum impleant, ita ut & Imperatorum,

torum, Regum, gentium, ac cunctorum hominum, sive pacis sive belli negotia præclare ibi expediuntur, nec quempiam latere possit, quid apud Thraces, quid apud Seres, quid etiam apud ultimos geratur Indos. Hæc omnia mea proveniunt opera & sedulitate, etiam si interim homines ignorent, quid in propria agatur domuncula. Porro dum mortales negotiis meis detineo, sæpius à variis gravissimisque periculis conservo casibus. Quam diu enim mihi sunt obnoxii, nec nisi se credunt furenti, non venando rabidis se objiciunt feris, non rixas suscitant, non cædes committunt nefandas, non capiti ob regularum casum timere coguntur. Sed extra teli jactum positi aliorum pericula ociosi ipsi recensere audiunt plerisque à rerum publicarum administratione, nec non à molestissimis Tyrannorum & Aulæ liberos negotiis, qui citra favorem meum, curis indefinentibus & perpetuis subjacerent ærumnis. Atqui nec interim rei desum domesticæ, sed strenue meos ad hanc augendam hortor, & impello. Quod eo est facilius, quo minus ob deambulandi impediuntur negotium. Non enim quia pedes aliquando suum negant officium, ideo & illi à sellulariis & quæstuariis arcentur arti-

artibus, sed tanto ad eos sunt aptiores, quanto ad ambulandum impotentiores. Igitur sedendo longe majores aliquando conquirunt opes quàm unquam currendo, aut etiam saltando cogere possent, quibus penitus carerent, si vagabundi hinc inde discurrere, & plena libertate possent frui. Non sunt hæc contemnenda, Iudices. Sed longe majora audietis. Etenim dum corporis gero curam, minime interim animum negligo, præcipue vero ingenium excolo. Etenim nulli vestrum dubium est, litterarum ac bonarum artium scientiam longe honoribus & multis antestare divitiis. Atqui ego illas egregie doceo, ac plurimos enumerare possem, qui meo beneficio ad linguarum cognitionem & doctrinam pervenerunt summam. Dum enim non habent quod agant, litteris bonis non desinunt incumbere: & ne frustra tempus labatur, quotidie eruditiores evadere contendant. Sed quid dico de linguis & litteris, cum etiam meos egregie in disciplinis liberalibus, & universa circulari scientia instituere consueverim? Potissimum vero lepidissima illa Musica, cujus harmonia & concentu, identidem curas pellere, & aures modulaminibus oblectare valeant suavissimis. Præterea & perbeille rhetorizare doceo; nam me-

artis ejusce non penitus ignaram esse, vel jam puto intellexistis. Quam primum enim invado quempiam, pariter & excusationis materiam etiam ex penitissimis Rhetorum locis subministro, ita ut hictalum intorsisse, ille pedem ad lapidem offendisse, alius ab alto cecidisse, aut aliud quid reticuli præterdat & inveniatur, quo hominum oculos præstringere, & causam suam quam vaferrime defendere queat, idque non solum Rhetorum more versibiliter, aut persuasive, sed ad Dialecticorum consuetudinem necessario & vere, addito etiam juramento, ubi fides defecerit, aut ita negotium exigere videtur. Sed ut obmittamus scientias humanas, nonne etiam cœlestibus meos imbucere soleo? veluti Astrologia illa, arte vere divina & antiquissima, cujus laudes etiamsi vellem, minime tamen explicare possem. Nam & propter excellentiam singularem, Deos inventores habere meruit, ac in tanto olim fuit honore, ut solum Regibus & prudentissimis cognita esset hominibus. Hanc ego præcipue meis trado, ac ita eorum corporibus infundo, ut eam citra calculos, & numerandi artem pernoscant. Tam qui Arithmeticam ignorant, quam, ut audistis, qui rei pecuniariæ student, vel præcipue

meo tenent beneficio: sed ut res miraculo similis videatur, & vis mea singularis & industria ab omnibus cognosci valeat. Non igitur ob motum cognoscendum cœlestem, tabulis quibusdam, aut instrumentis indigent astronomicis, sed priusquam Phœbus Cinthiam ad suum admittit complexum, aut per diametrum claro implevit lumine, efficio, ut affectiones illorum non tam mente intelligere, quam corpore, & re ipsa sentire queant. Nec solum id luminariis splendidioribus, sed etiã in astris præsto errantibus, ita, ut nunquã eos, sive frigidi Saturni, aut rabidi Martis, infaustus latere possit aspectus, sive se invicẽ oblique intueantur, seu horoscopum ipsum, aut corporis gubernatricẽ lunam, vi sua infecerint. Nullus igitur vates solis aut lunæ deliquium, verius, quam mei, discernere; nullus tempestates, nives, grandines, aut imbres certius prædicere potest; ita, ut prius quam aeris mutatio aliqua accidat, illi antea, toto etiam triduo, ita eventurum, certissime præfagiant. Nonne hæc ingentia, Judices? nonne admirationis plena? Ceterum non minore præconio, & laude dignum, quod insignem medicandi artem & qua vix aliud præstantius Dei hominibus concessere, meis etiam invitis inculcare

care soleo, ita, ut etiam aliquando medicis ipsis exactius herbarum, florum, plantarum, seminum, radicum, arborum, foliorum, fructuum, lachrymarum, metallorum vim intelligant & pernoscant; ut interim de animalium sanguine, pelle, adipe, lacte, felle, ossibus, nervis, &c. egregie sciam: quid frigidum, quid calidum, quid aridum, quid humidum, quid repulsum, quid apertivum, quid attractivum, quid resolutivum, quid instaurativum, quid primæ, quid secundæ, quid tertiæ sit virtutis, egregie informo, nec intellectus cognitione solum, sed etiam ad actum (ut vocant) practicum deduco; quemadmodum & meis, in cunctis reliquis tribuere soleo, ut non minus in rebus agendis quam cognoscendis & dijudicandis excellant. Nec mirum; cum & dono meo cunctarum gentium historias, omnium Poëtarum fabulas legant & cognoscant; & quod præcipue generosi animi est indicium, cum omnes homines ad quæstum suum respiciunt, sola ego hæc cuncta gratis, & absque mercede doceo. Hæc igitur cum ita se habeant, & mea, ut arbitror, Judices æquissimi, in accusatores beneficia cognoscitis, & quemadmodum mihi gratiam referre studeant videntis. Verum enim vero quid jam diu par-

turiant

turiant, & contra hæc nostra intendant objicere, perbelle novi, nempe hæc omnia non tam beneficii, quam summæ calamitatis esse indicia, ac me potius humani generis luem & perniciem, quam faultricem aut benefactricem esse, utpotè quæ formæ statum immutem, sanguinem exhauriam, colorem invertam, vires atteram, somnos adimam, lumina hebetem, alacritatem demam, lætitiã auferam, lepores, risus, jocos pellam, manus, digitos, articulos, humeros, genua, talos, totum denique corpus incurvem, frangam, debilem: atqui dum talia mihi objicere contendunt, illis accidit, quod cunctis evenire solet, qui animi potius morbo, quam ratione certa dijudicant: Ignorant enim homines inepti, & vere ignorant plus se mihi accusatione sua laudis tribuere, quam objicere turpitudinis, aut vitii. Etenim dum corpus debilito, animum sano; dum carnem affligo, spiritum corroboro; dum terrenum expurgo, quod cœleste est introduco; dum temporarium adimo, quod immortale est confero. Proinde nemo vestrum, Judices æquissimi, tam est insulsus, qui ignoret corpus animæ esse contagionem, quæ nunquam florere queat, ni illud deflorescat: semper enim crassa hæc moles impe-

B

dimen-

dimento est, quo minus homines ad cœlestia valeant eniti. Siquidem innumera corpus impedimenta obijcit, ac tanquam nebulas quasdam offundit, quibus mentis hebetetur acies & obfuscetur, quo minus verum cernere, aut sequi valeat.

Quantis enim arumnis homines agitantur, ut solum mortali huic corpori, quæ ad vitæ usum spectant, possint suppeditare? Non dico de superfluis, sed etiâ summe necessariis, tametsi paucissimis natura sit contenta. Sequuntur animi ægritudines, nempe voluptates, opiniones, timores, conturbationes, cupiditates, amores, odia, & reliqua id genus vitia, quæ raro aut nunquam animum quiescere permittunt, sed semper exagitant, non secus ac ignis vis quædam violenta, quæ subinde aquam fervescentem ebullire cogit. Bella vero, seditiones, pugnas, injurias, cædes, rapinas, incendia, quid aliud concitat, quam corpus & immensa ejus libido habendi ac nunquam exsatiata cupido? Omnia enim pecuniæ gratia fieri cernimus. At illam, corporis causa, & ejus usui quætere cogimur; ac ita fit, dum corpori indulgemus, quam longissime ab animo distrahamur. Sunt enim corporis sensus, tanquam equi quadrigæ sine ulla ratione currentes, animus vero instar aurigæ currentium

rentium fræna retinet, ac ideo, quemadmodum equi absque rectore præcipites ruunt, ita corpus sine ratione & animi imperio, in suum fertur interitum. Unde sapiens quisque quam longissime à corporis se commercio segregat, ut animum ad Supremum tollere, & recte juxta illum vivere possit. Quantum enim se à corpore avertit, tantum se ad animum convertit, à corporalibusque desideriis abstinet, voluptatibus dominatur cunctis, honores, fortunam, divitias, nobilitatem, famam, & quicquid apud homines beatum ducitur, flocci pendit, spernit, contemnit. Non ignominiam, non paupertatem, non afflictationem, non mortem denique ipsam formidat; ac omnia, quæ corpori sunt contraria, desiderat. At qui corporis obsequitur sensibus, præterquam quod ei à virtutibus excidere necesse sit, nunquam quod desiderat consequitur. nam falsis impeditus, quæ verè bona sunt, perspicere nequit. Et quemadmodum corpus è terra ortum sumpsit, ita animi origo de cœlo manat, acis de mente divina est decerptus, ut non inepte dictum sit,

Sensum à cœlesti demissum traximus arce.

Et alibi: Animi imperio, corporis servitio magis utimur: alterū nobis cū diis, alterum commune est cum belluis. Nil igitur

animo præstantius, nil divinū magis; tantumq; corpori præstat, quantum dominus servo, aut vivens mortuo: ac quemadmodum corpus nil nisi terrena curat, ita animus liber & rectus, nil nisi cœlestia cogitat. Videtis ergo, judices optimi, quanto res sit præstantior animus corpore. At nunc si pōtero ostendā, quam egregia sim mentis excultrix, ac quantum cœlestem animum efferam, dum corporis vitia extinguo; quamvis nec corpori ipsi semper nocere, sed plerunq; prodesse soleam. Nam & pinguedinē superfluam ac superabundantē attenuo, exsiccō, humoresq; ob intemperantiam assidue redundantes consumo; ac ni id facerem, sæpius in molem immensam surgeret, & ob nimiam obesitatem haud parvum incurreret periculum. Deinde & vitam, ut medicorum norunt pueri, prolongo. nisi enim noxiam ac furentem materiam illam ad membrorum articulos impellerem, absque dubio in cerebrum, cor, hepar aut stomachum impetum faceret, ac perquam facile spiritum extingueret vitalem. Ceterum omnis-
 sis iis quæ carnis sunt, ad hominum deveniamus vitia, quæ ego præ cunctis egregie curare novi: ita ut nemini hac arte cedam, sive ille sit Philosophus, sive sit Theologus. Non solum enim impedi-

mento

mento sum, ne mei præcipites in scelera ruant, sed etiam mala, quæ jam diu inolvere, deleo, ac sæpius penitus expello, obiterque, ne impune peccasse videantur, diligenter annitor, & ni hæc cuncta præstarem, plerique nunquam à vitiis desisterent, sed assidue cumularent malum malo. Sub initium igitur, parentem ferme omnium malorum, superbiam, & ambitionem, domito, ac quam nihil sit humana arrogantia viribus meis demonstro, quam evanidum formæ bonum, quam facile corporis pereat robur, quam fluxi sint honores, quam operabiles, quam generis nobilitas nihil, quam inanis sit omnis omnium mortaliū gloria: ac ita efficio, ut homines, se homines esse, meminerint, nec diis se censeant æquales. Præterea dum illis humanas ostendo ærumnas; invidentiam, æmulationem, obtrectationem, ac planerum alienarum curam impertinentem extinguo. quo pacto enim curiose de alienis cogitent, qui nequirent satagere in propriis? Omnem igitur malevolentiam adimo, ita, ut mei ne ulla calumnias, fraudes, aut dolos neccere cogitent, non discordias, non rixas concitent ulla, sed satis superque rebus suis negotiosi existant. Nam quantum pertinet ad odium,

B 3

invi-

invidiamque, efficio, ut nec ipsi invidi esse possint, minus vero invidi, sed potius consolatione & omni misericordia digni videantur. Non sunt hæc levia, Judices, sed præstantiora audietis. Tria sunt, quæ potissimum meis sunt infesta, licet semper accepta, mihi vero nunquam non utilissima; ingluvies, amor, & exandescencia. Atqui ego non tam ad commodum proprium, quam accusatorum meorum salutem respicere consuevi. Illos enim identidem moneo, ut ab hostibus tam insensis diligenter cavere discant. Si vero mandata mea neglecta esse comperio, & me de illis egregie ob contemptum ulciscor, & in futurum cautiores reddo, ne tam facile imperium meum contemnerent audeant. Quotienscunque igitur vorando se nimium repleverint, aut merum ingurgitaverint superflue, continuo vindex sum præsto accerrima, & pœnas quas meruere exigo, & ne dehinc vires meas floccifaciant, adhortor. Quamvis non sum tam agrestis, ut vel cibum debitum subtraham, aut Bacchi liquorem penitus denequem: sed meo beneficio, mei nunquam & delicatius vesci, & suavius bibere consueverunt, præcipue cum nymphis sacra facere hæud neglexerunt. Porro ne libere agresti illo domino inserviant,

aut

aut pulchræ Veneris moveantur blanchiis, frequenter deterreo. Nam & eos ab impudicitia conservo, ac nuptis pariter, & puellis pacem impetro, ita, ut nunquam, aut raro, mei supra seu adulteria committere audeant. Sin secus, ita eos accipio, ut non minus facti pœniteat, quam subeat odium sceminei sexus universi. Et quid majus amicissimus quispiam conferre possit, quam hominem à tot liberare incommodis, torque eximere periculis, quæ semper & ubique imberbem illum, & matrem plane tali prole dignam, sequi consueverunt? Ceterum quid de exandescencia dicam furoris & insanix plena, quam nemo æque ac ego emendare novit, adeo, ut etiam iræ ac indignationis servos libertate donare, contemptores vero pro meritis corripere soleam. Talia sunt, quæ mihi accusatores mei objiciunt, talia in me reprehendunt, dum corpus in servitute redigo, meliorem vero partem sublevo, quam iuste neminem vestrum, judices, latere arbitror. Proinde quemadmodum carnem vitii infectam expurgo, ita exorno animû ac virtutibus cunctis decoro, nec illum jacere sino, sed assidue in altum erigo. Equidem minime vos, Judices, latere arbitror, magnam hominum partem ita

B 4

anima-

animatam esse, ut si semper secunda uterentur fortuna, nunquam conditionem suam expenderent, nunquam ad superna respicerent, sed semper inferna illis essent curæ, pecorum instar voluptatibus dediti, à virtutibus vero penitus alieni, corporis ac ventris curam gerentes, ducem autem animum negligentes: adeo, ut tales, neque philosophorum præcepta, nec saniorum adhortatio, non jus, fas, pietas, non leges humanæ, minus divinæ à tanta mentis cœcitate eruerent. At ego, illis tanquam nitidissimum jubar exorior, & dispulsa caligine ita tenebras illorum illumino, ut relictis terrenis, plane animum ad cœlestia tollant, ac cogitent, quã vana sit omnis mundana gloria, quã fragile & nullius momenti humanum corpusculum, quam spes, cura, sollicitudo inanis, quis rerum exitus, quæ tandem bonos præmia, quæ malos supplicia maneat. Hæc dum meis redigo in mentem, ut Deum vere, non, ut hypocritæ solent, fide adorent, largior, illum cognoscant, illum invocent, illum venerentur, illum demum boni & mali dei esse factorem & dominum esse sciant, ac intelligant. Et quid præstantius, quid utilius hominibus concedi posset? quam ut creatorem suum agnoscere, & illi dignas gratias agere qui-

quirent, non solum ob secundam, sed etiam adversam: id enim vel præcipue largior, ut mei dum affliguntur, non minus quam cum prospere agunt, Deum laudent & extollant. Quoniam æquanimes esse, & omnes dolores ac labores toleranter perferre didicerunt. Deum igitur variis lachrymis invocant, ac corde adorant humili. Quod si voti compotes evadunt, laudibus laudes accumulunt: Sin minus, omnem adversitatem fortiter sustinent. Quoniam præstantissimam virtutum patientiam meo consequuti sunt beneficio. Cujus laudes enumerare pergerem, nisi scirem, neminem pro meritis illam extollere posse. Proin si quispiam in manus meas incidit, qui reluctando, aut indignando superbire, seu obniti audeat, ita illum demulceo, ut & Gratiis humanior, & servis ipsis humilior esse videatur. Quis enim viribus & potentia meâ immensa resistere posset? Atqui quanto obnitentibus sum asperior, tanto magis in ratione mentibus indulgeo, ac ita fidem corrobore, pariterque spem firmiter in Deo ponere doceo. Quo pacto enim non in Deo sperarent? qui certo certius cognoscunt, nec bonos meritis, nec malos carituros suppliciiis. Quandoquidẽ nullum exactius felicitatis est signum, quam hu-

jus seculi calamitas. nam quod hic elui-
 tur, minime servatur futuro. Possẽm hoc
 multis ostendere argumentis, possẽm sa-
 cris probare litteris, nisi auribus vestris
 parcendum, & sexus, ac conditionis meæ
 rationem habendam esse scirem. Proinde
 mei disciplina mea eruditi, præ aliis cha-
 ritatis opera exercere norunt: non solum
 in iis, quæ ad cultum spectant divinum,
 sed etiam quæ ad subsidium humanum
 pertinent: nam ærunis edocti propriis,
 libenter necessitatibus subveniunt alienis,
 sperantes hoc pacto, & salutis suæ melius
 consulere, & necessitati alienæ succurrere
 posse. Et hæc sunt, Iudices æquissimi,
 malefacta illa nefanda, quæ perpetro,
 dum corpus humilio, animum vero in li-
 bertatem assero, ut purgari & superna
 recte valeat considerare. Nam ex scele-
 ratis pios facio, ex turpibus honestos, ex
 superbis humiles, ex invidis amicos, ex
 maledicis benedicos, ex fraudulentis &
 dolosis officiosos, ex petulantibus conti-
 nentes, ex iratis mansuetos, ex asperis
 clementes, ex fœcordibus strenuos numi-
 nis cultores, ex indignantibus patientes,
 ex avaris liberales: fidem, spem, chari-
 tatem infundo: humana contemnere, &
 solum cœlestia amplecti doceo, omnia re-
 cto modo diffinire, ac certa ratione &

consilio regere, bona & mala discernere,
 hæc diligenda, illa vero fugienda: Deum
 colere, mandata ejus, fidem, veritatem
 servare, charitatem exercere, pietatem
 non negligere, honeste ac bene vivere,
 alium non lædere, contra fas nihil agere,
 innocenti misereri, bene merentibus gra-
 tiam referre, malum pro malo haud red-
 dere, nullo precio, nulla gratia, nulla spe,
 à semita recta deflectere, sed in omnibus
 solum justitiam præ oculis habere: intrep-
 idum, ac minime meticulosum esse, res
 humiles spernere, ac solum excelsas, &
 magnas expetere: ardua & difficilia quo-
 que honestatis gratia voluntarie tolerare,
 stabiliter in ratione permanere, contra
 stimulum non calcitrare, nullo dolore ab
 officio discedere, sed semper ad veram
 gloriam aspirare: voluptates turpes non
 suscipere, cupiditates temnere, calcare,
 consilii gubernare: nõ temere in odium,
 iram, vindictamve ruere: humanis casibus
 compati, comitatem, mansuetudinem,
 clementiam habere, pudorem, honesta-
 tem, auctoritatem, modum denique in
 omnibus rebus servare, cunctaque certo
 termino metiri: se ipsum cognoscere, fi-
 nem, qui omnem manet carnem, assidue
 præ oculis habere: ob recta facta præmia,
 ob vitia, certissima expectare supplicia. &

quid plura? Nihil denique, dum carnem affligo, soleo omittere, quo animus melior reddatur, emendetur, & originis sui memor esse valeat. Videtis nunc, Iudices, an melius sit corpus, quàm animum agrotare? ac nunquam rectius valere homines, quam cum minime valent? Cernitilne, adversarios meos ad veritatem cœcutire, non secus ac oculos infirmos ad solis splendorem? Intelligitilne opportunissimis remediis me vitia sanare, ac minime reprehendendam, si id quod immedicabile est, durius aliquando curare videar, cum nec medici ipsi crudeles censeantur, aut iniqui, si igne, aut ferro utantur, quotiens remedia cetera in cassum fuerint adhibita: imo sapius etiam mercede ingenti conducantur, ut vel urendo, aut secando sanitatem restituant hominibus. Sane si quis mihi objecerit, & alios quoque morbos cuncta, quæ enumeravi, præstare: id non solum nego, sed etiam pernego. Nam ut audistis, aut cito mortales opprimunt, aut ita affligunt, ut vix aliquando de animæ salute cogitare possint, nam ego penitus contraria facere soleam. Cum & recte vires meas intendere, & cum usus postulaverit oportune remittere novi.

Proinde, Iudices, licet innumera adhuc essent recensenda, finem tamen dicendi

ceudi faciam, si prius magnorum hominum exemplo ostendero, neque turpe meum existere consortium, neque miserum. Excelsi vero animi esse, & prospera pariter, & adversa æquanimiter perferre, diramque ineluctabilem necessitatem in virtutis specimen convertere. Et ut seculi hujus magnates præteream, me Troiæ ille dominator Priamus in aurea sua tecta admisit: me Peleus, me Bellerophontes, me Oedipus non exclusit: me Plisthenes, me Proteus, me sapiens Vlysses humane suscepit. Et quod forsitan mirum videri possit, nec Achilles ipse, licet pedibus velox, meum effugere potuit imperium. Nugentur Græci ut velint, & ob amicam ereptam iratum fingant, ego tamen eum à prælio prohibebam, ego illa Briseis eram, ego Danaum preces spernere cogebam. Nonne igitur prudens quisque malle deberet cum tantis heroibus aspera quæque tolerare, quam cum abjectis & vilis animi hominibus voluptatibus insanis & turpissimis deliciis enervari? potiusque animum virtutibus cunctis excolere, quam belluarum instar corpori & ventri deservire?

Ceterum, Iudices optimi, cum me jam præstitisse arbitror, quod sub initium sum pollicita, nempe accusatores meos potius malo-

malorum suorum causam esse, quam me miseram: dein longe esse minora, quæ mihi obijciuntur, quam vulgus clamitet: demum multum me & minime vulgaria bona afferre: auribus vestris amplius molesta esse desinam. Nec vos Rhetorum more enumerationem aliquam expectabitis, nam & memoriæ vestræ pariter & bonitati confido, nec affectus movere curabo, potius in innocentia mea, ac justitia vestra, quam in eloquentia ulla spem omnem constituens. Hæc oro, ut ita discernere velitis, ne mihi miseræ, vulgi rumorem, plus quam culpam meam nocuisse sentiam. Nam si etiam persona sum invidiosa, causa tamen non inferiorem me esse novi. Si digna sum, quæ male audiam, & vos indigni, qui male judicetis, nec mea plus quam vestra interesse reor, ut vel vos existimationem vestram conservetis illasam, aut ego vobis salutem meam acceptam referam. Nam ea de vobis hominum expectatio est, ut non minus fama vestra, quam caput meum periclitari videatur. Quapropter quanto magis damnatio injusta vobis dedecori esset, tanto magis absolutio æqua erit gloriosa, non solum opinione mea, sed omnium mortalium, amicorum pariter & inimicorum. Proinde queadmodum nec per-

sonam meam mihi obesse, ita nec accusatoribus suam prodesse decet, sed potius res ipsa expendenda erit, & sola veritas prævalere est digna. Nam illi, dummodo voti compotes evadere possent, parvi ducerent, si fama vestra, innocentia mea, fas, pietas, justitia demum ipsa periret. Quid enim cum me ita crudeliter damnari petunt, aliud quam ut justitiam negligatis, demum ut leges ipsorum libidini subjiciantur rogant? Atqui vos diligenter considerare oportet, quid tales impetrare conveniat, qui totius mali causa sunt & origo, qui morum improbitate semet ipsos in tantas præcipitant calamitates, qui tot vitii obruti, ad alienam tamen famam depeculandam parati accedunt. Cavete igitur, & diligenter cavete, Judices conscripti, ne intemperatissimorum hominum verbis callidissimis circumscripti videamini; sed potius si sapitis, quidnam officii vestri, non illorum temeritatis sit, considerabitis. Id si feceritis, ni fallor, me miseram, innocentem pronunciatebunt; accusatores econtra mes coomuni vestro calculo unanimitè condemnabitis. Dixi.

CÆLII CALCAGNINI
ENCOMIVM
PVLICIS.

R. D.

LADISLAO

EPISCOPO VATIENSI,

Sereniff. Regis Hungariæ

Vicecancellario, S.

A Ccepimus Servilium Vatiæm virum
 pratorium ita se unum amasse, ut able-
 gata hominum consuetudine in villulam
 suam Cumanam secesserit, atque ibi per o-
 cium omnem aetatem absumpserit. At nostra
 aetas miratur Vatiensem Antistitem amplif-
 simum, ita sua nihil curantem, ita sui obli-
 viscentem: ut dum rem communem agit,
 dum destituti penè regis negocium procurat,
 multo plus aliis omnibus, quam sibi natus
 videatur. Quare ego illum quum testimonio
 aliquo meæ summa observantia donandum
 putassem, quod aliquo modo gravissimas ejus
 occupationes levaret, & quasi mimus in pro-
 scenio vel risum excitaret, vel arduis & se-
 riis inducias afferret: nihil se mihi prom-
 ptius obtulit quam ἐν νόμῳ, seu maxis de-
 clamariunculam dicere, super laudibus puli-
 cis: quam modo, dum ager cubarem, lusi: &
 ne nihil agerem, hoc egi. Nec vero recuso, ut
 hoc quicquid est, vel rideat, vel irrideat,
 dum Cælii sui semper observantissimi memi-
 nerit:

nerit: secumque ita cogitet, inter veteres illos statuarios non solum Phidia & Praxiteles, sed & Pyrrhichici nomen celebrari solere: qui dum tonstrinas sutrinascque & asellos ac obsonia & id genus vilis pictura exprimit, *πυρροπιδας*, id est sordidi pictoris nomen invenit. Sed & illud in hoc scribendi genere opportunum accidit, quod prater novitatis commendationem etiam brevitatis patrocinium accessit: ut siquid displicet, cito desinat displicere. Bene vale. Buda. Calend. Junii. M. D. XIX.

*Ara, marmora, saxa, ebur, tabella,
Quom jacent sine more prostituta,
Calcari pedibus solent profanis:
Quom vero fuerint dicata templis,
Actutum innumeros merent honores.
Sic vilis modo sordidusque pulex
Cepit denique nonnihil videri:
Quom rhetor sua vota nuncupavit,
Et scripsit breve carmen in tabella:
Donum Antistitis esto Vatiensis.*

PVLI.

PVLICIS ENCOMIVM,

Auctore

CÆLIO CALCAGNINO.

Videtur natura quom exigua corpore animalia compegit, id ante omnia procuralle, ut quicquid magnitudini detrahebat, illud vi aut aliqua certe utilitate compensaret. Quorum utrunque ita planum ac perspicuum in pulice animadverti potest, ut mirum omnino videatur: quom & viribus, si recte inspiciamus, non illi modo brevitatem conferenda, sed longe corpore ac statura majora exuperet. Quod si utilitate etiam ac ingenita quadam potentia ita pollere ostenderimus, ut perpauca illi ex omni animantium genere æquari possint; tum illud abunde, quod expeto, mihi videbor assecutus: eos scilicet non satis vero, nec explorato animi judicio, sed libidine vel invidia potius permotos, qui sordidum ac infestum animal pulicem dixere: quom ex adverso potius & elegans & commodissimum nuncupari oporteat. Quas eorum calum-

nias ut facilius diluamus, à corporis habitu primum auspicandum arbitror. Nam ei quidem color, qui præstantissimus haberi solet, seu tu illum hyacinthinum, seu purpureum malis appellare. Hoc triumphantium prætexta, hoc imperatorum paludamenta illustrantur. Corporis vero portio, neque omnino oblonga, neque testudinata, neque plane rotunda, sed quasi omnium particeps, tereti quadam pollet habitudine: qua neque ad agilitatem, neque ad elegantiam accommodatior ulla reperiri potest. Tum vero quo proboscidem natura spiculavit ingenio? quam exili, quam reciproca arte conformavit? ut fodiendo acuminata, sorbendoque fistulosa, deprehendatur. Texturam vero tergoris quam apte, quam sine ullo dispendio capiti continuavit? quam pulchre imbricatis, sed etiam pene inexploratis conjunxit flexilium vertebris: ita ut (quod omnium insectorum peculiare est) frustillarim etiam cæsus, spiritus tamen aliquid seruet, & quod omnia domat fatum occurrer, & quod tantillo corporis moretur. tantus est in tantillo corporis vigor, tanta pollet acrimonia. At posteriora quam gracili, quam reducto tornavit ambitu? fores excludendæ saturitati qua conclusit industria, qua coagmentavit mo-

vit modestia, uterculum miro castigavit temperamento, incredibili cavæ vacuo perforavit? In hunc, tenuem quidem, sed vegetum atque inexhaustum spiritum perflavit. Mirum vero dictu quam longo intestinorum nexu compleverit, quam ingenioso ambitu complicaverit. Quod tanto artificio factum est, tam subtili magisterio peractum: ut nec Myrmeceidis, nec Callicratidis opera, nec faberrimi ullius artificis, quicquam habeant conferendum. Nec minus pedes suis distincti internodiis mirabili adhærent arte. & prioribus quidem ad plurima utitur officia: vel ut scabat, vel ut detergat, junctis, sublatisque utrinque, pedibus ne dicam, an manibus? manibus profecto præstat dixisse. Quando & iis non se modo distringit, verum & infantium more qui papillas hauriunt, summam cutem permulgens elicit sanguinem. Humani enim generis gratia provida rerum parens natura pulicem peperit, qui plus nimio effervescentem sanguinem, corpore integro, nusquam rescissis membris, nusquam intersectis venis, exhauriat: quippe medici falso hujusce remedii inventionem Hippopotamo adscribere. Pulex hoc, inquam, pulex primus ostendit mortalibus. Atque hinc Græci hominum pruden-

dentissimi eum *ψύλλων* appellavere, non à brevitate corporis, ut crassiores antiquiorum existimant: sed quod Psyllorum imitatione exundans sanguinis virus, solo factu, nullo dispendio, minima cum molestia, levissimo tantum pruritu evocet. Ingratus profecto mortalium animus Psyllorum linctus, qui sua terris mala serpentes intulere, celebrat. Tentyritas qui modica ab orbis regione crocodilos auertunt, historiis ac monumentis dignos duxere: nullus adhuc pulicem commendavit, nemo id animal laudibus extulit, cui (absit invidia verbo) vel inventionis nobilitate, vel curationis merito, multa hominum millia salutem debent. Huic sententiæ nostræ vel illud accedit naturæ testimonium, quod eo præsertim tempore multa pulicum vis ingruit, quom & hiberna segnitie, ac verna mutatione sanguis tabescit, & medicorum iudicio educendus existimatur. Quod si ulla verbis nostris fides habetur: quom sapientissimum animal hominem philosophi iudicant, quod unus omnium manibus utatur: quis posthac & sapientissimū ac multiraturæ beneficiis ornatum pulicem negaverit, quem manuum ministerio tam indulgenter honestarit. Posteriores autem pedes paulo amplius producti, quo ma-

jore

jore nixu profilire possit: reductis enim illis in poplites, & toto corpore incumbens, mox summis digitis obluatus prorsum, Di boni, quam facilis, quam sublimis prorumpit in aera! Nemo est ex iis qui se aut stadio, aut petauro exercent, quique in ea arte plurimum profecere, qui sexagesimo impetu vel unū pulicis saltum æquaverit: ut non immerito Plinius videatur ei petauristarum lasciviam tribuisse. Res enim digna prorsus exquisitissima speculatione: & quā injuria Aristophanes illuserit, Socrates vero apud Chærephontem acutissime explorarit: quot scilicet suos pedes pulex saliat. Qui enim ex nostro genere humanos pedes septem octove ad summū profiluerit, omnibus calculis honestabitur. At pulex tā minutum tam extenuatū animal sexcentos etiam pedes vel amplius sine plurima omnium admiratione saltaverit. Hujus rei notionem absolutissimus ille Senex, Apollinis testimonio omnibus prælatus sapientia, cæra dicitur consecutus. Ea enim igni resoluta, pulicis pedem immerisit. Quē quom deinde eduxisset, & quasi cæreus calceus pedi hæssisset, eo deinde metitus traditur quicquid intervalli fuerat à sua ipsius fronte, unde desiluerat, ad Chærephontis labra, quo sese deiecerat. Atque hoc tā sublimi commento rem

C

ille

ille dignam admiratione comperit: ob quā si paulo ambitiosior fuisset, potuit Euclidis more, de cremasterio (ita cistam appellabant, in qua Socrates altiora theoremata speculabatur) desiliens & nudus excurrrens *εὐρηκα εὐρηκα* proclamare. Cæterum quom ex insectis alia sint *ἔλυτρα*, id est vaginipennia: alia *ἀνέλυτρα*, id est detectas alas habentia: alia *ὄσσοκρόδερμα*, id est dura cute prædita: quædam *σελάχη*, id est cartilaginata: pulex profecto tenera admodum ac molli cute detectus est: ut si verum sit illud quod veteres philosophi asseruerunt, animalia acumē ingenii à suprema cute mutuari: nemo sit qui dubitare possit, quin pulex tam tenui cute, multum ingenio inter cætera omnia excellat. Sed neq; illud frustra à natura institutū puto, ut sex pedes pulci attribuerit, quem numerum undique absolutissimum esse constat. Suas enim capit porciones, & suis modis concluditur: quod aliubi non temere inveneris. At illud nequeo sine multa admiratione reminisci, quod tā prompto, tam parato semper est animo: ut se omnem protinus habeat in numerato. Quom vero captura incidit, quā vigilans & expeditus ad cursum? quā omnes moras abjicit? quam raptim se dat in pedes? Quod si quando contigerit, ut minus pateat

teat

teat fuga, septo scilicet ac præmunito omni aditu: illico ad eas artes se vertit, quas inclytus Lacedæmoniorū imperator Lyfander suadebat. Quom enim amiculū leonis pelle absolvi non potest, haud est, inquit, injuria vulpinā assuere. Pulex itaq; se deprehensum intelligens nequaquam se excutit, minime fugam molitur, sed echini more se in globū convolvens, examinatum simulat, atq; ita negligentibus aut excidit aut certe elabitur. Nemo tamē existimaverit pulicē ea nasci habitudine, eo cultu, atq; illa corporis magnitudine, ad quā postea adolescit. Ejus enim ortus admirabilis prorsus, atque humano similimus: qualē Herodotus ac Diodorus in Bibliotheca ab orbis incunabulo nostrū descripsit. Humoris enim copia pulveri admixta, mox calore subacta, ceu Nilus concretus sole accedente tenuissimum atque informem vermiculum gignit, cui subinde rostellum, manus, pedesq; succrescunt: nec multo exacto tempore, nō modo humi repit, (habet enim & pulex suam infantiam) sed quasi adultus juveniliter huc atque illuc exultat. Quod tanta facit licentia, ut nihil sit adeo repositum, adeo avium, adeo in secessu abditum, ad quod non facillime grassetur ille. Quæ causa etiam apud homines magnam illi invidiam

concitavit. Subiens enim reginarum cubilia, & in puellarum sinus se recipiens, lectissimæ cujusque formæ primitias libat. Est enim sane ingeniosus formarum spectator: & sicubi purpureas genas advertit, sicubi candidas papillulas, aut aureum femur inspexit, ibi mira cum voluptate solet lascivire, ibi molles ac teretes lacerrulos amplexatur, ibi castigatissimum ac multis expetitū pectus exosculatur. Quid igitur mirum, si omnes illi populariter invident? si reges magna cura, multisque ministris imperant illum eliminari: sed frustra, nec sine multo eorū malo: quando ille se bellissime ulciscitur vel palam. Eis enim insultans ac mordicus vellicans à maximis quamvis negociis avertit, atque in se intrepide concitat: concitatoſq; vehementer atque in se magna molientes, vel uno saltu facillime eludit. Iis adde, quod si magni reges sibi immortalitatē paratam putavere, quod de suo nomine quasdam herbas appellaverint: quanto præclarior præstantiorq; pulex existimari debet, qui pulegio herbæ tam celebri, quæ per brumam, non sine omnium admiratione, in coronariis solet efflorescere, nomen dedit: & à quo Græci Psyllion herbam, quæ tu pulicarem dicere potes, ad mille mortalitatis nostræ remedia natam, nuncupavere?

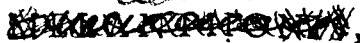
vere. Eo autem nomine sapientissimus quisq; adolescens pulici se plurimum fateatur debere, quod in superbientes forma puellas ac insolentes spiritus gerentes, eosque impotenter aspernantes qui sibi omne votum, omnemq; animum addixere, indignatus ille licenter debacchatur, seque ad saturitatem earū explet deliciis, & mox abiens fœdissimo etiam corporis excremento conspurcat. Cujus rei memoria facit, ut Acheloum ac Periclymenū magnæ arguam inscitia: qui quom se in omnia verterent rerū miracula, nunquam tamen pulicem fecere: quom neq; infensus, neq; hostilius possent quam ea in effigie Herculem offendere, neque facilius elabi. Qua enim putas illum indignatione laceſsitum iri, si in amicæ complexu lascivientes hostes vidisset? at vos parum prudentes nunc taurum, nunc muscam induitis. non indigne igitur successit, si alteri cornu effractum, alter prorsus elisus interijt. Alioqui non saltu tantum spectabilis pulex est, utpote qui in genere τῶν πηδύλων, id est salientium annumeratur: sed neque segnis neque imbellis pugnator est, soletque strenue, quoties occasio suasit, inire certamen, atque acerrime hostem urgere. Id quod veteri apologo testatū accepimus. Quom

imitantur, ut ita expeditionibus aptiores sint, ac minime fame à gravioribus negociis avertantur. Illud etiam inter cætera comitatis ac modestiæ testimonia connumeraverim, quod dum cibum capit, minime rixatur, minime obstrepit: sed silentium servat, quale ne Pythagorici quidem. Inter æquales vero nulla contentio, nulla invidia, nulla controversia, sed constans ac perpetuum fœdus. Quo nomine ego longe pulicem quam muscam majoribus dignam laudibus puto. Nam qui illam maxime laudare conati sunt, dixerunt ejus improbitatem, impudentiamq; ab Homero celebratam. At magnus ille & admirabilis philosophus Aristoteles de insectorum generatione verba facturus, unum omnibus pulicem ceu multo cæteris nobiliorem anteposuit. Urbanitatis etiam ac elegantiae illud maximum indicium est, quod quom scarabæus & alia quædam insecta ceu perniciem unguenta & suaves odores averfentur, hic illis non solum oblectari, sed etiã festiviter uti solet. Et ne forte pulicem à Venere & Gratiis abesse putes, longa inter eos est amplexatio, longa exosculatio. Tanta autem voluptate commiscentur, tam indulenter cohærent, ut plerunque mori malint, quam suavissimos amplexus intermittere.

C O-

ROMANA.

LA V S *clauke legæ*
FORMICÆ.

NEMO in hoc cœtu dixit unquam, quantum equidem judicare possum, cui perinde benevolentia vestra, atque mihi opus esset, non modo quia hæc ætas mea singulari favore confirmanda, & adjuvanda est, sed etiã quia argumentum adfero, quod etiamsi novitate placere possit, tamen ita est exile, ut nullam magnopere admirationem mereatur. Alii res gestas clarissimorum Imperatorum recitarunt, & tum honeste facta summorum hominum, dicendo ornaverunt, rum aut populorum, aut Tyrannorum turpiter facta gravissime vituperaverunt. Ego quoniam deerat eloquentia par tantis causis, infirmitate virium humilius argumentũ quærere coactus sum. Qua de re dum aliquot dies delibero, dumque reputo quas res exiguas laudaverint veteres scriptores, à

* Lucia-

* Luciano video muscam, à Virgilio apes mirifice ornatas esse. Cum igitur mihi honestum esse putarem, veterum exempla sequi, formicas sumpsit laudandas. Neque nullum operæ precium esse judico in tanta naturæ varietate hæc minuta animantia contemplari. Etenim non modo Ethnici scriptores dignam hanc materiam in qua elaborarent putaverunt, sed etiam principes Christianæ doctrinæ, mentione parvarum in natura rerum delectari videntur. Christus jubet nos pasceres intueri: Solomon præcipit non modo contemplari formicas, sed etiam nos ad eas tanquam in ludum discendi causa mittit. Quid commemorem quam multa animantia Basilius diligentissime descripserit? & Basilius secutus Ambrosius, eandem animantium historiam in enarratione operum sex dierum pene ad verbum recenset; docetque, in illis proposita nobis esse à Deo, & tanquam picta plurimarum virtutum simulachra, quæ nos officii nostri admonerent. Turpissimum est enim homini tam longe à sua natura degenerare, ut à bestiis etiam virtute superetur.

Non igitur inutile videbatur, ingenia, moreque, & totam quasi *πολιτικὴν* formica-

* *Parvarum rerum illustres imagines.*

micarum describere, quod inde plurima pulcherrimarum virtutum exempla, & vere, quod ajunt Græci, *μυρμηκία ἀγαθῶν* capere liceat. Videte autem quantum mea me scellerit opinio. Quod enim argumenti genus arbitrabar propter tenuitatem sine magno negotio exponi & perpoliri posse, id in experiundo cognovi longe secus esse. Comperi enim non mediocriter artificis esse, honore verborum res exiles ornare ac illustrare. Quanquam igitur sentiebam me suscepto oneri imparem fore, tamen quoniam non ad ingenii famam, sed exercendi styli causa suscepseram, desistere nolui, sed peregi fabulam quam inceperam. Quæso igitur vos, ut pro humanitate vestra me benigne audiatis; quod si nulla alia res, tamen scholæ consuetudo à vobis impetrare debet: et, si suam laudem honestus conatus meretur, non indigni favore judicandi sumus honestissimo argumento suscepto, etiamsi rei, quam instituimus, difficultate victi sumus. * Sed ut Philosophi in descriptione animantium, primum de cujusque procreatione disputant, ita & nobis formicarum ortus, inde usque ab ovo, ut ajunt, repetendus erit. Verum historia formicarum longior Illia-

de fu-

* *De ortu formicarum divino.*

de futura sit, si omnia commemorare velim: sed hoc ad earum laudem magno opere pertinere existimavimus, quod, cum tam multa divinitatis vestigia in eis extent, intelligi possit, eas non sine certo Dei consilio natas esse, multoque verius quam Poëticis heroas genus à Iove summo ducere, ut Poëta inquit. Quomodo enim in hac terrena natura futuri præscientia sine divina vi existere potest? Non hanc tantam haberet hic vermiculus industriam, longe alienam à brutorum captu; nulla gregalium noticia, nulla mutua collocutio inter eas esset, nulla nosset temporum discrimina, nisi mentem Deus indidisset tantarum rerum, tamque variarum capacem. Etenim sapere, meminisse præterita, consequentia cernere, futura prævidere, ne homines quidem, nisi divinitus commoti, excitatique, possunt.

Quis enim, quamvis ingeniosus, sine Dei ope, varios motus stellarum, magnitudinesque, molem terræ, & alia multaprehendisset? Multo minus igitur bestię ratiocinari, & futura videre, & animadvertere præsentia, nisi Dei beneficio possunt. Neque enim hæc aliunde, quam à Deo in terrenam naturam propagantur. Habent igitur formicæ non dubium generis sui authorem Deum, cujus rei id quo-

quoque signum esse intelligi potest: * Nant cum sacræ literæ mittant nos ad formicas, tanquam ad Magistros, profecto significant, hoc consilio à Deo fabricatas, & his ingenii dotibus instructas esse: ut docere nos utilia possent. Ut enim nullus paterfamilias, si sapiat, filium docendum tradit ei, cujus non probat eruditionem: ita credibile est, nec divinum spiritum nos ad hujusmodi Magistros mittere, qui non doceant cœlestia. Necessè est igitur eas artes, quas nobis istæ discendas proponunt, divinitus in sensibus ac natura formicarum scriptas atque sculptas esse, vereque esse in eis, ut Poëta ait, partem aliquam divinæ mentis, & haustus æthereos. Dixi hæctenus de formicarum ortu ac nobilitate, quæ non parvam commendationem habet: Adfert enim nobilitas non modo in hominibus, sed etiam pecudibus, quædam virtutis semina, quæ à parentum natura in posteros propagantur. † Nunc de ingeniis ac moribus, deque omni vitæ consuetudine illarum dicendum est. Atque hæc pars orationis, quid aliud habet, quam honestissimam quandam formam recte vivendi? Nemo Philosophorum non tradidit

H bene

* *Formicæ nostri doctores.*

† *Ingenium ac mores illarum.*

bene vivendi præcepta. Sed hujus infecti historia, quid sit rectum, quid turpe, quid utile, quid non, quid deceat, melius Chryssippo & Crantore dicit. Quis non hæc singularis prudentiæ diligentæque indefestæ opera esse dicat? * Colligendi victus tempora intelligunt, proinde acervum frumenti in messe comportant, condunt, comparcuntque in hyemem. prævident enim hyeme in vacuis agris frustra se pabulum quæsituras esse. Onera morsu gerunt, longe majora, quam pro corporis portione ferre posse credibile sit. Quædam grandiora protrudunt, tota corporis mole obnixæ: semina priusquam condant, arrodunt, ne rursus exeant in fruges è terra; madefacta imbre, proferunt atque siccant. Nec noctu, plena luna vacuæ sunt: Usque adeo turpe ducunt feriari, ut nullum sibi tempus idoneum labori perire sinant. Interlunio cessant ab opere. Si, quæ in itinere ferendis granis gravatæ sunt, gregales norunt, & quoniam sæpe tanquam ex diversis civitatibus in eadem via conveniunt, in unum aliquem locum omnes univèrsam commeatum comportant, ibique sua signa recognoscunt; ibi velut exercitum recensentes, agmina separant, & suum cuique avhendum tradunt.

* *Colligendi victus tempora, & modus.*

dunt. Obviæ inter se quasi colloquuntur, ac percontantur, donec agnoscant singulæ suos cives.

Nulla tam sapienter constituta civitas fuit unquam, quæ ad hanc formicarum politiam conferri possit. Nam cum nullum urbibus venenum nocentius sit, quàm ocium, videtis hanc pestem procul ab hoc animalculo abesse. * Nunquam ardentissimi æstus à labore absterrent, non noctu vacuæ sunt, quod tempus aliis animalibus natura ad quietem dedit. Non magnitudine itinerum, aut asperitate viarum defatigari se patiuntur. Sed sæpe ex longinquo frumentum convehendum est. Sæpe per confragosa saxa, magna vi grana in adversos montes protrudenda sunt. Ita omnes difficultates, non viriû magnitudo, non corporis moles, sed animi robur, & industria superat: ut adpareat, hic etiam verum esse id, quod est apud Historicum quendam: Nihil tam altum à natura constitutum esse, quo non possit virtus eniti. Non dubium est autem, quin, ut omnia ex ocio vitia nascuntur, ita labor pleraque pulcherrimas virtutes gignat. Proinde nec cæteræ virtutes defunt huic generi. † Quis eaim non videt singularem justiciæ intellectum in eis esse?

Hi 2

quia

* *Industria.*

† *Iusticia.*

quia certos dies constituunt recognoscendis oneribus, ut cuique agmini suum tenere sine injuria liceat. Facile est enim ab alieno abstinere his, quibus in sua virtute industriaque spes posita est: sed illi qui per luxum atque libidines sua effuderunt, postea rationem ineunt, quomodo de alieno heluentur. Hinc in civitatibus novæ tabulæ flagitata, bella civilia, & innumerabilia alia mala, quæ civium discordia parit, nata sunt.

* Quid autem de parsimonia formicarum dicam, quæ in hoc genere maxime cernitur? Non enim tantum in præsens sibi consulunt, sed comparant, & prospiciunt sibi in futurum: quæ virtus cum per sese magna sit, & mirabilis, tamen hoc etiam gratior esse debet omnibus, quod justitiæ veluti custos est. Neque enim tolerare infinitos illos sumptus sine alieno decoctores possunt: sed longe dignissima bono civis virtus est, in commune quærere, & communia bona summa diligentia augere. Quæ res enim alia omnibus civitatibus exitio est, quam quod privata bona, publicis utilitatibus plerique omnes anteferunt? Atqui ita sentire nos oportuit, quoniam patriæ salute, nostra salus continetur, & quoniam ipsi à patria

* *Parsimonia*

patria in qua nati, educati, ad humanitatem & religionem instituti sumus, cujus legibus vitam nostram ac fortunas defendimus, tam multa beneficia accepimus, æquum esse, ut nos etiam illius utilitates pro virili juvemus, imo quidquid aramus, quidquid serimus, quidquid metimus, ad patriæ utilitatem referendum esse existimemus. Denique illius salutem, ac tranquillitatem antiquiorem dignitate, ac salute nostra, ducamus. Hanc virtutem licet in formicis cernere ad communem usum assiduas operas conferentibus. Videtis quam multarum virtutum exempla nobis formicæ proponant: ad quam imaginem si maximam hominum partem contuleris, quoruscumque erit his virtutibus præditus? Bona pars voluptatibus atque ocio dediti, nulla de re in omni vita sunt solliciti, quam de convivio adparando, aut aliis similibus voluptatibus comparandis. * Seneca scribit, Pacuvium quendam prætorem in Syria fuisse, qui quotidie splendide convivatus, cum se copioso vino de die ingurgitasset, solitus sit vesperi funus sibi adparare, accersere tibicines, qui funebres modos canerent, & hoc genus alia curare ad funeris speciem representandam. A cœna cum

H 3

jam

* *Seneca de quodam Pacuvio convivante.*

jam sustinere se ebrius non posset, jubebat se lectulo impositum, tanquam funus inferri in cubiculum, & cantari funebres modos *βεβιωται βεβιωται*. Iudicabat enim eum demum diem præclare se vixisse, quo ita esset convivatus: nec ducebat esse vitam adpellandam, cum non liceret ejusmodi voluptatibus perfrui. Quis non staturat plus esse mentis formicæ, quam huic Pacuvio, qui vitam homini hanc unam ad rem, ad pecudum voluptates perfrueudas, datam esse credidit? Et quamvis exemplum Pacuvii in funere faciendo non multi imitentur, dogma tamen hoc præclarum maxima pars hominum profitetur qui nihil in omni vita dignum homine suscipiunt ac gerunt, sed in ocio, & inter pocula temulenti ætatem exigunt. Sed quoniam sanorum hominum judicio, ventres isti non homines, sed verius monstra hominum sunt, desino formicas cum his conferre, quos non modo formicarum exempla, sed ne quidem publicæ leges ad sanitatem revocare possunt. Nulla autem inter omnes laudes formicarum amplior esse mihi videtur, quam ea, quæ apud * Solomonem est: Is enim inquit, formicas non modo stultos, sed sapientes anteire prudentia. Neque ego, nisi tam

gra-

* Solomon.

gravem authorem habere, auderem hoc paradoxum inter doctissimos homines dicere. Sed quia formicarum laudes colligere institui, non fuit hæc prætereunda, præsertim cum esset amplissima. Quid audio? omnibus Philosophorum scholis, omnibus Rerumpubl. gubernatoribus, denique omnibus sapientibus viris, formicæ præferuntur. Hoc plane est juxta proverbium, Formica camelus. Et cum non possim hoc loco omnes causas, cur ita scripserit Solomon, recitare, sunt enim multæ, quas ex ipsius Christianæ doctrinæ fontibus longe repetere oporteret, tamen unam hanc commemorandam esse duxi.

Tanta desidia est humani animi, ita penitus hæret in nostris medullis voluptatum atque ocii amor, ut nulla tanta sapientia sit, quæ non voluptatum illecebriis vinci, & expugnari possit, ut industriam, laboremque remittat. * Quod cum etiam Poëtæ animadvertissent, finxerunt Herculem tot domitorem monstrorum, Omphales amore captum, muliebri veste, in gynæcio tenentem colum. Atque hoc illi de summo viro fingeant, ut significarent, nullam tantam esse vim animi, quæ non frangi ac debilitari blandi-

H 4

ditiis

* Animi humani desidia in Hercule notata.

hercule majores humana specie, quarum altera vultu modesto & liberali erat, nullo peregrino cultu aut fūco ornata, sed genuina bonitas formæ adparebat, in corpore mundities, in oculis pudor, in incessu modestia, vestem præterea candidam gerens. Altera erat habitior, & fucata, nam & rubor, & candor major erat nativo. Et incedebat supina, oculos late pandens, veste induta, quæ formam maxime commendabat, contemplans intirim se, & circumspectans, an alii se viderent, nonnunquam etiam umbram suam respiciens. Postquam autem propius ventum est, illa prior modeste pergebat.

* Hæc autem ut anteverteret, accurrit ad Herculem, ac inquit: Video te Hercules deliberare utram viam ad vitam agendam ingrediaris: Quod si me tibi adjunxeris, ducam te jucundissima & facillima via. Nulla res jucunda est, qua non poteris, & molestiam nullam perpetieris. Neque enim aut bella, aut alia gravia negotia curabis, sed hoc unum cogitabis ac quæres, ubi aut cibum aut potum suaviolem invenias, aut quod delectet oculos, aut unde olfaciendo, aut tangendo aliquam voluptatem percipias, aut ubi amoribus perfruaris, aut quomodo mol-

lissime

* Voluptas.

lissime cubes, & quomodo hæc omnia sine aliquo labore consequaris. Etsi quis incidit metus egestatis, non est quod timeas, me tibi aliquid laboris imposituram esse, efficiam enim, ut fruaris his, quæ alieno labore parta sunt in promptu. Nec ulla re abstinebis, unde modo speres te aliquam voluptatem posse lucrifacere: Ego enim meis sodalibus potestatem facio, ex omnibus rebus voluptates decerpendi. Hæc hercules audiens, inquit: Mulier, quod est tibi nomen? Tum illa: Mei sodales vocant me Felicitatem. Qui me aspernantur, vocant me Ignaviam.

* Interea accessit & altera mulier, dixitque: Venio & ego ad te adolescens: Novi autem tum generosos parentes tuos, & indolem educationemque tuam: Hæc mihi spem faciunt, fore, ut si me secutus fueris, magnas & honestas res geras, & me multo clariorem apud homines efficias. Nec longa te præfatione, quæ ad voluptatem fingi solet, morabor, sed simpliciter id quod res est, vereque narrabo, quod Dii constituerunt. Nulla vera bona, sine labore curaque mortalibus Dii dederunt. Sed si ve Deos tibi vis esse propicios, placandi sunt: si ve ab aliis diligi vis, beneficiis adjungendi sunt: si ve honore

adfici

* Virtus.

adfici à civibus cupis, bene mereri te de patria oportet: siue vis in admiratione esse apud omnes Græcos, bene factis id te consequi oportet: siue vis ut terra patriat tibi fruges, colenda est: siue ex pecudibus ditescere vis, pascendæ sunt. Siue bello opes tuas augere voles, ut socios in libertatem adferas, & inimicos in servitutem redigas, belli artes discendæ sunt ab his, qui eas norunt, & exercendæ, ut quomodo eis utendum sit, scias. Si robur corporis vis confirmare, consuefaciendum est, ut rationi obediat, & exercendum magno labore ac sudore. Quod cum dixisset virtus, interpellat eam ignavia, inquit: Vides Hercules, quam asperam & longam viam ad fœlicitatem hæc tibi mulier ostendat, quo ego tibi compendiarium & planam viam monstravi. Tum virtus: O misera, dic nunquid habeas boni, & nunquid suave unquam cognoveris? quæ nullum laborem vis illorum consequendorum causa suscipere. Et ne quidem expectas naturale desiderium suavium rerum, sed antequam natura expectat eas, implet atque obruis te, edis priusquam esuris, bibis antequam sitis, condimenta varia ad irritandam famem excogitas, vina preciosa, ut invites sitim, comparas, in æstate nivem quæris: Et ut

suavi-

suaviter dormias, non modo mollia strata, sed etiam lectos facis; somnum enim accerfis, non ut per laboris intervalla quiescas, sed inopia negotii. Sine pudore ac legum metu amoris operam das, nocte abuteris, & optimam diei partem somno perdis. Et cum Deam te esse gloriaris, ex Deorum numero ejecta es, aspernantur te & honesti homines. Nequo unquam suavissimum carmen, tuas laudes audivisti. Et pulcherrimum spectaculum nunquam vidisti: Nullum enim unquam recte factum tuum spectasti. Quis tibi improba credet? quis egenti dabit aliquid? Quis sanæ mentis in tuo choro esse velit? ubi juvenes imbecilli corpore sunt, senes fatui, qui cum adolescentiam in ocio perdiderint, senectutem miseram & calamitosam agunt. Tunc & pudet anteaetate vitæ, & piget primum querere necessaria ætati subsidia. Suavia in adolescentia ante tempus præcæperunt, laborem & ærumnas in eam ætatem distulerunt. Ego vero apud Deos versor, & apud honestos homines. Nullum honestum facinus, neque Dii neque homines sine me faciunt, ideoque me & Dii & homines honore adficiunt. Grata sum opitulatrix artificum, fida custos familiæ dominorum, benevola adjutrix servorum, jucunda comes laborum

borum in pace, firma periculorum in bello auxiliatrix, optima amicitiae socia. Et mei amici suaves voluptates sine fastidio percipiunt ex cibo & potu, expectant enim illorum naturale desiderium. Somnus etiam suavior eis est, quam otiosis, quem etiam cum opus est, sine molestia abrumpunt, nec propter hunc, necessaria intermittunt. Et juvenes senum laudibus gaudent, & senes delectantur juvenum honoribus, & incredibili voluptate rerum à se gestarum meminerunt. Et sine difficultate praesentes labores conficiunt, per me Diis chari, chari amicis, chari patriae. Et cum ex hac vita discedendum est, non obscuro aut ignoti jacent, sed laudes eorum perpetuo à posteris praedicantur. Haec tibi ò fili bonorum parentum Hercules contingent, & veram felicitatem stabilemque ita consequeris, si laborem non defugies.

Sic virtus apud Xenophontem concionatur, & ad labores suscipiendos, non tantum Mercurium, sed omnes adolescentes, verissima gravissimaque voce hortatur. Qua oportuit aures vestras undique circumsonare, & inertes animos tanquam classico exuscitari. Atque hanc ipsam virtutis orationem divinitus in formicis scriptam putate: quas quoties videbitis, veniat

niat in mentem, hanc vobis imaginem, quae vos ad laborem incitet, in terris à Deo propositam esse. Et sicut comediae exhibentur, ut in illis exemplis discamus, quid in vita deceat: Ita Deus in hac rerum natura varia spectacula fecit, quae nos officii nostri commonefacerent. Proinde cum formicas convenientes granam, condentesque in commune spectabitis, existimate hanc tanquam Dei vocem esse, quae jubet otium, nocentissimam pestem fugere, & suscipere honestos labores, quibus & nobis ea quae in omni vita necessaria sunt, comparemus, & societatem communem hominum juvemus. Quod si facietis, favebit vestris illis laboribus Deus, & omnem vitae cursum fortunabit. Contra, qui capti amore otii voluptatumque, non volent formicam audire, atque imitari, ad quam à Deo tanquam ad magistros missi sunt, hi sciant se gravissimas poenas contemptae magistræ, imo contempti caelestis mandati, daturus esse: odit enim otium Deus, ideoque non unum calamitatis genus ex otio nascitur. Dixi.

F I N I S.

M. ANTONII
 MAIORAGII
 LVTI
 ENCOMIVM.

PLVRIMIS in rebus imperitæ multitudinis & vulgariû hominû ignorantiam, ac mentis cœcitatem licet intueri, Quirites, qui tam præcipiti ac temerario in rebus fere omnibus iudicio utuntur, & cogitationes suas ita distrahi patiuntur, ut ea sapissime vituperent, quæ maxime laudanda esse videantur, contraque sæpenumero mirifice probent, quæ plurimum essent improbanda. Quotus enim quisque reperitur, qui saluberrimis potius quam jucundissimis cibis delectetur? aut qui malit cum abstinentia sanus esse, quam cum intemperantia semper ægrotare? Similis est etiam opinionum ratio: Trahitur sua quisque cogitatione, eaque laudat quæ putat esse magnifica, vituperatque contraria: sed pauci admodum rerum naturas vere perspiciunt,

spiciunt, & ad id tantum omnes, quod in presentia utile esse videtur, et ideo imperu rapiuntur, cætera, quæ sunt à sensibus remota, non ita diligenter considerant. Quamobrè cum falsis opinionibus tantopere falluntur homines, nulla repente spernenda est oratio, quæ vulgi sit opinioni contraria: quamvis enim initio propter insolentiam absurda esse videatur, tamen exitu plerumque utilissimo atque jucundissimo concluditur. Sed vobis adhortatione mea nihil opus esse intelligo, quos jam erectos omnes, cum hilaritate quadam expectare video, quid hac nova atque admirabili causa, de Luto, hoc est, de re, quemadmodum fortasse vos existimatis, tam humili atque abjecta, dicturus accesserim. Hoc enim ita natura comparatum est, ut insignis semper novitas mortalium animos erigat, atque excitet: quæ si talis est, ut eos audita commovere possit, affectos aut summa jucunditate, aut ingenti tristitia derelinquit. Ac mihi quidem, Quirites, hoc unum erit in hac oratione studium, ut quæcunque dixerò, non solum jucunda, sed etiam admiranda vobis esse videantur. Quod si quis mihi Deus vestram ad me audiendum benevolentiam conciliarit, efficiam profecto, ut intelligatis,

nihil

nihil esse luto nobilius, nihil pretiosius, nihil utilius, nihil denique magis necessarium: modo quam opinionem jam vestris mentibus comprehendistis, eam si ratio convelleret, ac labefactabit, si denique veritas extorquebit, libenti & æquo animo remittatis. Tunc certe illa præclara quorundam hominum ingenia, negligentia nomine condemnanda esse judicabitis, qui cum eloquentia sua genus humanum ab hoc tanto errore liberare possent, ne rem adeo pretiosam & excellentem aspernaretur, maluerunt in nugis quibusdam puerilibus, & anilibus fabulis ocium suum frustra consumere, dum aliis quartanam febrim, aliis calvitium, aliis muscam, aliis item aliquid ridiculum laudat. Quia etiam novissime (si Diis placet) inventus est, qui stultitiam & scarabæum laudavit, & qui asinam ad astra laudibus evehere conatus sit. Quæ posteaquam in vulgus disseminata fuerunt encomia: Superest (inquit vir quidam è populo) ut lutum etiam laudetur. Quam ego vocem cum audivissem, qui jam antea sæpius luti virtutes animo reputaveram, addidissetque vir ille: Fortasse verius hoc posset, & magis jure laudari: statim hominis solertiam exosculatus sum, & ejus sententiam magnopere compro-

pro-

probavi. Quorsum enim quis ingenium, aut dicendi facultatem ostendet, ubi non opus esse videatur? Ibi sunt eloquentiæ vires expromendæ, ubi vel innocentes ab iniqua criminatione liberentur, vel ab hominum mentibus falsæ opiniones refellantur, quæ magnam humano generi perniciem atq; ingentes calamitates apportare sæpenumero solent, quemadmodum apud Platonem Socrates sapientissime differit. Quæ me ratio potissimum ad hanc causam impulit, ut hæc quæ jam penitus infedit & inveteravit in animis hominum opinio, si fieri potest, evellatur, & jam tandem intelligant homines, quod in omni seculorum memoria semper antea latuit, nihil universo cœli ambitu contineri, quod utilitate atque excellentia Lutum antecedit. Quod quamvis incredibile primo aspectu esse videatur, tamen cum rationes meas diligentius audieritis, vos ipsi sponte vestra verissimum esse non dubitabitis confiteri. Primum igitur mihi videtur de nobili atque excelso Luti genere, deinde de præstantia, tandem de utilitate esse dicendum. Genus est enim ejusmodi, quod antiquitate ac nobilitate, quacunque in terris gignuntur, antecellit. In quo declarando, si fortasse paulo altius exorsus, repetere memo-

memoriam antiquitatis visus fuero, ignoret, Quirites; hoc enim ipsius rei magnitudo postulat, quæ me breviter orationem perstringere non sinit. Antequam cœli rotunda conversio fieret, cum nondum esset humanum genus procreatum, neque ulla adhuc in terris essent animantia, non herbar, non frutices, non arbores, nulla denique rerum earum, quæ & terra nascuatur, species ac forma,

** Vnus erat toto natura vultus in orbe,
Quem dixere Chaos, rudis indigestaque
moles.*

Horum quatuor omnium gignentium corporum, terræ, aquæ, aëris, ignis, natura permixta erat, neque unum ab altero dignosci poterat, cum tamen maxima esset inter eos discordia. Siquidem

*Ibid. Frigida pugnant calidis, humen-
tia siccis,
Mollia cum duris, sine pondere ha-
bentia pondus.*

Donec ratio Dei sempiterna propter incredibilem sapientiam suam agnovit, quam excellentium rerum esset in eis naturis materia, si probus artifex accessisset. Itaque cum ipse Deus probitate maxime præstaret, naturas illas, non tranquillas & quietas, sed immoderate agitas & fluitan-

fluitantes assumpfit, easque ex inordinatis in ordinem adduxit. Hoc enim iudicabat esse præstantius. Et superiorem igni locum tribuit, quia levissimum omnium esse videbat: proximum aëri, tertium aquæ, quartum & ultimum in medio totius mundi, quo gravia omnia deferrentur, terræ tradidit, ubi cuiusque generis, vel inanimi, vel animantis, vel muti, vel loquentis origo est, ubi vita, ubi interitus, ubi ex alio in illud assidua vicissitudo atque mutatio: Nam ex terra gignuntur omnia, rursusque in eam omnia recidunt: atque ita frequenter immutata, corrupta, deinde rursus generata, vicissitudine quadam æternitate obtinent. Hic mihi forte succlamet aliquis, cui hæc, quæ commemoro, diphthera, quod ajunt, Saturnique rebus antiquiora videantur: Quid ista tam obsoleta, tam rancida prosunt ad Luti tui laudes, & genus celebrandum? Iam profecto intelligetis, Quirites, non hæc sine maxima causâ me tam ex alto repetisse. Hanc enim quam nos terram, & rerum omnium parentem ac procreatricem appellamus, cui locus omnium honorificentissimus in medio datus est: quæ nos gignit, alit ac sustinet, quæ denique non tantum hominum, sed etiam immortalium Deorum domicilium gratissimum est:

est: nihil aliud quam Lutum, & totius cœli reliquorumque omnium elementorum purgamentum esse, perspicuum est. Nam cum constituisset Deus, bonis omnibus explere mundum, mali nihil admiscere, quoad natura pateretur, in medio totius, locum præstantissimum, ubi generatio fieret, elegit, quo facile & cœlum ipsum, & reliquæ naturæ dimittere semina sua detractionesque confecti & consumpti alimenti possent. Hac de causa factum est, ut quæcunque gravia sunt & solida, naturæ ipsius instinctu atque imperu medium mundi locum petant, neque quicquam omnino gravitate præditum potest alibi, quam in medio, consistere: quoniam semper ex vi naturæ premitur, quod grave est: quis autem est, qui nesciat, Lutum esse gravissimum, ideoque necessario fieri, ut in medio mundi loco perpetuo consistat? Quod cum terræ proprium sit, vere concludi potest, terram nihil aliud esse, quam Lutum. Ignoscite, Quirites, si vobis nimium videor agere philosophice. Nam in hoc uno rei cardo vertitur, unde Lutum generari putemus, aut quid ipsum esse statuamus: quod si recte semel intellectum fuerit, cætera deinde omnia facillima videbuntur. Sed ad rem redeamus. Cum igitur in loco omnium

nium maxime honorifico, hoc est, *ὡς τῆ μέσση*, ut ajunt Philosophi, terra sit, cætera autem omnia circumstant, & eam quasi custodia gratia muniant, & quicquid habent purgamenti atque fæcis, in eam procreandi causa demittant: nemini dubium esse potest, quin aut tota, aut saltem maxima ex parte terra reliquorum corporum purgamentum atque Lutum sit. Sed ne fortasse nobis idem quod Sophistis accidat, qui solent ex iis, quæ probabilia videntur, neque sunt, argumenta sua concludere: quærenda est ex gravissimis auctoribus Luti definitio, quæ nihil aliud est, quam involutæ rei, atque obscuræ naturæ explicatio. Sic enim facile, quod quærimus, Luti genus inveniemus. Quis autem post homines natos fuit unquam Platone gravior? Quis intelligentior? Quis sapientior? Equidem hujus ego singulis verbis, centum aliorum testimonia digne comparari posse, non existimo. Is igitur optimus definiendi magister in Theæteto, sub ejus persona, quem semper gravissimum introducit, hoc est, Socratis, Lutum ita definiit: *τῆ ὑγρῶ φουραθείσαι πηλὸς ἀεὶ ἐστὶ*. *Lutum, inquit, terra est humore permista. Iam igitur Luti præclarissimum genus invenimus, hoc est,

ter-

terrâ & humorem: ut humor Luti pater sit, terrâ vero mater. Quis autem adeo rerum ignorans est, quis tam imperitus, tam rudis, quin intelligat, quanta terræ sit & humoris excellentia? Nam humor ille est, quem post conditum orbem Deus Opt. Max. rerum omnium generationi præfecit, ut sine ejus auctoritate nihil quicquam omnino gigneretur: quem non tantum iis, quæ è terra nascuntur, sed etiam sempiternis illis ignibus, quæ sidera vocamus, alimentum præstare voluit. Persuasum enim habent plerique Philosophi, Solem, Lunam, cæterasque Stellas omnes humore pasci. Quid, quod tanta est humoris excellentia, ut per eum solum Dei cultores jurare soleant, & eum iratum habere magnopere caveant? quippe qui præclare intelligant, quanta sit ejus apud summum Deum auctoritas, cui tanta sit administratio demandata, ut omnia gignat, atque nutriat. Hac de causa sapientissimus vir Thales Milesius, humorem rerum omnium parentem esse pronuntiavit. Quid autem de terra dicam? quam non tantum hominum, sed etiam Deorum matrem esse dicunt. Itaque plurima telluri apud sapientes illos veteres dicata fuisse templa legimus, eamque inter summos Deos fuisse cultam & honoratam. Sed mihi ne-

* *Aristot. 4. Top. c. 5.*

quaquam omnes humoris & terræ laudes commemorandæ sunt, quæ sunt prorsus innumerabiles atque infinitæ, neque vobis, ut opinor, ignotæ. Satis est, hoc tempore docuisse, natum esse lutum ab iis parentibus, qui omnium præstantissimi atque excellentissimi esse videantur. Hoc se genere, hoc sanguine procreatum esse lutum gloriatur. Nunc ejus etiam præstantiam atque excellentiam videamus. Quæ tanta est, ut non modo parentibus suis, humori ac terræ, non cedat: sed eos etiam longo intervallo superet. Quamvis enim, ut jam antea diximus, humor generationi præsit, & sine ejus auctoritate nihil gignatur: tamen nihil ei sua potestas proderit, nisi terræ commixtus locum procreet, unde postea nascantur omnia. Quis enim non intelligit, nihil inveniri posse, quod non ex luto generetur? Deme lutum ex hac admirabili mundi machina, non jam erit id, quod proverbio dicitur, ver ex anno tollere, sed idem, quod solem extinguere, aut Deos è cælo diripere. Quid enim fiet? Quid nascetur? quid procreabitur? quis non omnia videt statim interitura? Nam unde genus hominum? unde tot animantium terrestrium, aquatilium, volucrum genera? unde tot arborum formæ? tot herbarum species?

tam

tam varii flores? tot jucundi fructus? tot frumenta? tot segetes? An non omnia primo vitam, deinde etiam vivendi facultatem Luto acceptam ferunt? Nam si tandem omnia, quemadmodum Philosophi docent, in idem abeunt, ex quo prius constituta fuerant, & quotidie videmus, quicquid interit, in lutum converti: profecto lutum rerum omnium principium esse necesse est; de quo sane, nisi plane in Physicis (ut ait Cicero *) plumbei sumus, dubitare non possumus. Quis enim nescit illud in scholis ab omnibus Philosophis tantopere jactatum, & celebratum theorema, quod ab Aristotele † summo naturæ interprete sumpserunt, Uniuscujusque rei interitum atque corruptelam, alterius esse ortum ac generationem? Atque in hoc quidem, cum in aliis plerisque rebus mirandum in modum dissentiant, & pene inter se digladiantur Philosophi, mirum quæ conveniant, ut nullus unquam aliter sensitse videatur. Omnem autem alicujus rei corruptionem à nobis Lutum appellari, nemo est, quin intelligat: ex quo cum omnia gigni Philosophi dicant, idem est, ac si clarissima voce prædicarent, rerum omnium paren-

I 2

tem

* *Tusc. Quæst. lib. 1.*† *Lib. 1. de ortu & int. Context. 17.*

tem esse Lutum. Quid ad hæc contra dici potest? Non nos contortis fallaciter argumentis, aut falsis conclusionibus, hæc tam vera colligimus: sed ab ipsa natura rationes nostras accipimus: ipsa nobis hæc argumenta suppeditat: ipsa nobis manus injicit, & paulum consistere jubet, atque hæc diligentius explanare: cupit hunc errorem ex hominum mentibus radicatus evellere, cupit eximias Luti virtutes omnibus notas ac planas fieri: ut tandem aliquando desinant homines ei maledicere, parentemque rerum omnium & auctorem suspiciant, ac reverentur. Quemadmodum igitur figulus ex argilla vasa sua format & effingit: ita natura illa melior, quem Deum vocamus, ad omniū rerum creationem luto semper utitur. Itaque vir optimus ac sanctissimus Agapetus, ad Justinianum Imperatorem scribens, admonet, ut ne quis majorum nobilitate gloriatur, quoniam nulla est in ortu differentia: Omnes enim, inquit, tam qui Reges sunt & Imperatores, quā qui humili & obscuro loco nati sunt, eundem primum parentem, Lutum habent. Sed quid multorum testimoniis opus est, cum nobis ipsa veritas sacris in Literis Gen. 2. aperte dicat, & clara voce testetur, ex luto fuisse homines primo

con-

conformatos? Quod ideo de hominibus potissimum scriptum est, non quod ipsi soli sint ex luto procreati, sed ne quisquam parentem suum possit ignorare. Quod etiam Homerus, omnis philosophiæ pater, intellexisse mihi videtur, gravissimus & sapientissimus auctor, à quo, ceu fonte perenni, quicquid in omni doctrina eximium est, emanavit, qui cum in Iliade sua Lib. 7. Menelaum Græcorum ignaviam increpantem refert, quod cum Hectore singulos ad certamen provocante nemo congredi auderet, his verbis usus est:

Ἄλλ' ὕμεις μὲν παῖδες ὕδαρ καὶ γαῖα ἤσπισθε

Optat enim ut intereant, atque ideo precatur, ut in humorem & terram convertantur, hoc est, in idem dissolvantur, ex quo prius constituti fuerant. Sic enim a-cutissimus Philosophus Alexāder Aphrodisæus * Homeri sententiam interpretatur: Ex terra (inquit) & humore gignuntur omnia, & in terram atque humorem omnia dissolvuntur. Quod etiam sensit Epicharmus Siculo †, cum di-

I 3

xit:

* Lib. 2. Probl. 7.

† Plutar. in Consol. ad Appell. Libr. 2. citante Erasmo in Adagiis: Aqua & terra reddamini.

χιτ: ἀπὴλθεν ὅθεν ἦλθε· γὰρ μὲν εἰς γᾶν, πνεῦμα δ' ἀνω.

Denique etiam Aristoteles in Rhet. indicat, olim eos, qui servos se profiteri vellent, terram & aquam domino tradere solitos, tanquam omnium rerum jure sese abdicantes.

Quæ cum ita sint, jam profecto, Quirites, perspicuum est, quam magnus exornandi Luti campus nobis apertus sit, quam ample, quam graviter, quam copiose luti laudes exequi possimus. Cum enim, ut omnes eruditi censent, ex terra atque humore, quicquid est ubique pretiosum, quicquid eximium, quicquid utile generetur, cumque (quod caput est) etiam nos ipsi, cum cæteris animantibus, ex eadem terra atque humore singamur, terra vero humore permixta lutum sit, ut ex Platonis auctoritate paulo ante demonstravimus: quod ingenium inveniri tam sublime potest, quæ lingua tam volubilis, quæ dicendi copia tam præcellens, quæ minimam earum laudum partem, quibus lutum dignissimum est, recensere commemorando possit? Etenim, si magnum quiddam assecuti videntur ii, qui rem aliquam pretiosam, ut argentum, aut aurum, aut aliquid ejusmodi satis egregie laudarint, si difficillimum esse fatentur omnes, oratione

tionem res honestas atque laudabiles posse vincere, quid tandem in Luto laudando? quod unum omnia complexū est, quanta difficultas existimanda est? Si quis enim ejus præstantiam animo diligentissime volvat, is nimirum intelliget, majus esse quiddam, non modo quam homines opinentur, sed etiam quam cujusquam eloquentiæ capere possit, perfecte Lutum exornare velle, tantoque esse difficilius, idem recte laudare, quanto rebus omnibus pretiosis & præstantibus antecellit. Hic non Isocratis jucunditate, non Lysiæ subtilitate, non Hyperidis acumine, non Æschinis sonitu, non Demosthenis vi, sed divina quadam potius opus esset eloquentia, quæ nunquam antehac audita, nunquam nota, nunquam excogitata fuisset. Non enim hac in oratione sic nobis agendum, ut in reliquis exornationibus agi solet: majori quadam ingenii sublimitate, uberiore dicendi facultate, graviore modo utendum est. Solent enim reliquis in rebus exornandis Oratores semper aliquam adhibere contentionem atque comparisonem, ut rem eam, quam laudant, altera, quæ tamen egregia sit, longe præstantiorem esse demonstrant: qua rerum inter se collatione plurimum florere atque enitescere solet.

oratio. Sed quid est ex omnibus rebus, quæ cælo continentur, tam eximium, tam excellens, tam rarum, quod si luto comparetur, non statim vilissimum atque abjectissimum esse videatur? Ponite ante oculos quidquid ubique pretiosum est, ponite argentum, aurum, gemmas, margaritas: Quid? an non in mentem vobis venit, unde hæc omnia nata sint? Nonne paulo ante docuimus, ex luto, quæcunque in terris nascuntur, omnia procreari? Hæc omnia, quæ tantopere mirantur homines, quæ magis, quàm propriam vitam amant, quæ diligentissime custodiunt, pecunias, thesauros, divitias, facultates, qui recte reputat, Lutum plane esse intelligit. Quam igitur absurdum fuerit, si quis unum aliquem terræ fructum è luto natum velit ipsi rerum omnium parenti Luto comparare? Proh Deum atque hominum fidem! quis adhuc de Luti præstantia dubitare potest? quis non illud ad astra tollat? quis non Divinis laudibus efferat? cum intelligat, è luto tot egregios viros, tot Reges & Imperatores, tot ingenia præstantissima, tot sapientes, tot Philosophos esse profectos. Quid? an non tot egregiæ substructiones, tot oppida clarissima, tot nobilissimæ civitates, jacerent proorsus omnes,

nes, neque earum extarent vestigia, nisi lutum prius extitisset. Quid, ut minima commemorem, tot herbarum genera, depellendis corporum morbis utilissima? quid frumenta? quid glandiferas, ac fructuosas arbores? an non in lucem omnes lutum edit? Quot animantium genera? quam pulchra? quam varia? quæ naturæ totius varietas? quot hominum species? Hæc omnia Lutum edit, fovet, exhilarat. O mortalium genus ingratisimum! O detestabilem perfidiam! O mentem penitus execrandam! Ergo quod te procreat, quod nutrit, quod educat, quod omnem jucunditatem affert, id tu negligis? conculcas? aspernaris? Sine quo ne unum quidem diem vitam agere potes, id à te non aliter atque rem abjectissimam rejicis? Quod tibi lucis hujus atque vitæ causa est, id apud te commorari non finis? Quod omne tibi commodum, omnem voluptatem præstat, id abigis, expellis, exterminas? Proh Dii immortales! nō intelligitis, homines, cum lutum contemnitis, vos quidquid in terris bonum est contemnere? non intelligitis, parentem vestrum vos negligere, cum lutum negligitis? non venit in mentem, quæ vestra fuerit creatio? unde nati sitis? ex qua materia conditi? Formavit, inquit Mo-

feces, *Genes. 2.* Deus hominem ex limo terræ. Vide quanto sit te Lutū præstantius, quanto ipse luto sis inferior. Quid supra lutum cristas tollis? quid exeris cornua? quid superbis? Ex limo terræ creatus es. Ecquid hoc intelligis? ecquid consideras? ecquid genitorem tuum agnoscis? Quid aliud est, ex limo terræ, quam ex purgamento luti, cum initio docuerimus, terram ipsam esse Lutum? Jam tuum, homo superbissime, parentem agnosce: non aspernare, cujus ex genere prognatus es: reverere, quod tibi vivendi causa fuit. Si te ipsum aliquid existimas, si rerum generationem honestam esse tibi persuades, si quid in orbe terrarum utile atque honestum esse credis, cur non id utilissimum & honestissimum esse, à quo nata sint omnia, confiteris? Nati sunt homines è luto, nata pecudes, nata arbores, nata frumenta, natum denique quicquid in terris invenitur. Et quisquam dubitabit id esse pretiosissimum dicere, à quo sunt omnia quæ pretiosa sunt? De luto sumus, in luto vivimus, à luto nascimur, in lutum convertemur. Itaque nihil à scarabeis in hac parte differimus, & tamen excellentiam Luti non agnoscimus, imo tanquam rem immundissimam repudiamus. Cur? quia falsa trahimur opinione,

neque

neque recta animi ratione res definimus. At cæteras res amplectimur: aurum, vestes, frumenta, pecunias, & id genus cætera, magna cum diligentia conservamus: qua de causa? Quia præsentem vidimus utilitatem: sed unde sint hæc omnia, quæ tantopere diligimus, nemo considerat. Quid illud est, quod in arca centum clavibus clausum tam accurate servas? Lutum. Quid est, quod in horreis tuis studiosissime congregas? Lutum. Quid in apothecis & doliis tam cupide custodis? Lutum. In summa quicquid amas, quicquid amplecteris, quicquid observas, quo factus es, quo vestiris, quo pasceris, lutum est. I nunc & illud improba, quo cætere nullo modo possis, nisi plane velis ex hac vita demigrare. Nam in te quidem nihil est luto præstantius, præter animum generi humano Deorum munere datum: qui si bonus fuerit, atque omni virtutum genere cumulatus, non dubiū, quin divinus sit & felix ac beatus; sin autem malus & sceleribus imbutus, non solum luto est inferior, sed etiam rerum infimarum omnium vilissimus & abjectissimus. Reliqua omnia mutantur, & vicissitudine quadam oriuntur & intereunt, eamque mutationem & vicissitudinem omnem lutum efficit; quod & Philosophorum

phorum auctoritate, & Physica ratione & Divinæ etiam Scripturæ testimonio facile comprobatur. Quare jã profecto videtis, Quirites, quæ mihi aditum ad Luti laudes patefecerim, quam patenti campum habeam, in quo plurimum exultare possit oratio. Sed mihi sigillatim omnia completi, nec animus est, nec, si esset, ego par essem oneri sustinendo. Nam si quis perfecte lutum exornare voluerit, eum per singula, quæ in orbe terrarum laudabilia reperiuntur, ire necesse est: quam rem, quis, nisi plane sit insanus, prætare se posse cõmode speret? Itaq; licet ea, quæ luto constant, maxima laude digna esse videantur: tamen ne nimiũ longa sumatur oratio, prætermittere omnia constitui. Sed mercede certo scio, vos intelligere, Quirites, quantum ex luti laudibus absiderim. Possẽ enim argentũ & aurum celebrare, possẽ uniones, gemmas, quicquid ubiq; hputatur esse pretiosum, possẽ ipsos homines, omne genus animantiũ, possẽ erbas, segetes, arbores, omnia denique possẽ in encomio luti nominare: cum omnia, quemadmodum antea diximus, ex eo promanarint: sed me reprimam, malo enim ut veram aliquam luti laudem à me desideretis, quàm falsã, afflictam esse existimetis. Quare lutum ipsum per

se lo-

se solum consideremus, cujus tam eximia virtus est, ut Deum etiam immortalẽ ad sese plurimum amandum alliciat. Sed ne fortasse vestrum aliquis hoc esse male dictum aut convitium in Deum arbitretur, quod ab eo lutum vehementer amari dixerim: ejus opinioni mihi satisfaciendum esse judico: cum ut omnes vos ab hoc errore liberem, tum ut etiam hac occasione luti virtutes, quæ jam in oblivionem plane concesserant, tandem aliquando magis atque magis eminere atque apparere incipiant. Verum ad ea, quæ dicturus sum, reficite quæso animos vestros, Quirites: nova quædam, & ante hunc diem inaudita proferre in lucem molior: sed mihi vestro erecto atque attento animo opus est: si quid enim attentionis forte remiseritis, nullo modo fieri poterit, ut hæc, quæ jam aggredior dicere, mysteria esse intelligatis. Nam proh Deum atque hominum fidem! non in mentem vobis venit, quanta res, & quanti ponderis agatur? Agitur de summa luti existimatione: id autem ejusmodi est, ut nihil omnino dici gravius, aut excogitari possit. Cũ enim omnes fere mortales immeritissimo Lutum odio prosequantur: quamvis paucissimi sint, qui, quo sit illud animo Deus, intelligant: quid futu-

futurum putatis, si semel in animis hominum hæc opinio profusus infuderit, Lutum à Deo non diligi? Quis enim illud eximium esse credat, quod Deus amare non videatur? Quis non potius id vile & abjectum putet, quod à Deo reproberetur? Quod si certissimis argumentis, Lutum & à Deo diligi, & cæteris omnibus rebus, quæ in terris creata sunt, anteponi docuero: quid erit causæ, cur non etiam nos id omnium rerum excellentissimum judicemus? Jam igitur vos illud mirificum vestræ mentis acumen intendite; ego rem ipsam aggredior. Principio cum à Luto diicellum est, nihil in terris homine præstantius inveniri, nemo est qui dubitet. Quin etiam illud omnes boni confitentur, hominem ex omnibus animantibus à Deo plurimum amari. Quod etiam ipsa nos ratio credere pene cogit. Videmus enim quæcunque in terris gignuntur, ad usum hominum omnia creati: videmus etiam ac sentimus, Dei providentiam in hominibus adjuvandis & custodiendis semper excubare. Non ignoramus, à Deo proprium Filium, ut ab erroribus homines & ab æternis suppliciis liberaret, è cælo demissum, & vinculis ac verberibus, atque omni supplicio excruciatum, ac necatum fuisse. Sed innume-

rabi-

rabilia Dei sunt erga homines summi amoris indicia: cum præsertim etiam ad imaginem & similitudinem suam, ut sacræ Literæ restantur, eos creare voluerit, & rationis atque consilii participes effecerit. Videamus igitur, ex qua materia Deus hoc animal, sui simile, ratione præditum, providum, sagax, acutum, multiplex, memor, plenum consilii, quod maria, terras, cælum, mente atque cogitatione complectitur: quod unum ex tot animantium generibus sibi ratione ac sapientia socium assumpsit: videamus (inquam) ex qua Deus hoc animal materia finxerit. Credibile est, præstantissimum omnium animal ex ea materia, quæ Deo maxime grata esset, conformatum fuisse. Quid igitur ajunt sacræ Literæ? unde formatum hominem ab initio commemorant? Non ex argento, quod ab omnibus pretiosum aestimatur: non ex auro, quod plurimi homines majore, quam Deum ipsum, amore prosequuntur: non ex smaragdibus, unionibus, chrysolithis, aut aliud id genus lapillis, qui pretiosissimi creduntur: sed ex limo terræ, hoc est, è luti flore. Quid amplius postulatis? Obsecro vos, Quirites, hoc Dei factum vobiscum diligentius perpendite: tum facilius statuetis, quanta luti sit excellentia.

Deus

Deus optimus maximus, qui pro summa sua sapientia, rerum omnium naturas, etiam antequam eas crearet, optime noverat, qui facillime quid cuique præster, & exquisitissime discernit, cum simile sibi, & ratione ac lege socium vellet animal procreare, lutum ex omnibus rebus potissimum elegit, ex quo formaret eum animantem, quem ceteris omnibus præficere statuerat. Cujus rei quid aliud in causa fuisse dicemus, præter mirificam quandam Luti præstantiam, quæ Deum etiam ipsum ad se amandum allexerit? Veniant nunc irrisores hujus orationis, & illud sanctissimi varis atque Regis Davidis *Pf. 112.* interpretentur: De stercore erigens pauperem, ut collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui. Quid est, quæso, quod de stercore pauperem erigit? quid est, quod eum cum principibus suis collocat? nisi quod luto summo opere delectatur, & eos plurimum diligit, quos omni studio curaque lutum observare videt? Quid hoc loco mihi respondebitis, ô luti vituperatores? Huc, quæso, mecum in arenam descendite, conferte pedem, vibrare tela, promite vestram illam maledicam orationem. Quid præliantes, ut ajunt, à muro judicatis? cur infixo jaculo, Parthorum more, fugi-

tis?

ris? cur in portu spernitis tempestatem? Facile est accusare, nullo defendente: facile vituperare nullo contradicente. Huc adeste, si quid est in pectore roboris, & in me, Luto patrocinate, criminationes vestras exponite. Efficiam profecto, ut intelligatis, longe aliud esse, contra veritatem, ipsa præsentem, disserere, quam ad ventos verba facere, & innocenti nulla causa, nulla ratione maledicere. Cur enim, obsecro, Lutum improbatis? Quo crimine damnatis? Cui culpæ Lutum affine judicatis? Tacent, & ora pallor albus occupat. Proh Dii immortales! tanta ne quemquam mentis caligine circumfundi? tantis erroribus excæcari? ut quod in primis Deus diligit, id audeat improbare: quod præstantissimum esse Deus censet, id existimet esse vilissimum. Malum est, boni viri judicio non acquiescere, pejus est, amici verum condemnare judicium, pessimum vero, parentis sui sententiam optimam non admittere. Quid dicam, quantum tandem scelus existimandum sit? immortalis Dei judicium vituperare? Sed jam querelarum satis. Id quod instituimus perlequamur. Non enim in hac re solum amorem suum erga Lutum Deus indicavit, sed in aliis etiam quamplurimis, quas hoc tempore singulas.

las enumerare non necesse est. Unum etiam aut alterum erga Lutum Divinæ benevolentia signū commemorabo, deinde ad alia veram orationem meam. Jam plurima Dei filius (ut in sacris Historiis legimus) admiranda suæ divinitatis indicia dederat, & quotidie magis erga homines incredibilem amorem ostendebat, dum alios dæmonibus oppressos liberaret, alios jam vita functos à mortuis excitaret, surdis auditum, mutis locutionem, ægrotis integram valetudinem redderet; sed illud etiam restare videbatur, ut in hominum parentem Lutum, aliquod benevolentia suæ signum ostenderet. Ecce autem cum per quandam regionem iter faceret, hominem ab ipso natali die cæcum reperit, quem cum vidisset, venisse tempus existimans, ut eundem se esse ostenderet, qui mundi initio genus humanum ex Luto formaverat, & ut Luti præstantiam omnibus notam faceret: quid fecit? expuit in terram, & propriis manibus lutum composuit; atque eo luto cæci illius oculos perunxit. quo facto, confestim ille nunquam antea gustatum videndi sensum accepit. Quis igitur non intelligit, omnium hominum conservatorem Christum hoc suo facto declarasse, Luto nihil prorsus esse nobilius, ex quo

villum,

visum, sensuum omnium excellentissimum, reformavit? Multa alia prius & egregia facinora gesserat, innumerabiles & varios morbos depulerat, nullo unquam pharmaco, nullis herbis, nulla arte medica usus est, sermone tantum aut tactu morborum genus omne profligabat. Itaque nemini dubium esse potest, quin hunc etiam cæcum, si voluisset, uno verbo sanare potuisset. Cur igitur luto potissimum ejus oculos unxit & sanavit? Non alia quidem (ut opinor) de causa, nisi ut luti præstantiam atque nobilitatem indicaret, & parentis sui, mortales admoneret. Quanto enim quis Luto parenti suo similior efficitur, tanto major atque beator esse solet. Sed hoc obsecro mysterium, Quirites, diligenter advertite. Qua enim in re vera est ac summa felicitas? nempe opinor in eo, si quis plurimum à Deo diligitur. Quis autem vehementius amatur à Deo, quam qui Luti naturam, quoad ejus fieri potest, imitatur, & qui præclare intelligit, quantumque ei fiunt accessiones & fortunæ & dignitatis, ex Luto se ad eas ascendisse, & non ita multo post ab eis ad Lutum se rediturum? Hoc est quod ubique Deus præcipit, ut qui voluerit omnium effici maximus & felicissimus, is primo

mini-

minimus & abjectissimus fiat. *Math. 18.* Quid aliud in sacris literis magis quam summisio commendatur? Volvite divinos libros, nullam in eis pene dixerim paginam invenietis, in qua non humilitas & abjectio majorem in modum comprobetur. Atque illi demum soli felices ac beati futuri prædicantur, qui se Lutum esse cognoverint. Sed quam hujus rei causam aliam afferre quisquam potest, præter singularem quandam Dei erga Lutum benevolentiam? Age vero, quis unquam ex omnium sæculorum memoria Deo gratior fuit, quam Hebræus Juba? *Iob 1. & 2.* atqui hunc divinis in historiis legimus, non tantum in luto, sed etiam in sterquilinio sedere solitum. Quid? quod ipse Dei filius à vate sanctissimo *Psa. 22.* ita loquens inducitur: Ego vermis, & non homo: opprobrium hominum, & abjectio plebis. Quid enim aliud est, plebis abjectio, quam lutum? Clamat igitur Dei filius, cum hoc nostrum terrenum atque mortale corpus assumpsisset, te lutum esse factum: quin etiam submissionis gratia, se filium hominis, hoc est, luti nepotem frequenter appellabat. Sed jam satis, ut opinor, à nobis declaratum est, nihil in toto mundi complexu Luto esse præstantius, nihil excellentius: cujus

tanta

tanta auctoritas est, ut sine eo nihil quicquam in terris fiat, quod omnia generet, alar, augeat, ex quo pretiosissimæ quæque res originem trahant, unde nos etiam ipsi formati sumus: quod denique majorem in modum à Deo diligatur. Restat, ut etiam de ejusdem utilitate verba faciamus. Quæ quamvis ex iis, quæ dicta sunt, maxima cognosci possit: tamen, ut clarius etiam eluceat, & de illa dubitare nemo possit, ad ea, quæ supersunt, aggrediar. Vos vero paulisper etiam dum huic orationi meæ coronidem imponam, non tantum aures, sed etiam mentes atque animos vestros accommodate. Non enim mehercle ita nunc agam, quasi uni alicui aut alteri rei tantum utilitatem afferre Lutum dicam, quod in cæteris rebus exornandis præcipuum esse judicatur. Nihil in hac oratione vulgare, nihil demissum expectetis: omnia summa, omnia præstantissima. Nihil in omni rerum natura dico esse, nihil toto cælo contineri, neque parvum, neque magnū, modo sit animatum, cui rei Lutum non utilissimum esse videatur. Cum enim in rebus, quæ ex intima atque naturali motione vitam habent, animarum tria genera dicantur inveniri: quarum una, vitam tantum nutrientem, sine sensu, cor-

pori

pori subministrat, & herbas, frutices, arbores educit, alit, atq; auget: altera non solum vitam, sed etiam sentiendi atque ingrediendi vim cunctis animantibus sup-
 peditat: tertia omnium perfectissima atque optima, solis hominibus intelligendi, cogitandi, reminiscendi virtutem affert: his omnibus viventium generibus plurimam utilitatem asserre Lutum ad vitæ commoditatem ostendemus. Sed ne fortassis aliqua cadat in nomen ambiguitas, quoniam multis cognominibus Lutum est decoratum, ea mihi declaranda esse censeo, quo facilius omnes ejus utilitates perspicere possint. Atque illud primo sciendum, omnem à nobis putrefactionem atque corruptionem Lutum appellari, sive ea sit in animante detractio confecti consumptique cibi, sive sit humoris & terræ permixtio, sive quocunque alio modo res aliqua putrida facta sit: hanc etiam communi vocabulo *simum* atque *limum* nuncupare consuevimus: ab agricolis vero *lætamen* dicitur, ob id credo, quoniam, ut paulo post ostendemus, lætari agros faciat. Quod autem in corpore gignitur animalium, id communiter *stercus* vocatur, unde *stercorari* dicuntur agri, cum eo Luti genere restituantur. Sed generatim Lutum omne, cœ-

num

num etiam dicitur. quæ sane Græca est appellatio; quam si Latine velis interpretari, commune significat: nihil enim luto communius, quod, ut dicere institueram, rebus omnibus animatis maximam asserre solet utilitatem. Primum enim, *Quirites*, quis vestrum est, quin intelligat, Luto segetes, atque omnia sata, majorem in modum exhilarari? Nam tellus ipsa rerum omnium parens, nisi Luti filii sui præsidio sustentetur, vires integras iis rebus, quæ nascuntur ex ea, subministrare nullo modo potest: unde factum est hominum solertia, ut agri, quo facundiores essent, Luto vestirentur; quæ res ab agricolis *stercoratio* nuncupatur. Cujus tantam utilitatem esse sentiunt omnes, ut quamvis primum auctorem ignorent, tamen eum propter hanc solam inventionem in Deorum numero collocandum esse censeant. Scribit enim Macrobius, à Romanis Saturnum fuisse *Stercutium* vocitatum, & eo nomine pro Deo cultum, quod primus stercore fecunditatem agris comparavit. Sed Augustinus in libris de Civitate Dei, *Pici* patrem *Stercon* fuisse scribit, à quo peritissimo agricola sit inventum, ut fimo animalium agri fecundi fierent; atque ab ejus nominæ *stercus* dictum. At vero

vero

vero (Plinius * inquit) Italia regi suo Stercutio, Fauni filio, ob inventum stercoreationis, immortalitatem dedit. Sunt qui dicant, Augiam regē in Græcia stercoreationem primum excogitavisse, quam Hercules in Italia deinde divulgavit, unde nata fabula sit, Augiæ stabulum ab Hercule fuisse repurgatum. Illud certe constat, stercoreationis auctorem ab antiquis indigitatum, & Stercutium nuncupatum fuisse, & merito: quid enim in tota agricultura stercoreatione utilius? De qua doctus Hesiodus, ut apud Ciceronem † ait Cato, ne verbum quidem fecit, cum de cultura agri scriberet: unde vehementer à doctis atque intelligentibus viris improbatur. Nam Homerus, qui multis, ut mihi videtur, ante seculis fuit, Laertem lenientem desiderium, quod capiebat è filio, colentem agrum, & cum stercoreantem facit. Hac de causâ vir ille sapientissimus Cato, cum de re rustica scriberet, præceptum optimum his quidem verbis reliquit: Sterquilinum magnum stude ut habeas, stercus sedulo conserva. Videtisne quanta cura stercoreis gravissimo viro Catoni fuerit? Quis enim

nescit,

* *Natur hist. lib. 7. c. 9.*

† *Cic. de Senect. Cic. ibid. & Hom. Odyss. 4.*

nescit, quanto lætiores veniant in agris stercoreatis segetes, & quanto messes afferant uberiores? Hoc nimirum illud est, quod agricolæ cum agnovissent, Luto cognomen indiderunt, & quod lætissimas fruges faciat, lætamen vocitarunt. Itaque magnam ejus rationem habere solent, & magno studio atque diligentia colligunt, quo suos quisque agros, quam fieri potest optime, vestiant. Quinetiam lutum undique venantur, & in vasis (quod ego hisce oculis vidi) accuratissime collectum, domum portare non dubitant: eumque maxime strenuum atque industrium existimant, qui plurimum ex eo diligentissime collegerit. Neque satis habent illud colligere, quod sponte natum inveniant: sed artem etiam, & diligentem curam adhibent, ut, quam plurimum fieri potest, augeatur. Quare non sine causâ præter cæteros omnes mortales, agricolæ sanctitatis & justitiæ laudem adepti sunt: ut etiam in operibus suis ingeniosissimi viri Poëtæ finxerint, apud agricolas longissimo tempore Deos habitasse, cum propter hominum scelera de civitatibus expulsi fuissent. Quæ quidem fictio nihil aliud significare videtur, quam longe sapientiores agricolas esse, quam civitates. nam quotidie fere lutum ex civitati-

bus in agros exportatur. Quod si verum est id, quod proverbio dicitur, Deum esse illum, qui mortales adjuvat: nemini dubium esse potest, quin Lutum maximum numen sit, quod pulsum è civitatibus apud agricolas habitet. Quid autem utilitatis frugibus Lutum afferat, id in agris ipsis verno tempore, cum prope, ut spicas incipiant emittere, videre licet. Ibi tum bene stercozatos agros aspicias hilares luxuriare, segetes in eis magnitudine præcellentes, viriditate conspicuas, culmo crassiore, calamo longiore, spica prominentiore, quæ jam eo tempore non dubiam spem uberrimi fructus afferat. Confer huic alium à Luto non adiutum campum, vides primo quasi tristitiam soli, culmorum raritatem ac tenuitatem, segetes humiles, quodam pallore suffusas, ante tempus arescentes, spicis minimis, aut nullis. Illic vides eximiam ubique lætitiã, hic autem squalidam tristitiã: illic messis abundantissimæ spem maximam, hic omnis anaonæ desperationem. Ecquid intelligitis, Quirites, in quorum usum atque utilitatem cedit hæc frugum abundantia? ecquid agnoscitis, quanta sit in hac parte luti potentia? Non adeo vos tardo aut hebeti puto esse ingenio, quin hæc facillime cognoscatis. Desinite

Luto

Luto vestros agros obducere, tum demum facilius statuetis, quid Luti præsentia conducatur, & quid absentia detrimenti ferat. Jam vero non frumentis tantum, sed etiam arboribus Lutum maxime prodest. Quis enim est qui nesciat, vites, ut reliqua genera prætermittam, quanto magis stercozantur, tanto copiosiorum afferre vindemiam? Nam Luti succus ille pinguis & vividus, quem hebetes & imperiti homines vilissimum & sordidissimum esse judicant, in suavissimum vini saporem convertitur. Quod ne fortasse meum esse commentum putetis, summus Philosophus & rerum naturalium diligentissimus indagator Empedocles hoc affirmat, ut Aristoteles in * Topicis auctor est, cujus hæc verba notavimus: οἶνος ὑδωρ ἐστὶ σελήνης, καὶ θάλασσης Ἐμπεδοκλέης φησὶ, σελήνην δὲ ἐξ ὑδωρῶ. Vinum igitur nihil aliud Empedocles ajebat esse, quam aquæ putrefactionem in vitibus. Quid autem aliud est aquæ putrefactio, quam Luti succus? Ergo quod tanta cum jucunditate bibimus, quod tantam nobis lætitiã affert, tantam voluptatem, quod tam suave est, tam dulce, tam jucundum, quod (ut ait Horatius †) curas abigit, quod cum spe divite manat, luti succus est.

K 2

* Top. 4. cap. 5.

† Lib. 1. epist. 5.

Quid

Quid autem attinet hoc loco vini laudes commemorare, cum paucissimi homines reperiantur, qui non illud majorem in modum appetant, & avidissime bibant? Quid enim esset inter homines lætitiæ, quid hilaritatis, quid voluptatis, quid ingenii, nisi vinum esset? Nam vini magnus amator Horatius eleganter ita clamat:

* *Fœcundi calices quem non fecere disertii?
Viniferæ dulces oluerunt mane Camœna.
Laudibus arguitur vini vinosus Homerus.*

Denique vir sapientissimus Cato vino tantopere delectabatur, ut ebrius sæpe numero fieret. Sed neminem prorsus esse arbitror, quin intelligat, rem utilissimam & optimam esse vinum. quare si quis hunc Deum Liberum amat: quem quis non vehementer amat? is etiam Lutum, ejus parentem, ut plurimum amet, necesse est. Jam vero quantum hortis, ole-ribus, viretis Lutum utile sit, ne commemorandum quidè esse censeo, cum ignotum nemini sit, eum demum hortum feracem fieri solere, ea olera tenera, & ampla perpetuo videri, maximam in eis viretis amœnitatem semper esse, quæ luto fuerint optime saturata. Quis nescit, olitores adeo Luti studiosos esse, ut civita-

tes

tes etiam cum gerris & sportulis peragrantes, illud accuratissime colligant, atque etiam pretio frequentissime comparant? Quis non magnopere læteretur atque exhilaretur, cum pinguis horti vultum aspexerit, quem luto diligens olitor saturarit? Quid illo virore speciosius? Quid illa amœnitate jucundius? Hic ingentes brassicæ solido caule brachia late fundunt, illic virentes amplo capite porri subalbescunt: hic longe diffusæ betæ luxuriant, illic ciborum requies lactuca crispatur: hic gravis cucurbita ventrem in longum porrigit, illuc asparagi sub luto tenerrimi caput amplissimum exerunt. Sed næ ego stultus, qui singula prosequi velim, cum omnem hunc sermonem possim uno verbo concludere. Quicquid enim in hortis nascitur, id luto mirifice delectatur, alitur, augetur. Sequitur, ut animantibus etiam cujusque generis utilissimum esse Lutum ostendam. Atque illa ratio potissimum animum meum inducit, ut conjunctim de hominibus atque belluis agendum esse arbitrer, quod neutrum genus video sine luto posse diem unum vivere. Hic mihi, Poëtarum more, linguas centum, oraque centum, & ferream vocem in mentem venit exoptare: tantam enim rem, & tam egregiam

nullus verborum splendor, nulla sententiarum gravitas, nulla vis eloquentiæ, nulla deniq; animi contentio digne posset explicare. Mihi quidem certe voluntas non deest: ut cætera in dicendo digna re, digna voluntate suppetant, elaborandum est. Etenim hæc, quam dicturus sum, luti utilitas ejusmodi est, ut quamvis verissima sit, tamen prope incredibilis esse videatur. **Quis** enim ita facile credat, universos homines, tam agrestes, quam domestica belluas, luto vitam acceptam ferre oportere? **Quid** igitur faciam? cum jam dudum de luti eximia virtute dicam, cum jam prope vim omnem verborum effuderim, cum jam quicquid in me facultatis erat, in dicendo consumpserim, neque illud omnino providerim, ut aliquid ad hunc locum mihi reservarem. **Quibus** igitur verbis rem tantam aggrediar? **Opinor** unus modus, atque una ratio est. Hanc Luti tam magnam utilitatem in medio ponam. **Quæ** per se tam clara est atque perspicua, ut nullius hominis ad eam amplificandam oratio requiratur: vos ipsi pro vestra prudentia, quanta sit, videre facillime poteritis. Nisi forte hoc non intelligitis, **Quirites**, quod, ut omnibus cognitum est, sic a paucissimis considerari solet, vos, nisi ventris onus

depo-

deponatis & comedatis, nullo modo posse vivere. Sed cur tandem risum non continetis? Non equidem dixi, ventris onus vos comestæ oportere, sed ὕστερον πρότερον Homericè locutus sum. **Omnem** enim animantem ventrem prius explere necesse est, deinde etiam exinanire. Sed ne solertiam meam rideatis, qui hoc excogitarim, videte quam pauci hoc advertant, neque expleri ventrem, neque exinaniri sine luto posse. **At** dicit fortasse quispiam: **Ego** vero sine luto vivere possum, neque unquam luto ventri vacuo satisfeci. **Quid?** illud, quo vesceris, unde natum sit, non intelligis? tam ne cito prioris orationis oblitus es? **An** non meministi, fruges oranes, vinum, cæteraque omnia, quibus utuntur homines, ex luto nata, fuisse demonstratum? **Qui** tibi cibus, quæ potio, qui victus, si lutum non sit, adesse potest? **Proh** Deum atque hominum fidem! tu sine luto vivere diem unum posses? **Quare**, obsecro, aut quo cibo ventris egestatem sublevares? **Panem** scimus è frugibus confici, quæ sine luto nasci non possunt; poma omnia de luto nata docuimus. **Carnes**, ais, devorarem. **Jam** vero te non possum stultitiæ non condemnare. **Carnes** comederes? **quas** obsecro carnes? nempe aut volucrium, aut aquatium,

K 4

lium,

lium, aut terrestrium animalium: quod autem horum est animal, quod sine luto vitam agere possit? Mitto jam de reliquis dicere: hoc unum premo, quod omnium maximum est; qualis hominum esset vita sine luto? Non equidem possum, quod animo concipio, verbis exprimere, sed quanto minus eloquentia valeo, tanto diutius in hoc insistam, in quo summam Luti utilitatem video non posse denegari. Veniant omnes Oratores, Sophistæ, Philosophi, Theologi, quid tandem contra hanc orationem meam asserere poterunt? An erit eorum quisquam tam impudens, qui negare audeat, homines, pecudes, volucres, pisces, omne genus animantium, luto solo vitam propagare? Quamvis erit fortasse aliquis, qui cum semel omnes rationis metas transgressus fuerit, etiam aperte veritati contradicere, & soli, quod ajunt, tenebras offundere non dubitabit. Cæterum si carnes & cupedias ei detrahas, mare statim (ut dicitur) cælo permiscebit. Sed non video, qua ratione possit huic hominum generi persuaderi, sine luto nullam esse vitam, nisi validissimis pharmacis, quæ vim habeant expurgandi, multos dies exinaniantur, deinde cibus eis triduo de-
negetur: tunc demum intelligere inci-

piant

piant atque alta voce clamare, nullo modo se diutius sine Luto vivere posse. Quæ enim impudentis est, id inficiari, quod abscondi non potest? Nullum est anni tempus, seu vigiles, seu dormias, sive ambules, sive sed eas, quo non semper tecum lutum habeas. quod si fortasse casu aliquo paulo abundantius egeratur, statim infirmus ac debilis efficeris, nec pedes, nec manus, nec ulla corporis pars satis officium suum facit: quin etiam sapissime nimio fluxu multi mortales intereunt, quem Græci morbum *διάρροια* appellare solent. Et erit aliquis, qui Luto spoliatum se vivere posse diutius existimet, cum sola ejus imminutione videat statim homines fato concedere? Quod autem de hominibus dico, idem etiam de cæteris animantibus intellectum volo, quorum nullum adempto luto superesse ullo modo potest: cibus enim omnis in ipso stomacho priusquam alat atque nutrit, ut in lutum convertatur necesse est. Unde perspicuum est, non tantum utile lutum esse, sed etiam omnino necessarium. Videte, Quirites, quam simpliciter, quam non fucate, quam non artificiose vobiscum agam, ut nihil subdole, nihil versute dicam, ut nulla fallaci conclusionem, nullis mendaciis utar, ut artis

illius phaleratae prorsus obliviscar, ut nihil denique dicam, quod non mihi paulatim suggerat ipsa veritas. Nullam enim haecenus de Luti necessitate mentionem feci: cum tamen, quamvis utilissimum sit, longe magis necessarium esse, quam utile videatur. Id enim à nobis utile solet appellari, quod ad usum corporis aliquo modo potest accommodari, de quo fructus aliqui percipiuntur: necessarium autem, sine quo nullo modo esse possumus. itaque cum sine Luto nullum ex omnibus animantibus omnino possit esse, quemadmodum apertissime demonstratum est, sequitur ut prorsus esse necessarium ad cujusque animantis salutem concludendum sit. Qua in re stultitiam hominum admirari maxime licet, qui, quod omnium maxime necessarium est, oderunt atque rejiciunt: quod autem mare (quod ajunt) malorum secum adfert, id obviis (ut dicitur) ulnis amplectuntur. Quis enim est, qui non lutum spernat, & aurum diligit? Atqui lutum jam videris praesentia sua vitam, absentia non dubiam mortem praestare. quo fit, ut ad vitam conservandam sit omnino necessarium: aurum autem, si quis recte consideret, ad nullam vitae commoditatem conducere prorsus inveniet, quin

potius

potius ingentium ac prope innumerabilium malorum saepenumero causam esse. Hinc enim caedes, incendia, rapinae, bel-la intestina, civitatum direptiones, agrorum vastitates, tumultus, insidiae, fraudes, patriae proditores, quicquid dici, aut excogitari sceleris potest: cum interim à luto nihil mali, nihil detrimenti, sed, ut ab optimo parente, vitam, fortunas, comoda, voluptates habeamus. Quod si quid etiam aliud praeter lutum, utile fortasse reperitur, quod fieri non posse inficior, id tamen quicquid est utilitatis, acceptum ferri luto necesse est, quoniam ab eo, sicuti antea docui, cuncta proveniunt. Age vero, quale sit in caeteris etiam rebus erga homines lutum: videamus. Non enim solum nos educat, alit & oblectat, verum etiam ita sese rebus omnibus accommodat, ut nihil sit, in quo nobis prodesse non possit. Quis enim ignorat, aedificandi rationem omnem prope luto constare? Quis non intelligit nullam posse civitatem sine luto, nullum oppidum, nullam domum extrui, nulla Deis immortalibus templa dedicari? Quis non videt, crementum, bitumen, cretam, calcem, caetera, quibus omnes fieri substructiones solent, lutum esse? Jam non longius ab instituto digre-

digre-

digrediar in declamando, ne me putetis aliquid Rhetorum more confingere. Sed profecto videtis, Quirites, quem orationis splendorem prætermittam? Possem enim dicendo subjicere oculis, quod ornamentum, quæ venustas, quæ dignitas, terrarum orbi deesse videretur, nisi essent domus, oppida, nisi civitates: nam aut in sylvis ferarum more pervagari, aut in cavernis ac terræ foraminibus, ut Troglodytæ feruntur, habitare necesse esset. Sed quoniam ad finem jam spectat oratio mea, tantum unum illud addam, quod à multis etiam antiquis eruditissimis viris animadvertum est, esse mirificam quandam in luto vim ad omnes è languenti corpore morbos depellendos: pleni sunt omnes Medicorum libri, plena omnia pharmacorum quæ de luto componuntur. Quod si quis mihi fidem minime habendam putet, Plinium legat & Galenum, & quicumque de arte Medica scripserunt: tum demum intelliget, quid ægris corporibus utilitatis lutum afferat. *Quid?* quod etiam ea luti species, quam nos maxime fugimus, quæ de nostro egeritur corpore, maximi est usus in medendo? * Nam Plinius

* *Nat. hist. lib. 1. cap. 27. lib. 8. cap. 27.*

nus certe sterco hominis inter magna morborum remedia connumerat. Et Dioscorides tradit, hominis & canis sterco, cum exaruerit, melle permixtum & gutturi annexum, anginis mederi cura nunquam fallente: quod etiam mihi belluæ quædam intelligere præclare videntur. Nam Pantheram ajunt, cum aconitum gustaverit, quod venenum est ei lethiferum ac perniciosum, hominis sterco diligentissime quærere, quo degustato, facillime sanatur. Jam upupam tradit * Aristoteles ex hominis stercore sibi nidum construere: credo quod in eo maximam & sibi & pullis suis utilitatem experiatur. Has tam singulares & eximias Luti virtutes etiam à majoribus nostris, quamvis rusticanis hominibus, aliquo modo perspectas & cognitatas fuisse, facile crediderim, quippe qui mutato nomine atque genere Lutum divinis honoribus dignati sunt. Cum enim viderent summum deorum Jovem marem esse, Lutum etiam suum eo genere insigniri voluerunt, Stercutiumque Deum appellarunt: cumque de luto viderent omnia creari, Jovis etiam ex eo prognatum crediderunt: itaque Stercutium & Saturnum eundem esse dicebant: atque hac (ut opi-

* *De hist. anim lib. 9. cap. 15.*

nor) de causa pedes lecti, in quo Flamen Dialis cubaret, luto tenui, sicut * Gellius scribit, circumlitos esse oportebat. Neque vero expectetis à me, Quirites, ut hac extrema orationis parte, quod à Rhetoribus fieri solet, ea repetam amplificando, quæ de Luti laudibus à me commemorata sunt. Quid enim ea repetam aut amplificem, quæ ne semel quidem satis pro rei dignitate potuerunt explicari? Quid an iterum ea dicam, quæ nemo penitus inficiari potest? nihil esse Luto nobilius, quod à clarissimis parentibus terra atque humore satum sit, quibus Deus ipse, rerum omnium curam atque administrationem demandavit: nihil esse Luto præstantius; unde quicquid est in orbe terrarum, eximium generetur; unde non tantum belluæ, sed etiam homines ipsi formati sint; quod ab immortalis Deo mirifice diligatur. An iterum commemorem, utile atque necessarium esse Lutum? quod nullum animal eo privatum, vivere diutius potest? quod eo frumenta, segetes, arbores nutriantur & fecundiores efficiantur? quod ex luto fiant, quæcunque sunt ad victum necessaria? quod ex luto civitates, oppida, domus, templa construantur? An iterum tot tantasque

luti

luti utilitates, quas nemo cogitatione, nedum oratione complecti potest, exponere contendam? Non faciam, Quirites, non diutius incredibiles atque divinas Luti laudes ingenii mei culpa diminuam. Quamobrem hanc ultimam orationis partem integram cogitationi vestræ totam relinquam. Vos quicquid excellens esse existimatis, quicquid in rerum natura pretiosum, quicquid amplum, quicquid magnificentum, ante oculos ponite. Ponite ante oculos hanc admirabilem naturæ varietatem, tot & tam egregios terrarum fœtus, tot animantium genera, tot res & tam varias ad usum hominum procreatas, ipsos denique homines: & cum diligentissime rerum omnium præstantiam atque utilitatem consideraveritis, tunc ad Lutum mentium vestrarum aciem revolvite, & cogitate, nisi Lutum esset, nihil earum rerum tam excellentium potuisse generari. tum facilius apud vos ipsos statuetis, quantis laudum præconiis dignissimum esse putandum sit; & quantopere fallantur homines in opinionibus suis: tunc omnino decerneris, non esse temere cuiquam assentiendum; cum in hac re luce clarius videatis, universos fere mortales maximopere decipi.

F I N I S.

JVLII CÆSARIS
SCALIGERI,
De
LA VDIBVS
ANSERIS
DECLAMATIO.

Quum omne studium sapientiæ duabus legibus comprehendatur, cognoscendi, & iudicandi, cognitio non paucis brutis, iudicium paucis hominum contigit. Quocirca plurimæ atque maximæ res in abdito & sepe & diu latuerunt. Omitto quæ recentibus eruta sæculis ex ipso medio naturæ gremio præ oculis nostris erant, neque cernebantur. In iis erat, quod scires, & te nescire profitereris. Scilicet magna quædam res est, modus ipse, quo metiamur ea, quæ intellectioni nostræ opponuntur. Quare quod ab antiquis omnibus omisum est, in præsentia est mihi declarandum: ac cuiusmodi operam illi posuere in rebus non necessariis ostentandi gratia mihi hodierna die instituendum est, & ut, quoad fieri possit, par ponatur sed merito. Nam quantum illi eloquentia me antevere, tantum materia ipsa fuerunt inferiores:

riores: quantumque accessionis ab ingeniiis ad causam factum est in illis, tantum apparatus ostentetur ab re ipsa mihi. Dicendum enim mihi est de naturæ consiliis quæ ipsa expedivit in orbis hujus supplemento, quod ad rerum numerum, magnitudinem, plenitudinem tantum fuit, quantum ipsa esse & voluit, & velle potuit. Nam qui *M V S C A M* ante nos laudarunt, rem quidem naturæ placitam proposuerunt, verum exiguum sane: ingentes autem ingenii sui laudes explicarunt. Ego vero ante cogitationes vestras ponam ea, quæ per se magna eo in periculo versantur, ne oratione mea deteriora fiant. Nam quum hominum genus per se vel magnum vel princeps sit rerum omnium mortalium, ita secundum se habuit ab opifice summo creatum genus avium, ut secum haberet quiddam, sine quo minus commode ageret semper, sæpe etiam cui Lares patrios, vitam, dignitatem deberet ipsam. Hoc est quod me valde afficit, quum naturam contemplor hanc, ne par sit (prope dixi) humanæ, re ipsa etiâ eloquentiam superet. Etenim si constitutionem concretionemq; ipsius corporis latius consideremus, fuere philosophi, qui terrestria hæc nostratia è terra potissimum constare crederent, ex aqua

piscis,

piscis, ex aëre volucres. Neque enim fieri posse, ut naturæ principia rebus ipsis, quarum principia sunt, non respondeant. Quod si ita est, avium genus (pace non tam vestra, quam etiam mea dixerim) etiam nobis nobilius sit. Sin hoc est ambitiosius ac veritati suspectum, habeatur, quod reliquum est, neque ab ullo expugnari potest, civis saltem esse aves purissimi elementi. Neque enim omnibus in locis aërem ab æthere distinxit Plato. Est æther, in quo *D I I* sunt, ut sint aves indigenæ aeris, incolæ ætheris, accolæ deorum, non solum magnum munus, sed & rarum, & illis tantum à principe rerum datum. Nam si montanas herbas & Arabes & Græci potiores sunt arbitrati idcirco, quia cælo sunt propiores: cujusmodi naturam iis in rebus existimemus, quæ suis principiis cælo propinqua ac cognata, *D E O R V M* immortalium è cælorum sinu consilia deducere ad nos consueverit? Aves dico ipsas, sine quibus imperium generis humani, quod maximum ac sanctissimum penes *R O M A N O S* fuit, vel nihil egit, vel etiam fuisset nihil. Non ineptiam apud vos. Scio vos non ignorare, quæ in *A V G V R V M* libris olim scripta essent ad scientiam, quæ observata ad salutemque, neglecta ad interitum. Sed hæc omnia

omnia omittimus; alio majora vocant me. Nam quanto excellit genus hoc cætero generi animantium, tantum est quo superet genus divinum animal illud, cui pop. Ro. salutem, Camillus gloriam, imperium Ro. po. jam debeat: neque id solum verum ortum originemque novam, sed veram, & quæ plus quam inchoata sit. Quid enim loqueremur nunc nos, si tunc Romanæ eloquentiæ semina perditâ fuissent? Si qua in me sunt inde profecta, si qua in vobis gloria, eam universam sanctissimæ ac sapientissimæ aliti acceptam referre debetis. Age vero, quum vos video attentioni propiores, deposito fastidio ignobilitatis, ut vanitas cedat veritati, ab ipso nomine mihi est incipendum; quod ea cætera superat excellentia, quo beatus est dare, quam accipere: ipsa res vobis nomen dedit secum natum, non acceptum à vobis aut inconsulto, aut etiã temere (ut plæraque sunt) à natura allatum ad cogitationes vestras, quo rem intelligeretis ex nota vera, nō à vobis ficta. Nam quo cantu vigiles, tanquam tuba, excitavit, quo dejecit hostes, quo IMPERII domicilium, patriæ auspicia, summam rerum servavit, eo cantu offert nulla ambitione sese cognoscendum. Nā est ANSER.

Reliqua desiderantur.

JOAN-

JOANNIS PASSERATII

ENCOMIUM

A S I N I.

TANTVM approbationis, suo quodam quasi genio, Plauti fabulæ consequutæ sunt, auditores, ut nullam acclamationem adversa vel pastoritia fistula, omnes incredibili plausu populus semper exceperit: neque verba facturis magistratibus plus silentii præcones in foro, quam attentionis, earum solo nomine, histriones in theatro à multitudine impetrarint. Id autem sive Plauti fato, sive, quod probabilius est, lepore atque urbanitate contigerit, mihi persuadet, tam elegantium fabularum ut actori sic interpreti, minime de colligenda benevolentia esse laborandum. Vereor tamen, ne quis insulse facetus hoc meum irrideat consilium, quod ab Amphitruone, gravi Tragicomœdia, profectus ad Asinariam recta contenderim: vetusque verbum in me contorquens, à diis ac re-gibus, tamquam ab equis ad asinos me trans-

transisse cavilletur. Quamobrem officii ratione admoneor, ut pervagatum vulgi sermonem quo asini tantopere abjiciuntur ac conteruntur, falsum esse demonstrarem: & cum opinione tot sæculis inveterata, cominus argumentis congrediar: etsi difficile est errorem, qui tam alte radices egerit & propagarit, statim evellere: sed quo difficilior, æquum est ut hoc me benignius attentiusque audiat. Quæramus igitur cur auctor ejus proverbii, quisquis tandem fuit, sane oblitus & ignobilis, vilissimos esse asinos somniarit, nec ulla ex parte cū equis comparandos. An propter tarditatem? At in India, Syria, & ad Euphratem, perniciosissimi reperiuntur, quemadmodum Ælianus & Xenophon memoriæ prodiderunt. An propter virium imbecillitatem? At equis ipsis iudicibus, asini causam suam obtinebunt; qui si loqui possint, ut Achillis equi apud Homerum, laudē istam asinis ultro concedant, ac sponte fateantur, nisi asinorum semen equarum semini mixtum esset, mulos, omnium animalium, quæcumque collo dorsove domantur, validissimos, non esse nascituros. Unde cum alia multa, tum hæc sequerentur incommoda, quod medici ægrotos visentes, ubi properato est opus, suis, nō alienis pedibus

bus, ambulare cogentur: & innumerabiles futuri essent lenatores pedarum; lunæque currus, quem mulæ junctæ trahunt, ingenti mortalium damno, frugumque calamitate, consisteret. An quod equi strenuam in bello navant operam, asini ad committendum prælium, & rem gerendam, parum idonei existimantur? Facile hoc dici patior, equos ad hominum perniciem plurimum, asinos nihil conferre nisi ad salutem, & ad pacis artes recolendas atque retinendas. Huc accedit quod equos plerosque omnes refractarios, succussatores, umbram metuentes, mordaces, sternaces, calcitrones, videmus: quibus à vitiis nemo nescit abesse asinos longissime. Idcirco magna mater, sive illa Cybele, sive Isis, sive Ceres, sive quo alio gaudet nomine, asinis, non equis, se ac sua mysteria committit. Insidentem asino Silenum prætereo; ad te venio

cui prima frementem

*Fudit equū Tellus magno percussa tridēti
Neptune.*

Tu consualibus, sexto tibi die, asinos non minus quam equos floribus coronari voluisti, licet in equos inclinatione voluntatis magis propendeas. Nec immerito hic asino habitus honos, qui tot tantisque labo-

laboribus in varios humanæ vitæ usus exercetur. Ex ea enim segete quam stercoreavit, aravit, iteravit, tertiavit, ac liravit, collectam messem convehit in horreum; post trituram in pistrinum defert, ibi molam versat, inde domum refert farinam: &, ut ait Virgilius:

Sape oleo tardi costas agitator aselli,

Vilibus aut onerat pomis: lapidemque revertens

Incusum, aut atra massam picis urbe reportat.

Quas in miserimi quadrupedis æumnas, non absque magna justaque commiseratione, intuenti, venit mihi Ptolemæi regis in mentem, cui cum Heraclides Lycius librum obtulisset quæ inscriberat πόνε ἐγκώμιον, primam rex urbanissimus literam delevit, ut ostenderet πόνε ἐγκώμιον re vera ὄνε esse ἐγκώμιον, eamque virtutem, qua tolerandis rebus adversis gloriamur, asinum sibi posse jure suo vindicare. Quid ego de temperantia dicam? Postquam immanissimos labores exantlavit, & quibus ne Hercules quidem par fuerit, vix sub multam noctem ab opere dimissus, & sub dio relictus, carduis, tribulis, paliuris, vescitur: tam arido horridoque pastu contentus, ne ad singularem patientiam non adjun-

adjungatur frugalitas in philosophorum scholis, qui eam profitentur, inaudita. Ex qua frugalitate fructus capit uberissimos; quando & tardius deficit quam vulum aliud armentum, & morbis rarissimè tentatur. quibus assidue consistantur nostri Philoxeni, Apitii, Gallonii, ejusmodique gurgites atque ventres, qui, ut Pliniani lues, animam pro sale videntur accepisse, ne tantisper dum sunt in vita, putrescant. Nisi forte ficus ab asinis quondam appetitæ in gulæ ganearumque locoponantur: quod tamen spectaculû prodigii simile ex admiratione nimia risum immodicum, ex immodico risu repentinû interitû Philemoni Comico fertur attulisse. Ejus porro virtutis quæ jus suû cuique tribuit, & cæterarum Regina sapientum suffragiis constituitur, in asino præcipue vis & splendor elucescit; qui pabulo semper abstinet alieno, prodest omnibus, nocet nemini: insignis adeo cultu deorum, ut religione numinum, & simulachrorum quæ gestat sanctitate, consecratus sit. Ob eximiam quoque, & valde spectatam in dominos fidem, vagatur sine custode, non cohibetur ergastulis, vinculis non coercetur: cum necesse sit equum asservare, haud minore studio quam fugitivum aliquod mancipium: quoniam

noctes dieſque fugam meditatatur, in qua impotenter exultantem, & ſimilem furenti Q. deſcribit Ennius.

*Et tum ſicut equus qui de præſepibus actus,
Vincla ſuis magnis animis abrumptit, & alie
Infert ſe campi per carula lataque prata
Celſo pectore, ſæpe jubari quaſſat ſimulatâ:
Spiritus ex anima calida ſpumas agit albas.*

Summis vero laudibus tollenda eſt aſinarum in fœtus ſuos caritas, ad quos per medios ignes penetrant, ut eripiant periculo, nec ullum ardorem flammæ pietas materna pertimeſcit; Tantum abeſt ut mulierum ſcelus, importunosque mores imitentur, quæ partus ſuos interdum projiciunt: ne facinus horribilius eloquar, & cujus ſolam cogitationem mens mea reformidat. Sentio non deſuturos qui doctrinæ omnis expertes aſinos eſſe contendant, & in nos velitentur arreptis ex trivio maledictis, quæ à pueris aviculisque vulgo jaçantur, *aſinus ad Lyram, aſinus ad tibia*, & id genus quiſquiliis, atque ineptiis. Horum me certe miſeret, qui non animadvertunt ſe in apertum ſtultitiæ crimen incurrere, cujus alios inſimulant, dum adverſus aſinorum prudentiam ſtolidæ plebeculæ leviſſimis ſermonibus & teſtimoniis utuntur. Verum

iſtuc,

iſtuc, quicquid eſt quod objicitur, diluamus. Aſinus, ut ajunt, neque lyræ modulis afficitur, neque tibiæ cantu mulcetur. Sit ita ſane. Lyræ deſectatus eſt ſcilicet! Themistocles; & fortiſſimus ille Jovis filius, qui Linum præſtantiſſimum ejuſ artis magiſtrum, à quo erudiebatur, plectro interfecit, haut eo minus rerum geſtarum gloria floruit quod lyræ molles infractosque numeros pro nihilo putarit. De tibia duo ſunt quæ reſpondeantur. Unum, optimas ex aſinorum offibus fieri tibiæ; nec ejuſ rei contemptum vel inſcitiam vivis exprobrari oportere, cujus materia petitur a mortuis. Alterum, aſinos, ſi maxime tibiæ negligent, ſe deæ ſapientiſſimæ exemplo tutari poſſe, cui tibia vehementiſſime diſplicuit: & ſi Propertio credimus,

vado Meandri jaſta natavit

Turpia cum faceret Palladis ora tumor.

Quod ſi quis acumine ingenii, & celeris mentis agitatione præditum eſſe neſcit; doctiſſimorum hominum, Origenis & Porphyriionis, fuiſſe condiscipulum ignorat: vitis que putandæ rationem abroſo palmite vinitores primum docuiſſe: ob id lapideum aſinum Naupliæ grata poſteritatis memoria dedicatum; eademque de cauſſa Romæ aſellorum capita al-

ligata fuisse in tricliniorum fulcris; ac liberum patrem eos in fidē suam & clientolam recepisse. Præterea, nullis hostiis æque litatur Apollini apud Hyperboreos, ubi

τέρπουσι λιπαραί φοῖβον ὄνοσφαρίαι.

inquit Callimachus: non quod invisi sint Asini Phœbo, ut Cereri porca, & caper Bacho, sed quod esse constet *κλειῆς ὄνον' ἐκαθ' ἑσάς*, sicut à Lyricorum principe nominantur, quæ Apollini immolantur ut Junoni pavones, & Veneri columbæ. Diis, inquam, asinus carissimus est, nec ullum lætius felicisq̃ue augurium asinai occursum, ut tritus Aristophani sermo declarat, *ὄνος ὄρνις*. Testis ille qui C. Mario in summa rerum desperatione spem salutis ostendit, cum esset Minturnis in Fannia custodia. Testis & alter cum Eutycho agasone literarum monumentis nobilitatus Nicon, qui Augusto in aciem descendenti obviam factus, certam ei de M. Antonio victoriam portendit. Liberatus variis, indignisq̃ue calumniis asinus, auribus adhuc teneretur, quarum magnitudo irrisione multorum immerito luditur, cum eadem in leporibus nequam reprehendatur. In promptu tamen est quod contra referam: Nimirum id asinis vitio verti, quod à geographis uni-

versis

versis quibusdam nationibus, Scythiæque populis, usui & ornamento tribuitur, quorum aures tam late patent ac diffusæ sunt, ut iis totum hominis corpus facile contegatur. Liceret etiam exclamare,

Auriculas asini quis non habet?

nisi mallem tenebricosi Satyrici versiculum leviter immutare:

Auriculas asini quis sanus nolit habere?

Legimus enim in Græcorum Commentariis, ἢ ἐπεὶ ὄνος μέλλον πῶν ἄλλων ζώων ἀκέρως πάλω μὲνός: hoc est, nulli animantium, uno mure duntaxat excepto, acriorem audiendi sensum quam asino largitam esse naturam. Unde explicandum est quod integumentis fabularum à poetis implicatur, Midam Phrygiæ regem asininas aures habuisse: in quibus involucris latet hæc historia: Midæ omnia quæ à suis agerentur dicerenturve comperta explorataque fuisse, prudentiaq̃; ac consilio res suas ita composuisse, ut florentissimum beatissimumque regnum ejus extiterit. Hinc alia nata & sparsa fama est, aurea solitum efficere quæcumque manibus contrectasset. Superesse nihil eorum video quæ asinis obici solent præter vocem *Quam ut raucam & asperam* qui minus probant, meminerint, in Gi-

gantum adversus Deos pugna, inclinata jam deorum acie, rudentem Sileni asinū rem restituisse, terribilique ac stentoreo stridore perterritos Titanas in fugam vertisse; Jovique plus in asini voce tum præsidii quam in ægide & fulmine fuisse. Idcirco, parta constitutaque victoria, Juppiter tam bene de se & de diis omnibus meritum asinum inter sidera collocavit. Quæ cum ita sint, auditores, ne quis vestrum excandescat, si forte asinus vocetur; non magis quam Cleanthes, qui cum ab iniquis asinus appellaretur, placide respondit, quod nullam subesse existimaret ei verbo contumeliam, se asinum quidem esse, sed qui ferre posset sarcinam Zenonis. Longum esset fastos Romanorum evolvere, ut inde Asellii viri consulares, Asinæ prætorii, Aselliones historici, Vinnii Asellæ, Asinii Galli, Asinii Dentones, & Asinii Polliones proferantur: quibus omnibus antiquissimis nobilissimisque familiis id cognominis honoris causa inditum fuit. Præstat huic asininae laudationi modum adhibere, ne copia rerum obruar: de quibus me, garrigentem verius, quam disrentem, minime mirum est si benigne & attente audivistis. Nam ipsum eloquentiæ lumen, ac prope numen, Demosthenes, ab alienatam à se,

abeun-

abeuntemque concionem, sola asini umbra revocavit; & ad asinum, tanquam ad asylum, summus orator confugit, ut languentes jacentesque Atheniensium animos ad se benevole audiendum excitaret. Habebis orationem, si temporis angustias quibus urgemur spectatis, satis longam: sin, explosa imperitæ multitudinis opinione, rei dignitatem expendatis, nimum brevem: & in qua præstantes ingenio viros, multiplici doctrina instructos, longoque usu confirmatos, par esset omnem vim dicendi consumere. Sed quia neque eruditione, neque usu, neque orationis ubertate, abundamus, rem in compte & inornate complexi sumus, ut ipsa, quæ simplici sermone delectatur, veritas postulabat. Hanc si quis melius exornandam suscipere velit, haud equidem invidemus, & illi majore artificio expoliendam, vel etiam calamistris inuendam, libentes relinquimus. Nobis enim satis est purgasse & aperuisse viam, ut ad interpretationem Plautinæ fabulæ, quæ ab asinis nomen accepit, sine ulla offensione perveniremus.

F I N I S.

Arifoteles

IANI DOVSE F.
 IN LAUDEM VMBRÆ
 DECLAMATIO ET

CARMEN.

V. C.

JUSTO LIPSIO.

ET admiratio eruditionis tua, & benesficiorum erga nos frequentium recordatio tantum potuit, ut non solum ad grati animi significationem animum adderet, sed & viam ad hanc audaciam, ineptias tibi nostras inscribendi, pramuniret. Qui enim ita Philosophiam cum politiciori literatura conjungeres, ut & illius inexhausti fontis perennes aquas per nitidissimos Eloquentia alveos derivares, & istos Adonidis hortos limpidissimis irrigares Sapientia rivulis, sciebam te hanc opellam nostram, quum & primo aspectu arriserit, propius inspectam non rejecturum, que tunc in ea disciplina, quam philosophia ipsi, & inprimis divina illi, maxime convenientem dixit

dixit * Arifoteles, versaretur, tum argumenti genere adhuc intentato luderet ad animi nostri remissionem. Ac tametsi tenuioris opera & pene abortiva esset, tamē quum summos omni auro & viros & Philosophos istiusmodi lusius sibi permisisse viderem, & quum fuit eam, siue bona videretur, optima doctissimoque viro inscribi; siue bonitatem eam per se tueri non posset, tenebrarum suarum caliginem nominis tui splendore discutere.

QUOD si summus orator Demosthenes, quum in capitali caussa vix illis dicendi fulminibus, quibus Græciam permittere dictus est, sibi iudicium attentionem posset impetrare, non aliunde quam ab umbra & ipsius quidem umbra asini præsidium imploravit: neque mihi eam rem fraudi futuram spero, si maximorum virorum exemplo, qui muscas, pulices, scarabæos, & istiusmodi quisquiliæ in cœlum sustulerunt, aliquam & ipse super umbræ laudibus declamatiunculam infixuero, quum inter eximios illos artifices, & Zeuxidis Parrhasique ad omnem æternitatem consecrata nomina, etiani Pyreicus celebretur: qui tonstrinas futri-

L 5

nal-

* 12. Metaphys.

nasque & asellos ac opsona atque id genus vilia exprimendo summam adeptus est gloriam. Nec plus credo laudis meruissent imperiti pictores, si pulcherrimos homines deformiter expressissent, quam Pausias aut Euphranor, si deformes pulcherrime. Neque vero ego, ut Myrmecides aliquis aut Callicrates, minutissimorum operum, ac tantum non visum effugientium, fabricatores, in apum fornicarumve perfectione elaborabo; sed rem omnium latissime fufam, & quæ pene cum universa hac inferiore rerum natura finium regundorum agere possit, ex jure manu consortam in possessiones suas restitutam, & terminos per contemptum vel invidiam propulso vel exaratos reponam. Quum autem in vindiciarum actione antiquitus observatum fuerit, ut in una gleba, quam inde attulerant, velut in toto agro vindicarent; idem mihi hoc tempore faciendum censeo, ut quum vix millesimam partem ac ne umbram quidem laudum umbræ attigero; in iis tamen ipsis, quæ in solum, quod dicitur, venient, tanquam in universa vindicem possessione. Sed jam tempus est vos in rem præsentem perducere, ut totam hanc de præscriptionibus controversam accuratius cognoscatis. Quum vero omnis,

quæ

quæ via & ratione procedit oratio, à definitione debeat proficisci, placet ante omnia definire quid sit UMBRÆ. Umbram itaque nihil aliud esse statuimus, nisi privationem lucis impeditæ ab opaco corpore.

* *Nimirū quia terra locis ex ordine certis Lumine privatur Solis, quacunque meantes Officimus: repletur item, quod liquimus ejus. Propterea fit, uti videatur, quæ fuit umbra Corporis, è regione eadem nos usque sequuta. Sæper enim nova se radiorū lumina fundūt, Primaq; dispercunt, quasi in igne lana trahatur.*

Propterea facile & spoliatur lumine terra, Et repletur item, nigraeq; sibi abluit umbras. Ridebitis credo me in re tam nihili, & in ea re, quæ ne res quidem appellanda videatur, sic omnium aures arrexisse, & taciti vobiscum mussabitis:

Quid dignū tanto dabit hic promissor hiatu? At si penitus introspiciatis, non secus atque in Silenis suis Alcibiades, divina omnia atque admirabilia reperietis. Umbra enim, seu generis antiquitatem spectemus, nobilissima est: seu ingenium, acutissima; seu virtutem, fortissima; seu gloriam denique, honoratissima. † Ac de

anti-

* *Lucret. lib. 4.*

† *PARS I. De Nobilitate Umbrae.*

antiquitate primum videamus. Quum enim non solum inter Philosophos ac Poëtas, sed etiam inter Theologos satis constet à privatione & Chao omnia incepisse, & ante orbem conditum tenebras abyssum opacasse Moses ipse testetur, atque hac ratione noctem die priorem extitisse dubium non sit, quod & * Thales affirmabat, nox autem aliud nihil sit, nisi terræ umbra, Umbram rebus omnibus antiquiorem esse necessum est. id quod Achillis scutum depingentem principem Poëtarum † Homerum non latuit, neque Heraclidem Ponticum fabularum ejus diligentissimum interpretem, nec Orpheum quidem, qui in Hymnis noctem omnium antiquissimam appellat, & eandem alibi rerum cunctarum generatricem, ut optima ratione illi mihi fecisse videantur, qui Æquinoctiali circulo à nocte potius quam à die appellationem tribuerunt. At occurret mihi quispiam: quomodo umbra tum potuerit esse, quum lumen nondum fuerit, siquidem umbra ubicunque est, ibi esse & corpus & lumen ostendit. cui pro me abunde respondebit * Basilius: Solem quidem Lunam & illa cœli insignia nondum

* *Apud Laert. in ejus vita.* † *Iliad. E.*

* *In Hexem. Homil. 2.*

dum fuisse, sed spiritus & cœlestes exercitus Angelorum in ea luce, cui nec stellarum fulgor, nec Solis claritas comparari potest, constitutos. neque tenebras illas per se exstitisse, sed aliorum comites corporum cogitandum est. Itaque quod ad Nobilitatem attinet, videtis quâ origine gloriatur umbra, ea videlicet, quæ ante omnem rerum originem fuit. Et quis parentes ejus aut genus invenire possit, quæ ante nata sit, quam ille humani generis parens omnem occasionem posteris ostentandi sanguinis claritatem præripuisset? nisi forte Absentiam, Umbræ matrem fuisse dicamus: nam pater cum in cæteris fere incertus, tum hic incertissimus est; & absurdissimum esset credere, quod tamen * aliqui prodece ausi sunt, Tempore genitam, quum Tempus ipsam aviam suam jure possit agnoscere: etenim & ab eo motu, qui à cœlo sideribusque conficitur, fluit tempus, & Umbræ Heliodus Ætheris, Tibullus siderum esse matrem testatur. Quod si locum quoque natalem requiritis, quandoquidem id vel inprimis ad Nobilitatem facere existimatur; non illius primordia aut instabilis Deli aut mendacis Cræte finibus circumscripta; sed in ipso primum, in ipso, inquam,

* *Vt Heracl. Pont. in Alleg. Homer.*

quam, parturientis Naturæ sinu est edita. ut verissime illi competat id quod Socrates sibi falso adscripsit, qui mundanum se ferre & gloriari solebat. Nec per quosdam infantix & pueritix gradus ad adolescentiam ac deinde ad juventæ maturitatem pervenit, sed statim totum hæc universum complexa ferrugineo suo pallio opacavit,

† *Quæque die partu est edita, magna fuit.*

* Jam quod ad ingenii laudem pertinet, certe ea apud vos omnes, qui in excolendo eo plurimum laboratis, quam maximum momentum habere debet. Cur enim non vel imprimis ingeniosam umbram dixerim, potiori certe jure, quam aut timorem Ovidius, aut gulam Petronius; cum illa ingenium non dormientibus, ut Parnassus, sed vigilantibus subministrat? unde & præ cæteris *Ἐφύπνως* id est sapientis cognomine digna est habita à Poëtis. Hæc est, quæ Demosthenem ad id eloquentiæ fastigium eduxit, qui antelucanas fabrorum operas prævertere magna cum ambitione consueverat. nec ingratum ipsum experta est, quum in sanctissimo Judicum confessu seriis maxime rebus mentionem ejus intexere non fuerit dedignatus. Hæc mortales animos

sub-

† *Ovid. 5. Fastor.* * P A R 6 II. De ingenio.

subducit in cœlum, ac velut inde contemplantibus trium nobilissimorum in rerum natura corporum amplitudinem detegit. Namque cum sint tres umbrarum diversitates; constetque, si par lumini sit materia, quæ mittit umbram, utique æqualem columnæ effigiem jaci, nec habere finem: si major, in turbinis formam diffundi, ut à cuspide incipiens in latitudinem crescat; si minor materia opaci quæ lucidi corporis, metæ existere effigiem in mucronem desinentis: cumque talis umbra cernatur deficiente Luna: hinc primum Mathematici constantissimis rationibus nixi collegerunt, ut nulla amplius dubitatio relinquatur, terram à Sole magnitudine superari, atque ab illa Lunam. neque enim hæc posset in metam noctis incurrere, quæ ipsa multis partibus minor terra est, nisi plurimum hujus magnitudini cederet. Eadem quoque formam telluris, quasi in speculo, ostendit mortalibus: quum enim illi tympani Leucippus, trapezii Anaximenes, Heraclitus scaphæ, cylindri Anaximander figuram tribuerent; & cavam Democritus, planam Empedocles existimaret: illa velut mediam se interponens justo cum universis sacramento contendit, & æquitatis fiducia satis freta Lunam in eam ré, quam-

vis

vis infestissimam sibi, arbitram cepit; quæ veritatis & oculorum testimonio victa litteram secundum ipsam dedit, terramque rotundam esse pronuntiavit. Umbra enim, quæ corporis sui figuram imitatur, & in Lunæ deliquo obscuratam semper à lucida partem absoluta circuli rotundatione secernit, Sphæricam esse telluris superficiem declaravit. Sed & situm ejusdem, de quo non levis controversia inter Philosophos fuit, evidentissimis rerum argumentis patefecit, ac duplici ratione in medio universi positam hominibus demonstravit; * tum gnomonum umbris, quæ in æquinoctiis orto & occaso Sole in eandem rectam lineam congruunt; tum Eclipsium indicio, quæ etiam in locis Soli non oppositis, terra extra medium constituta, viderentur. Nimis exigua adhuc dixi. neque enim illa Solis amplitudinem modo, sed excursus omnes, seu in dextram attollatur, seu in sinistram devertat, permenſa est. illa ſegmentorum æquidistantiam, quæ turbinata vertigine funiculi instar in spiram collecti sibi mutuo adhærescentia stellarum altitudinem monstrant, illa analem-matum rationes invenit, illa dierum no-

ctium-

* Viriusque rei demonstrationem pete à Theone in lib. i. περ. ουρ. αζ. cap. 4.

ctiumque atque horarum dimensionem Mathematicis ostendit. Nam & Sciotheticis etiam nomen dedit. Quin & Eccentricorum subtilitatibus causam præbuit. Est enim Sole Cancrum lustrante, ubi supremam asida constituunt Astrologi, productior, brevior hieme circa brumalem circulum, ubi proximum terræ sidus. quum ex optidorum demonstrationibus constat: si opacum corpus lucido opponatur, tam magis umbram in longum diffundere, quam magis à lumine remouetur. Quæ observatio & ad defectuum moras pertinet. siquidem æstivis mensibus acutiore umbra Lunam hebetari, brumalibus contractiore compertum est. Idque ipsum maxime * Peripateticos quosdam ad Eccentricos, quibus tamen acriter renitentur, admittendum invitos coëgit. Quid? de umbræ ingenio in cœlestium rerum investigatione quod dicamus, nihil est præterea? imo maxime. Nam quum Sol irrequieto lapsu per orbem suum discursans, licet eundem ambitum reciproco semper volumine metiatur, tamen tum propter † appulsus ad Æquatorem propiores aut ab eodem recessus,

* Vt Averroë in 2. de Cælo comment. 32.

† Mutationem maximarum declinationum intellige.

cessus, tum propter variantē earum stellarum, quas fixas dicimus, progressum, agre ad certas metas & quasi carceres quosdam astringi possit, ideoque nec certa anni quantitas liquido definiri; umbra non indignam se judicavit, cui pulcherrimæ rei disceptatio deferretur, quæque exactissimam ejus temporis rationem, quo Sol ad eadem Signiferi diverticula revertatur, ostenderet. itaque, cum tempore meridiano alicujus diei ex Sciothere in planiciem cadens lineæ suæ extremitatem certo termino designasset; ad eandem notam nisi Sole ad idem Zodiaci scrupulum reverso redijt; diesque & horas toto hoc temporis spatio elapsas velut digito indicavit. Huic igitur soli tribuendum videtis, quod mens hominis in hunc corporis carcerem conjecta eo usque sese attollere atque alas primogeniæ suæ divinitatis potuerit reparare, ut dædalæ rationis subvecta remigio ad spatiosi illius ætheris campos, & ad cœli potius quam ad Cumarum templa penetraret. Et tamen, quæ tam diligenter cœli plagas ac cœlestium corporum dimensiones scrutatur, optime sibi cavit ab eo convicio, quo anicula quædam Thaletem perstrinxit. Quis enim credat eorum curam negli-

gligere, quæ ante pedes sunt, & in hujus inferioris mundi disquisitione versantur, qui sciat, quemadmodum * terræ universæ ambitum ex umbrarum discrimine ac proportione ad suos umbilicos collegerit; ut cœli inclinationes suas, quæ climata & parallelos vocant, Solisque metas & temporum vicissitudines continent, unicuique loco assignarit; utque in ipso Lunæ deliquio ex horarum differentijs locorum interstitia computare consueverit? ita ut non minus in cœlo terrestrium, quam in terra rerum cœlestium rationes exquirere videatur. Quid quod rerum humanarum faciem immutat hominum causa, profligataque luce cœli tectum nobis pulcherrime laqueatum ac supremas illas imagines repræsentat? Quum enim oculos non alii usui, quam ad cœli palatium suspiciendum, datos hominibus dixerit Plato, frustra certe nobis tot pulcherrimarum rerum spectaculum Natura parasset, absque hac Editricæ & quasi Muneraria fuisset. Adhæc quis tam bardus, ut non sentiat hanc varietatem & distinctam tenebrarum vicissitudinem incundiorem multo & gratiorem efficere lucis

* Vide Cicom. lib. i. cap. ult. Vide Ptolem. lib. 2. περὶ οὐρανῶν, c. 5. & 6. & Theonem. ib.

lucis usuram? Quod igitur Solem laudant, æquo animo ac libenti accipimus, dummodo sciant: id ipsum, ut laudari possit, umbræ esse tribuendum. id quod & Hesiodus intellexisse videtur, ubi diei ortum atque natales ad noctem refert. Ita enim movetur umbra, ut, post terras Solis ardore vexatas, easdem modo his modo illis partibus opacet. Neque vero metuendum est, ne quis hac lege cum ea experiatur, quæ adversus desides & otiosos ab Atheniensibus lata est; siquidem haud unquam quiescit; sed cum Solis progressu semper mobilis altitudinē ejus ac celeritatem conversis anni temporibus imitatur, cumque eo non minus circumagitur, quam flōs ille qui ab ea ipsa conversione nomen accepit: ut non immerito alas ei veteres affinxisse videantur. Inter quæ omnia moderationem ejus ac modestiam admirari licet: nam & iis, quos videt beneficio suo maxime indigere, diurni vaporis damna noctium opacitate compensat, & his, quibus Sol remissior incumbit, sub noctem brevius decurrit: atque ita frigoris & caloris modum temperat, ut, qui sub Æquatore partitis vicibus dimidiam fere anni partem tenebræ occupent, subpolares contra regiones vix trimestri spatio Solis ac crepusculo-

rum

rum luce destituantur. nam si absque hoc esset, quis aut sub frigidis plagis hyemem aut sub torrida æstus toleraret? Quorum omnium recordatio facit, ut Ægyptios magnæ arguam inscitia an ingratitude dicam nescio: qui cum aspidem & scarabeum, hunc quod rotundam sphericamque materiam cessum in contrarium impellendo Solis Symbolum representet; illam, quod ad motum nullis utens instrumentis se facili lubricaque convolutione contorquens sideri comparetur, utrumque divinis honoribus consecrarint; umbram, quæ tam lubricas siderum obambulationes non modo assequuta est, sed & Solis ac Lunæ magnitudines dimittendo & quasi ad libellam ac normam expangendo cæli ipsius interpretationem sibi vendicavit, ita penitus extra numerum habuerint: quæ tamen ipsos Pyramidum mensuram citra funiculi aut decempedæ præsidium edocuerat in plano. Sed optime injuriam suam ultra est umbra, cum certis anni temporibus, ut Sole ad lineam supra caput permeante, penitus sui copiam Ægyptiis denegaret; quæ loca ἄρκια id est sine umbra dixerunt veteres. His adde quod si magni Reges immortalitatem sibi paratam putavere, quod de suo nomine quasdam herbas appel-

appellaverint; quanto præclarior præstantiorque umbra existimari debet, quæ non herbæ uni aut flosculo; sed hominum, quadrupedum, piscium generi nomina à se dederit? Primum enim orbis universi incolas triplici umbrarum genere distinxit. Amphiscios in zona torrida collocavit, quibus meridiana umbra, si tamen ulla est, nunc ad Septentriones, nunc ad Austrum procedit. Periscios in frigidis, inde dictos, quod eorum à Solis vertigine incertæ umbræ molarum modo circumagantur. Heteroscios in temperatis, qui alteram solum habent, Arctoam vel Austrinam. Quin & regnum sibi peculiare sub ipsa torrenti plaga, ubi tamen minime illi locus esse videtur, constituit; nempe apud Sciopodas populos, seu quis *Vmbripedes* malit dicere, ita appellatos, quod in majori æstu jacentes resupini umbra se pedum protegant, quos toto corpore majores habent. Nec in ea re hominibus solis est gratificata, sed & beneficium hoc cum quadrupedum genere communicavit: inter quæ animalculum Sciurus (sic dictum à cauda villosiore, qua supra dorsum reflexa sub dio protecto utitur) ea est sollertia, ut in maximis Solis fervoribus ad frangendum calorem instar pavonis erecta cauda ac patula sese

opacet

opacet & inumbret. Et quis Sciænâ seu Umbram piscem expetitum unice divinum mensis ignorat? sive à colore id nominis adeptus sit; sive à celeri suo natatu, quo aciem oculorum effugiens umbra piscis magis, quam verus piscis inuentibus appareat; sive potius à lineis quibusdam obliquis & obscuris à dorso descendentibus, quæ aliarum videantur umbræ. Ut ut sit, calculos quos hic piscis in capite gerit, collo appensos, colico dolori abigendo præsentissima remedia esse volunt medici. Cæterum & solennibus in conviviiis Parasiti, honorificum olim nomen, qui venirent non ipsi quidem vocati sed comites eorum qui vocati fuerant, UMBRÆ dicebantur: id quod à Socrate natum existimant, qui Aristodemo persuaserit, ut invocatus secum ad Agathonis convivium accederet. Accidit autem Aristodemo ridiculum quiddam. Si quidem cum inter eundem non sentiret Socratem à tergo relictum, prior ingressus est, plâne velut umbra corpus præcedens lumine à tergo sequente. Sed & homines, quum homines esse desinunt, in umbras abire creduntur. & fratrum illa fors tertia, regnum inquam Plutonis, non nisi umbris constat. Quin Scenæ olim, cum è ramis & frondibus conficerentur,

rentur,

rentur, ita sunt ab umbris appellatæ. & UMBRÆ apud Festum vocantur Neptunalibus casæ frondeæ, pro tabernaculis. & nox ipsa apud Poëtas UMBRÆ nomine sæpissime designatur: eamque ab Homero *Solo*, id est acutam, appellatam Heraclides Ponticus tradit; non tam quod cursu acuta seu velox sit, quam quod figura ejus in acutam lineam & quasi mucronem terminetur. Prorsus; sicut in fabulis, quidquid Midas retigisset, aurum erat; & ut illa apud † Persum opat, *quidquid calcaverit hic, rosa fiat*; ita, quidquid umbra contigerit, etiam ejus appellationem sortitur. Nam & huic architecti Sciographiam; & pictores in umbrationes suas acceptas ferunt. Itaque maximū illud in pictura, quod, quo loco superficies turgeant, quoque in cavum recedant, flexusque omnes corporum & declinationes appareant, umbrarum adminiculo pictores efficiunt, & earum aptissima temperatione in rerum natura quasi alteram naturam adumbrare conantur, inter quos Pausias spectatam postea in Pompeii porticibus boum immolationem ea gratia fecit, ut eam deinde imitati sint multi, æquaverit nemo. idque hac potissimum ratione, ut tradit * Plinius:

Quum

† Sat. 2. * Lib. 35. cap. 12.

Quum enim alii, quæ volunt eminentia videri, candicantia faciant, coloremque condiant nigro; hic totum bovem attri coloris fecit, umbræque corpus ex ipsa dedit, magna prorsus arte in æquo exstantia, in confracto solida omnia ostendens. Sed quid mirum, cum huic artis totius debeatur inventio? Siquidem picturam ipsam primum repertam umbra hominis lineis circumducta, in confesso est.

Atque hæc quidem satis ad ingenii commendationem essent, nisi id clarius multo in futurarum rerum præfagiis eluceret. Quod si Beroso ob divinas prædictiones statuam inaurata lingua Athenienses publico in gymnasio posuerunt, quæ hujus divinitate, quam tot sæcula comprobant, digna statua reperiri posset, nisi eam ipsa sibi magnificentius multo, & quidem in cælo, crexisset? ibi enim vitas, fata, fortunæque mortalium moderatur. Nam & morbum letalem esse indicat ejus anni, quo in alicujus genitura deficere coegerit Lunam, ac multo magis, si id eo in loco qui vitæ index est, quem Græci Aphetam, Barbari Hylech vocant, contigerit. * & si quando can-

M dem

* Vide Pontanum in Ptol. Centil. Errant.

dem in cardinibus genituræ obnupserit, certum aliquod infortunium nato portendit; utque diu ante prævisum consilio possit averti, mensē diemque ex defectus ipsius spatio colligendum præmonstrat. ut interea taceam, * quantam vim in natalium astrorum observationibus obtineant, quamque multos siderum effectus significacionesque ab aspectibus non indicatas patefaciant ea quæ *obnoxia* appellant Astrologi, adeo ut eorum ratione ignorata quamplurimis erroribus se involvant, qui de cœtu positæque stellarū futura prædicunt. † Magna sunt hæc ingenii decora, quæ audivistis. accipite nunc virtutis, propemodum in suo genere non leviora. Neque enim rem leviculam aut contemnendam esse umbram iudicabit, qui consideret, quantopere se adversus eam Luna munierit. Ante omnia autem summus ille architectus optime constituit, ut Sol multis partibus terram magnitudine excederet. Quod si enim adeo exiguus esset ad orbem terrarum, quam oculis videtur, ut censuit Epicurus, vix unquam Luna lumen haberet, nisi omnino propinqua Soli: sed & ille ipse

lim-

* Vide Firmicum lib. 2. cap. 32. & Pont.
in Prol. Cent. Enunt. 78.

† PARS III. De Virtute.

limbus pictus bis sex signis Stellimicantibus,
ut Varro inquit, cœlumque tot luminibus distinctum, quotidie deliquium pate-
rentur. Quare cum umbra ita sit in ar-
ctum redacta, ut audivistis; nondum ta-
men satis sibi ab ea cautum existimat
Luna, sed ne uspiam in eam cogatur in-
currere, flexuoso draconum meatu inæ-
qualis, paulumque à Solis & umbræ or-
bita declinans, cursus suos nunc in Au-
strum, nunc in Septentriones detorquet:
unde & TRIVIA dicta, teste * Varrone,
quod præter duos illos motus, qui in So-
le spectantur, etiam in latitudinem mo-
veatur. quod nisi faceret, numquam non
defectioni esset obnoxia,

* *Menstrua dum rigidas coni perlabitur
umbras,*

inter quam nunc ad minimum quinque
semper interjici menses necesse est. Sed
cum neq; hac cautione umbræ ingruen-
tis definito tempore infultus posset elu-
dere, saltem ut maturius evaderet, quo-
ties necessitas incidisset, ita se compara-
vit, ut in omni oppositione & † altissi-
mum deferentis sui locum obtineret, &
præter reliquorum siderum naturam,

M 2

motu

* Lib. 6. de Ling. Lat. * Lucret. lib. 5.

† Ex Ptolemai Hypothesi loquor, licet à
Copernico emendata.

motu quam velocissimo citaretur. Tamen, quum & tam cautam adversariam nacta sit, & hanc ipsam tam raro assequi possit Umbra, nunquam cum ea conferit manus, quin victoriam consequatur. Terra namque in medio sita, cum umbræ suæ pyramide longe ultra Lunarem globum exporrigatur, si eam in ipsis signorum articulis, aut intra dimidium dimetientis umbræ spatium deprehenderit, tantisper occupat, donec illa eluctata per horas plurimum tres, aliquando quatuor, vix evadat. Nec Luna ipsa, quamvis minime muliebri cesset ignavia, & quasi injuriâ ulta erepti luminis * Solem ipsum obscuret ac demat nobis, ulla ex parte retaliatiōnis æquilibrium, adamussim in eo perpendere aut æquiparare potest. Primum, quod tam parvum sidus ignem adeo vastum non nisi raro, & paucis, & ad exiguum tempus possit auferre. deinde, quod in Lunæ defectu lumen non opinatione sed re ipsa extinguitur, in Solis dumtaxat impeditur, ut significantius *obscaculum* dici possit, quam defectus. tertio quod ille ubique locorum conspicuus sit, quæ quidem hoc orbis hemisphærio continentur: Solis autem illis tantummodo,

inter

* *Inter Solis & Luna defectum quintuplex discrimen.*

inter quos & ipsum Luna interponitur. tum, quod ille universis hominibus eodem temporis puncto videatur, hic vero minime. postremo, quod Lunæ deliquit omnibus locis ex æquo duret: Solis, quoniam major aliis, aliis minor portio tegitur, nequaquam. Sed quo non invidia pervadit? etiam hanc umbræ gloriam, cum in Luna veneficia argueret, detrahere sunt conati mortales: & inter illos ipsos venatores investigatoresque naturæ, * alius defectum fieri persuadere conatus est cœrula Lunæ parte ad nos obversâ: † alius rotæ ore, quo, velut per guttur, occultum expirat ignem, obturato: * alius corporum quorundam sublunarium objectu: † nonnulli per scaphæ, cujus formâ Lunæ dederant, conversionem. Neque id profecto mirandum; cum videamus, quo quidque magis arduum & in excelsis positum, hoc vehementius ab omnibus invidiæ ventis circumfari. Præaltam autem umbram esse nemo ibit inficias, qui norit eam ad Mercurii usque globum pertinere: in quam ne incideret, multo sibi ille melius, quam Luna, consuluit, callidus alioqui & versutus, qui, Solem nunc antevertendo, nunc sequendo, nunquam

M 3

ab

* *Berosus.* † *Anaximander.* * *Anaxagoras.* † *Alcmeo & Heraclitus.*

ab eo XXI. partibus longius discedit. Neque obiciat hic mihi quispiam; umbras à Pyramidibus Ægyptijs, quarum ultra omnem altitudinem, quæ quidem hominum manibus confici possit, fastigiata est excelsitas, vinci; cum nihil tam sit illis contrarium, quàm ignis: hæc autem figura, quod paribus angulorum lateribus ab imo in acumen desinens flammæ specie in conum extenuetur, in elementorum compositione igni adscribitur à Platone. Quod tamen ipsum de Pyramidum nullis umbris Ammiano ac Solino traditum in controversiam merito vocari possit ex illo * Plinii, ubi inquit: *Mensuram altitudinis Pyramidumprehendere invenit Thales Milesius, umbram metiendo, qua hora par esse corpori solet.* At qui id ibi singulis diebus bis contingit, quando Sol ad quadragesimum quintum gradum ascendit. itaque illud de umbris tantum meridianis, aut paulo post meridiem intelligendum est. At neque illud possum silentio præterire, quantum Sciamachix, seu umbratili pugnx veteres tribuerint, cujus & Cicero aliquoties mentionem facit, & Satyram eo nomine inscriptam à doctissimo Romanorum Varone constat, & à medicis recensetur inter

* *Libr. 36. cap. 12.*

ter exercitamenta, quæ intensione carent & violentia. Unde & lepida fabella conficta est de eo, qui cum umbra sua inimicitias exercebat, atque ita cum illa, quasi cum hoste, colluctabatur. & apud Ovidium bellua illa, cui Andromede erat exposita, * --- *ut in aqmore summo*

Umbra viri visa est, visam fera sevit in umbram.

Et quid quæso aliud quam umbratilis pugna est hodie eorum lanistarum, qui digladiandi artem profitentur? qui omnes numeros impetendi cedendique, vulnera inferendi ac declinandi, ubi cæsum, ubi punctum ferendum, in umbra & ab umbra ediscunt; quæ postea non modo in Solem atque pulverem; sed ubi usus venerit, in ipsum discrimen aciemque perducant. quod & umbra ipsa egregie præstitit pro Romanis, quum insignem victoriam in nocturno prælio contra Mithridatem Pompeio peperit; ita ut potentissimus Rex denuo non in mari, sed in umbra gloriæ imperijque naufragium faceret: acie sic constituta, ut Ponticorum quidem oculos adversa Luna præstingeret, Romanis autem à tergo in occasum devergens commilitaret. quo factum ut per errorem Pontici longius cadentes

* *Metam. 4.*

umbras quasi hostiū copora impeterent, ipsique, telis semper citra cadentibus, conspicui Romanis & illustres ex occulto jaculantibus offerrentur. Videtis, quāto plus in bello valuerit objectum illud umbræ velamentum, quā paulo ante fulgor ille auri atque argenti, quo insequentium se Romanorum aciem praefinixerat Mithridates, in id tantum ut vivus posset evadere. itaque hoc ad salutem duntaxat, illud etiam ad victoriam profuit. quo eodem stratagemate postea haud minus feliciter contra Vitellium usus est Vespasianus. Nec minore cum hostium detrimento ante utrumque eorum, quos dixi, umbræ ac tenebrarum, officium contra Iugurtham expertus est Marius. Siquidem cum Numidæ crebris ignibus factis plerumque noctu more suo lætarentur, exultarent, streperent vocibus, quæ cuncta Romanis per tenebras facilia visu erant, plurimum hostiū imperitia confirmatum ducem quam maximo silentio eos invasisse, & omnes fusos fugatosque, pluresque eo prælio, quam superioribus omnibus, interemptos refert Sallustius. Iam meridiano Sole clarius liquere existimo, ut hostes ignis detexerit, Romanos umbra protexerit. Quare ipsam ita, Varronianis verbis inflexis, alloqui lubet:

* Non

* Non *subtilis ac plaudis, &*

Ab Arato poscis astricam coronam?

nunc etiam à Romanis civicam; ut illa victoria, hæc defensionis, virtutis utraq; sit ad posteros monumentum. † Atque hæctenus quidem ea fere, quæ ad umbræ ipsius interna bona, ut ingenium, industriam, sagacitarem, ac fortitudinem, pertinebant, ahsolvimus. quibus virtutibus in pretio certe ac dignatione ab omnibus haberi meruit, & habita est, iis præsertim sæculis, quibus neque virtuti honor, neque bonis artibus sua præmia defuerunt. cujus rei vel hoc certissimum argumentum est, quod platanus antiquus, umbræ folius gratia, tantum non ex alieno petita orbe, atque inter primas Italiæ donata, ad tributarium etiam pertinuerit solum, ut gentes vestigal & pro umbra penderent. Quod tamen Imperatores Romani (ut vel hinc colligatur, qualis umbræ fuerit prerogativa) æquissimo animo tulerunt, nec ullum supplicium in eos, qui istam venderent, exco-gitarunt; cum tamen Thurino tam male cesserit, quod fumum vendidisset, ut eo ipso Alexandri Severi iussu sit necatus. at quis umbra enecari potuisset tam placida ac amœna?

M. J. ris.

* Sat. xviii. scæv. † PARS IV. De honore.

ris, sub qua cibum sumfisse aut obdormivisse letale est. certe ejusdem non potuit. Hinc platano tantum postea accersit honoris, ut non nisi mero infuso eam enutriti fas esse putarent. Sed & Xerxes ille, cum montes classibus pervios, maria equitibus fecisset; in Lydia integrum diē juxta proceram platanum, castris circa arborem positus, commoratus est; ex eaque torques & armillas auro gemmisque fulgentes suspendit; ac discedens ei curatorem reliquit. Jam neminem ignorare existimo, quanta ambitione olim Dii ipsi, ac postea Imperatores Romani, mensibus nomina à se dari cupiverint, quamque id à paucis & quam ægre sit impetratum. Nam inter illos Venus & Juno utroque pene mense Junio atque Aprili excluduntur: inter hos Domitianus & Commodus aliique complures extortum quidem metu, dum viverent, honorem, postquam occiderant, recentibus odiis amiserunt; qui tamen umbræ jam per duo annorum millia & amplius absque ulla controversia est continuatus; siquidem mensis *σκιόφορων*, qui Maji nostro respondet, sive, ut * alii censent, Julio, ab umbellis seu umbraculis nomen invenit; ea enim *σκιπὰ* appellant, quæ

ex arce

* Ios. Scaliger lib. I. de emend. temp.

ex arce Minervæ sacerdos sollenni pompa cum Neptuni & Solis flaminibus certum in locum deportabat ædificandi argumentum. Præterea quid aliud lucis religionem conciliavit, quam umbra, utpote nomen inde sortitis, quod non luceant: unde Virg.

Lucus in urbe fuit media latissimus umbra.

Hæc illis præcis mortalibus fuerunt numerum templa. Nec magis auro fulgentia atque ebore simulachra, quam lucos & horrore secreto venerabiles umbras adorarunt. unde & Euclio ille Plautinus, ambigens ubi aurum reponeret, Sylviani lucos magis confidit, quam Fidei templo. ut non immerito *Fatalem umbram* inter Deos posuisse videatur * Chryssippus. Nec quisquam velim hoc nomine umbram reprehendat, quod Marcellus Octavia filius ea sit abusus: qui forum, quod Cato muricibus sternendum censuerat, velis inumbravit; cum nihil hominum generi tam sit utile aut necessarium, quod non aliquando in abusionem trahat perversa mortalitas. Quin & gloriam nihil aliud esse quam virtutis umbram appetentissimus gloriæ † Cicero ipse testatur: & omnes philosophos de asini umbra inter se digladiari * Lucianus est auctor.

&

* Cic. I. de Nat. Deor. † Tuscul. I. * In Scitis.

& *umbra somnio* Pindarus; ac *fumi umbra* Æschylus, pulcherrime uterque, humanam conditionē expressisse videntur. Verus enim homo animus est; corpus autem, ut Plato in Menone adleverat, non homo, sed hominis umbra & receptaculum. & quod si diligentius res nostras pertractemus, propemodum agnosceremus ferme omnes in eo Platonis specu positas; ut tantum umbræ ac rerum simulachra sese averfis ac conniventibus nobis offerant, res ipsæ lateant, minimeque sub manum veniant. Quam multos enim hodie est invenire, qui Æsopici canis exemplo umbram corpori præferant? Quod ne & in nos retorqueri possit, finem dicendi faciemus; id unum prius vos obtestati, ut, si qui navi hic occurrerint, sub umbra ius liceat delitescere.

IN EAN-

IN EANDEM REM
CARMEN.
PROSOPOPOEIA
VMBRÆ.

Æ MVLA Dis, Divisque prior; Diva ipsa
futura,

Me nisi perpetuum tenebris damnaasset opacis
Iam Datus à prima crescentis origine Mundi,
Quum Solis radios & cæli accenderet ignes;
Illa ego sū terreni imitatrix corporis Umbra,
Cælestisque inimica: mihi ultima Tartara
parent,

Plutonisq; domus, Atlantique recessus.
Nec proavos quaras, primamve ab origine
gentem,

Ipsa tero membris semper redeuntibus evi.
Atq; mihi proprio vires reparantur ab hoste.
Dant vitam, queis vitam adimo: nutricia
præstant,

Queis ego quotidie exequias & funera duco.
Maxima Natura populis arcana retexi,
Sideraque & vasti laqueata Palatia cæli
Admovi astrorumq; choros mortalibus oculis.
Quod tenebrae lucet, quod lux optata tenebras
Excipiat, nostrū est: requiē prebemus amicā
Omnibus, alterno recreantes frigore terram.
Quin &, dum nigris orbem circumvolvō
pennis,

Musarum quicunque sacris doctæq; litarunt
Palla-

Palladis, ingenii condit monumenta, viamq;
Affectant liquido super aurea sidera caelo.
Per me Pyramidum quondam fastigia mensus
Dicitur esse Thales. per me, * qui fulmine
lingua

Fregit Alexandri patrem, sibi iudicis aures
Attentas fecit. nec me tam credere vilem,
Quis videor, par est; & me Narcissus amavit.
Ceteraq; ut desint; quantum est, ostendere caeli
In terris facies? quid, quod neq; cetera desunt.
* Seu formam aspicias; non me Cepheia virgo
Pulchrior, aut blando vates dilecta Phaoni.
† Seu rapit attonitum generis te fama vetustis;
Ante sui, quam tempus erat seu pectora tangit
* Ingenii sollertis honos: mihi Cyuthia, fratre
Cum nitido, & magni debent praecordia mundi,
Naturae in latebris penitus penitusq; reposita,
Detecta esse oculis per me mortalibus ultro.
† Sive es mirator rerum; mirabere nostras.
Nempe triumphatum Ponti de Rege superbo
Praesidio unius nostro quis nescit? ego ictus
Sustinui cunctos, quum tu, Romane, lateres,
Illustrem ex tuto jaculis dum conficis hostem.
Haud aliter molem clypei septemplex unius
Opposuit ducibus Teucrisq; ruentibus Aetax.
Et tamen huic pugna, si verum quaris, in illa
Plus laudis merui. clypeum nepe illecego memet
Hostibus obieci; &, quod plus mireris, inermem.

Nec

* Demosthenes. † Forma Umbra.
† Anriquitas. * Ingenium. † Virtus.

Nec virtus hac una mea est. scit Flavius olim
Se mihi te victo multum debere, Vitelli:
Scit Marius, fufis Numidis, captoque In-
gurtha.

Quin ducibus magno stetit ignoratio nostri:
Quos inter * Nicia, qui, classem educere portu
Dum pavet Aetnam, magico cantamine victum
Credens voriflua vultum intabescere Luna,
Cecropias affixit opes, qua Martia corda
Romulidum simili faceret trepidare tumultu,
Docti animos nisi firmasset solertia Galli.
Quid referam, quantos usus mortalibus agris,
Quos pecori praestem? quis non umbracula,
quis non

Audivit gratas platani potantibus umbras?
Munere quis nostro Phoebeam lampada nescit
Villosa sylva cauda prohibere Sciurum?
Quin, quibus usque pedum Titan defenditur
umbra,

Umbripedes populi, qua Sol violentior arva
Aethiopum recta despectat cuspide, nostrum
Agnoscunt meritum. Quin & decus addi-
mus illi,

Quidquid Apellai gaudent animasse colores.
Utque artis pars nunc tantum, sic debuit olim
Tota mihi, ad radios quem circumscribere Solis
Humanam docui propriam sub imagine formam.
Sed taceo: ne, quod reprehedit † Tullius, omnes
Falsa gloriola videar sectarier umbras.

IN

* Plin. lib. 2. cap. 12. † Orat. in Pisone.

IN PICAM

Oratio funebris.

Nequē frustra quicquam, & in usum humanum omnia produxit natura. Itaque tametsi pica non tam est esui, quam perdidit, nihilominus voluptatem homini magnam conciliat. Neque enim avis est hac, præter psittacum, ulla docilior, quaque ad nostrum sermonem accedat propius. Vnde per proverbium nonnulli tantquam pica garrire dicuntur. Hujus porro animalis elegantias ex hac Oratione non sine voluptate percipit.

QUÆNAM aut Stentoris vox, aut Q. Catuli facundia verbis ullis dolorem, quem pica meæ mihi adfert interitus, unquam possit exprimere? Equidem perpetuo lacrymaturus posthac videor, Auditores, quantum vestrum pauci fortasse misericordiam mihi tribuunt. Sed quis unquam picam aut loquaciorrem nostra, aut suaviorem vidit? Nihil enim non perdiscebat, tantumque fabulabatur, ut fervorum nequitias interdum proderet. quo factum est, ut eam illi tandem loquacitatis pertasi fame necarint. Quod cum comperissem, lingua quidem illos verberavi, sed brachiis, quoniam infirma

firma sunt, parcere sum coactus. Ceterum quid ego non tum facere, tum pati, hanc ut avem mihi compararem, sustinui? Certe non semel & Thulen & Phasin, sola ejus fama percelebri commotus, lustravi. Quid quod, ut à priori illam domino redimerem, tum Apellis Venerem, tum Jalysum Protogenis, tum Cleopatrarum uniones, tum alia illi preciosissima dona obtuli. tandem quidem jam non sine maximo discrimine sum consecutus. Atque ea cum nasceretur, non pauca cælitus extiteret præstigia, quemadmodum ab iis, qui tum interfuere, cognovi. Nam & arcus triumphales, colossi, pyramides, trophæa, coronæque multis in aëris locis apparuerunt; & cometa splendidissimus Orientem versus fuit conspicuus; & volucres omnes concentum edidere suavissimum. O beata, quæ picam protulisti meam, regio! major siquidem tibi de hoc animali gloriandi suppetijt occasio, quam vel Smyrnæ de Homero, vel de Pindaro Thebis, vel Mantuæ de Virgilio, vel de Catullo Veronæ. Unde porro tantam posthac delectationem capiam? unde tam lethalis vulneris remedium sumam? Nemo me posthac hilarem, etiam si vel cervi ætatem vel corvi implevero, conspiciet. Sed plura nunc hac de re verba non

ba non faciam, posteaquam gravissimus mihi dolor & ingenium perturbat, & memoriam corrumpit, & sermonis adimit usum, neque me calamitates meas ex animi mei sententia verbis completi permittit. Dixi.

F I N I S.

CASPA-

CASPARIS BARLÆI
O R A T I O

De
ENTE RATIONIS,

*Habita in Auditorio Theologico cum Logicam auspicaretur, IV. Non. Febr.
Anni 1618.*

Quemadmodum citharædi præ-
lusiones suas in antecessum po-
pulo dare solent, tibicines in ti-
biarum inflatione τὸ εὐδαιμονοῦ ordiuntur,
oratores à præmio auspiciam faciunt,
poëtæ prologum in scenam præmittunt,
adeoque sua cuius sollemiori operi præit
ἡ ἄρχαία; eundem quoque ad modum
in professionis Logicæ antecessum quasi
præcinere, præludere, ac præfari institui;
ne suo quoque apparatu careat hæc no-
stra inauguratio, aut solus damnasse vi-
dear morem tot clarissimorum virorum
exemplis veluti lege comprobatum. Ve-
rum ne seria magis apud vos loqui, quam
præludere videar, nequaquam de rebus
morosis, aut splendidis, aut obviis verba
faciam,

faciam, etiam si morosum forte vobis videbitur, & venustatis omnis experti argumentum. Et enim cum hactenus, quotquot vel legere vel audire contigit Oratores, de rebus omnes dixerint, ego, ut novitate aliqua vos afficiam, de nulla re dicam. quid stupefcitis? nec tamen de nihilo. Dicam tamen, at quædam subtilius, quia aliter se tractari non patitur id, de quo dicere institui; quædam ad delectationem, ne suo condimento nostra oratio, vester animus honesta careat refectio, plurima vero ad eorum utilitatem, qui Philosophiæ factis operantur. Desideratis opinor orationis meæ cognoscere argumentum. Nondum dicam. Libet enim paulisper vobiscum in atrio & peristylliis orationis oberrare. Poëtæ fabulas vix triobolares modo admiranda carminis majestate illustriores reddunt, modo incredibili dictionis suavitate veluti nectare ac myrothecio perfundunt; lectori ut placerent, quas fecissent fabulas. Viri Oratores præsi juxta ac recentioris ævi res nauci & umbra asini viliores sæpenumero laudibus decantare amant, & ingenii pariter sui ac eruditionis specimen circa illa edunt, quæ in Velabro teruncio emas, hoc gloriosum arbitrati, si è re vilissima maximam laudem conse-

confectarentur. Murium & ranarum pugnam ante tot secula lusit Homerus, Cullicem & Moretum Virgilius, nucis miseram sortem Ovidius. Est qui muscâ laudavit Lucianus, qui comam Dion, qui calvitium Senefius. Non deest qui porcelli testamentum conscripsit, cujus D. Hieronymus meminit; qui Grylli cum Ulysiæ Dialogum, & asini aurei infandam calamitatem. Inter recentiores de laudibus anseris dixit Julius Scaliger, de umbra Janus Douza. uterque in re, naturæ quidem placita, at exigua, ingentes ingenii sui laudes explicavit. Heroem Poly-poda, quem Græci *Πολύποδα* vocant, erudita dissertatiuncula æternitati consecravit Vir clarissimus Daniel Heinsius. Idem num Philosophi possint in suis experiri libet. Sed experiri tantum. neque enim tantorum virorum egregios conatus exæquare nostræ opis est. Proposui de Ente Rationis, ejusque natura ac indole dicere. Quod ipsum si Metaphysicorum more facere aggrediar, inter nubes Socraticas versari, & ignoro multis sermone loqui videbor, aut caballistica mysteria reponere: sin oratorum stylo, rem ineptabo arduam & novam,

Vnde prius nulli velarunt tempora Musa.
Quare mixto dicendi genere utar, & causa
rhema

thema mihi sumptserim philosophicum, dicam quamplurima quæ ex intimis Philosophiæ penetralibus deprompta res difficillimas expedient. Cumque apud eos mihi dicendum sit, quorum alii dicendi facultate excellunt, alii his ipsis artibus delectantur, omnes vero orationem potius, quam Philosophicam *διδασκαλίαν* expectant, ita dictionis meæ filum moderabor, ut ea quæ dicturus sum à Philosophia, modum quo dicturus sum, aliunde petita esse intelligatis. Vti enim jejuna est & exsucca oratio salutaribus Philosophiæ præceptis destituta, ita putida est Philosophiæ, quæ cum Iavello, Scoto, Lombardo *βαρβαρίζων*, quam cum politicior sapientiæ principibus recte loqui mavult. Vos Auditores animos advertite, & quod in Agyrtarum facitis concionibus, ac ludis circulatoriis, quoties saccharias istas artes excutiunt ingeniosi impostores, attentum nobis silentium commodate, donec de Entium Rationis natura, origine, parentibus, antiquitate, commodisque differuero.

* Ens nomen est barbarum, sic fictum à Philosophis, non linguæ Latinæ ignorantia aut penuria, sed consulto. Licet enim huic hominum generi *ὀνομαστικῶν*,

& vo-

* De Vocabulo Entis.

& voces fingere, ut res planiores dent. Atque hoc jure freti, quod tamen nullo Principum edicto aut Imperatoria facilitate obtinuerunt, sed velut *ὡς τοὺς ἐπίτορες* usurparunt ipsi, in Scholas dimanarunt Scoti hæceitates & quodlibeta, Iavellum ly, Thomæ aliorumque quidditates, formalitates, instantia, ubicationes, communicantia, realitates, modalitates, suppositalitates, aliaque Ciceronis seculo inaudita nomina. Hæc inter Ens est, vox licet minus Romana, tamen hoc cum Agamemnone populorum principe commune habens, * quod sit *ἐπιρρησιαν*, hoc est, late dominans, aut si Horatium mavultis interpretem, late tyrannus: cujus tanta est amplitudo, ut ne quidem illis, quibus Solis cursus, terminis claudatur; tanta evidentia ac perspicuitas, ut vel balbutientibus infantibus, conceptum sui primo omnium ingerat; tanta antiquitas, ut cum antiquissimo dierum ætatem suam computet. Verum Rationis Ens cum dico, non nihil majestati veri Entis derogo, & licet plus quam nihil dicam, parum ultra id, quod non est, dico. Est enim hoc Ens ingeniosæ mentis perutile figmentum, & veri Entis simulacrum quoddam ac imago, nec existentia

aliam

* *Επιρρησιαν* amplitudine, evidentia, antiquitate.

aliam *νοφω*, præterquam quæ fingitur, habens. Philosophi lata significatione * Secundam notionem, non Primam, vocant. Hæc enim ipsissima ac genuina est rei imago, atque existentiæ extra mentem in mente repræsentatio. Illa vero mentis conceptus est ac fœtus ejusmodi, cujus extra illam in universo nec vola est nec vestigium. Et cum prima omnium nostrum de rebus sit cogitatio, hæc circa hanc ipsam occupatur, & altera est mentis velut *παρεκβασις* & digressio. † Magna est materiæ primæ excellentia, si cum hoc ipso Ente comparetur. Et tamen illam puram potentiam vocat Aristoteles. Atomi quid sunt? corpuscula insectilia, quæ volitantibus* in solis lumine pulvisculis comparare solent Philosophi. At his minus est id, de quo loquimur. Puncta Mathematica ne quanta quidem sunt, sunt tamen, nec à mente dependent. Hoc ens nec sine mente est, & cum per mentem est, ne res quidem est. Lineæ Appellæ, quæ miraculo fuere toti mundo, tantæ fuisse dicuntur subtilitatis, ut visum pene effugerent, at videbantur tamen. Hoc Ens nemo oculis vidit unquam, nisi forte tam Lynceus, ut ea quoque per tenebras videat,

* *Ens rationis quid sit.*

† *Quam debilis ejus sit essentia.*

videat, quæ nusquam apparent. * Atque ob hanc pene *εὐδω* despectissimum esse cœpit, iis omnibus, qui præter hoc alia omnia admirantur & superstitione curant. Qui de rerum Natura scripserunt, & æthereæ pariter, ac elementaris regionis opes charitis explicuerunt, hujus nusquam meminerunt. Metaphysici scientiis hoc substerni velut prætorio edicto cavent. Logici omnibus prædicamentis, sed fociis partibus integrantibus, punctis, momentis, totaque arte factorum congerie additis, misellum embryonem, exulare jubent. Ambrosius Calepinus vir de quovis argumento breves discursus faciens, silentio quoque hoc ipsum præterit, & num mas sit, num fœmina, num neutrum, nusquam expedit. Cum vero artificum & operariorum tanta sit ubique locorum copia, quanta vel æstivo tempore in campis cicadarum, nemo tamen horum in hoc Entium genere artis suæ documentum dedit unquam, cum & sordidam lanam sint qui tractent, & in bovis tergore ingeniose luxurietur sutor, & in vilibus Oceani conchis se torqueat argentarius. Ipse rerum opifex Deus omnia cum conderet hoc ipsum non condidit, id unum veritus, ne si non

N

† *En-*

* *Quam in nullo apud quosdam precio.*

† Entia crearet, contradictionem imprudenter implicaret. Et Plato qui omnium rerum ideas esse dixit, hujus ullam extare non dixerit. Nolite mirari Auditt. Cum enim omnia vel substantiis vel accidentibus definiantur, hoc Ens neutrū est. Amplius dicam. De Transcendentibus multa audivistis differere Philosophos, qualia sunt Ens, Unum, Verum, Bonum, Res, Aliquid. At hoc Ens bonum non est, quia verum non est: verum non est, quia unū non est: unum non est, quia Ens non est. At idem cum Ente est res & aliquid. Magis mirabilia audite, de quibus nec in Tusculanis questionibus disputat Cicero, nec in moralibus suis Plutarchus. * Super hæc Transcendentia finguntur Supertranscendentia, opinabile, cogitabile, intelligibile, augusta vocabula, ad quorum recitationem allurgat ipse de curuli sella Cato, aut suspescat C. Marius. Inter hæc num referri possit sedulo disquiritur. Non referri debere, nisi adhibitis circumspecte distinctiunculis aliquot, omnes clamant. Adeo in ejus perniciem cuncta conspirant. Quamobrem cum Ens voco, aut contradictoria

ipse

† Cum nec accidens sit nec substantia, nec inter transcendentia. * Aut supertranscendentia locum mereantur.

ipse loquor, aut *ὁκτανεύω* verum dico, uti hominem pictum hominem dicimus. Nebulas Aristophanicas legistis opinor. His simile quid habet, evanidam nempe nec stabilem naturam. Qui somniorum generationem capiunt, norunt, opulentissimos & felicissimos sæpe sibi videri somniantes. Pariter qui hæc entia fingunt, dum fingunt, magnum aliquid se moliri credunt, ac plus Homero sibi sapere videntur, cum umbras solummodo rerum capent, & imaginaria cœna stomachum deludant. † Nec minus tam tremendæ interdum sunt essentiæ, ut Hircocervus, Chimæra, Cerberus, Geryon, Minotaurus vocentur, modo tam debilis, ut cæcitas, vacuum, tenebræ, privatio dicantur, modo tam nullius, ut qui exempla horum daturi sunt, ~~peraguntur~~, Platonis rempublicam, Apuleii asinum, ~~ac utinam scilicet, etiam in~~ ~~Episcopum Pontificem~~ ~~peraguntur~~ depromant, modo tam variæ, ut his casus, declinatio, figura, aliis thesis, hypothesis, status, aliis subjectum, prædicatum, species, aliis æquator, horizon, polus (cogor respirare,) aliis par, impar, impariter par, aliis aliis vocetur nominibus, prout quisque rebus suis expedire

N 2

novit:

† Ejus varietas.

novit. quæ omnia in occulto erant tunc, cum rebus singulis nomina imponeret protoplastus Adamus.

Ne tamen vos vocis fallam æquivocâ-tione, scitote à Philosophis quædam Entia Rationis sic dici, quia à ratione formantur, qualia sunt ea, quæ primo Epigrammate recenset Martialis: quædam quia in ratione sive mente velut domicilio alte resident, uti sunt scientiæ omnes, & rerum conceptus genuini: quædam quia soli menti obijciuntur, nec, si cogitare de iis desinat mens, quicquam vel in mente vel in universo sunt. Illa Scholasticis Entia Rationis effective, ista subjective, hæc objective, dicuntur, habita argute paranomias ratione. De his posterioribus nobis sermo est. Quæ subtilius philosophantes in * Entia Negationis, Privationis, & nescio quas relationes ac denominationes extrinsecas distinguunt. Ens Negationis Pegasus est, adeoque totus ille Deorum poeticonum cœtus tam frequens, ut turbam ipsam vix capiat cœlum, tamen si capacissimum. Ens privationis est Claudius Cæsar, sed ea corporis parte, qua Drusillam euntem in cœlum sequitur non passibus æquis. Entia Relationis sunt Præmissæ & Con-

cul-

* Species tres.

clusio, aut ut vetera reponam, Antistrophon, Ceratine, Crocodilites, Utis, Pseudomenos, Cacofystata, Alysata, aliæque monstrosæ ac terribiles Stoicarum argumentationum formæ. Quæ quidem omnia in hoc conveniunt, quod cum vera essentia careant, ad similitudinem tamen rerum concipiuntur: in hoc autem differunt, quod Entia negationis in universo nihil sunt; privationis, rem connotent perfectione sua destitutam; Relationes vero ex varia rerum inter se comparatione effingantur. Atque inter has primas tenent eæ relationes, quæ vocabulis technicis exprimi solent, & secundæ notionis presse dicuntur, quas modo umbra de gnomone in scioterico sparsæ, modo monetulis illis æreis institutorum, quarum cum nullum sit precium, aurei tamen nummi ad eas expenduntur, comparare solet B. Keckermannus, sedulus horum Entium coordinator. qui in Logicis suis institutionibus per tot hæc ipsa Entia dissecuit *διχοτομίας*, ut qui in charta eas, sed sine intestinis ac ornamentis, hoc est, sine commentariis depinxerit, imaginem se videre jurabit istius exercitus, quo Alexandro occursum Darius Persarum Rex. Tanta illic horum Entium copia, ut vix plura Hellepontum

cum Xerxe capita trajecisse credam, aut tot Ægyptum vexasse locustas, aut Mario consule profligatos Cimbricos. Ita cuneus cuneum, phalanx phalangem, acies aciem premit, quarum omnium dux primipilus est Terminus. Diceret Socrates in pulverem ipsum secuisse. Ego laboriosum viri otium suspicio, non carpo.

† Sed quoniam non perinde multis notum est, quo genere prognatum sit Ens rationis, id jam Musis bene juvantibus exponere conabor. Non ego hujus Entis, licet spurii, natales ad Rheam, ad Venerem, ad Iovem, Martem, aut id simile genus minime castorum numinum referam, quia qui primi ejus parentes, nec ex annalium memoria, nec ex Patrum nostrorum traditione habetur. Quod cum expedire me non posse ingenuè fatear, gentem, familiam, ordinemque indicabo. Multum enim interest, utrum purpuratis regibus, ~~annullis in facie dentibus~~, an lucernariis Philosophis ortus sis. Natum est Ens rationis non unius sed varii ordinis parentibus, unde & istud varium ac multiplex: Alia Mathematicus, alia Grammaticus, alia Rhetor, alia Poëta, alia Logicus, alia aliarum artium sibi finxerunt professores, quos omnes philosophorum laxo

laxo nomine complector. Quid nisi ipse Homerus in Margite terræ fossorem sapientem vocat, eodem opinor jure, quo Eumæum subulcum divinum (*div*) appellat. Maximam tamen horum partem sibi Logicus vindicat, qui non leve ad capeffendas scientias præsidium fore putavit horum Entium formationem. Glorietur apud Homerum Pallas se Mentem esse Antilochi filium: & hodie ad nobilitatem vel id inprimis interesse putant, qua familia, qua stirpe originem trahas. At hæc nostra Entia eo hominum genere se nata gloriantur, quorum maxima est per universum terrarum orbem famæ celebritas. * Mathematicis, inquam, qui radio totum orbem gentibus describunt, aut si quando terram fastidiunt, inter astra ipsa & cælos habitant, & stellarum numerum, magnitudinem, distantiam, tanquam pollice filove meriuntur. * Oratoribus quoque, quorum tanta subinde in dicendo vis est ac dexteritas, ut (ac si parum foret res laude dignas deprædicare) Busridem ipsum, Therpsiten, Phalariden, injustitiam, quartanam febrem, aliaque malorum nomina laudare; * si velint, possint. Poëtis; quorum tanta subinde divinitas pectus occupat, ut poëta

† Quibus natum sit parentibus.

* Mathematicis. * Oratoribus. * Poëtis.

cum esse incipiunt ac Deo agitante incallescere, homines esse desinant. * Grammaticis, quos licet ingeniorum pueriliū carnifices quidam per odium vocent, ego tamen omnibus sapientiæ numeris perfectos esse arbitror. Quod ipsum ne sine ratione à me dici putetis, rotunda & veterum sulta principis argumentatione evincam. Qui bene cœpit, dimidium facti habet. Qui Grammaticam didicit, bene cœpit, Ergo dimidium facti habet. Progredior. Dimidium plus toto, Qui Grammaticam didicit dimidium facti habet. Ergo qui Grammaticam didicit plus habet toto. At totum quo contenditur à litterarum studiosis Sapientia est. En ergo Grammaticū sapientem. * Dixi, à Logicis quoque formari Entia rationis. Sed de his parce mihi loquendum video, ne immodicus proprii ordinis laudator habeat. At qui hi? rationis sunt directores, veri & falsi iudices, sine quorum arte capiuntur Theologi, errant Physici, palabundi incedunt Medici, cœcutiunt non raro Iure consulti, adeoque omnes disciplinæ ac artes velut Ariadneo filo destitutæ,

Errabunda legunt dubio vestigia gressu.

* Atque hos omnes Philosophos esse dixi,
* Grammaticis. * Logicis. * Aliisque Philosophis.

dixi. genus hominum ab eruditione, curis & acri cogitationum agitatione pene exangue,

E tenebris tantis tam clavam atrollere lucem

Qui primi potuere augentes commoda vita.

Licet eos dicacissimus Aristophanes solius Socratis odio hostiliter insectatus fuerit, & scelestissimus Lucianus auctione publica vilissimo subinde precio tanquam sub hasta distraxerit. Certe Platonis magis hic standum elogio, qui beatas fore respublicas ajebat, si aut imperarent Philosophi, aut Imperatores philosopharentur. *τέτων πατέρων εὐχῆ εἶναι.*

* Verum cum apud Physicos variæ sint rerum productiones, aliæque per generationem, aliæ per accretionem, aliæ per alterationem gignantur, hoc Ens nullo horum modorum producitur. Non per generationem, quia substantia non est, non per accretionem, quia quantum non est, non per alterationem, quia qualitas non est. nisi quintam ejus quis speciem comminiscatur. Localis adhæc mutationis expers est, licet ad † Angelorum & spirituum modum definitive sit in loco,

N s hoc

* *Quis Modus productionis. † Quomodo in loco sint, definitive scil.*

hoc est, non coextendatur partibus cranii, aut cum in Aristotelis residet cerebro, in Platonis reperiri non possit, aut, ut planissime loquar, cum Platonis occupat sinciput, occupat destituit. Quare produci & fieri hæc Entia cum auditis, rursus *δρωμαιως* me loqui cogitate. Non itaque ad horum formationem argilla aut luto Promethei opus, non Leucippi ebore, aut metallorum principiis, quia à mente sola, & in mente finguntur, eademque hic patris, matris, obstetricis officia sunt. nec tamen vel de mentis substantia sunt, vel prorsus ex nihilo fiunt, sed ex rerum attenta observatione in mente efflorescunt. Sic è cerebro suo Palladen olim genuit Juppiter, licet hoc discrimine, quod hæc non nisi obstetricante securi Vulcania in lucem edi potuerit, illa vero Entia minus periculoso partu nec ruptis cerebri panniculis per solam vocem in apertum erumpant. Sed exemplis horum generationem illustriorem reddamus. Chimæra Ens rationis est, *σφόδρε λέων, ὀπιθέντε δράκων, μεσόντε γίμαιρα*. Libet interdū Græcos versus intertexere, ut hirundinum in morē bisulcam quoque mihi linguam esse sciatis. † At ubi quæso terrarum tale monstrum pascit

alias

† *Quomodo Entia negationis formentur,*

alias monstrifera tellus? Nusquam. At quod nusquam est, vel ipso Augustino Theologo teste, non esse putandum est. Fingit tamen hoc Ens ratio, ac si esset, & ex simplicibus, quæ natura committere exhorruit, audacula unum facit. * Tenebbras quæ mens concipiat? cum omnis cognitio intellectualis à sensu originem ducat, hæc vero in sensum non incurrant, ne quidem aquilæ, aut Epidaurii serpentis, nisi forte eas in Luna sedens Menippus oculis assequatur, quoties terræ umbram illa excipit, aut animæ, quæ in specu Platonico rerum umbras pro rebus admirantur. Mens tamen nostra ut eas concipiat, nescio quam illis formam spissam, caliginosam & nigricantem inducit, ut sub hac saltem imagine apprehendat, quas sub propria concipi impossibile erat. Jam vero Genus & Species quid sunt? Non sunt. † Vult tamen ea esse mens, & dum in animalis natura meditabunda hæret, eam leoni, equo, pisci communem esse observat, imo ut communis sit ipsa facit. At neque ex hoc altero mentis conceptu quicquam rebus solidi aut perfectionis accedit. Nec enim rectius valet animal *si* genus esse fingas, nec pejus, si

non

* *Quomodo Privationis. † quomodo secundæ notions presse sic dictæ.*

non fingas. Profecto lamiarum artes exerceri putes, & magicos vultus pro veris reponi. Vti enim illæ spectris solummodo & præstigiis nos ludunt, quoties Æneam, Hectorem, Andromacham oculis spectatorum sistunt, ita & mens nostra vere præstigiatrix est, & dum circa horum Entium non entium productionem ingeniose somniat, Morphei domum adornat, & novam rerum cudit Metamorphosin. Scilicet post creatum à Deo hoc universum illa quoque potentiam suam explicare voluit, & creatoris sui amula novum quasi orbem meditari, in quo aliud creaturarum genus non invidendam prioribus essentiam, hoc est, fictam & exanguem, prorsus sortiretur.

* Quamquam autem aut nulla, aut ficta solum huic Enti sit essentia, tanta tamen hoc ipsum fecunditate nascitur, ut cum aliis omnibus rebus definitus sit in natura quoad speciem numerus, huic sine fine ac modo nasci datum sit. Causam hanc esse autumo, quod ea omnia, quæ in natura generantur, à primæva creatione legem hanc acceperint non multiplicandi ultra species, quæ vero rationis sunt Entia, in infinitum augeri & multiplicari possint,

* *Quanta horum Entium sit fecunditas,*
† *Et quæ ejus causa.*

possint, utpote nullis Creatoris sui legibus adstricta, uti numero semper unitatem addi posse tradidit Aristoteles, & lineam in infinitas partes resolvit. Ea enim vis soli inter omnes creaturas menti concessa est, ut supra se ipsam reflectatur, & de cogitatione cogitationem formet, plane uti à Sole parelius, ab hoc ipso alius refulget parelius, ab irideiris, ab hac tertia iris; aut uti projecto in aquam lapillo circulos posteriores ex prioribus nasci videmus. Nomen cum finxit mens, subjectum esse concipit, subjectum speciem esse dicit, hanc terminum facit, terminum extremum vocat, hoc majus vel minus extremum, hoc causam cognoscendi. Enunciationem ubi fecit ratio, finitam esse concipit, finitam categoricam judicat, supra hanc universalitatis conceptu reflectitur, ex hoc puram Enunciationem elicit, hæc porro meditati propositio sit, hæc definitio, hæc ipsa principium vel conclusio demonstrationis; atq; ita meditando finem suæ meditationis non habet; sed uti aranæ ex tenui ac gracili corpuseculo telas indefinenter trahunt, ita dædala architectrix ratio ex semet ipsa imagines alias supra alias format fingitque.

Sed tempus est, ut de horum Entium digni-

*Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamis, Ios,
Argos, Athena.*

Virgilius, qui Æneidem suam filis Homericis texuit, quam feliciter sæpe mentitur, quum Æneam per Elysiū nemus ad superos reducit, sed ea porta,

*Qua falsa ad cœlum mittunt insomnia
manes.*

Transmutationes scripsit ingeniosissimus Naso. Sed hæc fere omnes entia negationis sunt. dico fere, nam cum cæcitatem Tiresiæ, & detractam Marlyæ cutem, & sine veste Dianam canit, Entia privationis facit. Sine his quoque Entibus vix quicquam jucundi ac faceti habent Vatum monumenta. *Quis ille* *μελωσποιός* Vulcanus, qui sola recti incessus privatione querulæ Iunoni risum movit? quis Silenus, Pan, Priapus, Satyri, Najades & Hamadryades, tantum ad jocos & facetias comparata nomina? Hujus certe ordinis sunt & ociosæ mentis erudita signimenta. quæ quantum æsumaverint prælici, vel ex hoc uno patet, quod vastam cœli machinam, cujus periculosissimus foret lapsus, ficto Atlante, hoc est, Rationis ente, libnaverint. Quod si ea intueri libeat Entia, quæ vocabulis technicis exprimi solent, jam Palæmonem, Didymum, Donatum, ac vetustissimos sapientiarum

magistros, Socratem, Platonem, Aristotelem, Themistium, Theophrastum, totamque Philosophorum turbam in medium producam, qui ex his Entibus æternam nominis memoriam consecuti sunt. Et si sacri magis placent, Augustinus, Damascenus, Hieronymus, & Chrysostomus de his ipsis præcepta dedere. * Ex quibus de horum Entium antiquitate iudicium quoque ferre licet. neque enim *χθεις εἰς ἀρχαίω* nata sunt, sed cum antiquissimis Philosophis nativitatis suæ supputant primordia. Promethei sæculum notis. At huic Plato in Philebo laudem tribuit inventorum præceptorum Logicorum. Et verisimile omnino est horum Entium ope disputasse acutissimum Salomonem. * Quanquam vero Pythagoræi, teste Aristotele, nulla vi Dialectica instructi philosopharentur, tamen ex horum secta fuit Empedocles, qui Rhetorum artem his notionibus instruxisse perhibetur. ut nihil jam de Chrysippo dicam, qui plures de rebus Logicis conscripsit libros, quam Sol anni spacio conficit parallelos.

* Cum autem Deus, Natura, Ratio, nihil frustra faciant, sed suos singulæ sibi proponant fines, etiam operæ precium

erit

* *Antiquitas.* * *lib. 13. Metaph. cap. 4*

* *Necessitas & utilitas.*

erit videre, quid ad hæc rerum imitamina Rationem impulerit. Ac primo quidem innatæ nobis cupiditati, qua in cujuslibet scibilis scientiam fertur intellectus, satisfactum oportuit. Parum enim menti visum fuit, si rerum solum cognitionem adipisceretur; in ipsas quoque negationes ac privationes aciem curiosa intendit, quas cum per se nosse non posset, rebus ipsis assimilavit. Deinde cum res in natura omnes pro innata sibi virtute suos edant effectus, Intellectus quoque noster, ne degener habeatur mundi accola, sua quoque potentia documenta dare voluit. Accedit, quod subinde ea fingere necesse habeat mens, ut res minime distinctas distincte concipiat, cum aliter earum sibi parare notitiam ne possit quidē. * Quid? quod per omnes scientias ac artes sese diffundat horum Entium utilitas usque adeo, ut sine his tenebræ illæ sint, ingeniorum tortura, atque inordinata rerum congeries. His sermo noster à barbarie & vocum stribligine tanquam à ferrugine ferrum vindicatur. Iamque dudum misere occidisset Priscianus, nisi irruentes in ipsum barbarorum insultus sustinuisset Grammatica. Ab his eam capit

vim

* tum respectu scientiarum in genere, tum in specie respectu dictionis congruæ & ornata,

vim Rhetorum dictio, ut vel cælo possint deducere Lunam, & regum flectere supercilia. Hujus ordinis sunt Exordium, Propositio, Narratio, Confirmatio, Confutatio, Peroratio, quæ amplissimum dicendorum exercitum disponunt. Duces Alexandri Magni mihi enumerare videor, aut eos, qui Agamemnoniam classem δι-κόσμεον ἔνευε, καὶ ἔνευε. Rursus Græcisare incipio, quia de Græcis forte loquebar. Quid toties Romanorum rostra, detinuit, flexit, terruit? hyperbole fuit, exclamatio fuit, συμπαροχή fuit, apostrophe fuit. At hæc Rhetoricorum pulpam sapiunt. † Ii qui cælum, quæ terram intueri malunt Astronomi, ut vere ἀστροποὶ sint, hoc est ἀνω ἔχοντες τὴν ἄπυ, sæpe in quibus cæli regionibus versentur ignorabunt, nisi prius ejus spatia per imaginarios circulos distinxerint. Hi ipsi, ne forte præscriptos sibi limites excedat Sol, fascia, quam Zodiacum vocant, qua eundem illi sit, designant, & ne quatuor anni tempora præpostere currendo confundat, quo ordine currendum illi sit, monstrant, primo per Arietem, mox per Taurum, inde per Geminis, & ita deinceps quæ tamen omnia ipse, de quo modo dicebam in Luna sedens Menippus, tanto-

que

† Nec non Astrologorum.

que primo mobili vicinior, nunquam fiti, visa esse constanter affirmabit, vel per ipsum *Να.* * Geometra *επιχθόνιοι* verius quā *ενδραποί*, suam materiae quantitatem sola ratione suffurantur, quam cum materia auferre malunt fures nostri, vixque ullam demonstrationem expedire audent nisi alphabeto angulos omnes, aut circumlorum diametros, ac linearum terminos tanquam praesidiariis militibus munierint. Nec tamen haec commenta quisquam in fundis agrorumque dimensionibus unquam reperit, sive longitudinem, sive latitudinem, sive profunditatem eorum spectes. His nostris Entibus instructus circulos suos in arena conscripsit Archimedes, & Geometriae elementa expeditit Euclides, apud quem hypothesis, apodixis, figura, *συμπλοσμα*, definitio, artis instrumenta sunt, quae in Logicam suam transfudit *φιλοσοφίας* Aristoteles. * Arithmetici his destituti stipem petant oportet, apud quos numerorum distinctio, variaeque horum affectiones utramque paginam faciunt. Etenim quae extra mentem sunt, multa sunt, & dum multa sunt, nec binario magis quam ternario, aut quaternario definiuntur. Quae itaque hic paris, imparis, divisoris & divisi numeri sunt

* Geometrarum. * Arithmeticozum.

sunt notiones, a mente solum dependent. † Metaphysica utcumque; aliarum scientiarum sit princeps, tamen secundarum quoque notionum adminicula non averfatur, praecipue cum de rerum unitate distinctionibusque philosophatur. * Theologi vero, cum quibus aliqua mihi intercedit cognatio, quam sine horum Entium cognitione talpa sunt, quam in Scholasticarum disputationum lectione hospites. Quoties his ducibus destituti in principia impingunt, quoties sub veritatis supparo falsum sibi obtrudi sinunt, quoties perperam definiunt, dividunt, discurrunt, resolvunt, ordinant, ab horum scientia imparati. * Idem de Jureconsultis, Medicis, totoque Philosophorum ordine dictum putate. Nunquam Plato hominem implume animal ac bipes definiisset, aut animam numerum dixisset, si definitionis modum probe novisset. Nec Jureconsulti (quod ipsorum pace dictum volo) Juris praecipua partiti fuissent in tria haec: Honestè vivere, alterum non laedere, suum cuique tribuere, si ad legitimae divisionis, quae membra coincidere non patitur, leges attendissent. Et cur se ridiculum praebuit suis argumentationibus

† Metaphysicorum. * Theologorum.

* Jureconsultorum, Medicorum, &c.

bus Chryſippus, cur veteres Phyſicos toties inculat Ariſtoteles, niſi quia *δι' ἀπειρίας* hallucinati ſunt? † Quare unum hoc ad horum Entium commendationē & laudem addam, quod meo iudicio feliciffima ſint omnium, quas Sol adſpectat creaturarum. Nam cum aliis rebus ſua ſit miſeria, ſuus labor & calamitas, hæc nec agunt quicquam nec patiuntur. Cælum utcunq; corruptionis expers ſit, tamen perpetuo motu moveri neceſſe habet. Elementa mutuis pugnis occidunt. Mixtorum alia putreſcunt, alia uti metalla igni & flammis torrentur, alia ſenio conſecta tabeſcunt, uti plantæ, alia maſtantur, jugulantur, ſecantur, aut ad ſtivam ac rhedam ablegantur. Hominum vero alii corporis morbis languent, alii ira, invidia, metu, ſpe, deſiderio lancinantur, aut fament aut ſitiunt. At noſtra hæc Entia ætatem agunt lætiſſimam & ab omnibus malis immune domicilium inhabitant. Etenim cum in mente ſola, cui in natura contrarium hoſtem non dedit Deus, velut umbræ volitent, nec extra eam reperiantur, nullis contrariis qualitatibus infeſtari queunt, & cū corpora non ſint, *ἔ γὰρ σὺν ἔδωσ' ἔ πνεύσσι αἰθόρα οἶνον*. Quod ſi tamen ſub imagine

Martis

† *Quanta deniq; horum Entium ſit felicitas.*

Martis belligerari, Invidiæ dolere, Fortunæ mutari, & claudicantis Vulcani miſera quædam videantur, omne hoc rationis quoque eſſe credite & imaginariū proſus. Et licet pereundum aliquando ipſis ſit, nulli tamen hoſti ſuccumbunt, ſed menti, cui eſſentiæ ſuæ principium ac originem, eidem quoque mortis ac interitus ſui cauſam debent, denuo ubi illa volet vel in inſtanti ac nullo negotio renaſcitur.

Atque hæc quidem de Ente rationis dicenda habui, quod eſſentiam non niſi precario habet, & in toto hoc Univerſo nuſquam apparet. Dixi, fateor, non eo ſermonis ornatu, quo de rebus ſplendidis ac præclaris dicere ſolent oratores: neque enim hoc argumenti patiebatur moroſitas: aut ea gravitate, qua de regni rebus oratum veniunt Principum legati: ſed adhibito aliquo voluptatis & feſtivæ dictionis auctoramento. Vt enim nihil nugacius, quam res ſerias nugatorie tractare, ita nihil feſtīvius quam ita tractare res humiles, imo pene nugas, ut nihil minus, quam nugatus fuiſſe videre. Si tamen ea quæ dixi diſpicient, uti catapotia nauſeantes ſolent pueri, expuite. Dixi.

F I N I S.

CASPARIS BARLÆI

NVPTIÆ

PERIPATETICÆ,

Sive

Vniuersæ Philosophiæ ad statum
Conjugalem festiva applicatio.

CASPARIS BARLÆI

N V P T I Æ

PERIPATETICÆ.

SI citharædos, si tibicines & choraulas ad festum hoc tuum admisisse minime nefas esse putas, GRAVI dilectissime, ut cantus suavitate delicias auribus faciant, etiam mihi inter geniales hosce strepitus lætæ ac festivæ vocis usuram concedere non graveris. In turba non loquar, ubi longis mensis discumbitur, nec attentis esse vacat commessantibus. Tecum ad secretiora me conferam, ubi Veneris genio pervigilium debetur, nec ferias te agere patitur tempus. Dum novam rem inceptas & arduam, non fraudabo te Sapientiæ monitis, verum optimis ac salutaribus præceptis pergam animum tuum componere. Prævi olim verba Juveni, & ad doctrinæ templa contendenti iter monstravi. Jam virum sequar, & suasoria oratione compellabo novum Amoris candidatum. Dum filio regnum parat Cyrus, ca

O 2

loqui-

loquitur, quæ potestatem regiam spectant. Hæctori ad bellâ ituro permixta basiis monita in cassidem ingessit Andromache. Peregre profecturis maritis ultima verba loquuntur sollicitæ conjuges. Tibi nuptias meditantis; & maritale imperium capeffenti, hic in promulside speratæ voluptatis militabit sermo. Fecit idem in nuptiis Polliani & Eurydices Plutarchus, in nuptiis ad Paulinum Aufonius. Nec temere veteres in eodem sacello Venerem & Mercurium collocavere, quod voluptas genialis præcipue sermonem postulet, Suadamque & Gratias. Quo tempore (uti jam dicere incepi) in illustri Batavorum Academia præclaris artibus operam navabas, per varias Philosophiæ partes circumduxi omnis disciplinæ capacem animum. Per Dialecticorum salebras & abrupta ad ipsam Sapientiam ibas, & verum à falso distinguere doctus, torquebas catum Enthymema, formabas immobilem apodixin, discutiebas speciosum Sophisma. Hinc ad Naturæ sacra admissus, supra, infera, causas & ex iis nata, tot rerum formas speciefque, simplicia & composita, animata & inanimata contemplabaris. Mox à natura digressus ad morum doctrinam delectabas, & quid turpe, quid utile, me-

cum

cum meditabaris. Breviter, hoc agebas, quod in perfecto viro requirit Chæroneus philosophus, ut esses *ἡερωνικὸς ἔδωνων, & ἀρακλικὸς ἔδρώνων*. Ecce, libet jam hæc ipsa, quæ tum docui, apud Sponsum, apud conjugem, inter faces, tædasq; repetere, & totius Philosophiæ summam tibi ob oculos ponere; & eo quidem tempore, quo *ἀπαγοδιόνυσσον* judicabit Sponsa gravem sapientiæ orationem. Nempe, hoc agere institui, quod familiare est Medicorum filiis, qui ne nauseam moveant, carapotia solent saccharo condire, aut melle edulcare. Et uti poëtarum mos est, sub fabularum involucro res serias tradere, ita & mihi propositum alium vultum tetrico argumento inducere, & ex tenebris ac fumo philosophantium lucem thalamis tuis inferre. Legisti, cum puer esses, apud Nasonem, mutata in novas formas corpora. Legisti, inquam, & stupuisti, hic arborefcentem Daphnea, mugientem Ifidem, illic lachrymantem in marmore Nioben, alibi canentem Philomelam, latrantem Hecubam, & quæ sunt plura ejus generis. Jam grandior mirare, sed non sine risu, conversam in conjugales artes Logicam, Physicam, Ethicam, Politicam, Oeconomicam, Mathematicam, totamque Philosophiam in-

Γαμικῶν. Tibi, nuptiisque tuis istam metamorphosin facramus, dum maritali ordini initiatus nominis vitæque metamorphosin ordiris. Scio, te Poemation expectare. sed pudet semper eodem ludo includi, & qui exhaustam nuper paludibus suis Sylvam-Ducis fusius cecini, una exarui totus. Quid, quod aucta recentibus victoriis patriæ Libertate, servitium omne orationis compedesque odisse incipiam, & serenæ libertinæque mentis impetus non impeditos amare. Quod si convivio intersint, qui riserunt nunquam, qui cū magnis virtutibus adferunt grande supercilium, qui theatra ingredi solent, ut mox exeant, Catones, Marii, Timones, Heracliti, Momi, Demeæ, eos omnes ab horum lectione abstinere jubeo: aut, ut ridere discant, spectare attentius Nympharum γυμνοπόδια, Sileni κάρδικα, & Polyphemi petulantissimum περιουλό. (*Saltationis ridicula genera sunt, apud Lucian. Aristophan. & Pollucem.*) Tibi vero si tam prolixum sermonem inpraesentiarum perlegere non vacabit, dum insucta cogitas, vacabit sane postea, ubi prima tempestas defaverit, &, ut Hippocratico verbo utar, periculum nullum erit ab orgasmo.

Ac primum quidem, ut à Dialecticorum

rum

rum ferculis Nuptias Peripateticas ordiar Porphyrii vide Hægogen, quam præfigere Organo solent ii, qui metuunt ne ἀκίφαιλοι sequantur Aristotelem. Tractat ille Vniversalia, easque naturas, quæ aptæ sunt pluribus inesse. Tu, mi Gravi, velut è Scotistarum Schola progressus, totus in amabilem Hæcitate[m] juras, & ab Vniversalitate, velut inani Mōrphæi vultu, alienior, singulari Sponsa gaudes, quæ non pluribus, at soli tibi conjugii federe adesse amat. Et cum Prædicabilia de multis dici possint, tu unius ΒΙCΗΕΡÆ vir, illa unius GRAVΙI uxor appellari gloriatur. Multa ille de Individuo philosophatur. sed Individuum quoque esse conjugum par, aut nescivit ipse, aut præterivit studio. Illud solum nota, individuum, quod vagum vocant, ab Vniversalium numero secludi; nec minus honesto conjugum numero eximi, quotquot vagas libidines sectantur, & plures amando conjugii ordinem infamant. Inter Universalia familiam ducit Genus, non Heraclidarum aut Arsacidarum, sed illud, quod de pluribus specie differentibus prædicatur. At hæc naturarum in species multiplicatio conjugio magna ex parte debetur, cujus beneficio, ut est apud Lucretium,

genus omne animantium

Concipitur, visitq; exortu lumina Solis.

De Specie citatur ex Euripide,

Εἶδ' ὅ μὲν ἔστιν ἀξίον τυχευῖν,

Speciosa regem forma corporis decet.

Ego mutata vocola de virgine dixero,

Εἶδ' ὅ μὲν ἔστιν ἀξίον τυχευῖν,

Speciosa nuptam forma corporis decet:

nec ego solum, sed & Satyricus;

Si verum excutias, facies, non uxor amatur.

Licet nihil vetet, utrumque amari. & Propertius,

Omnia formosā propter Briseida passus.

Verum illud magis ad rem: Speciem de pluribus singularibus dici, quo tacite moneris, operam uti des liberis, non solum, ut trium liberorum jus adipisci possis, verum etiam, ne, si ἀτυχεύῃσιν vivas & ἀπαισ, degener mundi accola habearis.

Quod si marem primum, mox feminam tibi indulserit favens Lucina, optatā conjugum votis Differentiæ notionem aliquā contemplaberis. Nec deerit Propriū, si in patrias virtutes filii, in maternas filiaē adolescant. Jam vero illa Accidentis indoles, qua citra subjecti corruptionem, modo illi adesse, modo abesse amat, idē exhibet earum omnium rerum, quæ salva conjugalī copulæ fide vel prospera vel

vel adversæ nuptiis accidere solent.

Ὁὐ πάντες ἔτε δυσχεῖσιν ἐν γάμοις,

Ὁὐτ' ἐντυχῆσι.

Non conjugali semper Infelicitas,

Felicitasque semper est comes thoro,

Adsunt, recedunt, mobiles loco Dea.

Excipit Porphyrium Aristoteles, qui Categoriarum doctrinam in ἁποθεωσιαν, θεωσιαν & ὑποθεωσιαν dividit, plane uti conjugii apparatus Sponsalibus præludit, matrimonio perficitur, & sua habet ἐπιπύρα. Fugiant Homonymiam Sponsalia, non minus, quam laudabilis quævis dictio. Amant Synonymiam, cum corpore mixti nomina quoque sua confundant, alterque alterius titulos cum dote sibi vendicet. Nec Paronymiam fastidiunt, cum uti à justitia dicitur justus, à fortitudine fortis; à sponsalibus sponsus, (ignoscite Grammatici) à conjugio conjunx dicatur. Et licet Simul natura sint conjuges, illud tamen non minus certum, alterum & ordine & dignitate esse priorem. Affirmat Tragicus:

Γυνὴ ἢ νικῶσ' ἀνδρα νικῶν ἔστ' ἔργα.

Uxor marito dignior res pessima est.

Inter Habendi vero modos illum maxime impropriū esse perhibet, quo uxorem habere dicimur, cum, interprete Ammonio, uxor non minus habeat, quam

habeatur, præcipue apud Ægyptios, teste Herodoto, & hodie apud Belgas, quibus familiare est *ἡμιονοπατεῖσθαι*. Illud fa-
teor, cum Substantiæ nihil esse contra-
rium perhibet, longe eum à præfenti re
abire. Plurima enim in amore contraria
insunt vitia, injuriæ, suspiciones, inimi-
ciæ, bellum, pax rursus, &, ut ex Plauto
suppleam, insomnia, ærumna, error, ter-
ror & fuga, ineptia, stultitiaque adeo, &
temeritas, incogitantia, excors immode-
stia, cupiditas, desidia, inopia & dispen-
dium. At alterum illud, quod Substan-
tiam neget recipere magis & minus, ego
contra de Amore verissimum esse affirmo,
qui à virtute, blanditiis, fortunæ risibus,
prole, incrementa capit, remissior valde
futurus, si illis ipsis destituatur. Ita sentit
magnus ille amorum præco & arbiter,
qui sublatis otii perire ait Cupidinis ar-
cus. &, ut majus aliquid afferam, genero-
sa Carthaginis conditrix, ab obitu Sichæi
frigidior, viso Ænea,

Hæc uni rursus potuit succumbere culpa.

In Quantitate illud reperio, magnum ab
ea ac parvum Amorem dici, verum non
ab ea quantitate, quam molis, sed virtutis
vocant: eundem longum quoque dici, ac
brevem, ratione Temporis; cœlestem &
terrenum, ratione Locorum, in quibus
vel

vel Dii, vel homines amant. Et Numerum
quod attinet, didici jam pridem celebrem
illum denarium Pythagoricum, inter alia,
ex Mare & Femina constare: didici am-
plius, numerari vulgo dotem, non viri-
tutes, aut si in censum veniant, non nisi
post nummos. Ultima, (seculi vitia taxo,)
de moribus quæstio est; prima, quot ser-
vos pascat, quot agri jugera possideat,
quam multa, pulchraque; paropside cœnet.
Qualitatis vastissimo ambitu mirum quã
multa contineantur, sine quibus virum
uxor, hæc virum fastidiat. Annon sapien-
tiæ, probitatis, modestiæ Habitibus illos
ornari satius, quam armillis, gemmis,
torquibusque? annon generandi Potentia
totum hoc opus absolvitur? usque adeo,
ut, sine illa, matrimonia dissolvi parian-
tur Iureconsultorum rubricæ? Annon
Cupido conjugalis necessitudinis autor
oculis captus fingitur? Annon fervidos
esse amantes oportet, & suaves, & blan-
dos, & molles & candidos? non moro-
sos, zelotypos, procaces, aridos, defor-
mes? *Rufamne illam virginem, Cassiam,
sparsa ore, adunco naso? non possum pater,
dicebat adolescens apud Terentium. An-
non inter qualitates contrariæ sunt? &
lites habet ac jurgia lectus, In quo nuptæ
jacet?* Annon idem est velle ac nolle a-
man-

mantibus? ut & iis proprium sit, quod de qualitatibus dicit Aristoteles, res ab ea similes & dissimiles dici. Relatorum quoque definitio non alia est, quam ipsius matrimonii. Non ovum ovo magis simile, aut ficus ficui. Quid enim? Relata sunt, quorum alterum sine altero esse non potest. Matrimonium vero legitimum est ac individua viri & feminae cōiunctio. Illustrabo rem exemplis. Sublato Bruto conjuge, supervivere noluit conjunx Portia: mortuo Capaneo, in rogam marii se præcipitavit Eudæne: in amplexibus non Protefilai, sed solius umbræ, (en dependentiam) expiravit Laodamia, & sublato ex oculis Mausolo mœrore contabuit Artemisia. Relata *αἰὲς ἀντιπέφαστα* sunt, hoc est, inter se reciprocantur. Etiam conjunx & conjunx. Relata alia æquiparantia sunt, (ὄ verborum flosculos & globulos mellitos) alia disquiparantia. Etiam conjugio modo pares, modo indole, dote, genere impares jungi videmus. Non omnia Relata mutua sunt, nec qui amant, semper mutuam amant. Sunt relata *καὶ τὸ λέγεισθαι*, secundum dici. Etiam amantes. Sunt quæ Rationis vocantur, utpote à mente conficta. Sic & qui amant, ipsi sibi somnia fingunt, & si vel subrideat dictis virguncula, vel paulo obli-

obliquius ocellum torqueat, statim se amari credunt. Et ut reliqua minorum gentium Prædicamenta cum Philosopho percurram, cum osculantur, jocantur, gannunt, ludunt, philotefiis certant, canunt, saltant, Agere aliquid putandi sunt. Cum tristantur, irascuntur, metuunt, aut, ut mollius aliquid dicam, cum basiis bona fide exactis vacant, Pati. Cum de Ubi sermo incidit, thalamum rastro, cubile foro præferant, & Illic, quam Hic, esse præoptent. Si Quando roges, nullum dicent intempestivum amantium furoribus tempus, licet nescio quis Catullus, aut alius inclamet: *Cras amet, qui nunquam amavit*. In Situ (piget referre) sua dicent esse vocabula. In Habitu nihil se invenire, quod huc spectet, præter eas forte denominationes, quæ à flammeis, zona virginea, annulo pronubo, similibusque nuptiarum insignibus desumuntur. Extat porro apud Aristotelem libellus *περὶ Ἐρρωπέας*, quem cū scriberet, calami non in atramentum, sed mentem tinxisse fertur. Hic multa differentem audimus Philosophum de copula Verbalis, ejusque virtute ac facultatibus, prorsus ad similitudinem copulae jugalis. licet hoc discrimine, quod illa à mente sit; hæc minime: illa ea quoque, quæ ejusdem sunt sexus

sexus generisque copulet, ut cum dico :
Thaidem esse Alexandri filiam, sponsam,
nurum; hæc vero non nisi ea, quæ diversi
sunt sexus, ἀρρεναῖα puta καὶ θήλυ. Thaidem
cum Alexandro, Catullum cum Lesbia.
Illud ibidem apposite Stagiritis ait : Res
ubique esse eandem, eosdem rerum con-
ceptus, sed voces diversas, quasi dicat, fe-
minam ubique feminam esse; nec eorum,
qui ejus imaginem mente formant, alios
sub lænæ, alios sub tigridis, alios sub la-
scivæ capellæ conceptu eam apprehen-
dere, (quanquam nihil veter, eas, si malæ
sint, tales esse) verum omnes sub feminæ.
At voces omnium eadem non sunt. aliæ
blandiuntur, aliæ ganniunt, aliæ vocife-
rantur. *Quot lingua, totidem ora sonant.*
Ex tot Orationum formis ad Rhetores
& Poëtas ablegantur Epiphonemata, Im-
precationum formulæ, & Imperiosæ ora-
tiones, à quibus quoque abstinere oportet,
qui pacatam voler conjugem. Sed-
quam aptæ conjugibus Subalternæ enun-
ciationes, & placide conspirans hinc ma-
riti, hinc uxoris oratio. *Quam conve-
niens domesticæ societati illud τὸ ὑπαλλή-
λων, licet & Ασύταλα illi attribuat Ovidius,*
*cum canit : Non bene conveniunt, nec in
una sede morantur, Majestas & Amor.* Di-
vellit subjectum à prædicato, & prædica-

tum

tum à subjecto τὸ Non. Mutuos & suavif-
simos amantium amplexus dirimunt tri-
stes querimonix, at quam maxime moro-
sæ conjugis pertinax ἀπόφασις. Quod si
Syllogismum, nobilissimum Logicæ artis
actum, expendere libeat, quid quæso ille?
Discursus est, in quo positis quibusdam
diversum quid à positis ex necessitate
accidit. Nec aliud profecto quid Conju-
gium est, in quo dispositis secundum le-
ges divinas & humanas viro & femina,
diversum quid ab illis, chara nempo so-
boles, magnum patris incrementum ἐξ
ἀνάγκης συμβαίνει. Habet ratiocinatio suas
præmissas. habet & generatio. Illa majo-
rem minori præfert. Hæc virum feminæ.
Illa conclusionē vel solius formæ neces-
sitate infert, hæc non nisi formæ & ma-
teriæ necessitate suavissimam liberorum
turbam elicit. Libet philosophari subtili-
us. Ex puris negantibus nihil sequitur.
Hic nihil, si vel alter conjugum sit ne-
gans. Optima est argumentatio ex puris
universalibus. Hic nulla bona, nisi ex
puris singularibus, Cajo & Caja, Sem-
pronio & Sempronia, Alcmena & Iove.
Universalia generare, nusquam, quod
sciam, memoriæ proditum. Conclusio se-
quitur partem deteriorem. quod & mul-
tus retro seculis conjugio probatum. Ci-
cero-

cero-

ceroni ac Messalæ oratoribus summis, parentibus optimis, degeneres fuere filii, illi M. Cicero, huic Cotta Messalinus, à peiore matre virium trahentes. Et Socrates omnium mortaliū Apollinis oraculo sapientissimus, liberos habuit patrī dissimillimos, matri Xantippe similiores, ut est apud Senecam. Viciū est, si plus sit in conclusione, quam in præmissis. Nec minus naturæ error fuit, cum Ciceronem parentes genuere cum cicere. Denique ex veris nil nisi verum, uti ex fortibus fortes creantur & boni. Porro ab Exemplo qui argumentantur Oratores & Poëtæ, gaudent à thalamis, uxoribusque exempla petere. Tale est illud acuti vatis, quem non nomino, *dabat hoc Cornelia Graccho, Julia Pompeio, Portia, Brute, tibi.* Tritum etiā illud apud umbraticos Enthymema $\delta\alpha\delta\epsilon\ \&\ \epsilon\iota\sigma\tau\epsilon\sigma$, *Pallet, ergo amat.* Illud indignor, tam acri Dilemmate virginum spem oppugnasse Biantem, cum *uxorem ducendam negat, ob hoc, quia nec formosa sit ducenda, utpote $\eta\gamma\omega\eta$, nec deformis, utpote $\pi\omega\omega\eta$.* cui consona dixit alter quidam, qui juveni nondum, seni nunquam ducendam uxorem contendebat, $\tau\omega\ \nu\epsilon\omega\ \epsilon\delta\epsilon\ \pi\omega, \tau\omega\ \gamma\epsilon\gamma\omega\lambda\ \mu\epsilon\delta\epsilon\ \pi\omega\ \nu\omega\lambda\epsilon$. At vide, ut etiam lepida Inductione concludat Bilbicus, *lib. 3, Epigr. 53.*

Et

Et vultu poteram tuo carere,
Et collo, manibusque, brachiisque,
Et ne singula persequi laborem,
Totate poteram Chloë carere.

Quam vero oportunum hoc Dialecticis dissertationibus sit argumentum, inde constat, quod probabiliū quæstionum suppeditet luculentam penum. quales sunt: (*Plutarchus in Moral.*) *An sapienti ac literato sit ducenda uxor. An ducta jam uxore sit philosophandum. An præstet cum Scævola manum habere in flamma, an cum Aristippo in sinu Laidis. An recte à Demosthene responsum sit, Non em itansi poenitere. An ducenda sit uxor oculis solum, an etiam auribus: hoc est, an ad formam solum sit respiciendum, an etiam attendendum ad famam. An præstet nobilem ducere, ignobilem & divitem, an nobilem nudam agris & nummis. An juvenulam, an plenis annis nubilem. An tenui & angusta fronte insignem Lycorida, qualis Italis placet, an lata & tuberosa, qualis nostratibus. An Venusianam, an Corneliam pro dote triumphos numerantem. An indoctam, an qua docta tenebit Dicendi genus, & cursum sermone rotato Torqueat enthymema, vel historias sciat omnes. An expedit uxori subinde liticulam movere, ut mox amoris fiat, cum lucro, redintegratio. An viri in familia dominium monar-*

monar-

monarchicum sit, an Aristocraticum, ita ut in partem imperii admitti debeat uxor. An viri in illam imperium civile sit, an herile. An phantasia uxoribus indulgendum sit in ornatu corporis. An solas deambulare fas sit: Ἀνελικῶπις, βοῶπις, γλαυκῶπις pulchra sit. & quæ plura loquacem Delassare queant Fabium. (Horat. lib. 1. Odar. 33.)

Quod si Demonstrationem *Ἱεραγωγῶν*, quæque scientiam animo ingeneret, ab amantibus exigas, dicam cum Philosopho, exquisitas Demonstrationes in materia contingenti, & tot casibus obnoxia perperam exigi. Sed ut Sophistarum cavillis exposita sit, docent Scholæ, quæ ad Amphiboliam referunt: *Audio uxorem habere te. ad fallaciam accidentis, illud Comici, Ὁάλασσα, καὶ πῦρ, καὶ γυνή, καὶ τῆρα. Tria sunt mala æquor, ignis atque femina. ad fallaciam, à dicto secundum quid ad dictum simpliciter, πῶσι γυνή ᾧλῶ εἶν, ἔχει &c. Femina tota furit. ad fallaciam à non causa ut causa, Ventricosa est, ergo in utero gerit. ad fallaciam plurium Interrogationum pro una, Clælia, Agrippina, Scribonia, fueruntne matres secundæ? Ex quibus omnibus patere arbitrator, quanta Logicæ & rationalis doctrinæ cum conjugali statu sit cognatio, ut toto cælo mihi errare videantur, qui à ratio-*

ratione alienum putant, imperatorem Vniuersi virum in conjugis se gremium, demittere. Iamque ista scripseram, cum tædium ignobilis ac ancillantæ disciplinæ obrepere cœpit. mox cantillare exorsus, dum, fessam ab intentiori meditatione mentem relaxo, ilicet ad ingenium redii, & hisce versiculis margines libelli conspurcavi.

*Ite graves ferro clypei, galeaque, ducesque,
Et quicquid, Bellona, probas. Tu save faceffe
Mars pater, & Paphius furialia prælia bellus,
Et facibus secerne faces, atque ignibus ignes.
Non ego jã Sylva muros, non subruta flâmis
Tot circû castella canã, non matribus arma,
Detestata pius, crudaque incendia pugna.
Molle melos Cithærea cupit, levibusque Ca-*
mænis

*Dici Cypris amat, grandæsq; exosa cothurnos
Gaudet Acidalio thalamos percurrere focco.
Ille mihi quondã Sophia deductus in hortos
Virginis os tenerum, & blanda promissã
puella*

*Cogitat, insolitoque furens incanduit astu.
Tu celerè in flâmas juvenè Sapiëntia dictis,
Consilioque juua. vellem prudenter amari,
Quã jã Sponsus amat. vellè sapienter amari,
Cui debet se Sponsa, virum. sine lege maritû
In thalamos inferre faces insania lecti est.*

*Vestigant secreta Duces, bellique labores,
Vt noceant pravis minus discrimina Nerei
Navita, & in cæco scrutatur saxa profundo,
Ne noceant occulta rati tu pectore, Gravi,
Dum Cyprum, totamque Paphum, Gnydii-
que recondis*

*Arma Dei; primoque, feroc incumbis amoris,
Barlai præcepta tui, monitusque suaves
Accipe. Jamque, gravis credas commenta Lycei
Insanire tibi, tetricos mitescere vultus
Doctorum, & rigida dici convivia barba,
Grajaque Romanis impleri pallia nugis.*

Quare Physiologiæ quoque, & rerum naturalium capita perstringam, cum Physiici corporis affectiones laudatissime sint, amare & amari. Sed præeat Stagiritis ipse, qui de informi materia obscurius disputans, ut intelligi possit, eam Feminæ comparat, quæ virum appetit. Evolvam latius Peripateticum sensum. Materia per se rudis, indecora, turpis, sine forma sordet. Nec sine viro mulieri suum decus ac splendor constat. Materia sine forma distingui ac secerni nequit, cum unus idemque ubique ejus sit vultus. Nec uxor Catonis, Attici, Cæsaris nuncupatur, nisi postquam suo quæque marito placuit. Materia indifferens est ad omnes formas. Etiam mulier nulla naturæ necessitate huic

huic magis, quâ illi, se ipsam debet. Cum materia ut maritet forma, illam disponi oportet ac alterari. Etiam mulierem blandimentis deliniri necesse est, ut hunc præ illo admittat. Materia nullam rei naturalis speciem parturit, nisi ab Efficiente mota. nec mulier ulla sobolem, citra viri opem. Noli mirari, formæ simul & Efficientis analogiam induere virum, cum in Physicis nihil vetet, unum idemque formæ & efficientis officio fungi. Materia & forma totum compositum sunt. *Masculus & totum*, ait Propertius, *femina conjugii*. Ergo, uti insatiabili formæ desiderio tenetur materia, ita & Æneæ amore *Vritur infelix Dido, totaque vagatur Vrbe furens*: & Pyrami desiderio Thisbe in invidum parietem invec̄ta fuit: Phaonis amore, è scopulis se præcipitem dedit Sappho. Cujus quidem desiderii causam ex Platone discite, qui homines fingit ex mare & femina constituisse, postea facta partium divisione, ac sectione, mansisse in iisdem veteris junctionis & copulæ appetitum. Nec secundam formam admittit materia, nisi extincta priore. Neque Tiberio jungitur Livia, superstitè Marcello. Privationem mariti debiti adesse, erudita Epistola deplorat Icarî filia. At illam absentiam formæ debitæ inesse definit Peripatos. Idem

Idem privationem & formam contraria vult esse Principia, at Empedocles Amorem & Litem. De Natura, quæ causa motus est & quietis, deque principio Activo & Passivo, nihil attinet dicere. Sunt Veneri non minus sua sacra, quæ revelare nefas fuerit, quam Cereri. Flammeis Sponsam velavit antiquitas, ne, quod vult illa, appareat velle. Illud solum dicam: Naturam quoque esse, quæ ad licitas voluptates nos invitat. unde Venerem quidam dictam putant, quia nec vocata sponte ad nos venit, *Omnibus incuriens blandum per pectora amorem.* Causas generationis externas apud eundem philosophum leges, ubi inquit, *Sol & homo generant hominem.* nec alio sine hominem amat homo, quam ut homines esse non desinant. Fortunam & Casum in his rebus ludere dicerem, nisi obstaret Satyrici autoritas, qui ait, *Fatum esse in partibus istis,* &c. Magis Physica sunt, quæ de Motu disputat. Ut alia omittam, illud ad ravim inculcat, tanquam Physicæ *νεφελαιον*, Motum fieri successive, generationem contra in instanti, cum minus hæc in parte acutus Maro dicat, natum Pollioni filium, postquam *Matri longa decem tulerunt fastidia menses.* Perpetuum & grande esse, ait, odium Naturæ & Vacui. stupenda

illam

illam hujus metu moliri, ima fursum, supera deorsum protrudere, obstantia perrumpere, frangere saxa, moles attollere, aut motum ipsum invititis motoribus prohibere. Habent & suum Vacuum, quod metuant, Lares domestici, habent, quod optent. Metuitur bonæ mentis soror paupertas, ut quæ vacuis loculi sambulare solet, nec si plenos illos fors dederit, valde de corporum penetratione cum Democrito & Melisso sollicita fiet. Contra optant Vacuum à lite, asperitate, superbia domum. Possem infinita hujusmodi congerere ad hanc rem, sed cum Infinitum nullum dari contendant Physici, vereor, ne Præceptorum incurram offensam. Verum ut ad Te convertam orationem, Gravi doctissime, Cælum, cui aliquando deberis, contemplare, orbisque supra mundum hunc positos percurre. Apparet inter sidera, cum conjugæ sua Cepheus, ut locum quoque conjugibus in cælo esse post fata docearis. Apparent tot virginum, ac matronarum faces, Andromedæ, Astrææ, Veneris, Dianæ, ut scias etiam cælestibus placere sexum istum, quem hic mortales tædio optimarum rerum sequiorem vocamus. En locum, à quo læva dextraque omnia novis nuptis petere solent Astrologi, secunditatis ac steri-

sterilitatis, longi brevifque ævi præfagia. Hic genituræ tuæ dominos vides, vitæ moderatores Planetas. Ex his Saturnum cave, inimicum amantibus fidus, ob frigus. Jovem venerare (ab hoc Joviales dicti) divitiarum, honorum, lætitiæque datorem. Martem fuge, igneum, ferocē, iracundum. Omnibus dignior Sol, cui tot virtutes inesse perhibet Ptolomæus, quot reliquis ftellis. Venerem, in cujus jam ftas horoscopo, fufpice, quæ, ubi ad Bichæram accefferis, plus fatis dabit incalefcere. Mercurium probo, fapientiæ & eloquentiæ autorem, patriæ urbis tutelarem Deum. Sed Lunam averfare, amentia, inftabilitatis, ignorantia, ignavia matrem, ideoque Endymioni dilectam. Eam quoties vultum mutare vides, variam ac mutabilem vitæ rationem cogita. Vbi Sol in Geminis fuerit, gemellos expecta, Caftori & Polluci pulcherrimis juvenibus fimiles. Vbi in Virgine hærebit, filiam fpera, Helenę forma non diffimilem, fed moribus ac fato. Hæc ex Zoroaftro, Apollonii, Eudoxi, Zamolxidis difciplina hauifimus. Pene oblitus eram fuaviffimi iftius ac harmonici concentus, quo præterlabentes invicem orbis Pythagoreorum auribus accinunt. Exhibet is fpeciem fuaviffimæ inter vos confpirationis, &

nis, & in vita, fermonibus, factifque laudabilis confonantia. A cælo ad Elementa defcende. ab Igne nonnihil caloris peti fuuferim, caveri illud τὸ ξηρὸν αἶθρ. Aëris multum, & quanta potes laterum contentione imbibere. *Φυσιολογία* enim expedit eſſe amantes, & fpirituum plenos. At cur ἀεισὼν eſſe ὕδαρ inquit Pindarus nofter? forte ob hoc, quod cum Platone credit, mundum eſſe animal, ad hujus vero generationem confervationemque maxime facere humidum, annuente Homero,

Ὠκεανὸν τε θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα τῶν.

Oceanum matremque Deum, Therjunque parentem.

Nec terram faftidi; quam Aſcræus poëta in fua Theogonia cæli conjugem, omniumque communem matrem vocat. Ex his quatuor alteratis unione quadam fit mixtum, uti neque male miſceri dixeris fide conjugali nexos amantes. Magni poëta hemiftichiū eſt, *Mixta Deo mulier.* Quæ ipſa mixtio uti in natura abſque Reactione non fit, ita reciprocis quoque amoris & benevolentia officiis Aphrodiſia ſacra conſtant. Etiam hic valebit illud Martialis,

Ut præſtes Pyladē, aliquis mihi præſtet Oreſtē.

Hoc nō fit verbis. Marce, ut ameris, ama.

In Meteorologicis fumi & vapores

utramque paginam faciunt. Sed & amantium sunt fumi, & vaporum instar evanidæ voluptates. quod infitias non ibit, qui secum reputabit, quas vir cum uxore dicat ineptias, quas agat nugas, quoties de posteritate sollicitus humani generis jacturam refarcit. Ibidem audio de Draconibus volantibus, de fatuis ignibus, de lancea ardente, de fulmine & tonitru, de ventis, tempestatibusque, imbris, grandine, mari, ac similibus terrorum plenis nominibus graviter disceptari. Sed an unquam ita bene compositi fuere conjuges, quos non sui subinde transvorsum rapuerint turbines, accenderint irarum faculæ, de statu tranquillæ mentis dejecterint fluctus? Non credo verum esse, quod monumento suo inscribi iussit P. Rubrius Celer: se cum uxore vixisse XLIII. annos, menses VIII. sine querela. De Fatuis conjugum ignibus nihil dicam, cum de iis prolixè satis totum jam seculum declamaverit Moria Erasmi. Iridem quoque scis evanidæ esse naturæ, ut discas evanescere subito amantium iras: eandem varios colores induere; & jam blando, jam torvo vultu opus esse patrifamilias, prout vel poppyfino lenienda est uxor, vel objurgandi liberi, vel coercendi famuli. Metalla, alte terræ visceribus

repo-

reposita, scrutatur pallidus fossor, sed non invenit, nisi præeunte virgula divina. Nec fidem aut amorem conjugis recte exploraveris, nisi salutari afflictionum virgula tactus. In lapidum genere Smaragdus tibi commendo. soli enim grata viriditate oculos festos Candidæ tuæ intuitu reficiunt. Florum, herbarumque fragrantiam in hortis amamus, quæ si in moribus quoque vestris renideat, gratissimum quaquaversum odorem spargent. Sunt & amoribus sui horti & viridaria, in quibus sollicitè a te velim observari, Parthenium, myrtum, euphrasiam, pomum amoris, sempervivum, & si necessum sit, erucam & satyrium. In Avium genere cornicem ac columbas ama, amoris symbola: ad hæc Piscium genus omne, in ipsis aquis frigoribusque exardescens. Ante omnia, Animam, sine qua trunci sumus & lapides, intueri. Est ea actus corporis organici potentia vitam habentis. quod quidem totum viro convenire arbitror, qui conjugi unitus, *εντελέχεια* est *σώματι* *οργανικῆ τῆ συνάμει παιδα ἔργου*. Officium ejus naturalissimum est, *τὸ ἡνωθῆναι*. quod & tuarum jam est partium. Illi visum, auditum, gustum, olfactum, tactum acceptum fers. At quid est, ait Varro, *quod homo libentius videre debeat, quam*

P 2

bellam

bellam uxorem, addam ego, & rotatorios amantiū oculos, duri ac illachrymabilis Plutonis illices? Quid audire impensius amat, quam eandem *ἄποκρητικῶς* loquentem? Nihil quoque falsum, nihil suave esse potest, ubi amor non admisceatur. Idem, qui dat dulce, amarum ad satietatem usque oggerit. De olfactu dixi, cum de morum fragrantia verba facerem. Et nisi per Tactum fuisset, immerito tantis animis Paridi succensuissent Attridæ. Quanta Memoriae in mulierculis sit vis, inde liquido constat, quod sine illa lentum suum Ithacum jamdudum plorare jussisset Penelope. quanta vero Imaginationis, ex eo, quod illius impulsu Hellepontum toties tranaverit Leander, & visam semel Cleopatram amare sustinuerit Antonius. *Herent infixi pectore vultus, Verbaque.* Jam vero Animæ distinctioni in Vegetativam, Sensitivam & Rationalem, annon respondet amoris distinctio in Naturalem, Animalem, & Rationalem? Affectuum insuper, quos Græci *πάθη* vocant, historiam cum leges, cogita, sine Amore nec patrem te unquam fore, nec jam Sponsum, cras maritum esse posse. Gaudio vero ac voluptate non minus carere poteris novus amator, quam umbram non jacere, qui cis utraque Solem positi

positi sunt. Totius conjugii moderatrix est Ratio; qua uti aliis imperamus, ita & illi parti potissimum imperare nos necesse est, quæ rationem non nisi invita audit.

*Formant cuncta virum, docent maritum
Cælum, sidera, terra, pontus, aër,
Occultumque aliquid thoro loquuntur.
Saturnus gravis incubat cubili,
Emollitque senem seniore
Vultu Cypris, amicioꝝ puellis.
Promittunt sobolem, negantque stella:
Promittunt facilem, negantq; Sponsam.
At non ista, minantiumque duos
Moratur sapiens Deum labores.
Astris imperat, applicatque lecto
Totum Zodiacum sagax amator.
Et quibus ratio faces ministrat,
Mens exercita, masculumque pectus,
Cælum, sidera, terra, pontus, aër,
Totum prospera donat Universum.*

Illud quoque non semel me dixisse recorder, Socratem philosophiam, è cœlo ac astris, in domos urbisque deduxisse. Ego dum

*Avia Pteridum peragro loca, nullius ante
Trita pede,*

eam è cœlo & Naturæ sacrario in thalamum & amplexus tuos deducam. Magna est & acris apud morales Philosophos de Beatitudine disceptatio. Inter ducentas

& octoginta opiniones, si Varroni fides, placet illa, quæ eam in virtutis actione ponit, & ea quidem, quæ individuum secum trahit animi corporisque voluptatem. at hanc ipsam si à conjugali vita detraxeris, non vita ea, sed mors appellanda est, licet è Zenonis porticu dimissi perpetuis illam convitiis dilacerent, forte, ut deterritis aliis, ipsi soli fruantur. Multa apud eisdem de utili, honesto & jucundo est contentio. quæ omnia in tuos usus converte. Nam & augendæ rei familiari studere te oportebit, quod utilitatis est; & ea sectari quæ sine ullis præmiis fructibusque propter se expeti merentur, quod honestatis est; nec averfari suavem conjugis fruitionem, *Et tot millia bastationum*, quod jucundum interpretor. Recensebo Virtutes, veræ beatitudinis media & causas, omisissis iis, quæ de Spontaneo & Invito, Electione ac Consultatione in medium proferri solent. Neque enim dubium est, te Sponte hoc vitæ genus elegisse. Et quis credat, in Veneris servitium concessisse *δ' ἀγροίαν* aut *ἀπὸ βίαιος* prudentissimam & humanæ imbecillitatis probe consciam Virginem? Fortitudo circa *τὴν πόλεον* & *παρὰλέα* occupatur. Quare, tu Virgo, *Volscorum* egregiæ de gente *Camillam* imitare, quæ viris ausa fuit

fuit concurrere, ut est apud Maronem. Virginitati si metuis, age, ut de te ipsa victoriam & triumphum reportes, sine, eam rapiat maritus. Vinci velle, vicisse est; & simulasse animi ægritudinem, ea demum vera sexus vestri laus est. Hic virum non alloquor, cui fortius ad res tantas ingenium suspicor esse. At Temperantia omnium virtutum fidissima custos, utriusque vestrum erit. Quisquis conjugem amas, serio ama, aut amari si illa se frigidiuscule sentiet, mox in amore repescet. & quem minus amare desinet, odisse incipiet. Ita tamen, mi Gravi, amare te velim, ut, contra quam, post obitum Terentiæ, fieri posse dicebat Cicero, & uxori & sapientiæ operam dare possis. A Sponsa redamari te cupiam, sed caste, sed sobrie, sed verecunde. Quæ flagrat, minus modesta erit, quæ furit, minus tranquilla. Ardentes in amore vidimus, sed mox zclotypas, quæ si maritus alio oculum torserit, si osculum vicinè indulsit, si ridenti non subriserit, si rure tardius re-
versus fuerit, anguntur animo, & se negligentius haberi putant. Vetus hoc legi,

Qua mulier suum virum vult sibi obsequentem esse, & diutinum, modice atque parce ejus serviat cupidinis.

Quam illa sapuit, quæ rogata, *ecquid mari-*

maritum complexa esset, respondit, *Non ego illum, sed ille me.* Etiam Justitię hic locus, cujus officium est, unicuique suum dare. Quę vero conjugum mutua sint debita, ex lege innata, non scripta, habere facile est. Sed hanc moderabitur Æquitas. quę faciet, ut in meliorem omnia partem sumantur; & quod deforme est, formosum; quod vile, preciosum appareat. Ad proprias magis conjugum virtutes me confero. Sunt eę, Concordia, Fides, Castitas, Mansuetudo, Patientia, Comitatus. De concordia Nasicaam audite Ulyssii loquentem,

Οὐ μὲν γὰρ κρείσσον ἐν ἄρειον

Ἡ ὄθ' ὁμοφρονέοντε νόημασι δίκην ἔχουσιν
 Ἀνὴρ ἢ δὲ γυνή, ποτ' ἄλγεα δυσμύησσι,
 Χάρματι δ' ὀδυμένησι.

Nam nil pulchrius est meliusque,

Quam cum vir, mulierque suam concorditer una

*Aetate degunt, in quo dolor hostibus horū,
 Sed sit gaudium amicis.*

Ea ut facta tecta inter vos sit, opus est amore, sed à quo nec verecundia, nec reverentia absit. fecus servitutis ille illecebra est. Novi maritos, qui in publico nugari, joculari, os libare amant. novi, qui non nisi ex uxoris imperio loquuntur, & ambulant. Tales, cum imperium dote vendi-

vendiderint, aureis compedibus ambulare scripsit Petrarcha. Exclamandum hic cum Comico, *Vxorem duxi; quam non ibi miseriam vidi?* Alterum accipite Concordię auctoramentum, pati multa, connivere ad multa. Diomedes scribitur ab Homero in bello ne Veneri quidem percussisse. Tales viri quidam sunt ferocientes & lævi, qui tenellum sexum exasperare immiti sermone malunt, quam blando demulcere. Castitatem exigo. Improbata siquidem vox est, etsi Imperatoris & arguta: *Patere me alias exercere cupiditates meas.* Nam uxor nomen est dignitatis, non voluptatis. Data mutuo Fides non nisi cum morte divortium faciat. Comitatem impero, qua alter alterius animum dejectum eriget, tristem exhilarabit, languentem extimulabit, ægrotum levabit, ferocem frangat. Si exempla vultis, Clytemnestras, Danaides, Faustinas, Rolemundas detestor. Laudo Creusas, Artemisias, Julias, Æmilias, ardua exempla, ceterum cognosci utilia, quia excellentissima animadvertenti ne mediocria quidem præstare difficile putabitur.

Vado ad Politicam, scientiarum omnium principem & Architectonicam. Hęc sine statu conjugali nulla est. Nec enim civitas, nisi ex familiis coalescit, nec hęc per-

fecta esse potest sine viro & uxore. Discrimen tamen ingens utriusque societatis observasse mihi videor. In illa gravitatem observasse mihi videor. In illa gravitatem omnia, & severitatem sapiunt; hæc risibus, jocis, lufibusque temperari amat. Sæviam in Capitolio Nero, hic miscet. In Areopago frontem corruget iudex, hic eandem explicabit; adamantinas leges edicat, hic delirandi spatium quæret. In Curia quamvis gravis Cato, hic parum pensi habet, & dum uxori vacat, de Carthagine excindenda minus cogitat. Politica conjunctio hominibus tutandis, hæc generandis servit; illa ut bene sint, hæc, ut sint, facit, humani generis architectrix unica. In illa ruptam pacem aut legum rigore, aut ferro reparamus. hic urbanitate & intima admissione sopitis amantium iris recrudescit amor. Et quanquam Politicorum judicio Respublica melius regatur à viris, quam à feminis: nihil verat tamen de Republ. & has bene mereri. Cum angeretur valde Augustus, & infomnes noctes ageret, deprehensa in se conjuratione L. Cinne, sensit, & blande exquisivit Livia, *Et potes, inquit, feminam audire? Omitte consilia de puniendo, cogita de ignoscendo. Vindicta & severitas quod hæcenus non perfecere, vide an benignitas ac clementia dabunt.* Paruit Augustus, igno-

ignovit, & in posterum muliebri consilio liber ab insidiis vixit. Oeconomica doctrina tota vestra est. Partes quippe ejus sunt, parentes, liberi: De singulorum officiis erudite in Oeconomicis suis differit Aristoteles. Unum excerpam, idque emphaticum valde: *Viri erga uxorem eam esse rationem, qua principis erga subditos. Quid, quod lib. I. c. I. Oeconomiam Monarchiam esse pronunciet, & lib. I. Polit. cap. VIII. Mulieris principatum non per se, sed præter naturam esse. Quare cum Thelemacho, velut in majestatis tuæ throno sedens, exclama:*

Αυτὴς ἐπὶ τὸν ὄβριον ἀναξίεσσι ἡμετέροιο.

Sum propria Rex ipse domus, princepsque meorum.

Lycios nihil morare, qui majoribus honoribus mulieres prosequuntur, quam viros: neque Sauromatas, qui, genus hominum barbarum, in universum fere parebant uxoribus. Mathematica superest. Ab hac normam & amussim bene vivendi capite. Uti enim illa omnia ordine, numero, pondere, & mensura facit, ita & à conjugibus hæc ipsa observari æquum. A Geometria specialius discite, toto cælo ab amantium studiis differre lineas parallelas: Ab Arithmetica, quid sit proportio

tio Arithmetica & Geometrica, cum illius in dote rationem haberi non repugnaverim, hujus in vita, moribusque haberi necesse fit. Ab Optica discite, reflexum amoris radium simplici efficaciorē esse. Catoptrica non commendo iis, quibus ob virtutem solam, pulcherrimosq; ejus vultus conjuges placent. A Metaphylica studio abstinui. Quia cum proprium ejus sit, ea considerare quæ ἐξ ἀφαιρέσεως sunt, à materia abstracta; vos vero ea quæ ἐκ ἀφαιρέσεως sunt & materiæ permixta, ametis: veritus fui, ne in modum considerandi res Metaphylicas peccarem, & ἀπυθέουσι dicar hallucinatus fuisse.

De sinam itaque philosophari, & læta comprecatione Nuptiis Peripateticis finem imponam, illud solum si dixero: Felicem esse Sponsum, cui uxor talis contigit, in qua cum forma mixturam fecit pudicitia, cum opibus humilitas, cum honestis natalibus modestia, cum facultia morum candor: Felicem quoque te Sponsam, tali marito, in quo eruditio cum prudentia, cum probitate pietas, cum comitate gravitas optimo fœdere coiere. Vivite læti, & inter hæc vitæ ærumnas, & mundi lubricos casus, pie ac jucunde ætatem transigite, liberosque in
sola-

solatium simul vestrum & subsidium, amicorum & patriæ spem plurimos gignite.

*Hæc illum remisso disputamus otio;
Foris sub ipsis præliatur Alpinus,
Et signa tollit præpotentium suorum.
Domi triumphos, fracta Rheno cornua,
Victumque Mosam, fataque indomabilis
Miramur urbis. ire retro Casarem,
Aquilas fugari, latiorems Marfacum
Frontem receptis explicare sinibus.*

*In Batavis, tu nosser, amas, primusq; tuorum
Ordinis, Theodore, virum. dulcissima res est
Conjugiū, conjunxq; tibi. post bella neceſque
Tranquillū meditaris opus. dispendia mundi
Tanta cupis sarcire pater, belloq; cadentes,
Pro patria, reparare animas: proferre nepotū
Nomina. Virginitas, & Virginitatis honores
Sordent cuncta tibi. pudor est, sine conjugē,
latos*

*Effluxisse dies, pigram traxisse juventam,
Et magni genuisse nihil. Nunc verba mariti
Ingeminat Bickara tibi, mutataque de te
Adsuescit matrona loqui. sic Portia fecit,
Cum sua in ingenti desigeret oscula Bruto.
Nec sapuit Drusilla magis, prudensq; Serena
Pectus, & Augusto recubans Vipsania lecto.*

C. BARLÆVS.

L A V S
P E D I C V L I,

*ad Conscriptos Mendicorum
Patres.*

C. BARRIS

L A V S
P E D I C V L I ,

*ad Conscriptos Mendicorum
Patres.*

Sacrum morbum esse opinionē,
v̄re pariter ac eleganter, Patres
Mendicorum, ab antiquis pro-
ditum memoriæ est. Cujus tan-
ta vis est, ut si quem vel leviter affarit,
eum, tanquam vinc̄tum constrictumque
teneat, neque ad veritatis lucem oculos
attollere permittat. Id vero vel inprimis
deplorandum, quod iudicia, in quibus de
salute agitur mortaliū, cum semel tenuit,
suffragia sententiasque moderetur, & in
partem alteram, quodcunq; animo con-
cepit, ferat ac decernat. imo hercules pro
iudice se gerat. Quod in causā rei nostri
manifestum esse, quis tam nullo præditus
est sensū, qui non fateatur? Pediculum
hunc, celebre animal ac cuius notum,
hospitem ipsius hominis domesticumque,
ortum ex homine ac creatum, in iisdem
focis ac laribus educ̄tum, ejusdem Fortu-
næ, Penatium, & si quæ domestica sunt
vobis

vobis sacra, omnium participem, vestrum vero comitem fidissimum, premunt libenter homines, & in contemptū, quantum possunt, hæcenus adducunt: neque terra jam & mari, sed quam unam habet vitæ atque fortunarum sedem, corpore humano interdicut ac proscribunt. Cujus rei causam si quis quærat, nullā præter unicam inveniet opinionem. quæ ut penitus ex animo tollatur, ad salutem rei interesse existimo. Quem ut vobis diligenter commendem, satis est, si laudes ejus non ignotas vobis esse sinam. Ajunt primo omnium, infame esse nomen. Dii vestram fidem! quod à parte honestissima desumptum esse, ipsi ne negare quidem audent. Unde Pedem primo, mox, ut blandientes ac amantes solent, merito Pediculum dixerunt. non profecto minus casta voce, quam, aut Oedipum aut Polypum: in quibus eadem vox extat. Opinionis ergo vim videte, ac semel penitus perspicite. Pediculorum montem, populos Pediculos, Pediculorum sive agrum sive flumen, dici nemo turpiter existimat. ne de foliorum & fructuum pediculis hic agam. Quanquam equidem Romani, ne præclara quidem & magnifica deesse illis voluerunt nomina. Ut cum Serpentes & Sexupedes dixerunt. Multo vero minus

Græci.

Græci. qui ab ipsa rationis officina, cerebro humano, unum inter cætera imposuere. Hebræi quoque ab efficaci voce *canan*, quod fundare illis (unde *can*, quod est basis, pes, sive fundamentum) dixerunt. Vel quod, puncti instar, animalium majorum fundamenta sint: vel quod multis pedibus, ut basi, nitantur. Ergo *cinnim* genti antiquissimæ vocatur. Græci interpretes Sacrorum, *συνίπτις*, non ut diversa animalia, quod nobis semper visum, sed à spatio dixerunt. quia *συνίπτις*, id quod est exiguum, aut parvum. Unde & Chaldæis, à contracto corpore, & conciso quasi, *cimlin*. A quo & *camla* Arabum. qua voce hoc animal designant. Neque est quod quenquam horum pudeat. cum subtilitatem corporis ac modum, virtus vel excuset vel commendet. Quam & in formicis quisque admiratur. quibus summam quoque antiqui prudentiam ascribunt. Neque minus nostri, cum humana corpora invadunt, strenue rem gerunt. Ut de singulis eorum dici possit, quod de maximo heroe summus vates,

Τυδῆος ἰδρὶ τοῖ μινεῶς ἔλυ δέμας, ἀπὸ μαχρῆς.

Corpore parvus erat Tydeus, sed maximus armis.

Quanquam sane reus noster, nihil ad se perti-

pertinere quo dicatur nomine, existima-
 vit unquam. Quam præclaram *à d'Arpo-*
slan, sine dubio è Stoicorum barbīs su-
 perciliisque, in quibus olim vixit, idem
 traxit. Porro cum à patria plerumque
 fontem laudis ac originem, & oratores &
 philosophi deducant, (quod Platoni quo-
 que in Menexeno probatur) noster, ne-
 que Athenis neque Romæ natus est. qua-
 rum civitatum laudes sæpe ad fastidium
 jam usque magni oratores celebrarunt.
 Patria pediculi est Homo. Cujus merita
 ac laudes prædicare velle, putidi sit & in-
 epti. Sicut autem solus ratione præditus
 est homo, ita ratio in summa ejus edita-
 que parte, domicilium ac sedem habet:
 capite nimirum. Quam profecto sibi, tan-
 quam arcem quandam, minime, ut reor,
 contemnendam, merito delegit. In hac
 nascitur ac educatur: in hac opes stabili-
 tas ac fundatas habet. Hujus incola & ci-
 vis est: non inferiora, hercule, secutus.
 Cum vero, quod antiquus vates elegan-
 ter cecinit, vicino bono nulla res sit me-
 lior: ille mentem, ille intellectum, ille
 prudentiam ac sapientiam, vicinas, ac
 propemodum domesticas, hic habet. A
 quibus cum longissime absit asinus, ob-
 tusum animal ac hebes, solus pediculosus,
 ut vulgo creditur, non novit. Contra au-
 tem

tem prudentissimi mortales, præter ho-
 minem, divinum animal ac vere primum,
 canem quoque ac philomelam ardentif-
 sime sectantur: quos ingenio præstare
 norunt. Ne non verum sit, quod primum
 ab Homero, mox ab Aristotele est dictum,
 Cum similibus plerumque similes con-
 jungi. Soli ex felicitate ingenii divinitatis
 vocabulum Platoni impoluit antiquitas:
 cujus pediculi proverbio circumferuntur.
 Ne de Pherecyde, & Alemane, quos ad
 necem usque comitati sunt, hic dicam.
 Porro nobilissimi in capite morantur:

Plebs habitat diversa loci.

Nam colonias, ut plurimum, ubique, in
 vestibis, in superciliis, in barba, dedu-
 cunt: licet non ejusdem omnes generis ac
 formæ. Antiquitatem si spectes, supra E-
 richteum ac Cecropem, ad Deucalionis
 tempora continuabis. Simul enim spiritu
 humano incallescere cœperunt faxa, hunc
 calorem reus noster est secutus. Qui ut
 quam longissime ab omni frigore verse-
 tur, sua semper interesse existimavit. Ho-
 mo igitur, è faxis, ex homine prognatas
 est pediculus. tanto nobilior origine,
 quanto faxis ac lapidibus nobilior est ho-
 mo. E carne nasci Aristoteles, è sanguine
 autem Theophrastus voluit. Utramque
 nobilissimam ac primam esse corporis
 huma-

humani partem, nemo nescit. Ajunt vero è corruptione nasci. & hoc telum contra innocentiam valere, crudelissimi actores arbitrantur. Nolite pati, Patres, imperitiam in foro vestro ad calamitatem rei, ultra veritatem posse. Idem enim homini, si pergant, idem cunctis animalibus eveniet. Ex corruptione enim sanguinis ut semen, ita è corruptione seminis, cum homo, tum & animalia nascuntur cætera. Quid formosius pavone? è corruptione ovi nascitur. Quid apibus prudentius, quid fœdum minus, magis autem necessarium in terris? è corruptione bovis nascuntur. Nihil enim generat ex alio Natura, nisi ista lege, ut aliquid corrumpat. & hac lege omnia conservat. Unde omnia mutari, nihil interire, à Pythagora præclare dictum. Contra vero, ita me Dii ament, mira ratione factum dicas, ut eodem modo duo celeberrima nascantur animalia; Pediculus & Phœnix. Alter è parentis sui cinere: è lende alter. Ut non sine causa utriusque originem scriptores nobilissimi conjungant. At vero, Aristoteli si credas, Nihil fieri è lende, jam vicarium divinitatis, primum feceris Pediculi autorem. Calorem nempe universalem: quem non sine causa creatorem Arabes dixerunt. cui, cum hoc ani-

animal est procreandum, naturalis quoque accedit. Jam si educationem quæras; simul ac usuram lucis pediculus usurpat, iis artibus ac disciplinis instituitur, in quibus utilitatis plurimum ad institutum vitæ repositum existimat. Natare non discit. in continente enim habitat. Neque literas & disciplinas. quippe quas prodesse parum ad virtutem doctoribus plerunque videt. Igitur in re familiari & domesticis negotiis plerunque occupatus, quicquid ab edendi exercitio ac cura reliquum est, contemplationi ocioque impendit. Facilitate autem vitæ, ad Homeri Deos *πέτα ζώντες*, quam proxime accedit. Cibus enim quo se sustinet, non quærit sed in promptu habet: qui, quocunque se convertit, sine apparatu fruitur paratis. Ut omittam aliud, quod cum Homericæ divinitate habent commune.

Ὀὐ γὰρ σίτην ἔδρασ', ἔ πίνωσ' αἰθροῦ οἶνον.

Nec fruges comedunt, nec libant munera Bacchi.

Terram non exercent aut arant, sed humanas carnes vellicant lenissime ac pungunt. Constitutionem corporis si quæras; pene oculorum aciem excedit. Membra quidem certe maxima subtilitate artifex natura texuit. ita ut ad intellectum proxime accedant: visum autem vix ad-

mittant. Quod cum incorporeis propemodum commune habent: quæ nobilitate sua sensus excedunt. quare & sola ratione penetrari possunt. Etiam cum atomis. è quibus architectus olim Leucippus, fabri Democritus & Epicurus, orbè construxerunt. Quas idcirco *corpora materialia, corpora prima, primordia, rerum semina*, item, *materiem*, familiaris Epicuri Romanus poëta dixit. Sed præsertim Acari, notus Aristoteli, qui & nomen idem fere, certe ab eodem, traxit: cæterum nec dividi, nec findi, & propemodum videri non potest. Qui si incurreret in oculos, neque modo ipse sed & membra sub aspectu singula, imprimis autem pedes, venirent, saxo protinus hamatum illud, asperum ac leve atomorum spectares. Jam vivendi genus placidum delegit ac tranquillum. Non volatile, ut aves, neque desultorium, ut pulex: sed pro dignitate vitæ suæ, stabile ac quietum. Passu tardo ac composito incedit, neque quicquam è philosophia tam amplecti quam silentium Pythagoræ videtur. Intentionem enim mentis nihil æque ac strepitus offendit. Quæ si est continua, felicitatem quidem certe humanam excedit. Neque ab actione tamen prorsus abstinere solet. semper enim epulatur. Socialis animal esse

esse hominem, ideoque civitatis fundamentum esse ac Reipublicæ, præclare dixit Aristoteles. Quod imprimis nostro convenire, nemo ignorare potest nisi qui non vidit. Nam & inter se, & cum homine libenter sociantur. De forma Reipublicæ qua vulgo utuntur, haud perinde pronum judicare est. nisi quod à populari minimum recedat. Nam & numero censentur, & iudicio à plebe ac dignitate non vincuntur. In bello, non tam cunctantur quam globatim incedunt: neque inter sese, quod & furiosum est in homine ac dirum, sed cum ipso homine confingunt. De quo & sæpissime triumphant. Neque minus cum eodem amicitiam constanter colunt. fide vero ipsum vincunt. Siquidem

--- fugiunt cadis

Cum face siccatis amici;

Ferre jugum pariter dolosi.

At Pediculus constanter manet: nec fortunam venientem sequitur, aut fugit recedentem. nisi quod adversa, hoc est, vestra, (ea est præclaræ mentis generositas) imprimis delectatur. Paupertatis enim comes est & assecla,

Forumque vitat, & superba civium

Potentiorum limina.

Quare, ut olim Scipio, de quo antiqui,

nun-

nunquam minus ociosus erat, quam cum ociosus esset : ita vos, Conscripti Patres, nunquam minus esse solos reor, quam cum soli in compedibus ac carcere versamini. Adsunt enim vobis comites perpetui ac fidi, qui in crucem usque vos sequuntur. ac praesertim, Pestulatas sive Plactulas quas vocant : quae plerumque in pube, axillis, barba, palpebrisque stabulantur : quemcumque semel invasere locum, ejus ad supremum usque spiritum tenaces. At de ceteris, imprimis mirum est ac prope supra fidem, quod dicturus sum. Nam ut Trojanorum Deos Magnos & Penates, cum jam urbem invasuri essent Graeci, eam reliquisse nobilissimi autores tradidere, ita isti, cum quem moriturum vident, agminatim cedunt. Neque id medicos prudentes unquam aut philosophos fefellit. Unde hariolos nonnulli & divinos aurumant. Res eorum gestas, si mensuram corporis intueare, paucas esse aut nullas, credes.

*At simul heroum laudes ac facta parentum
Iam legere, & quae sit poteris cognoscere
virtus.*

in diversum protinus abibis. Ipsi enim, sive ingenua, ut arbitror, modestia, sive quod Annalium memorias intenti rebus aliis contemnunt, laudes suas, & quae
forti-

fortiter gessere, non nolentibus hominibus, dissimulant. Syllam quidem, hercules, terrarum principem, ac Romanorum ducem, qui bis Marium bis Mithridatrem profligavit, qui Athenas expugnavit ac evertit, ferro Italiam ac caedibus miscuit, facto simul agmine invasere. Ne Arnulphos, Antiochos, Herodas, Maximinianos, Pheretimas, Honorios, Cassandros, hic commemorem ; Reges omnes Principesque ; ne nunc ad privatos eam. Cum quibus, sine ferro aut milite congressi, illustrissimam victoriam ab iis retulere. Ut merito, si quicquam judicare possum, usurpare de se illud reus noster possit,

Εἰμι φθείρ, ἀνδρῶν δαμνάτωρ, δαμνάτωρ
δὲ τετραίων,

Τῆς μεγαλαυχίης φθείρ Θείμιδ' ἑρσέ-
πων.

Quos Latine reddidissim, nisi carmen Romanum fugeret pediculus ; Graeculis non sine causa æquior. Quamquam sane & reliquos, cum quibus contrahit, benigne ac familiariter habere solet. Non enim lancinat aut lædit quenquam, sed titillat. nisi si quos facto agmine expugnat. Qua in re, ut recte in Phædonc ait Socrates, majorne sit voluptas dubites an dolor. nisi quod ex ipso (si quis tamen dolor hic est) oritur voluptas. Quam qui-
dem

dem titillationem, ita vobis gratam esse equidem confido, Patres, ut præcipuum ac maxime jucundum paupertatis vestræ ac calamitatis condimentum esse arbitrer. Sæpe vidi, quanta delectatione, modo tergum, modo caput, modo latus, modo partem aliam, quam leniter sollicitare hospes vester cœperit, fricare soleatis. Si voluptas enim, Platone teste, mera est repletio, ea autem nascitur ex indigentia, causam voluptatis vestræ quæ in frictione summa est, ullâ præter hunc quem accusatis, miror si adferre potestis. Quem (quod lepidum est dicam) caput dum scalpitis, membra fricatis, hoc ipso non extinguitis, sed generatis. Cujus rei causam vos philosophi docere possunt. Quid quod medici officio funguntur? Sanum enim optimeque constitutum iis esse caput quos invadunt, ipsi medicorum principes farentur. Iam in morte qua constantia, Dii boni, qua præsentia est animi! Sæpe enim fato jam vicinus, & in pectine ipso situs, in quo diem claudere supremum solet, spatia securus aliquot sine ulla mentis perturbatione conficit: ne quid præter vitæ anteaactæ dignitatem agat, aut existimationi suæ maculam inurat. cujus magnas præclarasque animas, præcipuam habere semper rationem constat.

stat. Augustus quidem Cæsar *εὐθανάσιον*, hoc est, mortem facilem ac repentinam exoptasse fertur. Quam, me iudice, unus hic consequitur. Non enim lentis, non acutis conficitur doloribus. Non laterum, non renum, non vesicæ morbos experitur. Puto; quod, nascente illo, Venus in octavo ab horoscopo loco constituta fuerit. quæ, ut mathematici præclare docent, mortem facillimam, & ab omni immunem dolore, generi mortali, in quo non postremum noster locum obtinet, decernit. Ille autem pollice converso, protinus extinguitur. Ea tantum parte deplorandus, quod immerito. Quamquam nec idcirco miser dici potest. Nemo enim innocentem & calamitosum, recte infelicem dicat. Quod & ante mortem Socratem dixisse ferunt, cum amici quidam ideo dolerent, quod immerito id evenire viro optimo existimarent. Et plerique morte acerbâ extinguntur: ideoque, sine pompa, ludis, ac præcone, tacito, non indictivo funere, exponuntur verius quàm efferuntur. Forte, quia intra tyrocinium, & ante sumptam publice virilem togam, moriuntur. Unde & intestati, ut plurimum, discedunt. Atque hæc quidem pauca sunt de multis. Nam quis omnia se posse speret? Cum præcipuus scientiarum

tiarum omnium consultus ac interpres maximus, Homerus, si quid Græcis creditur, naturam ejus cum quo semper vixerat, ænigmate delusus, explicare non potuerit, rei que tam excelsæ victus tædio, cum vita mortem commutarit. Forte & in pœnam. Sunt nonnulli quippe, qui de dignitate ejus parum reverenter alibi locutum feruat. Grammatici imprimis: qui à reo nostro nunquam alieno animo fuerunt; hospites paterni ejus ac familiares. Vos vero, Patres Principesque Mendicorum, etiam atque etiam in posterum videre, quid agatis. Quippe si supplicium delectat; relegatio in promptu aut exiliû. Possunt enim aut in terram comiter deponi, aut, quæ vestra est civilitas, in aliû, honoris specie, cum voluptate ac judicio, transferri. ubi ævum, sicut prius, agant, neque quicquam præter locum mutant. Exemplo sane res non caret, & proficere in re magna, serum nunquam esse debet. Prudentissimos mortalium ac prope solos sapientes, Indos, inde a Gymnosophistis, habitos, nescire non potestis. Gentem apud eos esse ferunt, Bancanam quam vocant, ea parte quam nunc Guzaratâ dicunt, qui cum admirandi hujus animalis soli prope intelligant præstantiam ac dotes, fovent, quantum possunt,

&c

& hospitio indulgent. Cæterum, ut mire est fecundum, ubi generis propago jam diffundi cœpit,

Et nati natorum, & qui nascuntur ab illis,

è deserto sacerdotem vocant, qui divinis eos manibus cum cepit, suo sibi capiti imponit, ac deinceps liberaliter educit. Sunt qui captos in parietum ruinis ponunt ac occulant: si quis autem mortem, dum assistunt, inferat aut tollat, lachrymis ac precibus plerunque intercedunt, ne in oculis atque in conspectu suo tantum facinus patretur. quæ si nihil possunt, auro vitam singulorum redimunt, quod protinus persequunt. Cum quibus prudentissimi mortalium Iudæi faciunt, a quibus, ut eorû sapientes tradunt, *ההורג בנה בשבת* hoc est, *qui sabbatho pediculum trucidat*, reprehenditur. quos & ad luminaria, quæ tum accendunt, perferuari nefas habent. Hæc si nunquam audivistis, saltem nunc vos tangant, & religione animum commoveant. Misereamini per ipsas censeo eorum umbras atque manes, qui crudelitatem vestram sunt experti. Parcite miseris, supplicibus, victis, con sanguineis vestris ac propinquis: **qui e vobis nati, à vobis educati sunt. Qui vos colunt, vos sequuntur, vobis hærent:** qui

utranque vobiscum fortunam experiri sunt parati. Cavete, ne dum solam hic, ut alibi, opinionem sequimini, modis plurimis a veritate aberretis. aut dum nihil quam persuasionem fortiter tuemini, scelere eam cumuletis.

GRAM-

GRAMMATICALE

BELLVM,

Nominis & Verbi Regum,

De principalitate Orationis inter se contententium, nuper editum à R.D. Andrea Salernitano, Patricio Cremonensi.

Grammaticæ provinciam cæterarum omnium, quæ ubique terrarum fama celebres sunt, pulcherrimam, felicissimamque esse, nemo ferme vel mediocriter eruditus est qui ambigat. Quippe cum amœnitate situs, salubritate cœli, frugum omnium copia, rebusque aliis, quibus mortalis hæc vita carere non debet, nulli cedat, tum illustrium virorum nutrix semper extitit & alumna. Sicuti enim ætate hac, ita prisca etiam temporibus inviolabiliter observatum fuit, ut quicquid ubique gentium (Barbaras & desides nationes semper excipio) gigneretur ingenii bonæ indolis, alicujusve spei, ad sanctissimam imbuendum disciplinam mitteretur: ex hac siquidem ad sublimiores regiones, bea-

tioreſque habitationes Dialecticam ſcilicet, Philoſophiam, Theologiam, cæterasque illis ſimiles provincias unicuſque aditus patet: & niſi eam peragraverit, in illarum ſacraria minime quis valeat penetrare. Quæ quidem licet tanta polleat amœnitate, & rerum copia, eſt nihilominus altiſſimis circumdata montium criſtis, & inacceſſis eoſque circumſepta Alpium jugis, ut niſi peritum habeas itinervis ducem, ad ejuſ plana, cultaque nunquam valeas pervenire. Fuit proinde, ut & nunc eſt, ejuſ provinciæ regibus laudabilis & pius moſ, ne mortalium genus tam neceſſario bono privari queat, ex ſuis militibus veteranos (quos pædagogos vocant) in omnes mundi partes dirigere, qui tenerioris ætatis aduſcentes (nam adulti & proveſtiores haud facile diſciplinam recipiunt) ad ipſa uſque regum palatia incolumes perducant, ubi & Latine & Cæcropiæ Minervæ artes eruditi prædictas, poſtea ſublিমiores regiones ſcandere valeant, & expeditius penetrare. Ibi Græci omnes, Latineque, quos vel propria ſcripta, vel aliena celebrant monumenta, tyrocinia ſua prima exercuere, ibique edocti, atque inſtructi, tantis poſtmodum florere geſtarum rerum præconiis, ut viventes ætatis ſuæ hominibus

maxi-

maximo ad virtutem fuerint adjumento: & vita functi, poſteris tanquam extenſo digito, recti ad laudabilem vitam calliſſe ſemitam demonſtrarint. Provincia hæc itaque licet unica ſit, & individua, geminos tamen habet qui in ea imperent, potentiffimos reges, *Verbum*, ſcilicet & *Nomen*, & prior quidem *Amo*, poſterior vero *Poëta* nuncupatur: cui diutiſſimis temporibus tanta ſimul regnare concordia, ut in conſcienda oratione ex qua uriuſque imperii veſtigal omne conſiſtit, nullum unquam diſſidium, nulla diſſenſio, nullum denique litigium inter eos fuerit auditum. Nihil autem in omni grammatice ſolo gignitur oratione præclarius, nihil dignius, nihil ſalubrius, quæ jucundiſſimis compacta ſorum coloribus, pulcherrimis ornata rerum figuris, ac ſuaviſſimis redimita roſarum nexibus, tantæ eſt auctoritatis & virtutis, ut cum mortales omnes, (modo recte apteque peroretur) in ſui admirationem trahat, tum à diis ipſis quicquid voluerit, valeat extorquere. Unde eſt illud Euripidis dictum, Omnia conſicit oratio, quæ hoſtile ferrum conſicere non poteſt. & Pyrrhus plures à Cygnea oratione quam à ſe armis urbes captas dicere conſueverat.

Et

In hac igitur regum concordia, cum Grammaticæ totius res optime procederent, felicitque prosperarentur successu, accidit, ut orta inter eos ex parva causa dissensione, cuncta tumultibus, & inexpectatis bellorum anfractibus involverentur. quid enim non faciant vinum, & immoderatus sumptæ epulæ? Tantam animorum conjunctionem unius convivii ebrietas, in eas impulit utrumque Regem inimicitias, ut immoderata dominandi libidine, tanquam silvestres tauri asylo acti propria regna, & tam nobile Grammaticæ imperium pene everterint.

Referam autem quonam pacto gesta sit res, ut sciant omnes, nullum esse tam arctum amoris vinculum, quod regnandi libido non solvat. Quapropter Dionysium seniore dicere solitum ferunt, ab amicis etiam cavendum esse ei qui præsit, quando ignarus non sit eos imperare male quam fervire.

Cœnantibus itaque aliquando prædictis Regibus in medio ætatis fervore, secus placidissimum & perennem fontem, cujus ripas undique virides fagi & altissimæ platani opacitate eximia adumbabant. Postquam abunde ventri factum est satis, cum incaluisent omnes mero, orta est inter eos quæstio, cujus nam partes in
con-

conficienda oratione potiores censerentur. Et *Verbo* quidem digniorem locum sibi ascribente, acriter resistebat *Nomen*, asserens sine se stare orationem non posse, ex seque procedere, quod intelligibilis habeatur, & grata. Quid enim (ajebat) facis tu in oratione sine me? si paululum præsentiam meam subtraxero, non secus te intelligant audientes ac mutum loquentem: confice illam paulisper sine me, fac ut sciant audientes quid tibi velis, certe nisi ipse interpret accedam, vel ipsa intentionis tuæ primordia nullus valeat penetrare. Sed & illud notari est dignum, quod quo te antiquior sum, eo etiam dignior debeo comprobari. *Quis* vero nesciat fuisse prius *Nomen* quàm *Verbum*? aut quis non intelligat *Nomini*, quam *Verbo* vetustiora adesse exordia? Deum certum est fecisse omnia: quod si omnia, utique & *Verbum*. Deus autem *Nomen* est, non *Verbum*. Igitur à *Nomine* facta sunt omnia, etiam ipsa oratio. Legisti ne aliquando, Inter natos mulierum non surrexit major Joanne Baptista? Dei hæc est sententia. huic refragari, minime tibi fuerit fas. Si Joanne nullus est major, Joannes autem est nomen ejus, & cui nomen erat Joannes, apparet certe nihil majus *Nomine* posse reperiri. Sexcenta sunt

sunt testimonia quæ possint afferri, quibus luce clarius diffinitur, sicut dignitate, antiquitateque, ita & auctoritate *Verbo* longe *Nomen* esse præstantius: quæ omnia sponte prætereo, ne verbositate nimia, non causa, *Verbum* ipsum videar superare.

Mirabar, respondit *Verbum*, ô *Pœta*, quod te Plato ille divinus sua eiecisset Republica: nunc animadvertens quanta impudentia, temeritateque; divinas auctoritates tuis ineptiis involvas, sapientiss. Philosophum recte judicasse satis animadverto. Nam nisi te ea, quam constituebat, Rep. exsibilasset: cum aliis multis, tum falsis religionibus, portentosisque diis omnium civium tuorum mentes pervertisses. quid enim non audeat tua arrogantia, tua mentis elatio, quando possessa à me diutissimo tempore prioris loci in hac provincia dignitate, vel cum fidei inverfis & intortis sacræ paginæ testimoniis exturbare me conaris? Enimvero ne solus literas scire videre, manifestissimis & planissimis ejusdem paginæ dictis auctoritatem meam conservabo. Profetam autem ipsum veteris scripturæ caput, ubi dicitur, In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. arrige aures, cur faciem caperas? Deus inquit erat verbum, omnia per ipsum

ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Non igitur *Nomen* fecit omnia sed *Verbum*, Deus autem erat verbum non nomen: sed & verbo Domini cæli firmati sunt & omnis virtus eorum. Quid igitur dices? non est quod te divinis tueare testimoniis, quæ pro me stare, tibi que adversari intellexisti. Verum ad ea, quæ ad nostram vere attinent causam, revertamur.

Quænam est per immortalem Deum hæc tua infania? unde hos tibi tam repente sumisti spiritus, ut audeas in oratione digniorè tibi locum usurpare? an te præterit omnem decorem, pulchritudinem, ac suavitatem ex me uno procedere? à Verboque *Nomen*, non à *Nomine Verbum*, regi consuecè? Verborum varietas, verborum elegantia orationem exornat, & illustrat: sed & nisi te regam ac dirigam in oratione, tu ipse mancus & debilis reperiri. poteris ne tu constructionem unam connectere, in qua non continuo mihi principales partes tribuantur? sed & me solum, qui inter verba principatum teneo, sine alterius adminiculo orationem perfectam cum voluero facere posse, nemo permittitur dubitare. quid ergo blatis, & quod ille ait tuus, *Projicis ampullas, & sexquipedalia verba?*

verba? quis vero es tu? qualisve? aut quantus? qui hæc jactas, qui tam alte reboas, qui eoque inflatus incedis, ut periculum sit, ne medius dirumpare?

Nominum (inquit) rex sum. Sed quod tibi est nomen? Poëta respondes. quid autem aliud est poëta, quam nugigerulus, nugivendulus, fabularum inventor, scelerum magister, loquax, nugax, mendax, ebrius, & fatuus? qui vera inventas, falsa ingeras, totumque orbem garrulitate inficias, & perturbes, qui loquacitate tua tantam tibi apud imperitum vulgus auctoritatem usurpes, ut cum clarissima verborum progenie de dignitate audeas disceptare. Quid ex te habent unde ad virtutem incitentur adolescentiores, quos stulte satis erudiendos parentes eorum tibi tradidere, nisi adulterum Jovem, zelotypam Junonem, meretricem Venerem, mœchum Martem, reliquaque tuæ sapientiæ præclara commenta: qui cum plus justo aliquid tantulum biberis, tanquam deo non mero plenus, ad instar larvati, ceritque, cœlum terræ, terram cœlo audeas permiscere.

Adhæc ira vehementiore excandescens Rex Poëta, ignominiamque ac jactata de se probra ferre non valens, ô improbum (inquit) caput, talia de nobis temerario

ore

ore dicere præsumisti? simulque arreptum poculum in illum furibundus immisisset, ni ex circumstantibus quidam apprehensam ejus dextram ab ictu divertisset. Minime dubium est, quin irritatis utrinque animis ex verbis ad verbera, vulneraque deveniendum fuerit: nisi intervenientes seniores, & saniores viri utrunque Regem furore ebrium in suas ædes reduxissent.

Quo cum postridie Jambarum partium studiosi convenissent, maxima apud omnes de pridiana contentione disputatio habebatur. Lacerabatur præcipue inter nomina regis verborum maledicentia, major eorum pars, & juniores præcipue mirum in modum fremere, malo domandam regis *Amo* loquacitatem dicere, docendumq; illum amplissimam *Nominum* majestatem nunquam contumeliæ fuisse opportunam: & licet ætate provectiores, & Terentius præcipue, qui ibi tunc aderant, suaderent nihil præcipitata sententia fieri debere, & Omnia consilio prius quam armis sapientem experiri oportere. Tantus nihilominus fuit omnium *Nominum* cum suo rege ad arma consensus, ut in eam frequenter sit itum sententiam, omnibus *Verbis* continuo bellum indici debere.

Misso

Misso igitur tubicine ad regem *Amo*, inimicitias, bellumque manifestum confidentissimis animis denuntiarunt. Nec saniora quidem apud *Verborum* regem agitantur consilia, ad quem convenientes suæ partis ordines omnes, longa disceptatione agebant de retinenda in Grâmaticâ regno *Verborum* dignitate, deque deprimenda *Nominum* præsumptione, cum interim superveniens *Potira* regis nuncius de bello, quæ sibi mandata fuerant, diligenter exposuit. Enimvero læto se animo accipere illis respondentibus, ad belli cogitationes versi sunt omnium animi.

Misit itaque *Verborum* Rex tubicines, & nuncios suos ad omnes nationes, & gentes, quæ suo parebant imperio, iussitque ut cuncti armis idonei ad constitutam diem adessent.

Omnium autem primus adfuit Adverbiorum dux *Quando*, cum centurionibus sex, videlicet *Vbi*, *Quo*, *Vnde*, *Qua*, *Quorsum*, & *Quousque*. Quos sequebantur manipulares sui, & sub primo quidem hi erant, *Hic*, *Illic*, *Istic*, *Intus*, *Foris*, *Ibi*, *Ibidem*, *Sicubi*, *Necubi*, *Alibubi*, *Alias*, *Alibi*, *Vsqum*, & *Nusquam*. Sub secundo: *Huc*, *Illuc*, *Istuc*, *Intro*, *Foras*, *Alio*, *Nequo*, *Aliquo*, *Siquo*, *Illo*,

Eo,

Eo, & *Eodem*. Sub tertio: *Hac*, *Illac*, *Istac*, *Alia*, *Aliqua*, *Nequa*, *Illa*, *Ea*, & *Eadem*. Sub quarto: *Horsum*, *Illorsum*, *Istorsum*, *Introrsum*, *Extrorsum*, *Dextrorsum*, *Sinistrorsum*, *Aliorsum*, *Aliquorsum*, *Sursum*, & *Deorsum*. *Quintum* sequebantur *Hactenus*, *Hucusque*, *Eousque*, *Vsqumodo*, & *Vsqununc*. *Sextus* centurio signum ferebat manu propria, ibatque medius omnium, ita ut duocederent ordines, ipse sequeretur, tres clauderent agmen. Multa alia *Adverbia* antecurrebant, quædam procedentium acierum tegebant latera, illa itinera explorabant, hæc curabant ne ordines interrumperentur, quorum nomina hæc sunt: *Peregre*, *Pone*, *Super*, *Supra*, *Intra*, *Extra*, *Citra*, & *Vltra*: cum aliis pluribus.

Venere post hæc alia *Adverbia*, qualitatis, quantitatis, & numeri: cum quibus erant *Adverbia* jurandi. ut *ædepol*, enimvero, *ecastor*, *mehercule*, *medius fidius*, & *profecto*. *Adverbia* vocandi, ut *heus*, & *o*. *Respondendi*, ut *hem*. *Ridendi*, ut *ha ha he*. *Negandi*, ut *minime*, & *nequam*. *Qui* quidem *Nequam* licet strenuus in bello esset, & diu exercitatus, omnium nihilominus mendacissimus habebatur & fallax, nec nisi coactus verum fateri didicerat, hunc & *Græci* *Olophanta* appel-

appellabant. De hoc Nequaquam truci & mala bestia, plura essent dicenda: quæ quoniam liberæ non sunt voces, volentes omittimus, id potissime persuasum habentes, superfluum esse, lupum ovibus cavendum nunciare. Omnia hæc Adverbia triplici muniebantur armatura, ferebantque pro scuto Speciem, pro lorica Significationem, pro ense Figuram.

Multæ aliæ nationes *Verborum* venerè in auxilium regis sui, videlicet natio Indicativa, Frequentativa, Meditativa, Desiderativa, Invitativa, Diminutiva, & Denominativa, cum copiis non spernendis. Affuere etiam fortissimi satrapæ Anomali, qui late dominabantur in confinibus Grammaticæ, bellicosissimi quidem, sed qui nullo possent ordine contineri: eorum nomina hæc sunt, Sum, Volo, Fero, & Edo, quibus concessum à rege fuit, ut in quocunque castrorum vellet loco sua figerent tabernacula, modo inter milites nullum tumultum concirent.

Post hos advenit natio verborum Defectiva, distincta, & pulcherrime per turmas ordinata, videlicet, Memini, Novi, Cœpi, & Odi. Item vale, salve, ajo, inquit, inquam, faxo, cedo: omnes armati, & ad pugnam animis præsentissimis, quæ quidem sequebantur omnia verba

Activa

Activa vestita in o, & Passiva in or. Neutra quoque cum Deponentibus, Communibus & Impersonalibus, cuncta diverforum idiomatum, & variarum linguarum: erantque armata generibus, temporibus, modis, speciebus, figuris, personis, & numeris.

Congregato hujusmodi exercitu Rex *Ano* omnes copias deduxit in latissimos campos Conjunctionum, in loco quodam qui dicitur Copula, ibique castrametatus est juxta flumè Disjunctivarum, nomine Sive: divisitque omnia sua Verba in quatuor Conjugationes, unicuique tribuens in castris proprium locum, exceptis quibusdam familiaribus verbis, quibus injunctum fuit, ut sarcinas ferrent Infinitivorum, quorû hæc nomina sunt, Incipit, Definit, Debet, Vult, Potest, Iubet, Audet, Nititur, Tentat, & Dignatur. Ultima omnium venerè in castra quædam Verba maximæ auctoritatis, ut Pluit, Ningit, Fulgurat, Tonat, Fulminat, & Advesperascit, trahentia post se cohortes fortissimorum militû suorum. Sed & Gerundia cum Supinis relictis Nominibus transfugere ad Verba.

Audiens vero *Nominum* Rex *Pœta*, quanta contra se præparassent adversarii sui, veritus ne subita vi aliqua ingruente oppri-

opprimeretur, si imparatus tantarum virium impetum expectaret, omnibus imperio suo subditis indixit, ut quam primum fieri posset, armati & instructi pro viribus adessent. In cujus auxilium utpote propinquiore primi affuere Personarum duces, Ego, Tu, Sui, consanguinei ipsius regis, & ex eodem Arsacidarum sanguine procreati, cum quibus erant Meus, Tuus, Suus, Noster & Vester, Nostras & Vestras, Ille, Ipse, Iste, Hic, & Is. Omnia autem Nomina divisa erant in plures cuneos, & sub variis signis centuriata. Aliqua quippe erant Primitiva, alia Derivativa, aliqua Relativa, quedam Possessiva, quedam Gentilia.

Venere insuper tres Articuli pugnacissimi & longo belli usu exercitati. Primus erat, Hic, Hæc, Hoc. Secundus, Hic & Hæc. Tertius, Hic & Hæc & Hoc: qui speciebus, generibus, numeris, figuris, personis, & casibus numerantur. post hos, duces magni Relativorum, Quis, Quæ, Quod vel Quid, eisdem se castris junxere, & erant ii Referendarii generales regis nominum in omni suo regno, cum quibus fuere omnia relativa, & substantiva distincta in duas turmas, videlicet Identitatis & Diversitatis. In prima numerabantur, Is, Suus, Ipse, Sui, Ille, & Idem.

Idem. In secunda, cæter, alius, reliquus, & alter, Princeps Relativorum accidentium erat Qualis, cum quo militabant Quantus, Quot, Quotuplex, Quotenus, Quotifariam, Cujates, & Cuigena.

Venit etiam Regina Præpositionum. Ad, cum quia erant Ab & In, conjunctæ Nominibus casualibus, ducebantque secum tres phalanges strenuorum militum. In prima erant, A, abs, cum, coram, clam, de, è, ex, pro, præ, palam, absque, tenus, servientes ablativo casui. In secunda fuere, Apud, ante, adversus, cis, citer, citra, circum, circa, contra, erga, extra, inter, intra, infra, juxta, ob, pone, per, propter, prope, secundum, post, trans, ultra, præter, supra, circiter, usque, secus, penes, omnes servientes accusativo casui. In, sub, super, & subter, serviebant utrique casui, ablativo scilicet & accusativo. Sub signis tertiæ phalangis militabant, Di, dis, re, se, an, & con. eratque eorum proprium officium compositionem facere in usum militum: nanque tunc dies quadragesimæ erant. Atqui nomina omnia in suas acies distributa pulcherrimo ordine procedebant, videlicet Substantiva, & similiter Adjectiva, Propria, Appellativa, & Partitiva. Post quæ comparativa, superlativa, possessiva, patro-

ironymica, gentilia, numeralia, & multiplicia: singula eorum distinguebantur per declinationes quinque, scilicet primam, secundam, tertiam, quartam, & quintam: quorum arma erant species, genera, numeri, figura, & casus.

His igitur omnibus in unum coactis, rex *Nominum Poëta* copias & ipse suas deduxit in eandem planiciem Conjunctionionum, posuitque castra ab altera parte prædicti fluminis Sive, ita ut tantos exercitus unicus divideret alveus fluminis, unde & fiebat ut inter aquatores nõ levia interdum prælia inirentur: nunquam tamẽ totis copiis in aciem descensum est, prohibentibus id utriusque partis regibus, quoniam necdum ad pugnam necessaria omnia parata intelligebant.

Satagebatque uterque eorum Participium in suas partes traducere. Erat vero Participium maximæ in tota Grammaticæ provincia auctoritatis, & post reges potentia & dignitate plane primus: qui in quancunque partem cum suis viribus inclinasset, haud dubie victoriam secum trahere posse videbatur. Quapropter non tam *Verbum* quam *Nomen*, ut hunc sibi adjungeret, nihil intentatum prætermittebat.

Præoccupans autem *Nominum* rex
Poëta

Poëta hujusmodi ad illum literas dedit. Nõ arbitror te præterire frater mi, quantæ insolentia, quo animi tumore contra me *Nominumque* dignitatem infurrexerit *Verborum* rex *Amo*, quæve temeritate conficiendæ orationis primas partes sibi usurpare præsumat, propter quod, licet inviti, arma fumere & copias cogere coacti sumus, ut illius contusa superbia, auctoritatem nostram illibatam conservare valeamus. Enimvero cum optime scias quantum *Nominum* gentibus debeas, quæve ab illis acceperis beneficia, feceris pietate & fide tua dignum opus, si communem existimationem, communẽ rem, communes spes, nobiscum protecturus cum tuis te legionibus nobis adjunxeris: nam everso *Nominum* statu atque imperio, nihil est quod in Grammaticæ solutum tibi possis arbitrari. Vale, & quantum potes tuum festina adventum.

Scriptis vero & rex *Amo* ad Participiũ in hæc verba. Non me latet amice carissime, sollicitari te maxima instantia ab adversariis nostris, ut contra nos bellum gesturus secum in campum descendas: & licet pro tua prudentia nihil temere te gesturum confidamus, necessarium tamen duximus admonere & hortari te, ut mente reputes, quæ à nobis habeas com-

moda, quanta ex *Verbis* dignitati tuæ fiat adjectio: & licet minutula quædam à *Nominibus* accepisse videaris; potiora, amplioraque nihilominus sunt, quæ tibi à nobis tribuuntur. Justius itaque feceris, si non nos modo, *Verborumque* imperium, sed te ipsum tuasque res defensus, ad felicia hæc nostra perveneris castra: nam nec verisimile est, si succubuerimus ipsi, hostes à rebus tuis temperaturos, quin victricia (quod Deus avertat) in te convertant arma, quo soli tandem in omni Grammaticæ solo pro effrenata animi libidine grassari queant. Vale.

Ambarum igitur partium lectis literis aliam Participio mentem esse, alia moliari, diversa animo voluere: cogitabat siquidem neutri se parti adherere posse sine manifestaria rerum suarum pernicie: è contrario si medium gerat, vel amborum fervare gratiam, vel quod magis destinabat animo, utriusque res bellorum cladibus ita affligi posse pensabat, ut illis depressis, rerum ipse in Grammaticæ regno sine controversia potiretur. Verum dissimulandas hujusmodi cogitationes censebat, ducendosque utrosque, verbis, quoad certaminum eventum posset inspicere.

Rescripsit itaque utrisque in hæc verba.

Acce-

Accepi literas vestras illustrissimi Reges, easque non sine ingenti animi dolore perlegi, audiens inter adeo conjunctos principes tanta exorta dissidia, ut contineri minime possitis, quin propria regna, Grammaticæ tam celebre imperium cruentissimo bello sitis everfuri. Quæ vos occupant intemperix? Vnde ea mentium alienatio? Per immortalem Deum, quo progrediamini paululum cogitate: quantum lætabantur adversarii cõmunes nostri Ignorantiæ petulci habitatores; & Barbarismorum incompositi populi, inruentes hostium suorum vires mutuis dissidiis lacerari. Adjuro vos per Deos omnes, superos, medios, infimos, regredimini: abstinete funestis & abominabilibus armis, ne damnabili dominandi libidine pulcherrimam totius orbis provinciam tumultibus & cladibus involvatis. Atqui si ita in factis fuerit, si omnino obfirmati estis bello decernere; meum minime arbitror vestrum alicui adherere: partem quippe jurisdictionis meæ capio à *Verbo*, partem à *Nomine*: & cum utrique multum debeam, utrumque commeatu, aliisque; ad victum rebus necessariis quantum potero adjuvabo. Abstinebo autem armis, tantumque ad id meas cogam copias, ne in hac bellorum licentia, fines

imperii mei aliquatenus possint devastari. Dent vobis dii ut saniora cogitetis. Vale.

Licet vero hæc rescripserit, alebat nihilominus versipellis & vaser, quibus poterat modis, regum discordias, concitabatque occultis literis utriusque gentis animos ad pugnam, sperans ex eorum internecione facilem sibi aditum ad totius Grammaticæ imperium posse parari. Dieque quo milites sui ad se convenire indidit, non contemnendas & ipse copias aggregavit. Affuere in primis desinentia in Ans & in Ens, in Tus, Sus, Xus, Rus, & in Dus: cum nominibus verbalibus in Tor, & in Trix, & similia. Quæ incolebant loca vicina *Verbo* & *Nomini*, Participio se adjunxere. sed & Gerundia, Supinaque, ut civilia bella declinarent, à *Verbo* iterum ad Participium transfugerent.

Rebus hoc pacto dispositis, quo se utrique parti Participium gratum exhiberet, destinavit utrisque munera precii non exigui, & *Verbo* quidem primum misit infra scripta Neutro passiva, videlicet, Gaudeo, Soleo, Audeo, Fio, Prandeo, Cæno, Juro, Titubo, Placeo, Nubo, Careo, Mæreo, Poto, Taceo, & Quiesco. *Nominum* autem regi dedit desinentia in Tor & in Trix. Misit etiam pro pedamæto exercitus *Verbo* plaustra centum Præteritorum

torum Præsentium & Futurorum, camelos mille figurarum Simplicium, Compositarum, & Decompositarum. *Nomini* vero per flumen Sive, transmisit decem onerarias naves casuum nominativorum & genitivorum, & totidem numerorum singularium, & pluralium, multaque alia genera masculina, feminina, neutra communia, & omnis. Quibus præactis continebat se cum legionibus suis intra proprios confines, expectans, quonam inclinaret fortuna. At bellicosi reges cum abunde prælio opportuna præparassent, nihil cogitabant aliud quam ut ex præclara aliqua re, belli initia ordirentur.

Accidit autem ut ex nobilioribus civitatibus totius Grammaticæ, duæ furto interciperentur à *Verborum* rege videlicet A & V. nam in eam diem urbes omnes utrique regi suum stipendium exsolvebant, nullam uni magis quam alteri de cætero servitutem servientes. Quod audiens rex *Poëta* eisdem artibus tres alias occupavit, scilicet E, I, O, Reliquæ civitates cautius invigilantes sua servatâ libertate utrisque se communes exhibuere; quarum nomina hæc sunt: b, c, d, f, g, l, m, n, p, q, r, s, t, x: ex quibus omnes Grammaticæ nervos constare certissimum erat. De diphthongis binæ cuilibet regum da-

tæ sunt, ut tubicinum officium exerce-
rent: doctæ quippe erant ære ciere viros,
Martemque accendere cantu. æ & æ *Nomi-
num* regi cessere: au vero & eu *Verba*
acceperunt. Sequēbantur insuper utraque
castra mulierculæ quædam mimæ variis
affectibus militum mentes afficientes:
earum quædam flebant & lamentabantur
Grammaticæ communem stragem, quam
imminere prospiciebant, ut, oh oh oh, &
heu & hei: aliæ indignabantur & carpe-
bant regum discordias, ut, vah, veh, &
atat: pleræque admirabantur inter tam
conjunctas personas ea orta esse dissidia,
ut Pape. Sed & quædam ob mentis levi-
tatem gaudebant, hortabanturque mili-
tes in prælium, ut Hea, & Evax.

Cæterum omnibus ad pugnam instru-
ctis, visum est *Verborum* regi, quo civiles
clades quantum in se esset, declinare vi-
deretur, honestareque aliquo modo factum
suum, hujusmodi regi *Nominum* episto-
lam scribere. Intelligere potuisti ô *Poëta*,
quam paratus, quam robustus tecum
certaturus in campum descenderim: nec
ignarus es eas tibi minime adesse vires, ut
legionum mearum impetum possis expec-
tare: tuis prudenter consulere rebus, si
mihi cedens tuis te continueris terminis.
quod si insanire pergas, statque sententia
ferro

ferro decernendi, die tertia omnibus co-
piis tecum congressurus in campum de-
scendam.

Has literas cum *Nominum* regi dedis-
sent tubicines Au & Eu, ex consiliario-
rum suorum sententia: ita & ipse respon-
dit. Semper tibi verborum est plusquam
satis ô *Amo*, nec novum est quod verbo-
sitate tua audientium aures obtundas:
jactas tu pugnaces exercitus, & tuos ter-
ribiles apparatus, quasi nos pumiliones
locustasve nobiscum habeamus: possessio
tibi parva fuit semper in oratione, & nunc
eo te impulit tua insania, ut effugere ne-
queas, quin male parta, pejus gesta, pessimè
retenta, hac tua regni portione justis
armis ejiciare: & ut scias quanti non tam
ipse quam milites mei minas tuas facia-
mus, tubicines nostri Ae & Oe, nomine
nostro nudatos tibi lumbos porrigent. Si
ut velim valeas, extremum valeas.

Hujusmodi literis irritatis utrinque
animis futuri prælii diem ardentissime
cuncti expectabant: creverat interea ex
temporum occasione (ut fit) facinoro-
rum licentia, exjerantque latrunculo-
rum non spernendæ manus, quæ omnem
Grammaticæ provinciam, & præsertim
loca saltibus, montibusque præpedita,
quæ transeuntibus angustum iter præbere

consuevere, obsidentes itinerantes, aut alias in utraq; castra commearum ferentes prædabantur: quapropter crescente indies apud utrunque exercitum annonæ inopia, intellecta ejus rei causa, de utriusque regis consensu missi sunt duces quidam peritissimi cum militum opportuna manu, ut vel captos latrones interficerent, vel fugatos omni Grammatica procul expellerent. Qui ad ea pervenientes loca circundato militibus quodam saltu, in quo plerofque ex illis latere compererant, omnes ad unum interceptere. Inter quos fuit quidam nomine Catholicon, qui grandem asinum vocabulis Græcis Latiniq; confuse permixtis ornatum in Italiam agebat: & cæteros quidem cum laqueo necassent, hunc solum vinctum cum suo asino in castra duxere. Qui tormentis coactus (quod alioqui manifestissimum erat) confessus est se omnia vocabula in Grammaticæ terris furto surripuisse. Cum vero eum quis Græce interrogasset, ingenueq; respondisset, se Græce nihil scire, Latine autem parum: quid ergo (inquiunt judices) græca tecum defers vocabula, quæ non intelligis? Ad quæ ille: tanta apud nostrum plerofque (inquit) literarum est imperitia, ut etiam si barbare loquar, facile illis persuadeam

me

me Atticæ eloquentiæ angulos omnes penetrasse: risere vehementius adstantes cuncti hoc audito: & mehercle inquit, quando tam faciles audiores habes, quæ tua sunt, aut alias quorum domini non comparebunt tecum, ad illos ferens ibis incolomis. Quæ vero certum dominum habere dinoscuntur, ea ut restituas, dignum judicamus.

Facta igitur diligenti inquisitione, omnia ferme Græca Isidoro cujus fuerant restituere, cætera Latinis & ipsis marcidis mucidisque permixta ut asportaret permittentes: illum dimisere cum suo asino jam levius incedente, jubentes nihilominus ne unquam nisi inter imperitos, & indoctos auditores suos Grammaticum se profiteri auderet.

Priscianus vir præstantissimus, & in omni Grammatica apprime honoratus, cum ægre ferens civilibus bellis Grammaticam devastari, seditiones sedaturus in castra festinus pergeret, à latronibus Catholicon sociis captus, spoliatus, ac fustibus pulsatus tale in capite vulnus accepit, ut nullo unquam medicorum studio curari potuerit: ex his non multo post captus fuit quidam qui se falso historiographū publice profitebatur, congesteratq; innumeras in volumen quod-

R 5.

dam.

dam ineptias, atque eum librum Supplementum cronicarum appellaverat, quem quæstionibus omnia furta fateri coactū, in ignorantie terras perpetuo relegarunt.

Dum hæc agerentur, egressi ex *Verborum* castris quidam ex genere Anomalorum, videlicet Sum, Volo & Fero, cum cohortibus tribus intercepere unum ex centurionibus *Nominum* dictum Cæter, qui erat de genere relativorum, latebatque cum manipularibus suis in quadam spelunca posita in bivio conjunctionum Quod & Cum: ipsumque, cum omnibus suis singularibus trucidaverunt: plurales vero in tali discrimine constituti, cum se magistri Pasquilli statua, quæ Romæ in Parione est sub ædibus Reverendissimi Cardinalis Neapolitani, grandem cereum oblaturus voto obligassent, ejus sancti meritis præter omnium opinionem incolumes evasere.

Quod cum *Poëta* regi nunciatum fuisset, iratus est vehementer, tulitque ægerime, quod talem centurionem amississet: erat quippe is Cæter fortitudine insignis, audacia celebris, & militaris rei peritiam nulli secundus. observabat igitur omni studio, si quo pacto acceptum damnum bene cumulatam hostibus posset retribuere. Verum fortuna, quæ cum omnibus

bus in rebus plurimum potest, tum in bello plane dominatur, optimam læsis vindictæ præbuit occasionem: nam eisdem diebus ab levis armaturæ militibus *Nominum* captivi in castra adducti sunt complures ex *Verborum* legionariis, non levis inter suos autoritatis: inter quos ex imperativorum genere fuere Dice, Face, & Duce: quibus ignominia causa posteriores vestium partes præcidi jussit, ita ut nudas nates conspicuas gererent, & dimitti, vocatique imposterum sunt Fac, Dic, & Duc: Fuo & Specio similiter captos necari jussit. Quorum bona à *Verborum* rege accipere eorum per rectam lineam legitimi descendentes, inter quos Futurus, & Fui, cum aliis à Fuo oriundis: & à Specio Conspicio, & Despicio, cæterisque à Specio descendentibus.

Detecta est interim in castris *verborum* grandis proditio: conjuraverant enim quidam monstro si milites de genere Prætoritorum perfectorū, quibus bina erant capita, moliebanturque insidias *Verborum* regi: qui quidem capti, convictique, damnati sunt perduellionis, sive crimine læsæ majestatis, nomina eorum hæc fuere, Mordidi, Cecidi, Cucurri, Pepedi, Spospon-di, Cecini, Peperi, Tutudi, Pepuli, & Fellu. Quibus jussu regis in præsentem tem-

pore unum caput abscissum fuit, & sic ubi prius in presenti dicebant Momordeo, Cæcedo, Cucurro : postmodum dixere Mordeo, Curro, Cædo, cum cæteris.

Adveniente demum pugne die uterque rex in eminentiore castrorum loco palliū rubrum poni iussit, quo milites admoniti futuri prælii curarent corpora, præpararentque arma ac reliqua in hoc opus necessaria. postridie summo mane pransis militibus ex omni parte copiarū summo silentio in campum deductæ sunt, explicatisque ordinibus suos quisque ut viriliter agerent, efficaci oratione excitabat : minime vero opus erat accensos per se factis verbis accendere, quin ipsi ultro crispantes tela furibundi ineundi prælii signum expectabant. Postquam id actum est, tubæ utrinque canunt: contra consonat terra, clamorem utrinque efferunt, Imperator utrinque hinc & illinc Iovi vota suscipere, hortari exercitum, pro se quisque Id quod quisque potest & valet, edit, ferro ferit, tela frangunt, boat cœlum fremitu virūm, & spiritu atque anhelitu nebula constat, cadunt vulnerum vi & virium utrinque multi.

Viderē erat inter cæteros Defectiva verba pugnancia cum nominibus Heteroclitis, & hæc quidem suis nominativis casibus,

casibus, & generibus, genitivis numerisque pluralibus acriter feriebant adversarios, illi vero resistebant audacter, repercutiebantque nomina Heteroclitæ Indicativis, præteritis perfectis & plusquamperfectis, confringebantque eorum numeros & genera conjugationibus suis. ex quibus quidem verbis unum cui nomen Ajo, singulari utens audacia duorum nominum heteroclitorum impetum diu sustinuit. Verum cum resistere non potuisset, spoliatum fuit multis personis, modis, temporibus, & numeris: remansereque illi ex omnibus suis hi tantum Ajo, ais, ait, ajunt. Ajebam, ajebas, ajebat, ajebant: cætera hostium gladiis cecidere.

Pugnantibus hoc pacto utrinque legionibus, atque adeo simul permixtis, ut vix hostes à sociis possent discernere, tantus fuit omnium in prælium ardor, tanta animorum intentio, ut cum eadem hora terribilis terræmotus in ea provincia vicinas urbes prostraverit, amnes cursu rapidissimo averterit, mare fluminibus invexerit, montes lapsu ingenti proruerit, nullus tamen eorū id senserit. Eant nunc qui fabulas censent hoc idem accidisse eo prælio, quo Romanos apud Thrasimenum Pœni maxima ac memorabili illa affe-

fecerunt clade : nec fidem facit Cortona civitas, quæ teste Luciano in lib. de veris narrationibus, cum prius in Thrasimeni littore sita esset, eadem hora ventorum turbine in eum collem, in quo nunc est, translata dignoscitur. Hoc novissimo exemplo maximum sibi certe veritatis testimonium accessisse Livius gloriari poterit. Obscuratur Sol multitudinem sagittarum numerorum singularium & pluralium, obrundebantur aures omnium clamoribus figurarum compositarum & decompositarum, vulnerabantur innumeris jaculis specierum primitivæ & derivativæ. Sed & tubicines utriusq; partis clangore rauco & terribili taratantara concincentes, militum animos in pugnam mirum in modum incendebant. Mulierculæ mimæ, Interjectiones scilicet, pugnantium ordines circumeuntes, cuncta suis affectibus perturbabant, ex quibus quidem frequentius audiebantur gementes illæ, heu & hei, & oh oh oh. Atrox magis quam longum fuit prælium illud : & nisi coorta subito tempestate ingens superveniens aquarum vis pugnam diremisset, actum sane fuisset de universis Grammaticæ viribus : tanta namque erat omnium in mutuam perniciem rabies, ut ingruente imbre, ac signo receptui dato,

vix tamen atque ægre in castra reduci poterint. Incertitudo & ambiguitas fuit maxima, penes quos ejus pugne victoria staret : ingens utrinque clades, ingens cædes, ingens non tam militum quam ordinum apud utrosque ducentium jactura : nec facile fuerit amborum detrimenta sermone complecti. Contendam tamen, ut posterorum consulam utilitati, si non omnium, multorum saltem diminutiones, augmentumve, quantum poterō, liquide demonstrare.

Ex parte in primis *Verborum*, defectivum verbum Infit amisit omnes ab eo descendentes, omnia sua genera, tempora, modos, personas, & numeros, qui fuerant conjugationis quartæ, figure compositæ : singularique ipse Dei mupere (quoniam in periculo positus nullius se unquam religionis probatæ improbatæve habitum sumpturum voverat) salvus evasit. Sed & tanto ex eo casu terrore percussus fuit, ut postmodum in Grammatica regno prodire in publicum raro sit visus.

Forem spoliatus fuit rebus suis omnibus præter foret, forem, & fore, quæ sunt de modis optativis, conjugationis tertiæ. Vale, Ave, Salve, de genere imperativorum, grandem commilitonum suo-

suorum fragem accepere, paucis confer-
vatis, qui & nunc. comparent, alios ami-
sere. Faxo ex eadem gente activorum, o-
mnibus suis manipularibus circa se tru-
cidatis, cum tribus tantum, videlicet faxit,
& faxint, fuga elapsus evasit. Inquo
de genere neutrorum, conservavit in-
quis, inquit, inquam, inquires,
inquiet, inquiet, & inque: reliquos
bellum absumpsit. Inquiens cum in ca-
stris Participiorum esset, periculo non in-
terfuit. Apage & Apagete, cunctis com-
militonibus amissis soli evasere. Diet u-
niversos socios amisit, præter diescit. Facio
orbatus fuit filio suo Facior, qui ta-
men prius quam expiraret, militari testa-
mento hæredem sibi instituit, Fio. Posco,
Disco, Metuo, Timeo, Renuo, Respuo,
Compesco, Vrgeo, & Linquo, omnes de
genere activorum, perdidere sua supina.
Occasum beneficio noctis salvus evasit.
Nonnulla verba quæ amiserant præterita
sua tertiæ Conjugationis, in supplemen-
tum accepere postmodum præterita quar-
tæ Conjugationis, in quorum numero
fuere, Cupio, peto, quæro, arcesso, fa-
cesso, & fero. Quædam amissis futuris
in am, ne futurorum omnino abjicerent
spem, emerunt in nundinis Recanaten-
sibus alia futura in bo, ut Eo, Queo, &
Veneo.

Veneo. Sed & Horatius auctoritate sua
Lenio dedit Lenibo. Omnia verba per-
tinentia ad splendorem, spoliata sunt su-
pinis. Inter quæ Luceo, Fulgeo, Splen-
deo, Polleo, & similia. Fulcio singulari
usus audacia, excussit periculum, & reti-
nuit suum Fultum.

Enimvero posteaquam ea enumeravi-
mus, quibus adversi aliquid evenit: mi-
nime æquum fuerit suis carere laudibus
illa verba quæ re strenue acta, vel ex ho-
stilibus spoliis, vel sui regis munere ad
priorem statum aliquid addidere. Inter
cætera eminent, Cœnatus, juratus, cas-
sus, mœstus, nuptus, & pransus, quibus
ultra propria vocis activæ, accessere etiam
præterita vocis passivæ. Redimo duobus
auctus est sensibus: possidet ex ea hora
tria significata, videlicet liberare, condu-
cere, & ornare. Solor obtinuit duo signi-
ficata, videlicet solus esse, & hortari.

Explicat, ultra proprium sensum, qui
est explicare atque emittere, obtinuit ut
explanaret, ostenderet, extraheret, exhi-
beret, & proferret. Valeo ultra proprium
sensum qui est sanus esse, obtinuit etiam
ut cum diceret vale, salutaret.

Præsto similiter duos habuit sensus,
scilicet mutuari, & superexistere. Haurio
majori ditatus est præda, quatuor vide-
licet

licet significatis, trahere, vulnerare, audire, & videre. Quæ tamen omnia, cum opus fuerit, in unum sensum redeunt. Pasco geminos recepit intellectus, rodere & alere. Vaco, licet minime se prælio immiscuerit, nam (ut apud Plaut. ait Sosia) eum pugnabant maxime, fugiebat maxime. Fortuna tamen, quæ & desides plerunque coronat, illius ignaviam pinguioribus exuviis voluit decorare. fugientes enim ex pugna hostium quosdam conspiciat, tabernaculo exiliens interceptit; quibus postea grandi se pecunia redimentibus, sex sibi ultra priorem sensus acquisivit, scilicet, Intendere, cessare, servire, superfluum esse, licere, carere, & vacuum esse. Studeo tria lucratus est significata, videlicet sollicitare, operam dare, & conari. Pango tres sensus accepit, videlicet, cano, & tunc in præterito facit panxi: paciscor, & tunc facit pepigi: & conjungo sive figo, & tunc facit pegi. Sapiō ex ea die binos tenet sensus, videlicet, saporem reddere, & scire. Fero ex Anomalis, quatuor auctus est sensibus, sustinere, cupere, dicere, & portare. Confiteor triplicem accepit intellectum, laudare, purgare, & manifestare. Supero dati sunt septem, ob illius eximiam inter verba omnia potentiam, videlicet, restare, vincere,

cere, imminere, transire, evadere, supervivere, & supergredi. Fuere quædam verba quæ amissis propriis præteritis, acceperunt postea à rege suo præterita quorundam passivorum, quæ in bello ceciderant, ut Audeo, fido, gaudeo, soleo & fio. Verba illa pestifera, perniciofa, mendacia, aliud semper in lingua, aliud in corde, clausum habentia, licet nullum lucrum eo fecerint bello, tamen prætereunda non sunt, nec eorum reticenda arbitror nomina, ut ab illis caveant cuncti, quoniam passionem continue afferunt sub specie actionis, quorum hæc nomina, Exulo, Veneo, Nubo, & Vapulo. Ultimi hujus insidias adulescentiorum quisque quo fuerit cautior, eo enixius declinabit, si suis recte consultum volet natibus.

Verborum aliqua ex parte exposita fortuna, Nominum res Orationem ad se trahere videntur, in quorum castris diligentium omnium censu habito, cognitum est inter ea non minus quam inter verba variasse fortunam. Et ut à positivis incipiamus, fuere ex illis nonnulla, quæ in comparatiuis suis sauciata, medicorum diligentia aliqualè fomentum accipere, melior, major, minor, dexterior, sinisterior, plus, munificentior, & magnificentior: omnia

innia irregularia, & à secunda declinatione descendencia, sed & *pius, arduus, egregius, tenuis*, & similia perdidere propria comparativa. Nomina desinentia in *er*, in superlativo amiserunt *imus*, & pro eo postea acceperunt *rimus*, ut *tener* & *saluber*: quibusdam pro *simus*, quo spoliati fuerant, concessum est *limus*, & *humilis, facilis, gracilis, agilis*, & similia. Veteri datum est *veterrimus*. Fuere inter arborum nomina quædam, quæ dum in prælio viriliter agerent, derepente miraculose mutarunt sexum, & ex fœmininis facta sunt masculina; mirantibus omnibus qui aderant, interrogantibusque unde illis essent illa nova crepundia, quæ præter solitum pendebant ex ventre, ex quibus sunt, *Rubus* & *Oleaster*; quæ Livius ut monstruosa & mali ominis in altum vehi & mergi, aut Grammaticæ solo omnino exturbari suadebat. Verum Rex Poëta nimiam illius in procurandis prodigiis superstitionem irridens prohibuit, inquiens, non esse mali ominis fœminas in viros mutari, quando ex malo sexu in optimum fiat ista conversio.

Quibusdam Heteroclitis nominibus dum cum defectivis verbis pugnarent, abscissi sunt omnes testiculi cum pene in plurali numero, quem casum Deus à nobis

bis avertat. deincepsque in eo numero neque fœminina fuere, neque masculina, sed neutra, quod certe miseratione dignum fuit. Nomina eorum hæc sunt, *Sibyllus, Avernus, Infernus, Supparus, Balticus, Tartarus, & Dindymus*. Alia feliciorum successum sunt sortita: nam cum in eodem plurali numero essent neutra, cum maximo ipsorummet gaudio, continuo masculini generis apparuere, ut *Porrus, Rastrum, Frenum, & Cælum*. Enimvero, *Porrus, & Frenum* dum Romæ per Emporium Agonis transirent, reperta ibi sua neutra pluralia grandi pecunia redemere, illisque uti maluere, masculino genere repudiato. *Balsamum* ex omnibus arborum nominibus solum remansit neutri generis, unde est quod cum nec generare, nec parere queat, tanta illius est raritas ut unico in Judæo solo reperiat. Id quod ipsa arbor ægreferens in lachrymis omnem suum fructum mœsta reposuit. Alia nomina neutro plurali spoliata, fœmininum acceperunt: sicut *epulum, ostreum, vesper, & cepe*. *Ostrea* (quod ex omnibus animalibus solum reperitur neutri generis) Ovidius reddidit & alii Poëtæ, & præsertim Plinius etiam plurale neutrum cum dixit lib. Fastorum.

Ostreaque in conchis tuta fuere suis.

& sic

& sic deinceps fœmininum etiam & neutrum tenuere. Aliis, quæ erant generis incerti, in plurali datum est masculinum, videlicet *Margo, Cardo, Bubo*, & similia. Quædam omnibus casibus in plurali spoliata, deinceps mutilata, & manca remanere, inter quæ, *Fumus, Limus, Fimus, Puluis, Sanguis, Mundus, Pontus, Sol, Sal, & Vnus*: quæ omnia sunt masculini generis. *Soles* tamen apparere aliquando, sed cum id accidit, contra naturam fuit, & pro prodigio habitum est. Similiter & fœminina nonnulla pluralibus casibus truncata sunt, unde versus :

*Lux, sitis, & labes, mors, vita, fames,
quoque tabes,
Gloria, fama, salus, pax, humus, cum
lue, tellus:*

& cum illis, *senectâ, iuventa, soboles, indoles, & proles*. Quædam alia fœminina amiserunt in eo bello omnem numerum singularem, scilicet *Argutia, Habena, Biga, Blanditia, Cima, Delicia, Exequia, Exuvia, Excubia, Facetia, Gena, Gades, Insidia, Inducia, Calenda, Lachryma, Latebra, Mina*, & complura alia. Nonnulla neutra toto plurali numero exuta sunt, ut *Cœnum, Fœnum, Ævum, Solum, Pus, & Virus*. Insuper alia Neutra totius singularis sui numeri iacturam sunt passa, scilicet

scilicet *Arma, castra, exta, cunabula, conchilia, crepundia, pasqua, mœnia, magalia, mapalia, ilia, seria, præconia, præcordia, sponsalia*, & fere omnia nomina festorum, ut *Saturnalia, Dionysia, Aphrodisia, Bacchanalia, Floralia, & Neptunalia*. Nomina ea vana, quæ semper plura dicunt & tantum unum solum significant, amisso omni singulari, fuga elapsa sunt, sicut *Venetia, Pifæ, Cuma, Athena, & Theba*. Nomina metallorum omnium, pluralem numerum amiserunt, ut *Aurum, aurichalcum, argentum, plumbum, ferrum, & stannum*. *es* vix *era* retinuit. Sed & *oleum* & *frumentum* similem cladem accepere. Alia extremis suis membris Genitivis scilicet & Dativis pluralibus mutilata remanere, videlicet *jura, thura, ara, maria, & fora*. Sed nec omnia nomina in eo bello iacturam fecere: fuere siquidem complura quæ spoliis hostium ditata majorem exinde auctoritatem obtinuerunt: ex quibus quædam ultra primum nominativum alium etiam adeptæ sunt, ut *arbor*, quæ & *arbos, honor*, qui & *honos, labor*, qui & *labos, odor*, qui & *odos, cucumer*, qui & *cucumis, ciner*, qui & *cinis, & pulvis*, qui & *pulvis*: quæ tamen ambobus nominativis non induuntur quotidie, sed quod conspicuum & ornatus est, & ex præda habuere,

habuere, ad dies reservant celebriores & festivos. Plaga ultra primum significatum quod proprium est, dum vulnus percussionemve significat, quatuor alios sensus accepit, videlicet, ut pro rete accipiatur, pro spatio cœli vel terræ, pro linteo illo grandi quo Romanæ etiam nunc matronæ utuntur, dum in publicum procedunt: pro lecto & parte etiam ipsius lecti. *Ops* ab ea die tres sensus habet. *Ops* nanque terram significat, sub *ope* auxilium præbet, sub *opibus* divitias. Gerundia & Supina quoniam toties transfugerant, multata sunt post confectam pacem ab utroque rege, orante contra ea Demosthene, legesque Solonis proferente, quibus statutum fuerat Omnibus patriæ honoribus privandos esse eos, qui seditione in civitate exorta, neutri parti adhæsisent: quoniam privatis fortunis plus iusto prospicientes publicas patriæ res despexisse videbantur: & vivebatur tunc quidem ut plurimum in Grammaticæ terris Atticis legibus. Nomine igitur multante, gerundiis casus omnes præter tres adempti sunt. Supina vero duos tantum retinere, ægre id ferentibus universis Grammaticæ incolis, carpentibusque maledictis non tam Solonis legum indisereta præcepta, quam Demosthenis impiam lo-

quaci-

quacitatem, dicentibusque illum factis & lanam domi reliquisse, nec gutturis morbum simulasse, quoniam à Gerundiis Supinifve non fuerat unde aurum, sicut ab Harpalo quondam, posset accipere.

Cæterum, si singulorum clades, aut rei bene eo prælio gesta adeptæ decora singularim percurrere nitar, nimis longos afferam logos: ideo dicendi compendium faciens, illud asseruisse sufficiat.

Quicquid in omnibus Grammaticæ terminis auctum diminutumve reperitur, ex illo cruento, execrabili, & funesto bello processisse. Multa sunt in ea temporum licentia & introducta verba nova, & explosa vetera: & nisi præstantiss. tres viri (quos paulo infra harum litium arbitros electos fuisse narrabimus) singulari solertia Grammaticorum quorundam petulantia obviafent, tanta fuisset Latinæ linguæ immixta Barbaries, ut de illius decore elegantiaque fere desperatum foret. Posteaquam igitur utriusque partis legiones in castra reductæ sunt, desideratorum sauciorumque censu habito, intellecta utrinque accepta clade, omnes passim ingemuere: quæstique acriter sunt, quod nimia dominandi libidine rebus propriis tantâ cladem intulissent, & poenitentia adducti, quisque eorum quæ pa-

cis sunt, enixius cogitabat. Primum vero rex *Nominum Poëta* advocata concione, non sine lachrymis ita locutus perhibetur : Scire vos arbitror commilitones mei, quam invitus ac restitans pro decore proque amplitudine (ut tunc arbitraber) & nominum tuenda auctoritate, contra fratres nostros Verborum gentem arma susceperim, quantisque sategerim modis, ut illis nobis cedentibus civilia bella longius submoverent. Verum cum non tam nostra quam verborum etiam metior damna, cum utriusque partis strages intueor, flere libet magis quam loqui. Opera precium fuerat reminisci, quæ de Græcorum, Romanorumque civilibus odiis bellisque scripserint cives nostri, quantis eorum ambitionem laceraverint probris. Profecto ea si in mentem venissent, nunquam in tantam insaniam à nobis processum fuisset : nec ira & furore obcæcati, quid ageretur non intelligentes, nostramet viscera propriis manibus discerpissimemus. Sed præterita (ut ille inquit) magis reprehendi possunt quam corrigi. Et melius est regredi quam male cæpta sequi. Si ferro decernere perreximus, si in finem usque insanire voluerimus, actum sane est de Grammaticæ imperio, tantaque ignorantie & barbaris-

morum

motum genti fiet accessio, ut nemine obstante, nemine eorum temeritati obviam eunte, ubique ipsi pro animi libidine dominari valeant. Quocirca commilitones; ut utriusque regni utilitati consulatur, ultro à verborum rege pacem petendam censeo, ultro dextras porrigendas. Neque hoc dixerim, quod labar animo, quod timore concutiar, sed quoniam luce clarius cerno, res *Nominum Verborumque* non sine mutua, stabili, & inconcussa animorum concordia posse consistere. Fungor ergo officio meo, ea adducens, quæ communem salutem concernere minime dubito, audacter nihilominus quod volueritis executurus. Vos itaque quod facitis, Deos omnes fortunare velim. Placuit mirum in modum universæ concioni non utilis minus quam opportuna sui regis oratio, omnesque militum ordines ingenti sublato clamore, ut quod rex tam sapienter suaserat, sine mora exequeretur, enixius petiere.

Missi itaque in *Verborum* castra legati ex *Nominibus* prudentiores, absque aliqua difficultate constituti primum induciis, in hanc postremo cum verborum rege, ejusque proceribus devenerunt sententiam, ut scilicet tres eligerentur viri, omnium Grammaticæ usum, regularum & ter-

minorum periti, quorum decifioni, arbitrioque utraque pars perfancte jurata stare deberet. Enimvero grandis fuit difficultas, & maxima inter partes contentio, quibusnam id munus potiffimum demandaretur. Multis eam provinciam ambientibus, aliis alios nominantibus & nominatos aliis improbantibus: demum Prifciano, Servio, Donatoque approbantibus, in infraferiptos cuncti unanimiter confenfere. Phædrum fcilicet Volaterranum, canonicum basilicæ Apoftolorum principis, singularis eloquentiæ virum, & extra omnem ingenii aleam pofitum. Petrum item Marfum, Laurentii in Damafco canonicum eruditiffimum, ac Raphaëlem Lippum Florentinum, Oratorem infignem. Qui cum in castra vocati adveniffent, partis utriufque juribus auditis, re inter ipfos accuratius confiderata, hanc pofremo fententiam protulere: Quod Grammaticæ Regibus, Satrapis, Civibus, Studiofisque univerfis, fauftum felixque fit; Nos Triumviri tollendarum litium caufa conftituti, omnes contentiones, maledicta, injurias, damnaque, quæ in hanc diem inter Grammaticæ Reges, eorumque milites intervenerere, revocamus, tollimus, & obliteramus: & fi oblivioni tradi nequeant, at faltem fententio

tio tegenda decernimus, ftatuimufque ut de cætero in conficienda folemni oratione, uterque Grammaticæ rex cum fuis fequacibus conveniat, *Verbum* fcilicet & *Nomen*, Pronomen, Participium, Adverbium, Præpofitio, Interjectio, & Conjunctio. In quotidiana vero & familiari oratione, foli *Nomen* & *Verbum* onus fuffinebunt, accerfentes in patrocinium fuum quos ex fuis volent: cæteris partcentes, ne toties citati nimis graventur. In oratione igitur volumus *Nomen Verbo* fupponi, & cum apponuntur, à *Verba Nomen* regi debere decernimus, quantum ad cafum; quantum vero ad perfonas & numeros, *Verbum* fupposito cedere, quòd fit vel *Nomen*, vel Pronomen, vel Participium. Item volumus quod Participium revereat *Nomen* & *Verbum*, habeatque regimen à parte pofit fui verbi, à parte ante, imitetur & nomen. Si vero neceffitas urgeat, concedimus foli verbo, ut in prima & fecunda perfonâ, & in quibusdam verbis exceptæ actionis in tertia perfonâ faciat orationis fenfum, femper nihilominus fubintelligendo nominis auctoritatem, fed non exprimendo.

Hæc itaque fententia partibus præfentibus lata eft atque promulgata, receptaque ab omnibus Grammaticæ incolis

miro omnium ordinum consensu: quam etiam omnia Italiae Gymnasia approbaverunt, & praecipue Bononiensis docta civitas, & sublimium ingeniorum parens fecunda: quae cum alias multos, tum maxime aetate hac Alexandrum illum Zambeccarium, virum integerrimum, quem nec spes nec timor unquam movit a recto, Romanam dedit curiae. Studium vero Parisiense caetera recipiens, hoc suis provincialibus speciale reservavit, pronuntiandi scilicet tam verba quam nomina libere, & sine aliqua syllabarum quantizationis discretione. Et quoniam vetus erat quaestio inter Relativum & Antecedens, inter Adjectivum & Substantivum, inter dictionem regentem & rectam, determinantem & determinatam, necnon inter orationem perfectam & imperfectam (eorum enim unusquisque de praeminentia certabat) ut hujus quoque dissensionis materiam tollerent, decrevere, quod Relativum substantiae identitatis cum suo antecedente concordaret in Genere, Numero, & in Persona. Item quod Adjectivum Substantivo deserviret in Genere, Numero, & Casu. Et quod dictio recta naturam regentis sequeretur. Relativum vero accidentis solum antecedens referret, quantum ad tale accidens sive proprie-

prietatem, in quo modo referibilis & referentis tantum concordaret regula diverfitatis cum antecedente, quodque oratio imperfecta dependere a perfecta, & dictio specifica a specificata: & inter adjectiva, duo substantiva, duo verba modi infinitivi, duas orationes perfectas: & inter duas imperfectas, nulla esset obligatio servitutis. Hortabatur praeterea Petrus Marfus, ut inter facta dictaque pacem & concordiam ponerent. Verum dissuadente Phaedro, dicenteque, hac sublata discordia nullum tonsoribus popinariisque linqui negotium, rem intentatam dimisere. Ignorantiae studiosos omnes ac Barbarismorum ridiculam gentem, inviolabili decreto omnibus Grammaticae finibus submovere, & Barbarissimos quidem ad se profectos Cisalpinas gentes civitatibus suis donavere. Ignorantiae vero deditos quorundam Principum favore protectos, non Italia modo, sed urbs etiam ipsa bonarum literarum parens, & vel invita tueri perseverat: inter quos nonnullos etiam praebendis pinguioribus honestatos, rudes adeo & imperitos reperies, ut si eos interroges, *Anno quae pars est?* dicturi sint: *Parla che te intendo.* Usque adeo mulas ipsas quibus tam sublimes vehuntur, incitiae & obesitate

animi supergrediuntur. Prædictis in super
 arbitris omnium consensu irrevocabilis
 potestas & perpetua censura data est,
 grammaticulos omnes Grammaticæ cor-
 ruptores, semilatinosque & semigræcu-
 los, tanquam naturæ monstra, inquiren-
 di, punjendi, relegandi, omneque id fa-
 ciendi, quod bonarum literarum cultum
 augmentumque concernere animadver-
 terint. Quod ut facilius aptiusque exe-
 qui possent, jussi sunt, ut curiam Roma-
 nam continue sequerentur: quo non tam
 bonorum virorum frequentia confluit,
 quam malorum feces se frequentes exo-
 nerant. Quæ quidem auctoritas, Ponti-
 ficialibus Imperialibusque amplissimis
 privilegiis corroborata dignoscitur: &
 præcipue Sanctiss. D. nostri Julii Pontifi-
 cis incomparabilis, cujus memoria nun-
 quam intermorietur.

F I N I S.

J V S T I L I P S I I
 L A V S
 E L E P H A N T I S.

J V S T I L I P S I I

L A V S

E L E P H A N T I S .

A Lipsio tuo salve. Suaves here convivas habuimus (auribus enim meis inerrat ille sermo) elephantos. Multa de ingenio eorum deque mira indole garrivimus: omnia jucunde, nisi quod in plerisque indignabar haud plenam mihi esse fidem. Quid censebatis madidum esse me? non fui. Quin siccus nunc & sobrius ingeram tibi eadem: & laudum hunc campum stilo paullo certius decurram quam lingua. Nonne Hilarium isti dies sunt? lubet ludere hunc lusum. Sed fides mihi prius stabilienda veterum, quibus præcipue innixa mea fides. Non nemo enim eam here elevabat: & nimios harum rerum ajebat fuisse, aut vanos. Irane? quibus igitur hæc res notior? Nobisne, qui omni hoc nostro ævo vix (illum qui anno LXXI. donum Casari missus ab Hispaniarum rege)

unum.

unum vidimus, cumque pusillum juvenem, bonarum artium rudem: an illis, quibus cotidie bellua in ore, in oculis; quibus tam crebra de ingenio & moribus ejus pericula facta, in libellis, in ludis? Habebant enim & docebant magna cura, Afri, Afiani, Græci, ad prælia: Romani magis ad spectacula & Venationes. Quamquam Europæis tarde sane innotuit: & ἐλέφαντες (Paulania verba sunt) πρῶτος ἦ ἐκ τῆς Εὐρωπῆς Ἀλέξανδρος ἐκ τῆσιν: *Elephantes primus inter Europæos Alexander habuit.* qui victa scilicet India, intulit sive immisit. Sed ab ejustamē mortestatum crebri: & transportavit in Italiā ipsā Pyrrhus bello quod cū Romanis. Hinc quoque jam Romæ nobiles. & magis per Punicæ bella: quib. tanta copia ut uno tempore centū quadraginta duos ceperit & in urbem miserit L. Metellus. Nam Critolaus apud Plutarchum in Parallelis aperte mendax, qui à Paulo Æmilio, bello Pyrrhi, centum sexaginta Romam missos vult, & quidem turritos. At postea sane Romæ semper: sive capti, sive magis pretiō parati ad populi voluptates. Vides initia, vides frequentiam, quæ magis expressa apud Plin. quem si voles, lege. De fide igitur veterum cur ambigimus? Nonne noverunt hoc animal? intime atque optime.

optime. An fallere nos voluerunt de compacto? nec potuerunt quidem in re cotidie omnium oculis sensibusque exposita: & in qua miracula milleni aliquot homines simul viderunt, id est theatra tota. Ista ipsa ætas fidem fidei illorum struit, et si in alio illo orbe. Lusitani navigationibus suis terras eas aperuerunt. in quibus animal hoc crebrum. Insula Madagascar eos habet, & quidem Indicis majores. habet Zeilam, ubi venales sunt miro modo. Ad mensuram enim admetiuntur, ut pannos, aulæa, telam tanti palmos singulos. ita cū magnitudine pretium crescit. Habet provincia Malabar, Goa, & tota illa ora, itemque regnum Benamen inferioris Æthiopiæ, omnes (quod notes) albos. Qui adierunt, qui viderunt: eadē aut similia narrant de ingenio bruti hujus non bruti. Quæ ut serio aliquando noscas ac credas, cape à me de natura eorum & moribus. quæ nihil aut paullum ab homine abire, miretur aliquis, imo indignetur. Sed prius universè commemorabo elogia de iis veterum, inde facta ipsa distincte, & exempla. Aristoteles Lib. IX. Hist. cap. XLVI. inter alia de elephante: ἐστὶ δὲ ἀσάθητον, καὶ τῆ σωσίσει τῆ ἀληθείας ἀπὸ ἀλλοῦ. *est astem apprime bonis acutisq; sensibus, & cetero intellectu excellens.* Cicero:

gente Hispanus, ad novum illum orbis tractum abiit, quem Orientalem Indiam vocamus. Diu illic egit, lustravit, scripsit: & inter alia de elephantis non pauca, visa sibi aut à visoribus accepta. Crebrum enim valde & cottidiani usus animal in iis locis. Is igitur (Plin. & Aristot. meminere ejusdem morbi. sed Plinii locus malus, cui corrigendo non hic locus.) refert, Genere morbi tentari elephantos quotannis quod haud distat à furore. caussam, amorem esse, & venire cum venit ad eos Venus. Tum bacchari eos, furere, lædere, incurrere: nisi quidem vinclis coercantur. quod fit ab incolis studiose. [Sed cum morbum haud ferme aliter tolli, quàm pharmaco verborum. Adstiterè belluæ magistrum, increpare acriter, & ostendere fœditatem. Tantamne belluam & reginam aliarum ita dementire per adfectum? Vilitatem eam esse, degenerationem à natura & à stirpe. Rediret ad sese, & conculcaret amorem, qui turpiter ipsum. Et his talibus, quæ etiam homini utiliter adhibentur, fieri medicinam.] Quomodo autem possunt ista, nisi si non audit solum, sed imbibit, & capit? Nec vero, ut aliquid mirius dicam, audiunt solum sermonem, sed edunt. Oppianus diserte Elephantos colloqui inter se vult:

Φήμη δ' ὡς ἐλεφάντες ἐπ' ἀλλήλοις λαλείουσι.
 Φθόγγῳ ἐκ συμφύτων μεθρησίδα τονβρίζουτες
*Fama est inter sese sermocinari elephātas,
 Distinctasq; susurrare atq; emittere voces.*
 Acosta ille idem nihil certius in regno Malabar esse ait, quam quod hæc belluæ communicent inter se sermone. Denique vis in hac re aliquid mirissimum; (ignosce. tanta novitas egebat novo verbo.) edunt & loquuntur etiam humanam vocem. Boves inter prodigia Romæ locuti olim? junge & elephantum. Atque audi ipsum Acostam: [Erat, inquit, in urbe Cochin elephas, qui operas diurnas præbere solitus ad portum & res marinas. Eum forte jam fessum urgebat nihilominus urbis ejus Præfectus, ut Liburnicam, quàm commovere cæperat, deduceret porro in mare. Ille abnuere, instare alter multis blandisque verbis, & ad extremum in gratiam Lusitani regis ut id vellet, orare. Hic (immane dictu) elephas motus, clare hæc duo verba ingeminat, Hoo hoo: quod Malabarum lingua est, Volo, volo. ac sine mora navim traxit in mare.] Trepidat ad hæc & nutas? Age, age, movebo tibi in isto exemplorum mari magis majores fluctus: & ambiguum relinquā, non dicam an hominem capiant, sed ad hominem imo supra hominem sapiant ele-

elephantes. Dixi enim de priore limite, qui discriminat obscure: alterum vide, Rationem. qua ego omnino carere me fateor, si prorsus ille. Audi igitur è Plinio, quæ huc spectant. Ait:

Imperiorum obedientia.] Clara, & quam nemo neget. Semel domiti, omnia ab homine, & pro homine perferunt: & tanta illa moles vel à [Philost. tradit li. II.] pusionem regitur ac dirigitur tredecenni. idque sine vi, bacillo tantum (*κινάβουρον* in Philostrato scriptum) aut [Falcem sive *δρέπανον* Aristoteles Elephantista attribuit: Ælianus eadem mete *ἀρπην*.] levi ferro. Et quid non imperentur? Etiam jugum subiere, & traxere currum. Oppianus id tradidit, & Romæ primus ostendit Pompejus, ac postea sæpe Principes secuti. Nummi docent. Tertia in Plinio laus.

Eorum quæ didicere memoria.] Tenax sane memoria, & ad humanam, ut mox dicam. Sed ingenium, Plini, cur omittis? Prævaricaris in hac causâ: quia si ulla propria & magna iis laus, hæc est acuminis & ingenii. de quo, te silente, non ego silens. Ingenium igitur iis docile, facile, flexile, & aptum ad omnes artes. & artes Belli dico, sive Pacis. Quod vide mihi & disce è paucis his effectis. Ac de bello, quis non ingenium eorum admiretur: sive cum

cum belluis pugnam, sive in homines iussu hominum habent? Dirigunt enim velut [Plin. VIII. cap. VII. Ælian. VI. CLVI.] consilio aciem, defessos aut infirmos in medium agmen recipiunt, in [Ælian. VII. cap. XXXVI.] fuga ipsa suos non deferunt, sed gregatim abeuntis circumdât & propugnant. Jam lætis medicinam faciunt: spicula aut infixæ tela leviter manu sua extrahunt, & ut [Libello, *πέτρα τῶ ζωον*.] Plutarchus ait, *ἀνδρῶν ἀπαρραγμῶν ῥαδίως ἢ ἀελακῶς, sine convulsione & sine damno*, prorsus ut [Ælian. lib. VII. *ἀπαρραγμῶν χηρῶν χηρῶν ἐπισημνες*.] peritissimi chirurgi. **Quin** & proprium medicamentum, aloës lacrymas, instillari vulneribus ab iis Philostratus adseverat. At pro homine quis homo nescit acres eorum pugnas? Instituuntur, velut milites ad prælia, bellatores non dorso solum ferunt, sed & ipsi bellant: propugnant suos, impugnant hostes: denique eo veniunt, ut munia etiam omnia militaria usurpent. Li. XIII. ca. XXII. Ælianus quidem mihi auctor, Elephantos decore etiam motus bellicos edere: ex iis viginti quatuor Indorum regi adfistere, & excubias agere, ut fidissimos quosdam corporis custodes. atque ita agere, ut alternis in stationem succedant, sine somno quidem aut conniventia oculorum.]

A peritissimo milite, dic fodes, quid aliud expectes? Jam quanta fides eorum in dominos, quam ad extremum spiritum pro iis pugnent, satis tibi claruerit vel ex uno elephanto illo Pori, qui decantatus: & ab eo discere omnes. Hæc de belli artibus. At in pacis quid hominem doceas, quod non istos? Quorum tanta in discendo (Æliani verbis & sententia utar) ὁπίθειαι καὶ δὴκλία, ut eas disciplinas artesque hauriant, quas ægre homo ipse. Circa corpus, circa animum hoc confidera. De corpore: ut omnes id ad omnem ex arte motum aut gestum. Ingeniulare, submittere, & adorare reges docentur. Aristot. : πολλὰ γὰρ καὶ παιδεύεται καὶ ζωῆσι, ἐπεὶ καὶ πρῶτον διδάσκονται τὸν βασιλέα. multa erudiuntur & sciunt quando & regem adorare condiscunt. Saltare etiam & choræas ducere. Plutarchus. ix. Hist. cXLVI. ὀρχήσεις τε κρητάνη, καὶ χορείας, καὶ πρῶτον διδάσκονται τὸν βασιλέα. saltationes discit, & choræas & adorationes. Ad scopum jaculari, armis uti. natate. Strabo: ἕως ἢ ὀπίθασόντους εἶναι, ὥστε καὶ λιθάξιν ἐπὶ σκοπὸν μωθάνειν καὶ ὀπίθασιν ἕως ἢ ὀπίθασιν. adeo autem mansuescere, ut & lapides ad scopum jacere, arma usurpare, & natate optime discant. Vbi tamen τὰ νέιν sive Natandi verbum

mihī

mihī anceps: quia nec alteri id traditum, & alienum à natura elephantis qui aquas profundiores horret. Ventilare, gladiatorios militareque motus edere docentur. Plinius: *Vulgare erat arma per auras jacere, non auferentibus ventis, (ut scilicet iterum jacta reciperent) gladiatorios congressus edere aut lasciviente Pyrrhice colludere.* Denique in theatris eos gestus effingere, quos vix Pylades aliquis aut Bathyllus. Plutarchus. lib. *πότερα ἢ ζῶων. ἐν τοῖς θεάτροις ἐπιδείκνυται ἁμαρτῶν εἶδη καὶ μετέβολας, ὧν οὐδὲ ἀνθρώπιναις μελέταις τὸ ποικίλον καὶ περιττὸν ἐν μνήμῃ ἔκαστος ἰσχυρῶς πινύ ραδίον ἐσιν.* in spectaculis ostendit elephas eas gestuum figuras & varietates, quarum copiam atque concinnitatem difficile sit humana ulli industria exprimere, aut memoria complecti. Itaque & funambuli elephanti reperti sunt, irrisum vobis here explorum. Plinius: Lib. viii. c. ii. *Postea & per funes incessere.* Eod. l. cap. iii. iterum: *Mirum maxime, & adversis quidem funibus subire, sed regredi magis, utique pronis.* Quorum verborum mens: quod & ascendant per extentos funes adversi: & regrediantur etiam per eosdem prohi. Seneca: Epist. lxxxvi. *Elephantem minimus Æthiops jubet subsidere in genua & ambulare per funem.* Suetonius Nerone:

Notissi-

Notissimus eques Romanus elephanto insidens per catadromum decucurrit, id est, per funem in theatro extentum, interprete Dione de hac ipsa re: Καὶ ἐλέφας, inquit, ἀνίστησι ἐς τὴν ἀνωτάτην τῆς θεάτρου ἀΐδα καὶ ἐκείθεν ἐπὶ χορῆσιον κατὰ δὲ μῦθον ἀναβάτην φέρων. Elephas ad superius theatri fastigium conscendit, atque illinc per funes decucurrit, sefforem ferens. Quod genus spectaculi primum exhibuisse Galban, qui postea Imp. Suetonius idem monet: *Prætor*, inquit, *commissione ludorum Floraliū novū spectaculi genus, elephantos funambulos dedit.* Et quæ frons ultra obduret contra tot & tales testes? Atque hæc tanta cura & intentione discunt (id quoque valet ad vim testandam & indolem acrem animi:) ut sæpe deprehensi sint noctu velut dictata sua ruminantes & meditantes. Plutarchus cum Plinio mihi auctor, quendam tardioris ingenii, & verbis verberibusque male sæpe acceptum, inventum ad Lunā gestus illos & motus præscriptos exercentem. Grandia hæc, grandia: tamen de illis artibus quid dices, quæ non nisi propriæ videntur humanæ mentis? Legere aut scribere, quis ab homine sejunget? ego: nisi si elephas inter eos. Nam is quoque scribit. Rides? time potius. æmulus repertus muneris tui, & tuæ artis. Plin. è

Muciano

Muciano clare adfirmat *quemdam Græcos litteras pingere didicisse, exque lingua scripsisse.* IPSE EGO HÆC SCRIPSI, ET SPOLIA CELTICA DICAVI. Et Philostr. *Scribunt igitur, atque tripudiant, & ad fistulam saliant.* Quod si hos duos testes elevas (here ita memini Æliano [Libro II. Var. ca. xi.] quid facies, qui oculis suis id spectasse pane per oculos suos jurat? *Vidi,* inquit, *ego ipse quendam in tabula litteras Romanas promiscide scribentem,* [ἀσπασῶς καὶ ἀστέπλως.] recte & non contorte. *Quin etiā cum scriberet, oculi ejus cum rigore dejecti in tabulam erant: ut plane intentos diceret & scriptitantes.* Sed jam concludam hæc de artibus, insigni & nimis certo exemplo, cuique milleni aliquot oculi spectatores. munere, quod Romæ publice dedit Germanicus Cæsar. Plin. cap. II. tangit, & magis ubertim narrat Ælian. lib. II. cap. XI. exque iis ego, *Ludis igitur illis, Tiberio Principe 12. elephantum theatrum induciti sunt sive Circum, induti floridas & hisfrionias vestes Ac primum ad vocem Magistrum dividebantur in diversas Circi partes, inter eundem molli & saltatorio gressu inundantes: iterumque ad eandem vocem coibant, & efficiebant saltatorium quendam orbem. Sed & flores spargebant, & corollas, & ad cantum terram pedibus leniter*

✂

Et numerose pulsabant, Et omnia prestabant quæ peritissimi ludionum. Iam iidem (quod insanum mirum) docti mensas accumbere, cibum potumque sumere, parce, modeste, ordine, humanum in modum. Lecti erant humiles (agnoscis Romanum ritum) instrati purpura Et aulais. mensæ ad eos, vario Et dapsili instrumento: disposita pocula aurea, argentea, minuta, grandia: cibi in lancibus, panis, caro, fructus. Ecce ingressi duodecim elephantæ, sex mares, totidem femina: illi togati, hæc stolata. Decore Et verecunde in lectis se reclinant, mensam accumbunt. tum signo dato (non enim ante) in mensam promuscides sive manus suas extendunt: summa modestia cibos capiunt, delibant. non voracitas ulla in iis, non aviditas visa, non majoris meliorisve partis appetitio, præreptio. denique cum bibendum, pateram pueri porrigebant: ique promuscide eamdem genialiter hauriebant Et (juvencæ potioni hoc adnexum) reliquias vini circumstantes aspergebant, velut cottabum facientes. Hæc meis verbis textui, sententia germanissima Æliani. Et effare potuine spectaculum magis ad Gratias, ad Venerem, ad Naturam? cui utinam his oculis arbiter paullisper ego! id mihi ante omnes theatrorum opes, luxum, nugas. Atque hæc nisi promptissimi cujusdam

jusdam & acutissimi ingenii signa sunt, tardus valde & cæcus ego. Quid illa, quæ non à doctrina infusa sunt, sed emicant & subsiliunt naturæ ipsius sponte? Cujusmodi spectata in iis sæpe ad prodigium usq; sagacia & acuta. Quale illud Plutarchi libello *πότερα τῶν ζῴων*. [In Syria elephas quispiam alebatur. servus curator additus, cotidie de dimenso subtrahabat & dimidio belluam malo furto fraudabat Fors fuit, ut hero præsentem cibum daret: & ad mensuram igitur est totum. Elephas ut injuriam diu sibi factam, qua posset, detegeret, accurate hordei partem separat: dimidium sibi servat, altero repulso.] quid nisi clamans, caillidissimo invento, illud diarium sibi hæcenus fuisse? *Alius* (refert idem scriptor) *cum rudera Et terram magister ad explendam mensuram pabulo idem idem misceret: fraude fraudem hanc ultimum jens, in ollam ejus carniæ plenam, è foco corruptum cinerem injecit.* Sed exemplum quod ab Acoستا, fidem omnem superat, et si ex fide. Palam enim & spectante populo res gesta est. [Elephanti cuidam in urbe Cochin ad horam cibum non oblatus. Queritur & barrit. Magister excusat, & vas æneum ejus cibarium ostendit perfluens & pertusum. causâ hanc moræ esse, quod cibi non ultra tenax.

jubet igitur, si esse velit, ad fabrum ærarium ferat reconcinnandum. Ille paret: promuscide aufert, fabro offert. Faber siue per negligentiam, siue ludos belluam faciens, infideliter reparat atque obstipat. Elephas refert. Herus vitium videt, & indignatur. inclamat illum absentem, hunc præsentem. denique redire jubet cum illo ipso vase. Facit, & fabro querulus impingit. Ille homo suavis iterum imponere conatur, & admoto malleo claudere rimam simulat, non claudit. Nec tamen imponit. Nam ille catus lebetem resumptum ad flumen defert, immergit, & aqua implet periculi faciendi causa. Videt esse fluere. Plenus igitur irarum ad fabrum recurrit, intonat magna voce. Confluunt vicini, & inter eos Vicarius regis. Faber blandis verbis demulcet (nescio an ultra audeam dicere) belluam: vas denique sumit, & refingit probe atque ex fide. Sed ille ne tum quidem fidens, iterum ad flumen, & ad haustum. dum contineri aquam videt, vertit se ad astantes & ostendit, velut testes eos advocans in hoc factum. ita demum abiit domo. Quid addam? nec verbum: quia revera datus sum in stuporem. Et cur jam Æliano Li. xiv. cap. vi. non credam, qui jure optimo duplex cor tribuit tam cordatis; Sed satis ad ingenium

nium ista: redeo ad Plinium meum, qui suggererat.

Memoriam] Ea autem pars tam magna in hoc animante, ut homini non dicam nihil cedat, sed cum excedat. Vnum exemplum vetus dabo, pauca nova. Michaël quidam Glycas inter Græcos, Annales scripsit haud improbe nec indecenter. Is in parte prima prodidit: [Elephantum quendam cum in Circum deducetur, sedentem in foro ad Milliarium aureum, Magistrum ferarum, subita ira atque impetu interfecisse. Causam non aliam violentiæ fuisse, quam quod ante annos totos decem, eodem illo loco, idem Magister, eundem elephantum ferro percussisset. quam injuriam tot annos recondens, tum demum iit ultum.] Aliud ex Acosta: Miles quispiam in urbe Cochín elephantum, per lasciviam, in fronte putamine nucis percusserat: (grandem illam Indicam intellego, quam incolæ Coccum appellant.) Elephantus putamen studiose tollit: illud, atque iram, recondit post dies plusculos, in via quæpiam publica obambulante militē conspicit: accedit, & elatum ex ore putamen, promuscide sua acriter in illum coniecit. tum exultabundus abiit, quasi talione illa injuriam probe ultus.] Iterum ex eodem:

[Miles elephantem in eadem urbe cum rectore obvium habuit. noluit decedere. elephas suam & rectoris contumeliam id interpretatur : ulcisci tamen à rectore prohibetur. Post dies aliquot, in ripa Mangatæ fluminis (id urbem alluit) militem fabulantem otiose repperit. Cum rector non adesset, corripit illico hominem, in altum tollit. nec precibus nec clamore adstantium motus, aliquotiens flumine merfit, allevans subinde & demittens. Cumque lusum cum satis diu lusisset, contentus hac vindicta, hominẽ vitæ suæ jam dissidentem, rectum & illæsum destituit eo ipso loco unde sustulerat.] Sed hæc in deteriorem & vindicem partem Memoria exempla : ecce etiam in beneficam & benignam. A costa idem mihi suggerit : [Elephantum in urbe Goa fuisse, qui annuo illo & solemnî furore correptus catenas abruperit & vincula. Fugientibus omnibus servulũ quempiam qui ulnis infantem dominicum gestabat in ædes prope irrupisse, oblitum sarcinæ quam deposuerat in illa trepidatione ante ædes. Elephas adest. mortem omnes & obtritum pueri expectant. Ille contra manu sua leviter attollit, in humile tectum, quod è regione ædium, collocat, respectans curiosè, fatiscine puer illic sine

lic sine damno. Dein furibundus cursum suum exsequitur. Id datum omnes interpretabantur veteri beneficio, quia mulier earum ædium domina & infantis mater, elephanti transeunti sapius panem aut fructus obtulerat.] Et alia quædam legere tibi fas, si lubet apud eundem Hispanum. Ego in Plinio pergo, qui admonet.

Amoris.] Quod ipsum jure mirum. Nã sicut Sermo & Ratio homini peculiaria videntur, sic certi Adfectus. Inter quos avidus ille & varius amor, pro leni tormento soli huic animæ datus. Sed abnuat elephas, & hac quoque parte sociat se nobis. Serio enim amat Trita & nota [Narrata Plinio cap.v. & Plutarco in libello *πότερα τ̃ ζώων.*] historia est illius qui Aristophani Grammatico præbuit se rivalem.

[Uterque enim Alexandria in Ægypto corollariam quampiam amavit, nec minus studii aut ingenii elephanto fuit ad declarandum & mitigandam suam flammam, quam illi acuto & litterato. Forum, in quo ea desidebat, crebro abire : adistere, suspirare, poma aut flores offerre : manum intra sinum blande penetrare : & ea omnia, quæ Venerus aliquis nepos.] Alia similis in Æliano. lib. VII. c. XLIII.

[In Antiochia urbe Syriae, elephas inter cicures more suo ad passionem jens, vidit forte mulierem haud infcitam: pariter corollariam. Vidit, periit. Assiduus ille apud eam, promuscide faciem, manus, lambere, tergere, & quacumque poterat, blandiri, insinuare. Quin & illa redamavit, corollas & flores aliasque amoris illecebras saepe offerens. Cum perseverasset mutuus hic amor, mulier ecce ad plures abiit. elephas desiderium non tulit, nec mentis suae ultra compos, datus est in furorem. Sed & honesti fidique amoris non deficiunt me exempla. Habe uuum. [Athenaeus l. 13. cap. xxx. Aelianus lib. x. c. xiv.] Antigono regi elephas famina fuit. Evenit ut in obsidione opidi Megarensis, puerum pareret uxor Indi elephantista. Is sua lingua commendat infantem inter bellicas turbas elephantista (ita nomen ejus fuit) Nicææ. Capit illa serio in fidem. & omnia officia exhibet, quæ piissima aliqua nutrix sive mater. Infans ante pedes ejus deponi debebat. nisi fieret, cibum non capere, iram omnibus signis ostendere & dolorem. Gaudere contra, eo adjacente & tum cunas movere ad oblectandum, aut somnum conciliandum, tum ventilare & pellere muscas. quod faciebat sane scite, arundinis ramû pro-

pro-

promuscide sua motitans. Atque hæc officia interdum etiam usurpabat elephas maritus. Pergit Plinius, & addit,

[*Gloria cupiditatem.*] Qui sane ipse affectus hominum proprius, & inter eos, animæ cujusque maxime sapientis. Exemplum ejus in hac bellula plura. tu unum vetus à Plinio cape, novitium alterum ab Acoستا. Plinius: [Erat, inquit, Antiocho regi elephas, cui (ita enim hominum canumque exemplo distinguuntur) nomen Ajax. Is dux plerumque agminis, generosus, celsus, & velut rex in regio illo grege. Evenit ut flumen transmittendum esset. renuit infelix, & mala sua sorte Ajax. Pronunciatum enim illico à Magistris, Principatâ ejus fore qui prior transisset. Intellexit, & arripuit Patroclus (& hoc elephantiam alteri nomen) fluviumque transmisit. Præmio igitur donatus est, phaleris argenteis, quibus mire gaudent, ornatus, & velut in possessione positus principis loci. At Ajax noster propere ab hoc Ulyssæ circumventus, fatum etiam qua potest, illius veteris exsequitur: & mortem ignominie præferens, inedia se confecit] Acoستا autem insit [in litore vicino urbi Goæ tormentum grande æneum commovendum erat. conatur elephas, non potest. Instigante magistro, &

T 4

duos

duos juniores elephantes ostentante, qui id facerent ni ipse faceret: iterū iterumq; conatur, tanto nisu. ut medius illico creparet] En ! dum gloriam illam præreputum alteris ivit, miser sibi vitam. Sed prosequitur laudationem suam Plinius, & adjungit magis alta. Est enim, inquit, elephantis, quæ etiam in homine rara.

Probitas.] Ergone virtutes elephanto? virtutes. ut nequid scilicet ad perfectum omnibusque numeris hominem desit. Et de probitate plane verum est. Innoxium enim, pudens & pudicum hoc animal: probæ mentis, probi oris. Vis ei ut omnibus noceat: ut nemini, voluntas. Homini occurrit? [Plin. cap. rv.] vitam non adimit, ostendit viam. Feræ alteri? transit. Quin nisi irrites & impugnes, nec in Arena quidem excitabis ad lædendum. In magistrōs rectoresque suos mira illis pietas. [Strabo xv.] quos aliquando per calorem aut furorem interfectos, ita luxerunt, ut inedia interfecerint sese ipsi. Eadem in natos: quos [Ælian. lib. vi. ca. xv.] urgentibus venatoribus adeo non deserunt, ut milies capi, cædi malint, quam ipsos. Adde reverentiam in grandiores & senes. quibus de loco, de potu, de cibo juvenes concedunt, bonæ sive Naturæ legibus non Lycurgi ullis minis adducti.

Adde

Adde pudorem & castitatem, quia non nisi occulte. & silvis tecti coeunt, & sane rarerent. Nam quod Plinius & ex eo Solinus prodiderunt, *non amplius quam semel parere, nec plures singulis*: valide refutat ratio. quia si unus saltem è duobus: jamdiu, manente numero, defecerit id genus. Ælianus tamen lib. viii. cap. xvii. usum veneris semel item iis tribuere videtur. Sed ea ex Aristotele hausta, male aut lecto aut intellecto. Nam lib. v. Hist. Anian. cap. xv. ille hoc tradit: [Marem quam semel injerit, non ultra tangere: interposito tamen triennio coitum repetere, sed nimirum in alia. Fæminam utrum biennio gerere, parere singulos.] Strabo etiam de initu eorum & partu, magis caute & vere. Adtextitur in Plinio,

Prudentia] Quam non dilato, satis mihi in Acumine & ingenio dictam & doctam. Ostendunt tamen & hanc proprie in Acie instruenda, in tardandis secutoribus fracto dente, in flumine transmittendo. quæ apud Plinium, Philostratum & Ælianum vide. Sequitur,

Æquitas] Quam in se, quam in aliis amant. Retegunt imo scelera, & alienas etiam injurias vlciscuntur. Historiam Æliani duplicem te non celo. Lib. x. cap. xv. Narrat Romæ evenisse, Imperatore Ti-

to: [ut uxor elephantistæ malo jure cum altero mœcharetur. Videt Elephas, non fert domini hanc injuriam: irruit, & in ipso complexu, utrumque dentibus transfigit. Denique provide ita copulatos relinquit, stragulo tegit. & cum dominus advenisset, stragulo rejecto facinus ostendit, & se ultorem] Hoc pro magistro, sed probo. Narrat lib. III. cap. XVII. iterum in ullum, sed improbum. [Fuisse magistrum elephantis, qui adulteraret: nec contentum furtiva libidine, uxorem suam clam sustulisse, & ad præsepe elephantis sepelisse, altera illi mox inducta. Elephantum hoc scelus tacitum non habuisse, uxorem novam illuc traxisse, & cornibus pedibusque refossæ cadaver tantum non rebus ipsi mulieri inclamantem, cui, & quomodo, innupfisset.] Extrema laus est.

Religio.] Quam veteres omnes tribuunt consensu. Lustrari aqua, orientem solem ab iis adorari, Plutarchus Libello *πότερα.* & Ælianus lib. VII. cap. XLIV. mihi auctores: Lunam novam, Plinius, & Ælianus lib. III. cap. X. Sed & hoc ad Religionem, quod mortuos è suo genere sepeliunt, & prætereuntes iniiciunt humû. Ælianus ille idem hoc tradidit lib. IO. cap. XLIX. Homines ecce, mi Haurene, elephantantes feci: Sermone, Ratione, Adfectibus,

ctibus, Virtutibus præditos: quid superest, nisi ut etiam divinos? Divinant enim & Oppianus de hoc animante dixit:

Μαυλιθὺν ἐν στήθεσιν ἔχειν κέαρ.

Divinum cor habere in pectore.

additque præscire eos fatalem suam horam. lib. XXXIX. Dion amplius, scientia, eos ornat celestium rerum. Ἰδὴ γὰρ πτες, inquit, κὲ ἐκείνο εἶπον, ὅτι ἀεὶς τῷ τῆς φωνῆς τὸ πάλαι κείνης αὐτὸς ἐπαίειν, καὶ τῶν ἐν τῷ ὄρασι γενομένων σωῖσθαι. *Quidam hoc etiam ajunt, eos, præter quod sermonem patrum intellegunt, scire etiam quæ in calo gerantur.* Sed inter quosdam illos, ne te fallam, non ego. Habes lusum, natum non importune mihi ex hesterno lusu & joco inter vina. cui ut seria multa & vera inesse nihil ambigo. ita quædam majora vero: nec usquequaque in his talibus veteres illos Fidei litasse, facile tecum credam. Quis enim tam magni oneris sit, ut quidquid illi imponunt, vehat? Nec tamen mali quidpiam in istis etiam falsis: quia innoxia mendaciola sunt, & volente deo Risu nata. Qui si te non aspexit dum hæc legis, jam nunc me imponente licet usurpes cognomen prisici illius. *Craffi- lterum salve.*

ENCOMIUM
FEBRIS

QUARTANÆ,

Gul. Menapio Insulano autore.

ET SI decere videtur eum, qui Paradoxon aliquod proponere velit, remotum à sensu opinioneque vulgi, quique rem communibus mortalium votis atque studiis damnatam cupiat commendare, insigni aliqua & exquisita variarum rerum cognitione esse præditum, paremque ad scribendum adferre facultatem, ne forte opinatam vulgo paradoxo absurditatem absurdior viciet oratio, & omissa illecebra suavitatis gratiæque omnis, fastidium & contemptus sequantur lectoris: Ego tamen in hoc novo argumenti genere fretus sive mediocri illa rerum à me lectarum observatione, quarum sicuti me delectari fructu fateor, ita queror paucitatem: sive parta qualicumque vi scribendi, quæ sane ipsa præceptis & usu confirmata quum fuerit,

fuerit, efficere interdum valeat, uti non doctissimus homo diserte tamen & luculenter scribat: sive sedulitate contemplationis denique fretus, quæ profecto ne scia inertix, multas & utiles sæpe cogitationes ex sese parere solet, secedentibus forte in solitarium ocium: His, inquam, rebus omnibus confisus, constanter propositum exequar argumentum. Non quia unus ego è multis aptissime illud à me tractari absoluique posse confidam, quatenus in medium proponatur, ac non potius aliis existimem delegandum, quæ hodie orbis terrarum doctissimos habet: sed quia spes iudiciorum æquitatis animum meum sustentat & confirmat, quæ sane facit, uti persuasum habeam, non posse non probari conatus promptitudinemque, cum eaque compensatam iri rarum operis difficultatem, ut modo inceptum opus non felicissime terminetur. Nec ego quidè ipse statim ab initio tentati stili mihi ausus eram promittere, quod omnium, qui mihi daturi forent operam, possem explere expectationem: nec adhuc quidem alium quenkquã tam insolentem & arrogantem puto futurum, qui, si meam personam. hic assumat, id se facturum confidat: verum ita demum me sum officio satisfacturum rarus, si, ut

pro

pro natura argumenti, infœcundi videlicet & sterilis, aliquis saltem fructus meorum studiorum ad lectorem perveniret. Quod si cui omnium facilis & expedita ratio videtur præsentis pertractandi argumenti, eidem lampada trado, facileque me in hoc æmulationis certaminisque genere vinci patior. Quandoquidem sicuti hic vicisse, singularis quædam victoris est gloria: ita victum fuisse, victi dignatio, & honoris species aliqua est, à quo scilicet evocatus fuerit antagonistes ad æmulationem honesti exempli & ad cursum proventus victoriæ. Nulli enim unquam insignis gloriæ palma contigit, ubi contentio defuit honorum, & illa certaminis concitatrix æmulatio. Et interim tamen prima sequentem (ut ille inquit) honestum est in secundis tertiisque consistere. Quod si utique mei sunt exempli posthac futuri imitatores, sicuti fortasse succedent, eorum tamen nemo (puto) tam mihi erit iniquus, qui ubi viderit materiæ duriciem stilo ductuique suo difficulter cedere, proprio admonitus exemplo, partim à reprehensione vindicet operam meam, partim collaudet conatum: operam tanquam arduam & difficilem, conatum autem tanquam liberalem & bonæ cuiusdam spei plenum. Sed inutiliter

liter

liter fortasse facio, qui vel in deprecanda occupor invidia: quasi vero locum habere invidia possit, ubi desunt tumor & arrogantia: vel ut metuendum mihi putem à severioris iudicii censura, quandoquidem tentata exempli nostri amulatio quemque scriptorē nobis sit factura propiciū. Ergo tota hac disputatione præcisa, omnique posito metu, nostrum institutū securis animis persequemur, promissamque laudationem exhibebimus febris illius, quam veteres, quod quarto quoque die recurreret, Quartanam dixerunt. Advertenti igitur mihi animum ad genus febris quartanæ, totamque ejus naturam conditionemque consideranti, apparet ipsam non alia magis ratione mortalibus invisam atque infamem, quam diuturnitate sua. Quam ideo accidere necesse est, quia quartana suscitatur à materia maxime lenta ac tenaci: nempe atra bili, haud quidem ea apta facile ac cito attenuari, dissolvi, revelli. Veruntamen sic existimare oportet, quod quicquid in quartana inest molestiæ ac doloris, plus proficitur à teneritudine ac mollicie animorum nostrorum fastidium continuationis ferre nequeuntium, quam quod efficiatur morbi culpa sensuque doloris, qui sane de se non est omnium acutissi-

tissimus. Nescio enim quomodo naturæ nostræ comparatum sit vicio, vel potius perversitate iudicii, ut diuturnitatis continuatione plus satis afficiantur & affligentur animi, nec magis soletur nos spes, quam discruciat expectatio bonorum. Quo argumento videre licet, ut si detur optionis libertas, potius magno aliquo malo nos subito perfunctos velimus, quam ut sustineamus diuturnam moram levis alicujus mali, breve tormentum cū longo cruciatu libet commutaturi. Ceterum si totum illud genus quartanæ febris recta ratione æstimarem, non perinde affecti doleremus, aut certe doloris sensum securitatis fiducia magna ex parte sublevaret mitigaretque. Namque si fidē habere volumus summo & antiquissimo medico Hippocrati, sunt hujus verba in libro de Epidemiis, sive morbis communibus: Quartanam omnium esse febrium facillimam tutissimamque. Quam tanti viri sententiam multo verissimam quotidiana vitæ nostræ confirmant exempla, quamvis gliscente subinde ingluvie minus forte quam olim frequentia. Quod si nobis inter laborandum deesse noluerimus, atque nostram diætam attemperemus ad consilium boni & prudentis medici, ea est proposita securitas, uti nec repente

pente nos quartana jugulet, nec revolutione periodorum conficiat. Illud interim excipio, nisi aliquod externum ac violentum symptoma superveniat, quomodo etiam annotatum est ab Hippocrate in libro de Natura hominis, quo de etiam postea dicemus suo loco. Quod si ad reliquas febres conferatur quartana, est ipsa quidem imparibus modis securior atque tolerabilior illis: praesertim de numero acutarum, quod hae intensissimos dolores secum afferant, & violentissimæ quoque sint, crisin habentes brevissimã, cito terminantem vel in vitam, vel in mortem. Ex quo fieri necesse est, ut animus inter ægotandum ancipiti spe solitudineque distractus, mirum in modum paveat & angatur, atque ita necessario ceu altero illo animi morbo corporis quoque morbus interea gravetur, tanquam duplici auctus malo. In hac autem nostra, quoniam magna promittitur securitas, nullæ ejusmodi affectiones, unde merito conturbemur, incidunt. Quocirca recte facimus, metum omnem deponentes futuræ perniciæ, quando causã omnis abest metuendi. In quo illud etiam commemorandum, quod sicuti plures causæ sperandi offeruntur diætã suã recte instituentibus, sic etiam gravius in-

stat

stat periculum intemperanter ac viciose viventibus. Nec tamen tam gravi periculo delinquitur in hac nostra, sicuti in aliis illis acutis febribus: qua ratione illis, quoque victus exquisitè tenuis imperatur, quod illic vitæ atque necis discrimen in brevi momento versetur: Quartanæ autem finem afferunt, mora, & diuturnitas. Quod si ipsa utique vicio malave aliqua fortuna ægroti longissime continuetur, vel definit in alium chronicum morbum, & sui (quasi ita diceret) congenerem, putes hydropem, testante Galeno in Comment. super II. Aphorismum Hippocratis, particulæ 3. vel suimet similis manens, longissimo tempore nos affligit, nec tamen iccirco necessario interimit. Quin fuisse aliquos legimus, quibus incubuerit quartana diutissime, in duodecimum prorogata annu. Auctores habemus Avicennam, & Marsilium Ficinum: hunc in libro de Triplici vita, illum 4. Fen. I. Ex quo conficiunt, quartanam in censu morborum chronicorum tenere principatum, propterea quod continuatione tanta annorum multorũ nullum alium morbum in par consortium admittat. Volo autem, ut interea vires utcunq; constant laboranti: quibus profusus collapsis atque prostratis, inutilis est

spes

spes omnis refurgendi. Simul & illud volo, quod in omni reliqua vita est necessarium, uti ægrotus diætam suam legitime moderetur. Atqui fortassis incredibilis alicui res videbitur, posse quartanam in plures perdurare annos, eo quod dolor omnis exoluat vires: modo viribus exolutis minus atque minus quotidie proficitur. Hanc dubitationem tollit doloris distinctio, quod dolor omnis vehemens & acutus, & continua serie productus, vires minuat exhauriatque: qualis sane non sentitur à quartana correptis febri. Quod si utique velimus persentiri dolorem gravem, tendentem tamen magis quam pungentem, quæ natura est pigra & lentæ materiæ, talem suscitantis dolorem: vel illud quoque, quod ossa ceu confracta contulave sint ægrotanti, si ve ipso sensu videantur, patiuntur autem ipsa tale quiddam per *συμπύδευ* reliquorum membrorum melancholicorum, tum eo magis quoque, quod ipsa sint membra melancholica. Respondeo, illud nostro proposito servire, & ad cumulum quartanæ laudum facere: quod quum dolor aliquis sentiatur æstimatione dignus, non tamen valeat robur naturæ sibi perpetuo constans deicere atque superare. Liceatque nobis sic existimare,

mare,

mare, quod dolor quartanæ exemptus sit à reliquis magnis doloribus, singulari quodam beneficio naturæ, omni vi conservare hominem cupientis: quod alii plerunque dolores sunt perniciosi, istius exitus sit salutaris. Sed quid illud? Quod natura non valens sese celeriter expedire à febribus acutis & erraticis, (quia non sustinet mutationem subitam de contrario in contrarium) ad præsidium confugit quartanæ? ut quoniam liberari per *ἀνταρσιν* ægrotus nequit, quod proximum restat, auxilio subveniat *παροξέ-
τωσης*. Observatum namque est à Galeno libro primo Artis curandi ad Glauconem, itidemque traditum ab Hippocrate libro tertio Prognosticon, febres omnes errabundas seu inordinate vagantes fere in quartanam finiri. Causa etiam ibidem à Galeno apposita: Nam quum atra bilis, inquit, in quibusdam partibus insuper moveatur, in quibusdā inmota maneat, in aliis putrescat, aut feruere incipiat, inordinatas fieri febres necesse est. At vero quoties in cunctis venis eadem fiat affectio, exuperante atra bile, quartana consistit febris. Hæc ille. Nam quod aliquis fortassis accuset officium naturæ, non subito sese expedientis, sed quod interjectu quartanæ tandem liberet detentum febr-

febris errandis : ego profecto cen-
 seo eam accusationem esse injustam, &
 hominis plus satis queruli. Nam quate-
 nus vis ingruentis morbi est inevitabilis,
 eatenus nihil nobis optandum est ultra
 potestatem naturæ: quæ dum, quod va-
 let, præstat, quocumque tandem modo
 beneficium præstetur, gratum nobis &
 acceptum esse debet. Satis igitur nobis
 liberalem & beneficam arbitrari naturam
 debemus, dum quando nec subito, nec
 aliter valet, sumpto aliquanto temporis
 spacio & advenientis vim morbi fortiter
 excipit, & eandem coalitam atque firma-
 tam strenue expugnat. Beneficii igitur
 sui laus est quod maleficam febrem com-
 mutarit in salutarem, & quod quietem
 quandam (ut in illo genere) natura sum-
 pserit ad concoctionem morbi profutura:
 non eam quidem perpetuam ac pla-
 cidam omnino, sed tamen pauciora ha-
 bentem intervalla exacerbationum, quam
 ulli reliqui morbi. Videturque mihi haud
 inepta similitudine intelligi quartanæ
 conditio, comparata ad homines saltum
 facturos. Solent enim ii aliquantum spa-
 cii retrosilire, jactatisque brachiis quasi
 libramentum aliquod adhibere, quo ad
 constitutam metam robustius commo-
 diusque prosiliant: Ita quoque mihi na-
 tura

tura parte temporis solito ampliore sum-
 pta, seu retrorsum abire videtur, quo ad-
 versus morbi grassantem vim fortius va-
 leat insurgere. Jam vero quod ad febris
 quartanæ investigationem attinet, prom-
 ptissima sane facilis que ejus est cog-
 nitio. Nam id quidem ad commoditatem
 & ad compendium sanationis magnope-
 re pertinere, nemo unquam dubitavit:
 interestque plurimum tum medici, tum
 ægroti, morbum penitus deprehensum
 fuisse, ne hic de salute, ille de honore suo
 periclitetur. Quanquam multo majus
 periculum hic imminet ægroti, ubi mor-
 bi conditio fuerit ignorata, eo quod tum
 ipsi simul & medici & morbi sit experien-
 da fortuna. Quocirca non immerito ve-
 retur Timæus Platonis, errorem aliquē
 forte admitti in consecratione causarum
 secundarum, quousque ad primas perve-
 niatur. quin illud quoque sese metucere
 significat, ne contrariæ interdum causæ
 à medicis præsumantur: quod quoties
 accidit, periculosa sequatur medicatio
 necesse est. Atqui extra illud periculum
 noster hic est positus, ipso morbo certis-
 simam sui cognitionem præbente, quo-
 niam statos retinet paroxysmos quarto
 quoque die redeuntes, perpetuo nos vel
 nominis sui titulo admonens. In quo il-
 lud

Iud etiã operæ precium agnoscere, quod aliquid occultæ vis & religionis docta olim antiquitas observavit in numero quaternario simul & septenario, idoneosque ambos habuit ad constitutionem abolutionemque rerum quarumque maximarum: quemadmodum pulchre attingitur à Platone in Timæo, & à Macrobio in Somnio Scipionis. Quam ego nunc mihi vellẽ dari aliquos ex sectatoribus istis ac magistris Platonicæ disciplinæ, ceu Macrobiũ, Marsilium Ficinum, & Leonicum Thomæum Venetum, qui vim ordinemque numerorum ac cuborum Platoniorum mihi persequerentur & explicarent. Papæ quam supra humanum illi modum disputarent, quam cœlestia mundanis aptarent & componerent, quam circuitus siderum configurarent cum periodis humanorum morborum. Sed enim ut in proposito nostro maneamus, quaternus & septenarius numerus repræsentantur in quartana febrili. Nam præterquam quod ipsa cum quibusdam aliis morbis quartum & septimum decretoriũ diem habet communem, si tamen tres periodi numerentur à primo assultu morbi, inveniemus quatuor fuisse dies quietos, tres ægros, quæ vicissitudo durat quousq; febris hominem reliquerit. Ita-

que

que perpetua quadam serie quaternus & septenarius numerus illic conficiuntur. Nam quod aliquis forsitan obiiceret, cum tenorẽ non necessario in omnibus quartanis febribus retineri, propterea quod quandoque visẽ sint in quintum aut sextum diem prolixiusve desinere: hic primum respondeo, rarissimum esse illum casum: deinde, esse eas quartanas nothas, ac veris ipsis magna ex parte immitiores periculosioresque idque propter extremam crassitudinem cruditatemque atræ bilis, quæ tum revulsioni, tum coctioni attenuationique omni maxime repugnet. quamvis substantiæ habita ratione, illis nonnihil cum veris quartanis conveniat, reliqua autem dissimilimas confitemur. Sed pergamus recensere laudes quartanæ. Inter quas haud ea quidem in postremis habenda, quod plures interveniunt dies salubres, quam ægri: contra quam in tertiana, quippe in qua dies salubres & insalubres æquali portione tempus inter sese partiantur. Nam illi quidem è diverso morbi, qui continenter nos affligunt, nullam intermissionem quietis, nullũ spacium respirationis concedentes, nihil habent quamobrem ad quartanam febrem comparentur, multum scilicet largientem ocii atque laxamenti;

V 2

quo

quo minus nos moræ & expectationis cuiuscunque pigeat: quum & in illis acutis ac continentibus morbis, & etiam aliis quibusdam chronicis, vitæ nostræ nos sæpenumero tædeat: atque idipsam vitæ pœnam putemus, quod sic vivimus. Libet autem hic citare certos hendecasyllabos versus Martialis, quod elegantes sint, & huc commode referri possint. Is enim in sexto libro Epigrammatum, cum aliquo stomacho conqueritur æquali suo Martiano, quod usque in senectutem vitam transgressus doloribus languoribusque plenam, vix se legitimam explese senectutem deputans. Sunt hi versus ipsius:

*At nostri bene computentur anni,
Et quantum tetrica tulere febres,
Aut languor gravis, aut mali dolores,
Ameliore vita separentur.
Infantes sumus, & senes videmur.
Ætatem Priami que Nestorisque
Longam qui putat esse, Martiane,
Multum decipiturque falliturque.
Non est vivere, sed valere vita.*

Quod si in reliquis rebus mortaliū nulla est felicitas sine aliqua mixtura malorum, si lætitiæ dolor est finitimus, voluptati proximum fastidium, & quemadmodum proverbiali illo Græcorum versu dicitur,

ἀλλο-

Ἄλλοτε μακρὴν πέλει ἡμέραν, ἄλλοτε μικρὴν.

Quod sic à quibusdam vertitur,

Ipsa dies quādoq; parēs, quādoq; noverca est:

Quid est ergo, quod misere afflictemur, aut quod impotenter feramus casum febris quartanæ? quum numerus dierum infœlicium & malorum superetur à fœlicium & bonorum, & inter quosque paroxysmos intervallum quietis toto biduo continuatæ interveniat. Quo etiam alia commoditas concurrit, faciens ad diminutionem doloris haud contemnendam, quod laborans ipse dies suos statos atq; numeratos habeat. Etenim minore omnino doloris sensu percettitur, cui suum malum est exploratum atque prævisum, quam qui imprudens aliquo malo corripitur: propterea quod, quemadmodum verissime Plato in Timæo docuit, πῦδος omne subitatio impetu in nos irrucens, spiritum animale statim confternat, & quasi præfocat. Cujus rei fidem haud aliunde quam à nobismetipsis, quam à sensu & experientia quotidiana liceat sumere. Porro vertamus nunc animum ad prognostica signa medicorum, & perscrutemur, nunquid illinc aliquid spei ac salutis promittatur affectis febrī quartana. Scribit Hippocrates Aphorismo 33. particula 2. optimum haberi signum de-

bere, si languens ipse sibi bene constet mente, sique bene se habeat ad ea quæ offeruntur, eo quod illinc datur significatio robusti cerebri, partiumque nervosarum, ac membrorum principalium, cœcoris, hepatis, & renum, tanquam probe valentium, uti in Comment. super dictum Aphorismum confirmat Galenus. Quod quum ita merito censeatur, quid est quod magnopere metuendum putemus laboranti quartana? Quandoquidē nulla in eo cernitur mentis alienatio, vel (ut istorum verbis utar) permixtio rationis: quasi conscia sibi met natura securitatis, & ante tempus edocta, nullam esse consternationis causam, ubi nullum adsit violentum aut vehemens malum. Deinde in languentibus à quartana febris plerumque manet cibi potitionisque æquabilis appetentia. Corporis etiam habitudo similis quodammodo pristina videtur, quoniam non adest intensus ille & continuus feror, carnem excoquens & colliquans. Non æstuant præcordia siti perpetua: aut si quid ejus est, illis fortasse non nihil accidat, quibus perusta flava bilis morbi materia est: nec tamen ea sitis tam affligit, quam quæsentitur in illis febribus, quas causones prisce, hoc est ardentis, rectissime nominaverunt. Non lan-

languens stomachus cibi fastidio vexatur, quomodo usu venit in cholericis & sanguineis febribus, sic ut invitanda sit appetentia aliqua varietatis illecebra, condimentorumve gratia: aut etiam quatenus hoc parum procedat, astus & vis sit adhibenda, ut illic, quæcum interminatione aliqua ægrotus ad capiendum cibum cogatur, eo quidem consilio id in aliis certis febribus fieri solitum, ne vires prorsus concidant, quarum sane rescindendarum prima medicorum consuevit esse cura. Pronuncio autē hoc loco de quartana natura ac conditione, quatenus per sese sola sit, nec aliquo violento symptomate ægrotus interim adobruatur. Nam quatenus bonus & diligens medicus dabit operam amolientæ splenis obstructioni, profecto satis acetosæ bilis derivabitur à splene ad stomachum per venam illam quam mulgentem iccirco dicimus, unde acuatur appetentia stomachi, quo satis ipse valeat sufficiens nutrimentum corpori. Quod si utique justum modum excedat medicus, ob copiam aggestæ bilis acetosæ notandam aliquam edacitatem provocans, veniam tamen iccirco facile promerebitur, quia in partem peccavit tutiorem. Namque poterunt malo succurrere vomitio & vacuatio inferne

facta, eo videlicet futura remedia certiora, quo fuerint vires robustiores repertae: tanto tutiora, quanto facilior repletionis est quam inanitionis curatio. Jam vero diætæ observatio par prope ac similis sanorum hominum, satis indicat, non aliquo summe formidabili periculo in quartana laborari. Imperatur namque à medicis victus nec exquisitè, nec mediocriter tenuis. Non etiam interdicitur usus vini, sicuti in aliis febribus: saltem omitendum crassum rubrum. Galenus autem in Arte curandi ad Glauconem, libere indulget album tenue ac mediocriter calidum vinum, ob causam quæ facile conii-ciatur: quod quærenda sit corporis humectatio, modo vina præcalida plus sarris desiccant. Et quamvis dubiam apud aliquos intelligo esse censuram, sit ne vinum siccitatis an humiditatis magis particeps: cum iis tamen ego libenter facio, qui vinum natura humidum censent, accidenti quadã sua qualitate siccum, quod calor, quum sit qualitas actiuosa, efficiat siccitatem: sicuti etiam humiditas nimia cum tempore frigus corpori parit, ex sententia Galeni in libro de Temperamentis. In festatis igitur quartana vinum porrigitur, futurum videlicet melancholici humoris temperamentum & attenuatio,

ros

ros & irrigatio membrorum, sanguinis fomentum, instauratio virium, naturæ solatium. Quod vero ad cibos attinet, ex præscripto Galeni, saltem ægroto subducimus suillam carnem, edulia tenacia, tardique meatus omnia, quæque corpus exiccare refrigerareque creduntur. Libenter autem ministramus cibum valenter nutrientem, boni succi, facilisque concoctionis: sub mole tamen mediocri. in quo sensu fere sunt, caro volucrium montanarum & sylvestrium, non tamen passum suum in locis palustribus quarentium. pisces laxatiles laudatioris: in totum autem damnati, qui pingue & glutinosum aliquid insertum habent. Proderit & jurulentum aliquod laudatæ carnis, pullus gallinæus, ovum sorbile. Nec tamen adeo præcise carnem sale macerata denegamus: quin, sententiam Galeni complexi loco statim citato, salso & acres cibos concedimus quietis diebus, ob vim quam habent, incidendæ atræ bilis. quod quidè Avicenna sic moderatur, ut faciendum velit, quatenus non timeatur incrementum caloris. Breuiter tandem, cibus quem nostro isti offerimus, moderatæ erit humiditatis atque caloris. Nec eundem subtrahemus ægroto, præterquam sub tempus exacer-

V 5

batio-

bationis: ipsumque tanto intervalli recessu exhibebimus ante recursum paroxysmi, quo appareat interea temporis plene concoctum. quod qui brevissime definiunt, sex horarum spacio metiuntur. Aërem porro temperatum querimus, modice vergentem ad calorem. Acres & contidentes curas ac sollicitudines abiiciendas suademus. Somnum largiusculum indulgemus, non ita multum a mediocri exeuntē. Intermediis illis diebus inter quosque paroxysmos. consuetæ exercitationes permittuntur, alias quies summa requiritur. Ex quibus omnibus jam facile patet, nullum grave periculum instare laboranti quartana, quum victus ei concedatur concors ferme cum victu illorum, quorum crasis vel leviter modiceque ab optima temperie recesserit. Iis igitur omnibus quæ ad victus rationem attinebant, satis intellectis, veniemus ad alteram illam diætam, pharmaceuticam dictam, cognituri etiam quid illa in se artis ingenique habeat. Minimum in ea esse periculi, vere fateri possumus: saltem artificis prudentiam, usum, diligentiam requirimus. Nam quod Plato ipse in Timæo quartanam febrem ægre ac difficulter sanabilem putavit, respexisse illum video ad copiam atræ bilis, non aptam facile

eile ac cito sive revelli, sive rarefieri: ut hic Columellæ verbo utar. Sed enim ego. plurimis ac maximis causis adductus, sic affirmo: Si hæcenus aut edicto aliquo fuisset vetitum, aut aliqua forte fortuna sic accidisset, aut is scholarum omnium consensus extitisset, ne certa de Platone ferretur sententia, me tamen unum in hac opinione perstiturum, illum uti ego summum fuisse philosophum profitear. Illud etiam addo, divinam hominis mentem pleraque contigisse, nec hæcenus plene humanis perferutata ingeniis, nec forte unquam. penitus pericrutabilia. Quod quam ipsi liberaliter concedo, tam rursus nolim artis curationisque medicæ parem attribuere cognitionem atque peritiam. Est namque in confesso apud omnes, Unicuique artifici in sua esse arte credendum, cedendumque. Et certe si ad medicam artem respiciamus, multa sunt in quibus philosophis & medicis nõ convenit inter sese. Extatque singularis aliquis libellus Hippocratis, ubi placita medicorum & philosophorum confert, & à se invicem distinguit. Et quanquam in eo quidem Platoni nomihil assentior, quod in eodem Timæo suo nolit bilem atram medicinis fortioribus irritari, quasi indicaret, quod res ac experimenta te-

stantur, peccatum, si quod illic fit, stulto errore & inconsulta audacia medicorum admitti: verum illud ipsum dogma de atra tractanda bile nequaquam adeo promiscue & indefinite ipsi medicorum schola concesserit. Et si enim a primis initiis nostra febris sit mite pacateque habenda, & quieti quamplurimum largiendum: ubi tamen paululum curando processerimus, signaque aliqua apparuerint concoctionis, sidenter medendum suadent nostri medici: purgantibus quin etiam succurrunt pharmacis, subveniunt quoque vomitionibus. Interim miscent ægroto aloea, siliculam, mirbalanos, epithimum, triposium, colocynthiden etiam, aliquo adhibito temperamento servienti partim suavitati, partim securitati. His nos pharmacis laborantem levamus pro præsentis status morbi, idque semel, iterum, ac sæpius quoque, si ita oportere sit visum. Phlebotomiam etiam adhibemus ab initio progressive febris, magna quidem cum fiducia, si vires fuerint utcumque robustæ repertæ: majore adhuc, si in manus nostras venerit aliquis habitiore corpore præditus: maxima autem, si nacti erimus pleni succi atque sanguinis hominem. Ergo non est quod constans ac perpetuum haberi debeat dogma Platonis, monstrantis

strantis non esse agitatu multo movendam atram bilem. At qua in re tandem peccavit vir sapiens & doctus? Quia, inquam, suo tempore à rudibus inchoata medicina principiis, nondum noverat Empiricos: quos sic nominant, quasi diceret experimentales. Enimvero quum tota methodus & observatio artis consistat in attenuatione atræ bilis, Plato, qui saltem ingenium suum intendisset ad difficultatem materiæ revellendæ, attenuationis compendium & formam nondum viderat. Vidisset autem, si æqualem fere suura Hippocratem habuisset doctorem: illustrius etiam, si hujus interpretem Galenum. Et tamen ille ipse Plato, quamvis pronunciavit febrem quartanam difficilis esse curationis, sanabilem tamen intellexit: effecitque sua illa sententia, ne plane devium à nostra putare possimus. Et quoniam consequentia rerum nos in phlebotomiæ mentionem deduxerat, necessitate sic exigente, scire licet, certissimam propemodum sanguinis missionem esse stantibus adhuc naturæ viribus, nec ulum ingruere medico metum furentis cholerae, sicuti fit, secantibus nobis venam febris tertiana pura vel causone vexatis: nec rursus formidandam cruditatem futtram, quomodo usu venit remittentibus sanguinem

guinem phlegmatica pura infestatis. Quā securitatem uti phlebotomia, ita reliquæ medicationis adjuvat & confirmat, quod non suspicemur futurū abscessum, (apostemata vocant) si iusta fuerit adhibita opera digerendo cruditatem ipsam. Quod et si alias quoque locum habeat, in quartana tamen sit tutius, propterea quod atrabilis propriae siccitatis frigiditasq; beneficio, putrefactioni minime sit obnoxia. solent enim putredines sequi ad humiditatem, superantem parte aliqua calorem: si recipimus sententiam tum aliorum, tum imprimis Aristotelis libro de Generatione & corruptione. Et certe morbi omnes continenter nos torquentes, putes febrim synochon, (ideo id cognomen sortitam) & quotquot ejus generis sunt, à putredine intra venas collecta fiunt: vel si defectus adsit caloris, putredo autem circa membra principalia colligatur, nascuntur, aut certe formidantur morbi pituitosi generis, ceu apoplexia, epilepsia, hydropsue: sicuti annotatum video quum alias quoque à Galeno, tum vero præcipue libro nono Methodi curationis tum vero in Comment. super 16. Aphorismū Hippocratis, part. 3. Cæterum iis nos periculis vacamus, quod & extra venas malum omne sit, & futuri abscessus

abscessus suspicione vacemus. Huc confer benignitatem prudentiamque naturæ, quam iccirco atram bilem, quartanæ materiam, dissipavisse per universum corpus sunt imaginati philosophi (quamvis princeps ejus sedes splen sit) ne si uni alicui membro prorsus inserta atrabilis fuisset, tota mole in unum contracta, quod mali deciditur, id uni illi membro incumberet: unde necessario & dolores magni efficerentur, & valetudinis incommoda multa sequerentur. Sed revertar ad commoditates curationum, quarum sane cumulum illud quoque auget, quod ordo medendi haud facile invertatur, quodque nulla sit præcipiti festinatione opus. Quandoquidē pedetentim est inchoanda continuandaque medicatio: id quod secus in multis aliis morbis accidit. (Omittimus autem hic illos, de quorum est salute conclamatum: namque hos nullus unquam prudens medicus libenter attigit, ne artem suam ludibrio & contemptui exponeret.) At subitariis & acutissimis morbis audacter manum medici admoveere consueverunt, propterea quod, sicuti ipsis in ore est, Melius est anceps experiri auxilium, quam nullum. Atqui ab utroque hoc discrimine nos liberi, tuti, securi extamus. Non deplorata, non infirma non

non ambigua spes salutis offertur, non repentinum & validum occurrit malum, sed à debili orsum initio sensim intenditur, eodemque tenore remittitur. Itaque à prudentia medici naturæ affectatoris illud quoque requiritur, ne nostrum istum præcipitet, tempore autem & mora rem totam moderetur, utq; à lenioribus medicamentis ordiatur, atque partitis subinde vicibus digestionem cum vacatione mutet atque variet, donec melius habuerimus. Ita siquidem medico ipsi paulatim licebit ægrotum & explorare curando, & curare explorando. quo genere medicationis, quod adhiberi queat certius, suavius, melius? Jam vero nolo in eo multis persistere, ut doceã facile posse ægrotum haberi obsequentem medici præceptis, ac minime molestum & importunum assidentibus, ne singula quæque curiosius colligere voluisse videar. Tametsi nec illud quidem parvi faciendum, nactum te fuisse ægrotum facile tractabilem: quum multos passim videre sit difficilissimis præditos moribus, malorū suorum impatientissimos, stimulantibus morbi natura iracundissimos. At quid ejusmodi in quartana febris? Pigra namque & lenta quum sit morbi materia, nullas furiosas concitat commotiones. Denique quum

suapte

suapte natura melancholia efficiat ingeniosos & industrios, ex sententia philosophorum omnium, norunt melancholici ipsi regere & domare animi impetum, non facile insultaturi assidentibus, & curam sui fidelem gerentibus: non rabie, furore, tumultu omnia permixturi: contra quam frequenter fieri videmus in febris synocho, ac caufone, & aliis formidabilibus morbis. Noster autem hic securitate fretus maxima (quam certe nostro hortatu suasionibusq; adductus merito sumat) omnes ejusmodi molestias de animo quasi expuere videtur. Quod quum de aliis, tum vero de illis facile præsumimus, quorum tetricam atræ bilis naturam atque speciem sanguinis benignitas fovet, condit, temperat, melancholicos sanguineos isti vocant: vel qui sanguinci, quum à primo ortu sint, casu forte aliquo in quartanam inciderunt. Sed quid magnopere laborandum nobis sit, ut spem resurgendi & animos faciamus patienti quartanam? An non est sententia Hippocratis Aphorismo 34. particula 2. In omnibus morbis minus periclitari, quorū naturæ aut ætati, aut tempori, aut habitui congruat morbus, quam quibus secus accidit? Agedum & gradiamur per illum numerum, & partes singula^s

gulas attingamus, profecto reperiemus nullum, aut certe minimum suscipiendum nobis metum, suspicionemve mali. Namque si naturam attendamus, quam Galenus in Commentario super dictum Aphorismum interpretatur temperaturam, crasin: Natura, inquam, concors est cum quartana. ut hæc ab humore est melancholico, ita illa quoque. Ætas autem ipsa in id fere vitæ tempus incidit, quo plurimum accrescit atrebilis. Hippocrates in libro de Natura hominis, inchoat ab anno vitæ nostræ 25. desinitque in 45. ostendens inter has ætates intercurrere quartanam. quod si citius seriusve superveniat, futurum affirmat, ut quæ ocyssime finiatur. Galenus autem initiū capit à 35. anno. Utcunque tandem sit, in eo conveniunt ambo, quod quartana fere à 45. vitæ anno nobis minime sit molesta, quodque non facile incidat in ætates infirmas & imbecillas. id tamen si forte contingat, propinquam fore liberationem. Ergo jure existimare possumus, ab ipsa natura esse comparata præsidia salutis ad congressionem certaminis, ad expugnationem & victoriam, eo quod quartana saltem incurrit in ætatem robustiorem, &, quasi ita putares, tacito quodam suo beneficio parcat debiliori.

Huic

Huic annumeres alterum illud (commodo enim nostro quodam sit, ut statim de tempore ipso anni dicamus, alterius adhuc commoditatis atque felicitatis admoniti) quod quartana plerunque nos invadat in ipso autumno, autumnus à salubriori tempore hyeme excipitur: hyems in ver, adhuc salubrius anni tempus, exit. Nam id quoque interim necessario referendum, quod quartana autumno inchoata, plerunque in vernum tempus prorogetur, si Cornelio Celso fidem habemus, id confirmanti libro tertio Rei medicæ suo. Galenus non adeo definite pronunciat, atque Celsus: eadem tamen propemodum mihi sentire cum illo videtur. Namque afferens rationem Aphorismi 25. particulæ secundæ Hippocratis, quare quartanæ autumno advenientes sunt longæ, maxime autem quæ sub hyemem, sic inquit: Sicuti vero ætate & discuti humores & vires dissolui contingit, ita hyeme contraria eveniunt, & humores intus remanere, veluti latibulis incubantes, & vires servari robustas. Neque igitur morbi solvuntur manentibus his qui eos afficiunt humoribus, neq; ægroti moriuntur viribus interim sufficientibus. Hæc ille. Est igitur, cur reservatos & acceptos ver humores noxios excernat, eo quod

quod quemadmodum iterum docet Galenus super 20. Aphor. Hipp. part. 3. veris natura est, profunda quæque corporis expurgandi. Illud quoque memoratu dignum, nisi forte experientia rei miraculum redarguat, quod Plinius scribit de quartana febre lib. 7. Natur. histor. c. 50. Morbis, ait, leges quasdam naturæ imposuit. Quadrimi circivus febrim, nunquam bruma, nunquam hybernus mensibus incipere. Sed quod pene exciderat, ipsum etiam tempus autumnii est familiare & amicum quartanæ, uti hæc, ita illud quoque melancholicum, quo minus hinc restare putemus periculi. Nam quod aliquis diceret, ætate etiam advenire quartanas febres, id sane magno ad laudem quartanæ est adjumento: quod quæ vires naturæ tum habeantur debiles, tamen & ambientis æcis & temporis. constitutio satis sint dissoluendæ rarefaciendæque atræ bili. Ex quo etiam fit, ut æstivæ quartanæ magna ex parte spacio sint brevissimæ: sicuti etiam prodidit Hippocrates Aphorismo 25. particulæ 2. Sed progrediamur ad reliqua. Scribit Hippocrates, minus etiam periclitari, quorum habitu convenit morbus. Habitus paucis verbis definitur à Galeno, ut sit affectio quædam stabilis & perpetua. Ni-

hil

hil igitur nobis nec boni nec mali commercii cum habitu, propterea quod quartana probe curata tempore finitur, non autem firmatur in habitum. Quippe tantæ ipsa est securitatis, ut, quemadmodum verbis Hippocratis citatur ab Aëtio Amidenno libro quinto rei medicæ, ut, in quâ, idem aliquis homo non bis laboret quartana, nec unquam laboraverit, nec etiam futurum sit ut bis laboret. Ut jam apud me in minore admiratione esse incipiat sententia Platonis, testimonio roborata medicorum principis Hippocratis. Citat namque Aulus Gellius libro 17. Noctium Atticarum, Platonem autorem, quod qui quartanam passus convaluerit, integrasque vires recuperaverit, eundem postea constantius fideliusque valiturum. Sed enim licet tantorum virorum autoritas maximi apud omnes esse debet, sicuti certe est: rationem tamen beneficii tanti, quod quartana præstat, cuperem intelligere, pro ea quæ mihi est diligentia, & desiderium discendi. Quod si mihi cum bona reliquorum pace hic aliquid commentari definireque liceat, sic plane censuerim, causam robustioris valetudinis à quartana febre esse exquisitam atræ bilis attenuationem. Huic rationi alteram assero, qua doceatur quartanam non esse

do

de numero morborum recidivorum. permittatur enim mihi in hac tanta vocabulorum penuria hoc verbo uti: quamvis in alia significatione eo Vergilius est usus, quando dixit, hinc in septimo, illinc in quarto libro *Æneidos*,

Funeſtaq; iterū recidiva in Pergama tade.

Et recidiva manu poſuiſſe Pergama victis.

Ceterum non est contendendum nobis magnopere de verbis, quando res ipsa tenetur. Sed agam rem meam. Ut enim quisque humor est densior atque tenacior, ira quoque difficilior rareſcit & revellitur: quum autem rarefactus & revulsus fuerit, probabile est ipsum relinquere quam minimum sui. Ex quo conficitur, ut perpurgata materia, quæ morbum attulerat, non sit proclivis in morbum relapsio. Quod quo manifestius cognoscatur, à diverso exemplo sumemus argumentum. Quæcunque sunt lubrica, viscida, glutinosa, & (ut uno verbo dicatur) pituitosa, eadem poris atque tunicis viscerum imbuuntur, maxime adeo, si in vasa arcta & sinuosa fuerint impacta, atque (ut isti vocant) villos: hos si ita vocare volumus, stomachus, præcipua sedes phlegmatis, plurimos habet. Consentaneum igitur rationi est, pituitosos morbos promptius reverti, quam melan-

cholicos: eo quod horum materia attenuatur, discutitur, revellitur: illorum autem abstergitur materia verius, quam deraditur. Nec caret experimento nostra ratio. Etenim morbus comitialis an non est à pituitæ copia? At quis magis recidivus? quis magis fonticus? ut vetusto verbo hic utar. In quo iterum alius sese campus, & quidem latissimus quartanæ laudum aperit, si quidem expatiari libeat. Alii multi vehementes & acres morbi relinquunt notas & vestigia suarum affectionum in visceribus nostris, licet alii aliis sensibilibus relinquunt: sicuti recte docet Galenus libro primo de Locis affectis. quo fit, ut ejusmodi morbi non immerito secum afferant formidinem perpetuam reversuri periculi. Dispar omnino quartanæ est ratio. Epilepsia, sicuti dictum est, & qui ejus generis sunt morbi, minantur reditum. Molestatis quartana, non solum tutelæ & securitatis præsidium datur, sed robustior etiam constantiorque valetudo conceditur. Alii multi morbi suos gradus habent, ut initiores desinant in acerbiores. Exempli gratia. *Syncope*, quæ & vertigo, prænuncia est & quasi informe specimen comitialis morbi. A lævore proximum iter est ad diarrhœan, hinc transitus ad dy-

fenteriam. Ab una hectica febrī, ab una apoplexia ad aliam ascensus est. Quartana semel absoluitur, pejor seipsa non reddit: ac ne redit quidem, sicuti statim est auditum. Et quum alias medico in votis sit ægrotum ab interitu servare, quatenus perfectæ sanitati nequeat restituere, officioque suo satisfactū censeat, si plus adjumenti quā nocimenti, laxamenti plus quam laboris attulerit: Nobiscum secus eveniunt omnia. Namque valetudo nostra statim transacta quartana in meliorem tutioremque statum reponitur, non momentaneæ aut imbecillæ sanitati restituimur, nec id magis quidem medici industria ac ministerio, quam beneficio ac præsidio naturæ, quartana ipsa ceu intermedio quodam organo utentis. Medicus naturam, quoad valet, imitatur: illa nullius ductum sequitur. Medicus pharmaca condit, miscet, temperat: natura provehit, moderatur, gubernat: sibi ipsi dux, magistra, lex optima, quam perpetuo secuti non temere aberrabimus. Tametsi non diffiteor, pleraque in vita nobis accidere, quæ absque adminiculo medicinæ sanari nequeant, excogitatæ videlicet & à natura concessæ ad tutelam, subsidium, conservationem, spem, solatium generis humani. Quod si magnam in morbis ha-

bet

bet vim ægroti fiducia, fuitque ea saepenumero non solum solatio ad confirmationem animi, sed etiam adjumento ad consecutionem salutis, quemadmodum medicorum libris proditur, & res ipsa per sese declarat: magnam nos ter iste fiduciam suscipiat licebit, ac certe quantam maximam pectora capere possunt, repositam eam quidem & in medico & in natura. in medico, quod, uti superius est ostensum, investigationis certitudine & medendi ordine haud facile decipi & errare possit: in natura, quod non perniciosam, sed salutarem esse voluerit quartanam. Quin unus omnium Cornelius Celsus libro tertio illo suo rei medicæ, ausus est affirmare, neminem à quartana jugulari: dignus profecto autor qui legatur, ob eximiam quandam eruditionem atque elegantiam sermonis: dignus etiam cui credatur, ob summam artis peritiam. Quod si utique in magno numero unus aliquis intercipitur, existimare convenit, non id quartanæ febris injuria accideret, sed alius forte allapsi symptomatis: sicuti vita nostra omnibus horarum momentis est transmutationibus obnoxia. Quanquam hic quoque medicus industrius & diligens sese purgare tuerique possit, quod scientiæ omnes sint universalium rerum, atque ea-

X

runa

rum quæ frequenter ac plurimum in humana vita eveniunt. Est autem, quod vere & audacter confiteri possimus, de se, hoc est de sua natura, esse salutarẽ quartanam, supraque reliquas febres: quarum certas alioquin nobis esse præsidio, medicis video placere. Quam quartanæ quasi prærogativâ mihi advertenti, subit mentem admiratio, quid sit quod lingua Latina, alias verborum affluenter dives, quartanæ proprium aliquod nomen non indiderit, sed in censum febrium reposuerit. Hanc mihi admirationem nonnihil minuit copia rerum, multo excedens verborum copiam. quam tamen illam suam inopiam ita nostra lingua supplevit, ut ex proximo arripuerit, quod commodum videbatur. Quia igitur certarum periodorum circuitione quandam quasi affinitatem aut similitudinem quartana habere videtur cum tertiana, est visa commercuisse febris appellationem, saltem periodicatione distincta. Quod etsi usus nos tolerare facit, haberem tamen, quare cum priscis illis inventoribus artium & nominum expostulare de hac mutatione. Etenim febris dicitur à ferbendo (ut *ῥεβω* græce) facta unius literæ transpositione, mollioris soni gratia: licet Nonius Marcellus dictam velit à feritate, quæ

etymo-

etymologia si locum habet, possint jure febris appellatione comprehendi morbi quicumque difficilissimi & efferatissimi: cœliacus & cœliacus, angina, dysenteria, & ejus generis alii morbi. Veruntamen velimus hunc honorẽ deferre Nonio Marcello, utpote antiquiori, ut etymologiam suam admittamus. Sed quid ergo tantum est in quartana, sive feritatis, sive feruoris, ut in febrium debeat numerum ascribi? Certe mitissimam, placidissimam, saluberrimam omnium febrium hæctenus Lector intellexisti: si modo tenes memoria, quæ idoneis locis de quartana prædicavimus. Accedit ad prædicta illud quoque neutiquam omittendum, quod minimum hæret contagionis in quartana. Multarum febrium est natura, vapores de se putridos ac pestilentes remittendi, adeo ut si saltem venas ægroti pulsatiles tangas, tibi manus subdoleat: si oculorum aciem fixius intuearis, sentias aliquam ejaculationem factam in oculos tuos, id quod à violentia vaporum sursum ascendentium, seque per universum corpus diffundentium accidit. At quartana, quod extremæ putredinis sit incapax, ob additam frigori siccitatem, omni maleficio caret contagionis. Quid autem, si imaginemur in quartana febris similitudinem

aliquam vini fugitivi ad pristinam reverſi naturam? abſurdane fuerit comparatio? Non fuerit, opinor. Habet namque vinum ſubſidentem ſæcem: habet & ſanguis craſſiorem aliquam & quaſi ſæculentam portionem, ut hujus, ita illius ſex melancholix comparatur à Galeno in methodo medendi. Vinum quo craſſius fuerit, citius circumagitur, & quaſi (ſic dicã) fugit: craſſior ſanguis magis quartanæ obnoxius. Vinum plerunque fit fugitivum initio æſtatis, floreſcente vinea: quartana fere advenit commota & fervente atra bile, ceu in autumno, & in ætate virili. Vinum fugitivum cum ponderis ſenſu in vas aliquod labitur: gravitas corporis toto paroxyſmi tempore percipitur. Remanet vini tenacitas, quoſque ad priſtinum habitum redierit: durante bilis tenacitate, nondum quartana ſolvitur. Vinum remiſſo ſuo illo vicio, fit ſeiſo, quam antea fuiſſet, purius atque melius: quartana poſtquam deſiit, hominem ſalubriorem firmioremque relinquit, quam acceperat, beneficio id quidem attenuatæ atræ bilis. Vides ne modo hanc quodammodo ſibi conſtare ſimilitudinem? Quanquam circa recuperationem prioris habitus aliqua reperitur diſſimilitudo. Namque vini corrigendæ paucif-

paſſiſſimis cognita ars eſt, cognita alioquin, licet quæſtus aviditate nimia celeſtur: curandæ autem quartanæ & à medicis ſunt remedia, & à natura parata præſidia. Porro ſtulti & ingrati hominis fuerit, accuſare parentem rerum Naturæ velle, quod morborum remedia nobis monſtravit, non etiam vicia vini, frugum, aliorumve terræ naſcentium. Majorem omnino familiaritatem cum genere humano ſortita eſt natura, arctiora ipſi nobiſcum ſunt vincula neceſſitudinis, quam cum potionibus eſculentiſve. Nobis motum, ſenſum, animam, mentem, rationē dedit, agnitionem etiam ſuorum beneficiorum conceſſit: quæ tanto nobis hoc loco gratiora eſſe debent, quam ſi vini vicioſi oſtendiſſet remedia, ſuppreſſiſſet autem morborum medelam, quanto nobis charior eſt incolumitatis retentio quàm bonorum, ſanitatis quam fortunarum conſervatio. Sed enim relicta hac commentatione, ad calcem operis ire pergemus. Prius autem quam Epilogum abſoluamus, iuvabit adhuc paululum in amplificanda quartanæ laude inſiſtere. Quarum illa omnium maxima & excellentiſſima, meo iudicio, quod à multis & maximis morbis nos liberat. Nam hæc eſt ſententia Hippocratis primo libro Epide-

miorum, quam etiam quadantenus Galenus confirmat, approbat præter alios etiam Avicenna 4. Fen. I. Quum enim duplex sit medendi ratio, ut aut à morbo hominem præservemus, aut afflictam instauremus valetudinem, utramque hanc à quartana præstari videbis. Scire igitur licet, universalem sanationis causam esse rarefactionem atræ bilis, ejusdemque delegationem factam ad partes ignobiliores, videlicet ad inferna viscera, indeque secuta vacuatio. Quo argumento quartana liberat arreptum infania, & morbo quam proprie vocant melancholiam. Eam mihi sententiam confirmare quodammodo videntur verba Galeni in Comment. super 21. Aphorif. Hippocratis, part. 6. quo loco docet, quare hæmorrhoidibus & varicibus supervenientibus sequatur infantiæ solutio. Sunt hæc verba ipsius: Est autem varix, quum venæ latiores fiunt in coxis & cruribus, quod ex crasso & melancholico humore contingit: adeo, ut pellente natura ad partes ignobiliores, eos qui infantiæ efficiunt humores, & præsertim quum melancholici fuerint & crassi, dictarum sequitur affectionum generatio, & infantiæ solutio. Quum igitur ablegatio bilis atræ infantiæ solvat, sicuti ex Galeno edoctum est, par propemodum est

est ratio, quare inchoatam lepram finiat & sanct. Nam id quoque ab Hippocrate, Avicenna, & Berrucio Bononiensi meminisse traditum, tamen rationes ab illis omisæ fuerint. Liberat etiam quartana à morbis spasticis, quod etsi aliis etiam quibusdam febribus sit cum quartana commune, ipsa tamen multo præstat efficacius. Quin observavit Galenus, quod non solum communi ratione, atque aliæ febres, ipsa superveniens spasmodum solvat: sed quod etiam à spasmo præservet. In quo etiam curationis nobilitas datur intelligi. Namque curationum omnium nobilissima est *προφυλακική*. Verba sunt Galeni in Comment. super 70. Aphorismum Hippoc. part. 5. Quæ quidem sit ex evacuatione revulsio, acutissima est & perniciosissima: quæ vero ex repletionem partium nervosarum, qualis in morbo comitiali, neque acutissima est, neque similiter periculosa. Meminit autem Hippocrates nunc non de tali convulsione. nam verba in Aphorismo, Capti, & Capiuntur, longitudinem temporis ostendunt. Hanc itaque convulsionem quartana non solum prohibet fieri, verum, si fieri anticipaverit, solvit. Fit autem ab humoribus lentis ac pituitosis, qui partibus nervosis inserti sunt. Quum autem

horum humorum duplex sanatio sit, excretio & coctio, ambas habet quartana: excretionem quidem ex rigore, hæc enim sola agitatio sufficiens est crassum excernere humorem: coctionem vero caloris febrilis adjumento, qui rigorem consequitur. Hæc ille. Fuert fortassis supervacuum hic repetere superius dicta, quod quartana etiam liberet hominem à maleficis illis febribus, quæ alias erraticæ, alias mutuatione à Græcis accepta, planeticæ dicuntur. Redigitur saltem mentio in memoriam, ut intelligatur, quæ illic dicta sunt, huc quoque referri commode posse. Postremo liberat quoque interdum ab abscessu, penitus autem, si interim sanguis abunde de naribus fluxerit: autore Hippocrate libro sexto Epidemiorum. Hactenus de quartana febre sunt audita non perniciofa, non terrificæ signa atque argumenta, sed salutaria, & spei securitatisque plenissima omnia inventa. Quæ quum ita sint, (neque enim est locus contradicendi, volentibus nobis præscita atque placita medicorum recipere) quid est quod inter laborandum nostros animos magnopere conturber atque discruciet brevis temporis fugax mora? Et certe breve omne illud nobis videri debet, quod quum defuncti sumus, salutem, securitatem,

tem, tranquillitatem consequimur. Suffinear autem æquis animis ejus gratia exemplum unum aut alterum commemorare. Prospicit aliquis sibi victus tenuitate & parsimonia, quo reliquum vitæ liceat in splendore, elegantia, liberalitate, magnificentia transigere. Alius terras mariaque pererrans, mille subit discrimina rerum, ut venturæ senectuti comparet subsidia. Suscipit aliquis bellum, cælum terraque miscens, spe & animo perfruedi futuræ pacis commodis atque bonis. Breviter, si omnes multis & magnis laboribus, periculis, tædiis, solitudinibus distinentur, quo sui tandem voti composites efficiantur. Et molestum forte cuiquam erit, jucundissimum sanitatis beneficium atque voluptatem redimere una vexatiuncula febrili? nec ea tamen, nisi in quartum quemque diem revertente: nec rursus multum duratura, modo forma hæcenus à me præscripta teneatur, & industrius medicus quæratur. Possent ego hic multa adferre, quibus in mediis languoribus ægroti nostri solerem & confirmarem animum. At ejus diligentia nulla necessitas. Non enim magis hic deserti cupimus videri, quamvis tales nos optamus fieri, quam rectæ institutionis gratiam à lectore mereri. Nolumus etiam

hoc loco suffragari nobis vulgatam illam & communem sententiam philosophorum, solitam commemorari malis omnibus levandis leniendisque: Malum, inquam, omne in opinione hominum, non autem re ipsa consistere. Nec rursus illud hic audimus, Ferendam esse æquanimiter sortem ac necessitatem inevitabilium malorum: & si quæ ejus generis reliqua sunt philosophorum dictoria, quibus rerum asperitas verborum lenimento conditur ac mitigatur. Valeant, & adhibeantur hæc consolationum remedia in manifesto metu atque discrimine mortis, sive dignæ sive indignæ. Valeant in suppliciis, valeant in perniciosis morbis, valeant in orbitibus, valeant in exiliis, valeant in gravibus peccatis, valeant denique ac plurimum efficiant in periculis honorum atque bonorum. Nobis certe nullo usui ea sunt solationum fomenta: & stultum quidem sit, decreta adhortationesque philosophiæ ad consolationem ægrotorum pertinentes illic inculcare velle, ubi summa & certissima spes salutis est proposita. Supervacuum autem, animos justo vacantes mœrore, blanditiis sermonum levare velle. Inutile etiam, foris remedia quarere solationum, quæ rectius ex natura rei, de qua est actio, petantur. Extraneum quo-

quoque, & ab omni ratione alienum, expectare confirmationem aliunde velle, quum una consideratio atque unicus respectus febris quartanae animum à mœrore ad gaudium, ab angore atque angustia omni ad spem amplissimam traducere possit. ut dolendum jam laboranti nullo modo censeamus, quum ipsi non philosophorum Academicorum imaginaria aliqua, non opinata, non infirma salus portendatur, sed vera, sed certa, sed firma à nobis promittatur, detur, constituatur.

Quapropter deponat posthac metum omnem inutilem laborans. soletur doloris sensum fiducia securitatis: leniat molestiam diurnitatis, si quæ forte futura est, spes liberationis: mitiget expectationis tædium, certa persuasio affuturæ paulo post melioris constantiorisque valetudinis. Postremo denique multitudo omnium falsam de quartana febris conceptam opinionem abjiciat, & doctorum chorus meam sententiam tanquam verissimam suis calculis approbet. Quod ubi fiet, arbitror & recte à me operam positam in scribendo fuisse, & magnum me præmium industriæ ac laboris consecutum.

JACOBI GVThERIE
TIRESIAS,
SEV
CÆCITATIS
ENCOMIVM.

IACOBI GV THERII

TIRESIAS,

S E V

CÆCITATIS

ENCOMIVM.

DE ORBITATE toleranda cum
 ad Annam Robertum singulari
 prudentia virum nuper scriberē,
 Amplissime BRULARTI, is exigui la-
 boris fructus mihi uberrimus fuit, quod
 pervulgata illa consolatio tuo sit iudicio
 comprobata. In hac officii mei ratione,
 duo potissimum præstare conatus sum: &
 Roberti prudentiam è filii optimi tumulo
 redivivam excitare, & Choartii in adversis
 & prosperis casibus sapientiam collauda-
 re. Otium deinde moderatum atque ho-
 nestum nactus, cum libros de jure Ma-
 nium absoluissem, & ad Officia Domus
 Augustæ pergerem, in medio ipso opere
 restiti, temporum tristitia perturbatus,
 quæ ingenij acumen ad levioris studii ge-
 nus retunderet. Quare cum in Homeri
 Tiresiam forte incidissem, quem nobis
 auxit apud inferos solum sapere, ceteros
 umbra-

umbrarum vagari modo: volui de Cæcitate ea scrutari & quærere quæ umbram quandam & imaginem veteris illius Sapientiæ repræsentarent, quibus oculi tanquam virtutis antiquæ pictura aliqua tenerentur. Recte quidem Cæcitas Orbitatem sequitur: orbos enim dixerunt Latini, qui chariores sibi filios, quasi lumen oculorum gratissimum amisissent. Cum vero ætate nostra orbam propemodum Sapientiam esse intelligerem, in Poëtarum de Tiresia fabulis lubuit immorari, dum alii aliis delectantur, & cornicum oculos configere, vel summam mortalium omnium sapientiam compilare se putant. Tibi vero, Illustrissime Brularti, ut tuorum erga me meritorum memoriam conservarem, cui tantum debere me fateor, quantum quilibet alius possit, hoc temporis mei interusurium lubens merito persolvo, usque dum æternam tuæ gloriæ, si cœptis Deus annuat, constituam grati animi monumentum. Non vereor assentandi suspensionem, qua nullus unquam tuam sibi benevolentiam comparavit: sed humanitatem veneror, quæ jucundissimæ consuetudinis tuæ fructum mihi largita est, cum ultro ad te accersitus, post libros de jure Pontificio vulgatos, expertus sim literas te melio-

colere-

colere, easque omnibus fortunæ bonis anteferre. Quam amica tum mihi tua illa vox fuit, qua de illis velle mecum colloqui denuntiasti? atque ut frequenter te inviserem cohortatus; vicisti tua benignitate cogitationes meas, quarum magnitudine mens quodammodo mea obcæcata est. Iterasti eadem & ista mihi sæpe, sed maxime cum ad te Berniacum salutandi causa venissem, ubi vultu hilari post sermones varios: Iam vero, ais, cum Musis habituri sumus commercium: etenim cum illis omnibus rationem habere nunc possumus, & semina studiorum quæ in animis nostris radices egerunt, & ad tempus apta sunt, mutuis colloquiis propagare. Ego vero, inquam, minus & aridus & ad crescendo tardus, serius è terra prodeco, nec cito adoleasco.

Cum arrideres, abruptit sermonem salutantium turba; recessi, & ad Tiresiam quem meute conceperam, statim reversus, illius Cæcitatem & Sapientiam in hortorū tuorum ambulationibus, posteaque in itinere mecum ipse meditabar. Atque attentius primum de Cæcitate hæc in otio cogitabam, ut illam, aut corporis esse, aut mentis, vel utriusque perspicerem. Quæ corporis, ut incommodorum consuetudine gravior plerumque est, sic sola

sola virtutis compensatione levatur. Tum enim suis illa deliciis fruitur, quæ corporis oculis non percipiuntur, sed visum quendam habent insigniorem, quo sapientis vita gubernatur. At si mens hominis quæ cogitatione quidvis intueri potest, suis tenebris obvoluta, luce sapientia careat, aut corporis cæcitas, sua caligine mentis quoque perstringat aciem; hæc demum maxima & miserrima omnium miseriarum est, quæ nullis remediis propter vulneris acerbiteriam curatur. Etenim cum pœna oculorum ad cæcitatem mentis conversa est, nihil est quod speremus reliqui: ut in Harpacte illa fatua quæ capta oculis, cæcam se esse nesciebat, domusque tenebras incusans, inepta, rogabat ut alio deduceretur, unde sibi luminis aliquid oboriretur. At Catuli Messalini casus acerbior, qui luminibus orbatus, ingenio sævo mala cæcitatibus addiderat. Non verebatur, non erubescerebat, non miserebatur: Sæpius à Domitiano, non secus ac tela, quæ & ipsa cæca & improvida feruntur, in optimum quemque contorquebatur. Nec longe alia Polymestoris cæcitas fuit, ut detestabilior immanitas. Hic cum hospitii jura quodam quasi parricidio violasset, Thracio captivæ mulieris conimento, effossis oculis, & suorum

suorum scelerum conscientia cruciatus, eas dedit pœnas quæ solæ sunt hominum impictati a Diis immortalibus constitutæ. Huic infamiae & calamitati socium adjungo Polyphemum, cui agrestis ita & durus animus fuit, ut Deos in cælo esse non sentiret: vel quod maximis suis sceleribus conivereint, vel quod neque propitios cuiquam eos, neque iratos arbitraretur. Quod perite in illius persona Homerus expressit: nam cum supplex illi Vlysses esset, Iovisque Hospitalis injiceret metum: Stultus (inquit) es, ô hospes; neque enim Cyclopes Iovem turant aut metuunt, cum se illo præstantiores beatioreque putant. Horribilis ista quidem cæcitas fuit, qua Vlysses motus, in formi monstro oculi ademit lumē. Quare cum infamem illum ferumque pinxisset Poëta, cum ariete tandem colloquentem facit, ejusque laudare fortunas quod qua vellet ingredi posset, & quod vellet, attingere. Recte quidem, inquit Tullius; nihilo enim erat ipse Cyclops quam aries ille prudentior. Ceteros non moror suis facinoribus utraque luce privatos. Recentiora exempla adferam, quæ omnes omnium cæcitates & crudelitates superant. Narrat Italus historiarum scriptor, fratres duos nobilissimos meretriculam mu-
tuo

tuo deperisse. Ex peccandi consuetudine eo crevit invidia, ut appareret. Atrei filium ex iis esse unum, qui pœnam novi generis, fratri moliretur. Cum ergo Hippolytus rivalem Iulium ferre amplius non posset, conquestus apud amicam est, quod divisus illius animus in Iulium esset propensior, quem unice unum amare videretur. Cumque captam se illa & irretitam oculorum Iulii illecebris fateretur, arse iracundia Hippolytus: qui opportunum ratus tempus, quo fratrem modo ulcisceretur, cum se ad venatum exerceret; ut in silvis feras insequitur, illum vi armata adortus, ab equo desilire, deinde in ejus oculos involare sicarios jubet: erepti coram oculi amoris sævi impatientiam Hippolyto vix extinxerunt. Hanc amor apud homines carnificinam commentus est, qui dum uni oculos eripuit, alterum de potestate, de consilio, de ratione, de mente deturbavit. Uter illorum cæcior iis videbitur qui aliquid vident? is certe cui libidinis plus obsuit cæcitas, quam luminis. Nam cæcitas quidem ista mentis durior multo molestiorque est, quam oculorum. Etenim nihil cernente animo, lux omnis à nobis exulat. Vere vetus nos inscriptio monet: *Quam multi sunt, qui oculis patentibus nihil vident.* Nec stulte

forte

forte Epicurus dicebat, neque oculos ad videndum natos esse, neque aures ad audiendum. Nam cum ex quinque sensibus, quos cum bellis communes habemus, tres maxime serviant corpori; duo reliqui, visus & auditus, ceteris imperant & philosophantur. Cumque animo videamus, animo cernamus, qui lucem transmittit ad oculos, necesse est illos animo caligante prorsus nihil videre, qui virtuti bellum intulerunt. Neque enim homo is esse putari debet, quem forma ista corporis aut oculorum acies declarat, sed mens cujusque; is est quisque: & qui mentis oculis nihil vident, falsis rerum imaginibus illuduntur semper. Quemadmodum cum bilis ad hepar redundat, deliria gignit, atque ante oculos cujusvis generis feræ variæ apparere videntur agrotis: sic omnibus iis accidit qui morbis animi laborant, quas nos perturbationes dicimus: hi enim ea cernere se putant, quæ ab oculorum sensu sunt remotiora. Ut qui suffusione sanguinis in oculo ex ictu affecti, quæcunque viderint, rubra illis videntur: & ictericis cuncta sunt aurei coloris: arquaris aut veteriosis, ait Varro, quæ lutea non sunt, lutea apparent. Qui ergo res cæcas & ab aspectus veri judicio remotas intuentur, visiones

cas

cas sibi fingunt, quas Græci vocant *phantasias*, quæ fluentes nullam omnino veritatis lucem habent. Itaq; stulti omnes, insani aut furiosi, qui sine mente, sine oculis quoque Andabatarum more contra rationem videntur pugnare. Tales etiam sunt perspicaces plurimi, qui cum non intelligant se in media luce cæcutere, tanquam si offusa Reipub. sempiterna nox esset, ita ruunt in cogitationum tenebris, ut rerum omnium migrationem commutationemque male ominentur, quam maxime desiderant: & aliorum virtus sic irascuntur, quasi inuideant; gravissimeque accusant eos, quos maxime velent imitari. Sed ne cæcus ipse à viâ quam teneo longius digrediar; fallax mihi plurimum oculorum sensus videtur, sed tum præcipue cum vehementiori appetitu, qui longius à naturæ constantia discesserit, impellitur. Tunc enim ex obiciuntur formæ quæ reapse nullæ sunt, speciem tamen aliquam habent, qua cæcus animus impeditur. Quod speculorum usus nobis apertius demonstrat. Nam si concavum sit speculum & poculi modo, minora nobis ostendit ea quæ extrinsecus subjecta sunt. Si curvum, in immensum dilatur imaginum magnitudo; plurimumque refert, elatum, aversum, obliquum, super-

num

num an rectum sit. Variè enim exiis qualitatibus figurarum torquentur umbræ. Sunt specula quæ caput eorum qui suam in illis imaginem inspiciunt, deorsum invertant, & pedes sursum. Hac ratione dixit Tullius, ut speculorum levitas hinc illinc altitudinem assumpsit, dextra detrudit in laevam partem oculorum, laeva in dextram: Ita levitas aut asperitas mentis nostræ hinc illinc moderationem assumit, aut invidiam, odium, misericordiâ, amorem, tristitiam, eosque omnes porro affectus qui eam nobis referunt imaginem, quam sedato animo aut perturbato concepimus. Videre enim licet plerosq; objecta voluptatis specie cæcis libidimbus constrictos: alios cæca ambitione perturbatos, qui cum obscurum tempus aliquod servitutis apparet, vivi videntesque perire non diffugiunt. Hos cæcus amor, illos cæca cupiditas, & quidquid vitiorum in tenebris lateat, somno sempiterno confopitos, in furiosorum cogitationes impellunt. Hi omnes quæ sibi videre videntur, ita sunt, ut quæ dormientes somniant, vel certe vigilantium sunt insomnia. Quid animorum perturbationes ceteræ sunt aliud, quam obcæcatæ in agro fossæ, in quas decidunt ii qui à ratione, quæ lux quædam lumenque naturæ

rite

rite nominatur, paululum deflectunt? Nonne effrenata illa ambitionis insania evertendæ Reipub. causa solet esse? Quo jure quaque injuria cæci & præcipites ferimur ad honoris umbras, qui jam non dignitatis testimonium, non beneficium ambitionis; sed insanientis & prodigi animi præmium est, quod exquisitis palam pretiis, licitationis calori addicitur. Itaque non modo dignitas nulla jam pene est, sed summa ubique deformitas: quod temporum injuriæ tribuo, quæ facile remitti non solet. Sed homines obscuros & cæcos hujusmodi, quos luce in ipsa virtus nusquam vidit, frustra insequeremur: hos enim non magis debemus intueri, quam si in nubibus larvas aut Hippocentauros animadvertamus.

Jam vero ad oculorum Orbitatem veniamus, quæ tam bona quam mala dicitur, & ex mentis habitu præcipue dignoscitur. Quam perdita sit atque profligata illorum natura, qui utraque Cæcitate correpti sunt, exemplis aliquot ostendimus: Oculorum sola, inter ea quæ Græcis ἀδύσφορα καὶ μύσα, nobis indifferentia, computari potest. Nam ut à mente regitur, probanda est aut reprehendenda. Quod & in Diis ipsis asserere veteres non dubitarunt. Cæca enim antiquitas tres

deos

deos cæcos venerata est, quos ἀδύσφορος, nec fugiendos semper, nec colendos tradit. Cæcus Amor tristitiæ condimentum est: sed plura illius vitia potest omnes decantarunt:

*Nā Amorē hac cuncta vitia sectari solent,
Ineptia, stultitæque adeo, temeritas,
Incogitantia excors.*

vel, ut ait Cæcilius,

*Amoris in manu est, quem esse amentem
velit,*

Quem sapere, quem sanari, quem in morbum iniici.

Sed errat Cæcilius; nec enim in potestate Amoris est ut sapientem aliquem suis delinimentis reddat. Nam quisquis amatorem, ex Menandri sententia, hortetur ad Sapientiam, is operam ludit. Amoris vim Archilochus verius depinxit.

Ingentem oculis infundens caliginem,

Quæ suffuratur ex pectore tenerā mentē.

Quod si Amor rationem sequatur ducem, tum à Sapiente alienus non est; cum sit princeps ad benevolentiam conciliandam, qua sublata, omnis est à vita sublata jucunditas.

Eadem & de Fortuna dicenda, quæ & bonā & malā constituerunt. Illam tamen

Insanam esse & cæcam & brutam perhibent Philosophi.

Y

Quam

Quam nec boni nobis aliquid nec mali tribuere Stoici putant; sed bonorum ac malorum materiam dare, cui dominetur animus Sapientis, omni fortuna fortior. Hoc noster confirmat Plautus.

*Centum doctum hominum consilia sola
hac devicit Dea*

*Fortuna, atque hoc verum est, proinde
ut quisque fortuna utitur,*

*Ita præceller, atque exinde sapere eum omnes
dicimus,*

Ego vero Fortunam non solum ipsam cæcam esse, sed eos etiam plerunque cæcos efficere, quos complectitur, merito mihi persuadeo.

Plutonem ad Aristophanem reiicerem, ni Comicorum me facitiæ prohiberent: vel ad montes Hyperboreos relegarem, si perpetua ibi nox esset, nec semestri luce: vel Arimaspi in fronte media uno oculo insignes, assidue circa aurum cum gryphibus bellum gerentes, oculos homines auxiliares sibi advocarent. Nam quisquis Plutonis adorat numen, illi cum gryphibus Scythiæ, noctes diesque pugnandum est, quibuscum monoculi luctantur soli cæco semper eventu & incerto. At qui binos in pectore oculos habent, perspicaciores sunt & acutiores, quam infestis his se belluis committant,

quæ

quæ avaritiæ principem habent, quæ monstrum nullum terius, præsertim Optimatibus viris, qui Reipub. gubernacula tenent. Habere enim quæstui Rempub. non modo turpe est & flagitiosum, verum etiam sceleratum, nefarium & perfidiosum. Si vero ex eo quantum cuique satis est, metiamur divitiarum modum, habemus abstinentiæ & continentiæ plurimū, quo virtutem alamus, quæ bene partis divitiis sublevatur. Nam qui alienis, vel publicis utilitatibus consulit & suas negligit, apud bonos & Sapientes stultitiæ suspitione non caret, qui ita compositam temperantiam, stultam socordiam nominarunt.

Tribus his numinibus Justitiæ adjungere possem, quæ obducto velo ubique depingitur. Satius forte fuerit quærere, quare ipsi Justitiæ velum obtenditur, & illius oculi fasciola obligantur. Prior ætas Justitiæ vultum expressit, aspectu vehementi atque oculis acrioribus, neque humilem, neque atrocem, sed venerandæ cujusdam tristitiæ dignitate, ut Chrysippus refert. Quanquã illam apud Ægyptios sine capite fuisse Alexander scribit, quod mirum nulli videri debet: quosdam enim Plinius narrat sine cervice, oculos in humeris habentes; quod

Y 2

nc

nec mirum omnino est. Quid vero causa fuerit, ut Justitiæ oculis velum opponeretur? An quod illa cæcis temporum difficultatibus quandoque seruiat, vel in magnis exemplis aliquid habere videatur ex iniquo, quod sine quadam mentis cæcitate esse non potest? Vel quod acutiores illius oculi, suo fulgore hebetentur, cum ad summum jus illud respiciunt, ex quo summa sæpe injuria nascitur? Aut quia Justitia constans & perpetua voluntas definitur? Quod probabilius puto: voluntas enim rationi ancillatur, atque ut cæca à ratione sola ducitur, in iis quæ constanter prudenterq; fieri solent. Et cæca voluntas ab intellectu lumen accipit & movetur. Ab hac Cæcitate Justitia merito laudatur, ut hoc tritum vetustate proverbium, *Quicum in tenebris?* Quod in una re dictum latissime patet, ait Tullius, ut in omnibus factis re non teste moveamur. Ad reliquos veterum Deos transeamus. Inter eos omnes unum, si Homero credimus, late videntem Jovem intuemur, ceteri quodammodo cæcutiunt, ut tres illæ principes Dææ, Juno bovinis oculis, Minerva cæsis, Venus caninis commendatæ. Merito quidem solum Jovem late videntem apud superiores, & solum Tiresiam cæcum apud inferos sapere Homerus

merus refert, licet deos Græci à videndo denominatos doceant, & Ægyptii per oculum Deum designent. Nobis vero dum inferiorem Tiresiæ Sapientiam contemplanur, dicit aliquis, quæ illius cum Cæcitate cognatio esse potest;

Visu carentem magna pars veri latet,
 ut apud tragicum Tiresias idem fatebatur. Nam ad effigiem mentis factus oculus, illius præfert imaginem, & tanquam in speculo naturam ejus, quæ alias videri non potest, optime refert: mensque per oculos, ea quæ opposita sunt, transpicit, quasi per fenestras lucentes vitro, aut speculari lapide obductas. Ecquis negaverit naturam oculos homini addidisse, nisi ut cernat, quæ cerni possunt? hæc Soli, qui astrorum obtinet principatum, quam simillimum oculum finxit, quem è mundo tollere videntur, qui oculos ex corpore tollunt. Nam visus oculorum inter omnes sensus præstantissimus, res pulcherrimas, Solem, Lunam, Cælum, Mundum intuetur, ex quibus magna rerum æternarum cognitio oritur: quæ enim non videntur, per ea quæ videri possunt, oculorum beneficio, à sagaci mente conspiciuntur. Unde Anaxagoras homines non aliam fere ob causam natos putabat, quàm ut viderent vel ipsum Solem, quem fer-

rum candens, & ignitum sibi fingebat. Acutius forte Stoici oculis homines Diis appropinquare asserebant, quos inventionis sensus Aristoteles tradit, cum per eas sint artes omnes excogitata, & inventa. Prætereo consulto quæ prudens artifex natura in oculi constructione parafecit, ut ceteris sensibus imperaret: sed in eo subsisto, quod magna sit oculorum & intellectus concordia. Nihil enim ex Philosophorum doctrina in intellectu est, quod prius non fuerit in sensu; & quidquid animo cernimus, id omne oriri à sensibus, fatentur omnes. Proinde si sensus aliquis desit, necesse est aliquam scientiam deesse, quæ plurima ab oculis in mentem transfunditur. Cui cæco quod cupis, ostendes, si millies proferas? & cui videnti demonstras, quod oculis non subicias? Num natura nobis frustra oculos homini dedisse videtur, quæ nihil frustra facere dicitur? præterea nonne oculi pudoris & amoris sedes, virtutum & vitiorum indices produntur? Illi certe moderationis, clementiæ, amoris, misericordiæ, odii, tristitiæ, doloris, lætitiæ certissimi nuntii sunt, in quibus mens nostra inhabitat, tanquam in arce corporis firmiore. His negamus, his, annuimus; quidquid in corde aut mente nascitur, hac

hac subit, hinc pendet: hi truces, torvi, flagrantes, graves, transversi, limi, submissi, blandi, alacres, obtusi, conniventes, concreti, caligantes, omnes animi detegunt motus; ut ex illis totius quoque corporis dispositio cognoscitur. Cæcus Caligula homo nihil humanum sapiens, Agrippæ Regi ob Judæorum tumultum offensior, cum vidisset illum ignitis, & flagrantibus iracundia oculis suis perterritum; Dubitas, inquit monstrum illud hominis, cum tam diu mecum versatus sis, me oculis non minus quam voce loqui? In audacia illi profiliunt & percurrunt: in reverentia immobiles manent & quieti. Hi instabiles ac perniciousè moti, inordinateque projecti, insaniam arguunt, quam etiam ferocientes & truculenti. Novi ego hominem, inter eos qui ipsi insaniunt, insanissimū, cujus instabiles & volubiles oculi huc illuc non secus ac index ventorum pinnula perpetuo circumferuntur, quem nullus aspexerit, quin insanientem, & mente perditum exemplo judicavit.

Non omittam quod tradunt medici, ex oculis magnam vitæ mortisque significationem colligi. Nam cum internis incendiis excalescent & ignis plurimum habent, acutiorem & periculosiorè mor-

brum demonstrant: atque ut breviter dicam, omnia fere medicorum prognostica, quibus ægotantium vita vel mors prædicatur, in oculis ut in speculo videntur. Quare in Tiresiæ Cæcitatem non absurde Iuvenalis scripsisse vulgo creditur,

Nec surdum, nec Tiresiam quemquam esse deorum.

Sed hæc quæ de oculorum nobilitate & natura dicuntur, multum ea quidem, quam in Tiresia laudamus, illustrent Cæcitatem. Nam ut res corporeas & tractari & videri natura voluit; sic rerum incorporearum æstimationem ex solo virtutis splendore dignosci Sapiencia constituit, quam oculorum in nobis sensus acerrimus cernere non potest. Nemo tamen tam sine oculis, tam sine mente vivit, qui oculorum præstantiam non miretur & laudet: sed nemo Sapiens illorum necessitatem appellabit, quasi à natura, ad summi boni cognitionem fluxisse dicatur. Nam si oculorum commoda cum illorum incommodis conferamus, omnium cupiditatum, quæ in nos cæco impetu incurrunt, ardorem excitare oculos videmus. Oculi enim irritamenta sunt vitiorum ducesque scelerum, quæ rationem evertunt totam. In his amores cæci domi-

dominantur, qui omnem vitiorum turpitudinem trahunt, quam in lasciviente virgine Argus custos adhibitus cum oculis centum nec perspicere potuit, nec prohibere. In quorundam oculis venena inesse Plinius scribit & fascinationes, ut in Tribulis & Illyriis, qui visu interimunt, quos iratis oculis intuentur.

Nihil ergo ad beatam vitam, quam Sapiencia quarit, perspicacitas prodest oculorum, cum lyncei homines sapientiæ luce destituti, ubique labantur, & in magnas plerumque calamitates incidant. Sapius vero beatiore sunt qui sensibus carent oculorum. Quod in Sapienibus & eruditis hominibus vidit Tullius, quibus vivere est cogitare. Nam Sapien-
tiam cogitatio, inquit, non ferme ad investigandum oculos adhibet advocatos. Etenim si nox non admittit vitam beatam, cur dies nocti similis adimeret? Appium quidem veterem illum, qui cæcus annos multos fuit, & ex magistratibus & ex rebus gestis intelligimus in illo suo casu, nec privato, nec publico muneri defuisse. Hic etenim plus vidit cæcus in pace Pyrrhi dirimenda, quam Senatus univèrsus, qui quid inter pacem & servitutem interesset, nõ satis videbat. Nam pacis illa pactio, lex erat servitutis. Quare cum

Senatus sententia inclinaret ad pacem & fœdus faciendum cum Pyrrho, non dubitavit dicere illa quæ versibus prosecutus est Ennius, *Quo vobis mentes?* Sed non omnes cæci qui multi sunt, Appii illius mentem gerunt: ut nec omnes Cineæ incredibilem vim dicendi & varietatem sunt affecti, qui eloquentia sua Romanorum Sapientiam obcæcavit. Cum Augustoriti Pictonum ante annos triginta juri operam daremus, vidimus Joannem Bocellum & ipsum cæcum, qui legum & consuetudinis patriæ, qua municipes utuntur, & ad respondendum, & ad agendū, & ad cavendum ita peritus esset, ut suo jure dicere potuerit, quod apud Ennium dicebat ille Pythius Apollo: Se eum esse, unde sibi, etiam non populi & Reges, at omnes sui cives consiliū expeterent. Hunc Scævola Sammarthanus noster, cui antecellere omnibus ingenii gloria contigit, suis versibus celebravit. Sic Caii Drusi domum compleri consultoribus solitam legimus, cum quorum res esset, sua ipsi non videbant, cæcum adhibebant ducem.

Putant Sapientiæ studiosi nos ab illa peregrinari, quandiu in hac communi luce versamur. Nam verum à falso separare vix ullus mortalis potest, cum falsi species oculis humanis subjecta facile ve-

ri in-

ri induat imaginem, & prudentiores fallat. Nam divitiarum copia, honorū contentiones, hilaritas sensuum pro virtutibus coluntur ab iis qui in voluptatis regno felicitatem ponunt. Sic sunt plurimi, qui φιλόμοροι, φιλοσομαῖσι, φιλοχρήματοι, fortunæ bona veris virtutibus anteponunt, ait Socrates, quæ improbi plerique habent, & absunt probis; quibus etiam venalitarii & mercatores Africanos & Lælios superarunt. At vera virtus in animi bonis felicitatem collocat, quæ tum summa est cum in veri contemplatione detinetur; quod Sapientiæ præmium est maximum.

Prima quidem illa felicitas quæ vulgo putatur, quidquid condimenti in hac vita habet, omne lumen animi extinguit: altera vero eos ad se allicit qui ad verum decus, mentis oculis alte spectant, omni corporis adspectu semoto, qui Sapientiæ lucem ferre non potest. Alte ergo spectare quisquis velit, sedemque felicitatis & æternam domum sine oculis contueri; non in fortunæ bonis spem ponet rerum suarum, sed in ipsa virtute: cui si lux à Iove data accesserit, ut ait Pindarus, splendendum erit lumen hominis & suavis vita. Hac forte ratione Prophetæ in sacris litteris Videntes appellantur, ex quibus

unus

unus sapienter: *Disce, inquit, ubi sit prudentia, ubi intellectus; disce ubi lumen oculorum & pax.* Pacis nomine tranquillitatem animi omniumque perturbationum sedationem intelligit; qualem cum magis ille. Antonius adeptus esset, non erat illi grave noctes insomnes ducere, cum tam brevia noctis ipsius spatia viderentur, ex divinæ speculationis dulcedine, ut Sole exoriente quereretur; *Quid me, inquit, impedis, Sol, qui ad hoc oriris, ut me ab hac veri luminis abstrahas claritate?* Hæc Sapientia, quam artem vivendi ponunt plurimi, ab iis non expeteretur si nihil efficeret: sed expetitur quod est artifex comparandæ & conquirendæ animi tranquillitatis, omnesque docet vias quæ ad quietem certissimam ducunt, sine ullis errorum anfractibus, aut flexu vitiorum.

Hæc quidem ab humana Sapientia remotiora sunt, multosque vetera magis exempla delectant quæ possint homines intelligere, aut imitari: quare in iis iterum paucis immoremur. Democritus luminibus amissis alba & nigra discernere non poterat: at vero bona & mala, æqua, iniqua, honesta, turpia poterat, & sine varietate oculorum licebat vivere beate, sine Sapientia non licebat. Atque hic vir impediri animi aciem ad spectu oculorum

arbi-

arbitratur. Cn. Aufidius scribebat historiam cæcus, & in literis cæcus videbat. Q. Asconius Pedianus scriptor alter historicus, tertio & septuagesimo ætatis anno luminibus captus, duodecim annis postea in summo hominum honore censuit.

Quid memorem Achillem Harleum Senatus Parisiensis Præsidem Maximum, ad cujus senectutem accessit, ut cæcus esset? intentum ille animum tanquam arcum semper habuit, ne languescens succumberet senectuti. Rexit domum amplissimam senex & cæcus, tenuitque auctoritatem privatus, & in omnes fori patronos imperium, qui illum ad extremum usque spiritum, ut parentem optimum coluerunt. Cum vero summa prudentia & maximo rerum usu ad effectricem beatæ vitæ Sapientiam pervenisset, excellens hæc & perfecta tum maxime in ultimo tempore ætatis enituit, quod in exercitatione pietatis & divinorum librorum lectione consumebat. Achillem hunc vere ἀεισὼν Ἀχιλῆων dixerim, cujus pectus, ut de Homericis dicitur, nectare & ambrosia Minerva imbuerat, quo suo Tiresiæ posset anteferri. Vixisse illum cum hæc ederentur, mihi renuntiatum est, quem in castris atque in acie forensi Imperatorem,

&

& laborum meorum fautorem habui: & si quod majorum vigiliarum munus in illius nomine apparuisset, quam æquum studiorum æstimatorem & judicem expertus essem. Sed nec mortuus vir ille est, cujus laus emori non potest, & cujus vita suo tempore occidens tot tantisque virtutibus claruit, ut ex bonorum omnium memoria nulla seculorum injuria deleri possit. Constituo interim ego honorarium illi cum hac inscriptione monumentum. **ACHILLES. GALLICUS. IMMOBILIS. PIETATIS. ERGA. PRINCIPEM.** Et quidem optimo jure, quod nulla adulatione, nullis blanditiis, nulla assentatione Principum usquam gratiam sit aucupatus. Huic vivo cum gratiam referre non potuerim; eos mortuo honores aliquando quæram, si possim, qui grati animi testationem posteritati commendent.

Taceo Timoleonem Corinthium, qui cæcus in magna lucæ apud Syracusanos claruit. Taceo Demetrium, qui se obcæcavit ut naturæ secreta subtilius rimaretur: Metrodororum qui oculos effodit sibi, ne per visum à contemplatione Philosophiæ avocaretur. Sed non fero Gallum Terenium Senatorem, quem captum repente oculis, cum ea de causa

inedia

inedia mori destinasset, Augustus præsens consolando revocavit ad vitam. Nec enim vir prudens ejus rei dolere damnum debuit, quam formicæ & muscæ & culices habent. Ingratus essem si inter tot viro- rum illustrium exempla Ioannem Passerarium popularem meum silentio præterirem. Hic cum altero oculo captus esset, alterum ex multa lectione perdidit senex: at suam ipse cæcitatem consolatus, de illius commodis eam publice orationem habuit, quæ inter editas viri eloquentis præfationes ultimo loco posita, digna certe est & sua commendatione & genere dicendi perpolito, quæ primum teneat locum. Hoc vero, inter cetera, commodum præcipuè cæcitatibus enumerat, quod ab illa didicerit vim veræ solidæque virtutis experiri, & adversus omnes fortunæ minas invictum animum præstare. Ecquis non crediderit cæco hæc de cæcitatibus commodis tam vere tamque eleganter dicenti?

Cæcitatem autem in Sapiente commendamus, quæ multis optanda ut viam sibi pararent ad Sapientiam, quæ nihil per oculos agit. Etenim si per oculos mens videret, ut ait Lucretius, erutis illis & effossis magis videret: quoniam evulsæ cum postibus fores plus inferunt luminis, quam si fuerint obductæ. Recte id quidè;

etenim

etenim oculorum acies Sapientiam non videt, sed mentem plerunque avertit, & de sede dejicit, ac per inanem videndi cupiditatem ad inutile studium pertrahit. Nam ut oculorum alter si claudatur, in alterum ejus vim influere compertum omnibus est: sic orbam utriusque aciem ad animum permeare Sapientes putant; ut lucem veram cæcos illuminare Hieronymus interpretatur, cæcos fieri Sapientes. Sic enim Davidis verba Septuaginta reddiderunt, *Κεῖνος σφεῑ τὸ πλῶς*, & que Sapientia cæcos illustrat, quæ omnem mentis caliginem discutit. Vere ergo Socrates ad Alcibiadem in celebri illo convivio dicebat: tunc mentis oculum acute cernere, cum primum corporis oculus vim suam amississet.

Et ne à Tirefiæ cæcitate longius aberremus, priusquam illius causam perquiramus, advertendum est, oculos nimia luce & candore illustriori obtundi sæpe, ut de Xenophontis militibus memoratur qui cum per multam nivem iter fecissent, candore vehementiori oculis capti sunt. Dionysius Siciliae tyrannus domum supra carcerem ædificandam curavit splendidissima calce illitam: & qui diutissime obscuro carcere inclusi in tenebris jacuerant vinctos illos sursum educebat, qui ex multa caligine

caligine in clarissimam lucem egressi, illamque cupide intuentes, cum occursum lucis repentinum ferre non possent, illico obcæcabantur. Solem adversum intueri nemo potest, ejus enim radiis acies nostra sensusque vincitur: & multi in Solis defectione, cum eum clarius nosse cuperent fixis oculis Solem perspicientes, oculorum defectum experti sunt sempiternum. Nec enim splendidis facile resistit oculus sine lacrimarum profusione, nec Solem adspicit qui obscuratis luminibus cum exoritur, solus apparet, ceterisque omnibus adfert aut adimit lucem.

Cum ergo Sapiens nulla luce alia indigeat ut lucem veram contempletur, quam quæ ex illius radiis effunditur; oportet eum qui Sapientiam cupit intueri, nihil penitus corporeæ ullius pulchritudinis ultra spectare, quæ omnis umbra est & simulachrum, quo aspectus noster deluditur. Quod qui pertinacius persequuntur, idem certe illis accidit quod imprudenti cani evenisse tradunt fabulae, qui in aqua, ut vidit cibum quem persequebatur, dum eripere conatur quod ipse dentibus tenebat, aviditate deceptus, perdidit quod habebat. Eodem fere modo sunt hi qui rerum corporearum imagines oculis venantur: cæci enim inter umbras vagan-

vagantur, & consiliis omnibus præcipientes & devii ad pœnam exitiumque festinant. Qui vero majorum rerum contemplatione ad studium Sapientiæ ducuntur, clausis illi corporis oculis ea despiciunt omnia quibus vulgares & lippientes animi detinentur.

Nunc Tiresiæ cæcitatibus causam reddere facile quivis potest, quam salaciores Poëtæ eam afferunt, quæ nec probabilis nec honesta est satis, cum illum Homerus inculpatæ vitæ virum latidaverit. Hoc enim *μῦθος ἀκούμων* apud eum denotat, quem Pindarus, Plato, Callimachus, Pherecydes secuti sunt, qui Tiresiâ suis scriptis celebrarunt. Hi unam illius afferunt cæcitatibus causam, quod Minervam nudam ipse vidisset, cum per æstum lavaretur, qui hanc ob rem privatus est oculis: sed lachrimis matris à Minerva datum ut Sapiens inter mortuos Plutoni ipsi venerandus incederet.

Scriptit Plato ad Dionysium, prudentiam & summam auctoritatem, naturæ vi quadam & quasi lege, mutuam sibi auxilium præstare, sese assidue invicem comitari atque una versari. Sic carminibus Poëtarum & privatis colloquiis, si de Pericle sermo incidit, una solent Anaxagoram commendare? Creontem & Tiresiam,

siam, quasi par unum componere; Agamemnonem & Nestorem. Cum ergo Tiresias Creonti regi affideret, Sapientem illum fuisse nemo dubitabit. Atque hic Thebarum incendia restinguere potuisset, nisi, ut traditum est Græcorum monumentis, hausta de fonte aqua, cum urbe capta ad Delphicum Apollinem cum reliqua præda traheretur, in via egisset animam. Hunc quidem cum Minerva obcæcasset pergentem ad Apollinem, alii produnt popularem Proserpinam rapuisse, ut ei mentem mortuo tribueret, quem vivum & cæcum suis omnibus ornamentis Minerva decorarat. Quisquis autem nudam Minervam conspexerit, cæcutiat omnino necesse est. Nam ita ardentes amores excitat sui, cum videtur, ut nihil præterea videre oculis, nihil perlustrare ullus possit: sed fixus & immotus sola mente cernat Sapientiam, quæ terrenis cupiditatibus detractis, omnium falsarum imaginum umbra discussa certissimum se nobis ducem præbet ad vitam beatam.

Hoc vero Minervæ solius proprium est: nam qui Venerem aut qui Dianam nudam viderit, nec Sapientior quidem ille, sed plerumque inferior evadet. Testis est Actæon, quem in ceruum mutatum, & à suis canibus discriptum ferunt. At Venerem

rem quisquis cupit, nudam videt, nec tamen sine periculo, quasi obcæcet neminem, ut Plato poëta falso putavit. Nec enim ulla cæcitas certior & periculofior quam quæ à Venere offunditur. Labet quærere cur cæcum Tiresiam Minerva Sapientem fecerit, ut cæcas res ille, quas non cogitando vix complecti possumus, divina quadam mente intueretur: & canori Demodoco, quem Musa supra modum dilexit & oculis privavit, cantionculæ delicatiores datæ, quibus contentiones Ulyssis & Achillis in Alcinoi convivio circunsonaret. Verecunde, ut opinor, Homerus contra Poëtarum morem, qui & magnifice de se sentire, & loqui solent, Demodoci personam indutus, se Musis charissimum asseruit, quem Sapientes omnes & laudant & æmulantur. Hunc cæcum fuisse nemo nescit: at ejus picturam, inquit Tullius, non poësim videmus. Quæ enim regio, quæ ora, qui locus est Græciæ, quæ species formaque pugnæ, quæ acies, quod remigium, qui motus hominum, qui ferarum non ita expictus est, ut quæ ipsè non viderit, nos ut videremus effecerit? Quid ergo Homero ad delectationem ac voluptatem, aut cuiquam docto defuisse unquam arbitramur? Hæc Tullius, quæ mihi le-

viora

viora sunt, si reconditæ Homeri Sapientia conferantur, ad quam artem omnem suam direxit: quem merito ducem Sapientum Socrates agnoscit, adversus quæ pugnare audeat nemo, quin ridiculus statim habeatur. At idem Socrates expiationem veterem nescisse Homerum insinulare videtur, quam Stesichorus non ignoravit. Hic oculis, inquit, captus ob Helenæ vituperationem, cum cæcitatis causam rescivisset, edito postea poemate, cum ea quæ scripserat, scripta noller, carmenque retexeret, visum recepit. Sed Stesichori cæcitas pœna illi stultitiæ fuit, qualis & Thamyridis, qui cum Musas suo se cantu superaturum gloriaretur, oculos perdidit, & tantæ in Musas petulantia pœnas graviore apud inferos luit, ut Phocæntis Prodicus notat. Cæcitas enim plerunque ad pœnam à Diis data est, quandoq; ad Sapientiam. Ad pœnam quidem iis qui impuris oculis Deos ipsos ausi sunt intueri. Nam legibus Saturniis cautum est, ut qui Deum vel invitum vidisset, inveniret infortunium. Quod maximum in perduelles Gallos olim sancitum, historia probat; quisquis enim rebellasset, cæcitate plectebatur, in quam volens inciderat. Quod pœnæ genus in omni terrarum orbe, atque in Græcia præ-

præcipue constitutum, durius in Gallia irrogabatur.

Homeri vero & Tiresiæ cæcitas honorem illis Deorum contulit. Nam & Tiresias, ut ait Pindarus, Jovis summi propheta eximius, recta veraque vaticinatur: & Homerus deorum omnium vim ac potestatem suis versibus complexus, eorum primus providentiam demonstravit, & rerum humanarum curam. Hos omnia videre, jus atq; pia hominum opera admare nos docuit, eorumque nutu ac potestate imperia gubernari, nihilque recte agi, nisi juvante Deo & favente. Quæ ratio Pæctam prudentissimum impulit, ut Heroum principibus, Ulyssi, Agamemnoni, Achilli, certos deos discriminum & periculorum comites adjungeret, & ea toto opere narraret, quæ ad Deorum dignitatem pertinerent. Cæci hercle mihi videntur ii qui Homerum temere de Diis fabulatum comminiscuntur. Quod Heracles Ponticus pluribus verbis comprobavit, & ex Demodoci cantiunculis colligitur. Nam cum in Alcinoi convivio Ulyssis & Achillis contentiones vehementiores decantaret, quibus Agamemnon rex maxime delectabatur; quid aliud quam præcepta occultiora tradere voluit rerum recte gerendarum? Nam ut in fidi-

bus

bus plurimis, si intentæ sint pariter aut remissæ, nullum concertum servare possunt, qui ex sonorum varietate concursus efficitur: sic contentionibus dissensionibusq; prudentissimorum hominû magna imperia floruerunt, & Principum fama gloriaque longius est propagata. Talis fuit Ulyssis cum Achille concertatio. Nâ cum in Trojæ obsidione, vi rem gerendæ Achilles contenderet, Ulysses vero prudentia & dolo certandum; ii ratione dissimili communi utilitati consulebant: unde Agamemnonis animus placide & constanter motus gaudio efferebatur. Quid in rerum administratione optabilius & utilius, quam concursus illa discordia? quid turpius quam altercationes iracundæ, concertationes pertinaces, maledicta, contumeliæ? quæ prudentes viros minime decent. Sapienter Homerus inter clarorum virorum laudes sub cæci persona has contentiones decantavit, quibus Græcorum gloria amplificata est & confirmata. Sapienter etiam Agamemnonis & Achillis iras inter has epulas præterit, Therisitæ & Ulyssis convitia tacuit, quæ nihil apud externos commendationis merebantur. Quamquam prudens Ulyssis fuerit factum, cum Therisitæ in Agamemnonem contumelias vindicavit: ut stultum

tum

tum videtur Philoctetis apud Sophoclem commentum, qui Vlysis odio, lingua potentem & Sapientem Therfitem prædicat, hominem ridiculum, cujus loquacitas nihil habuit argutiarum, quo illius infania ablevaretur. Ita sunt homines in omni ævo, ut nihil tam absurdum sit aut turpe, quod patronos suos non habeat.

Pergamus porro ad eam Demodoci cantilenæ partem, qua eodem in convivio Martis & Veneris amores imprudenter cecinisse arguitur, cum nihil prudentius ab eo desiderari potuerit. Nam cum Phæacum vitam voluptatibus deditam, quam comotationibus & ludis transgebant, Alcinous enarrasset, in Martis & Veneris adulteria cæcus ille cantor impexit, quibus diuturna imperia dilabi declararet. Nam ut prudentum illa consiliis & contentionibus stabiliuntur & augentur: sic cæcis & insanis libidinibus everuntur & labefactata concidunt. Atque hæc quidem de Homeri Cæcitate & Sapientia breviter attigisse sufficiat, ut ad Tiresiam revertamur, qui nihil ipsi Homero nisi Sapientia est, ceteri somnium. Pauca ergo de illius quoque Sapientia primoribus labris degustemus.

F I N I S.

FRANCISCI SCRIBANI

Veronensis

M V S C Æ

PRINCIPATVS.

FRANCISCI SCRIBANII
MVSCÆ

Ex Continua Comparatione cum Principe
E N C O M I V M

*An quisquam conferre neget cum Principe
muscam?*

Eminet in minimis Maximus ipse Deus.

Si quisquam est, qui me infra
Principum sentire dignitatem
clamitet: dum muscam conferri
posse cum iis statuo: illum ego & crassis-
sini erroris arguo; & impudentiæ non
ferendæ convinco. Nam & abjectissimum
quid, & sordidissimum si foret musca:
quis tam in omni Philosophia est pere-
grinus, qui ignoret: nulli mortaliū quid-
quam pudendi adfricare eam rem; cui
certo quodam respectu, & in tertio, ut
loquuntur, assimilatur? Similia enim non
esse idem, constans est omnium opinio:
neque ea in omnibus convenire; neque
rapi debere extra scopum, propter quem
adhibentur: sed ea demum λέγεσθαι ὁμοίαι,
ὡς ἡ ποιότης μία: nullumque esse simile,

quin dissimile idem videatur. Ab his doctrinæ præceptis, qui secessionem facere ausit; quo tandem in numero habebit Christum, principum principem, Dominum dominantium? quippe ligno is, lapidi, feri quoque se comparavit ipse? Facessant ergo, qui extimum putamen volunt mordere semper; nucleum attingere non ausint: ac declinant flagellare eos, qui seria jocosis, humilia grandibus temperare, liberalissimo cuique, & ingenud homini, fas esse putant. Non equidem mihi operam luisse videntur; aut a vero quidquam statuisse alienum: qui Principem cum Sole nobilissimo Planetarum, totiusque adeo cœlestis mundi, comparare solent. Sicut enim iste, reliquorum luminum dux & moderator, cursu recursumque suo

tempora dividit anni;

*Mutat nocte diem; radiisque potentibus astra
Ire vetat: cursuque vagos statione moratur:*

ita Princeps & dignitate præstat omnibus, & potentia est ea: ut omnes Reipub. dispensare operas, urgere, impedire, pro necessitate utilitateque possit: Quod si vero musca & ipsi Soli antecellat: equis erit tam iniquus rerum æstimator, qui non illi potius conferendum Principem esse, & dicat & sentiat? Equidem non infiteor; admirabilem esse Solis splendorem, magnitu-

gnitudinem plane stupendam, & quam
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet:

quo non tantum Peleponneso est major, ut Anaxagoras statuit; aut æqualis terræ globo, ut Anaximandro placet; aut septies vicies terram superat, quod Eratosthenes notat: sed, Ptolemæo teste, quantum Copernico invito, terrestrem hanc machinam centies sexagies septies antecellit. Vicissim tamen & hoc sibi dari postulat recta ratio: in minimis item rebus elucere summam opificis sapientiam: & vermiculos minutissimos Nomen Numenque Creatoris sui præ se ferre. Nisi forte Myrmecides laude est spoliandus; quod ex ebore navigium finxit, ea potius exilitate, quod pennis apicula absconderet: non grandiore navem, quæ avaritiæ hominum, per mare servire posset. Aut majoris erit æstimii rusticus frondator: qui tibi corbem ex vimine, cochlearibus farciat bene grandibus quam qui cerasi calculum, in modum quas illi exculpserit: quo continebantur quindecim alcarum paria; suis punctis tam affabre distincta: ut oculorum acie, non dubia, aut tenebrosa, numerari poterint clare atque distingui. Ecquid de Sole & musca est dissimile? audiendus est patrum san-

etissimus, idemq; doctissimus; cujus ego singula verba, singula hoc loco oracula puto: *Si quis à me quærat, num etiam Muscæ animam huic solis luci præstare censerẽ; responderem, etiam. Nec me terret Muscæ, quod parva est; sed quod viva firmaret. Queritur enim, quid illa membra tam exigua vegetet: quid huc atque illuc pro naturali appetitu tantillum corpusculum ducat; quid currentes pedes in numerum moveat; quid volantis pennulas moderetur & vibret. Quod qualecunque est, bene considerantibus in tam parvo, tam magnum eminet: ut cujus fulgori, perstringenti oculos, præferatur.* Hæc Augustinus: illiusque patrocínio, quidni Muscæ comparandum principem esse censeam? Nimirum in hoc insecto admirandæ sunt operationes; quarum ut sentis motum, ita modum nescis: nisi quod ab altiori mente provenisse statuas. Sic divinitus quædam amplitudo impressa est Principibus: qua adducti homines, tacita quadam & ineffabili veneratione principem suum, tanquam aliquẽ ex deorum societate, prosequuntur. Hæc est autoritas atque majestas generata

Donec honos placidoque decens reverentia vultu

Corpora legitimis imposuere thoris.

hujus vero majestatis ratio, & qui tanquam

quani philtro homines abripiat; tam difficulter explicari potest; quam introspecti *δωραμης* illa *κινητικη*: qua Muscæ tot motuum gyros rotare, tot species effingere potest. Quid seruulum, natione sive Germanum, sive Cimbrum terruit, quo minus, quem strinxerat gladium, in viscera C. Mar. conderet: cum Minturnensium carcere detineretur? Quid est, quod percussor Acherunticus, Falcolandia apud Scotos, cum Jacobi Regis haurire pugione sanguinem juberetur, ad conspectum illius, præpedita voce omnibus contremisceret; ferrum ne contrectaret quidẽ? Nimirum & apud Romanos ille, & hic apud Scotos, occulta quadam majestate principis percussus fuit: & forma augustiori; quam vel corporis oculi; vel mentis contemplari satis queant. Transeamus ab hac muscæ *ὀφθαλμοειδία* ad alia, numero non pauca, pondere gravissima: quæ & suam asserent dignitatem muscæ; & parem illius cum Principe conditionem ostendent. Vapulant quidem Muscæ convitio pessimo: indociles esse ipsas atque intractabiles: nec ad ullum humanæ societatis commodum, aut oblectamentum traduci posse.

Hoc vero est naturam ignorare, & ipsissimo Soli obloqui. Nonne in Principe

singulare est prudentiæ, & paternæ dignitatis opus: de regia sua, de civium & honestis, & salubribus, & ad commerciâ utilibus sollicitum esse domiciliis? Eiusdè est indolis Musca: quæ non modo ab Aristotele refertur inter *οικηλικὰ*: sed & Scytharum more, ubi à nocte deprehensa fuerit illic sibi suisque *ἡ ἰστία*, & *ὁ ἄνθρωπος*. Quid quod in Hispaniola insula, in urbe præsertim D. Domini, terram pedibus effodiunt Muscæ: & subterraneos postquam fodicarunt nidos, cicadas venantur, aliaque animalcula: quæ numerose pro futuro, dum lateant, alimento congerunt. Estne huic muscærum solertia, atque prudentiæ quam similima illa Principis? qui per suam hinc inde ditionem, Josephi apud Ægyptios exemplo, horrea constituit: in quibus tantum recondi possit frumenti, quantum cuiusque districtus subditis, ad consolandum necessitatem sufficere iudicabitur. Refertur in sacris, inter pœnas calamitatesque publicas, commerciorum privatio; quam fatalis subditorum egestas sequitur: quo nomine principes exportandarum mercium, & importandarum nõ modo commoditatem permittunt singularem; sed ipsa etiam loca communiunt libertatibus atque privilegiis. Quam providæ verò sunt

sunt in Moluccis muscæ; quam in Sumatra industriæ dicam, an ingeniosæ (utrumque enim verum est) cum illic mel in excelsis arborum cavis, hic laccæ ingentem copiam super arborum maximarum ramis congerant. Quid eo moliantur? nimirum, ut hac ipsa mercimonia, non suæ tantum, sed hominum quoque Reipubl. consulant. Neque illud est minimum sapientis principis; ita invigilare rebus suis, capiti, fortunisque omnium: ut hostium fraudes eludat & insidias. Id muscæ præstare, in proclivi est admodum. Cum enim ab araneo sibi, non tam reticulis parari insidias noverit, quam astu: illa *τὸν ἐπιβολὸν, καὶ πολέμιον αὐτῆ τὸν ἀσπίδιον ἀποδιδάσκει*. Quod si Pompejus in campis fecisset Pharsalicis; maluisset que fuga sibi consulere maturius; quam Cæsaris extremum sustinere impetum: non, credo, postea in calamitosa fuga ab Achilla servulo occisus fuisset. Et conjicio equidem; ideo muscis esse & *κεφαλὴν ἀπεραιώωντων, ἢ συμπεφυκεῖαν τῷ αὐχένι*: ut in omnè partem essent circumspectæ; ordinarent præsentia, futura præviderent, præterita recordarentur. Prospicit eodem modo Princeps prudens, ut Proteus,

*Quæ sint, quæ fuerint, quæ max ventura
trabantur:*

aut Chalcantem Homericum imitatur:

Ὅς ἦδ' ἔτι' ἔοντα, τίτ' ἐσομένα, πρὸς ἔοντα.

Quid præterea magis necessarium Principi, aut Reipub. salubrius? quam hostiles machinas atque istatam injuriam à corpore civium, à capite, à vita propulsare? Quid justitiæ conformius est? quam jura violentem omnia, divina, humana, terra sua adire, vim vi repellere? Facit id quidem forti erectoque animo musca: quæ non sine fatali quodam instinctu, inimicissima sibi animalia, quanquam robustissima, morsu invadit suo: quid dico invadit? perforat plane, non boum solummodo, aut equorum; sed immanissimorum etiam elephantum coria. Quæ causâ fuit; quod apud Poetarum sapientissimū, Menelao Heroi fortissimo, ipsa Minerva; non aquilæ, non leonis, sed

— μύϊς θάρσος ἐνὶ στήθεσιν ἔθηκεν.

Hectorem vero & Ænean, cæterosque Græcos & Trojanos (at quantos & quam fortes viros!) nonne idem sapientiæ magister appellat

Ἡῦτε μύδων ἀδινδῶν ἔνεα πολλά.

Nihil est ergo, feritatis muscam insimulari aut importunitatis: quod abacta, cedere nolit: aut repulsa semel, pungat sepius. Non alio sunt animo militiæ Duces: qui uno, aut altero, pluribusve adversis

versis præliis minime despondent animū: sed vires reparant, & quasi ex intervallo refocillantes militem, majore alacritate, addo etiam felicitate, conciliunt hostem atque trucidant. Romani, etsi ad Thra-symenum, ad Cannas fusi, fugati, cæsi fuissent: magno tamen & invicto animo clades tantas tulerunt: & fortiores victi, quam cum integras vires habebant, exstiterunt. Neque ea est impudentia dicenda, aut importunitas muscæ: quod intrepide ad hominem advolet; pulsaque non obediat, sed tanquam obliviosa ad pristinum locum revertatur. Non est hæc impudentia, ac ne rusticitas quidem: sed φιλοανθρωπία, sed humanitas, sed facilitas: gaudet quippe, & pauperum & divitum, σύντροφος, ἢ ὁμοδαίτης; καὶ ὁμοεπίπτες.

An ulla ex re majorem capere laudem Princeps potest? quam si obvius pateat civibus, eorum delectetur commercio; sine ulla in audiendo difficultate, siue mora in respondendo: nullius inopiam ac sollicitudinem, non modo tribunali, sed ne cubiculo excludat suo.

Equidem nulla ætas de Tito conticescet, amore illo atque delitio humani generis: qui, ne popularitatis aliquid præmitteret, nonnunquam in thermis suis admissa plebe lavisse dicitur. Quid vero,

vero, & quanti momenti illud? quod nobilissimum animalculum tenebras odit: nec in iis quidquam agit moliturve: sed τῷ Φωτὶ χερρὶ μέλισσα, καὶ τὰ τῶ πολιτευσίαι
 Laudatissima certe virtus; quam sibi non ad intuentum saltem, sed imitandum quoque proponit Princeps: qui parietum latebris minime, aut ignaviam tegit, aut licentiæ quærit velaria: sed cum Lacedæmoniorum Agesilao sic animam inducit suum: ei, qui turpiter viveret, tenebras convenire; honestæ vitæ plus ornamenti lucem adferre. Tiberi infamia in multa ivit secula, porroque itura est: quod in capreis insulis, licentiam nactus secreti loci, & velut ab oculis civium remotus, cuncta simul vitia, male dissimulata, tandem profudit: ut recte ipsi, quisquis fuerit, obejecerit:

Aurea mutasti Saturni secula Caesar:

Incolumi nam te ferrea semper erunt.

Quod si vero muscæ spectatissimæ quis maculam inurere præsumat, aut crudelitatis stigma: quod sanguini humano inhiet, ejusdemq; suctu non quiescat, quin fatietur: is ficulneum se argumentum, & si quid ficulneo potest esse imbecillius, attulisse sciat. Gratias enim debemus muscæ, non convicium: quippe ex sanguinea nostra massa non illud exhaurit, quod spiri-

spirituosum est maxime, & roridum vitæque nectar partibus: sed excrementum purgat, & allicit sanguinis serum: quod corpori nutriendo non inutile tantum, sed noxium futurum erat. Agite vero; num ita deponemus frontem omnem: ut principes quoque sævitie condemnemus; quotiescunq; gladio maleficorum hominum sanguinem hauriunt? absit, ut eo prolabamur impietatis. Res enim plenissima est sanctimonie, justitiæ, humanitatis: cum magnitudine pœnæ maleficio submoventur ii, quos natura in officio retinere non potest: vigetque tum demum jus, fides, æquitas: ubi noxia civitatis membra à corpore sano resecta fuerint. Nam

————— ubi non est pudor,

*Nec cura juris, sanctitas, pietas, fides;
 Instabile regnum est:*

& absque justitia principatum gerere, ne Jovē ipsum posse, prisca statuerunt. Temperamentum vero dulcissimum, & justitiæ & clementiæ in musca mihi vide, quæ non ubivis, nec semper, nec in quovis rigore suo utitur: ἀμύνεται μὲν τοῖς ἰσχυροῖς τὸ ὀρθόπικρον ὡς σφῆξ, καὶ μέλιτι: ἀλλὰ τῶ σώματι καὶ τῇ ψυχῆ σκοπιδί. Quasi ex ipso Cesarum codice hauserit, expresserit: Nihil esse tam peculiare imperialis majestatis, quam

quam clementia & humanitas: per quam sola DEI servatur imitatio. Quod suo exemplo Julius Cæsar, omnibus sui similem personam gerentibus, tanquam speculo proposuit lucidissimo: qui detectas contra se conjurationes nocturnas non ultra arguit; quam ut edicto ostenderet, esse sibi notas. O rem ergo nunquam satis laudatam; quotiescunque transigi verbis res potest: ne pervenire ad cruenta illa justitiæ præsidia necesse habeamus. Atque id sæpe præstabit sermone Princeps: si à puero sibi eam dicendi facultatem comparaverit: ut quæ prudenter intellexerit, apte quoq; & ad persuadendum accommodate; ad permovendum graviter & magnifice eloqui possit. Non dubitavit Pyrrhus fateri, quod res erat: plures sibi urbes lingua Cyneæ: quam armis suis partas esse: & fidem facere scito verissimo *πάν ἐξαιρεῖ λόγῳ,*

ὅτι σίδηρος πολεμίων δρᾶσεν αὖ,

Dubitandumne est, muscam inter *ἀμύσσαι* relinquendam? minime: quæ singulari est sulurri, & submissæ vocis suavitate: unde gregatim concinentes, *ἀδινῶν*, quasi confertæ cantatrices à poetarum principe appellantur: & à lepidissimo encomiaste *μεῖ' ὠδῶς πῆτε δαΐ* dicuntur, *ἐκ ἀπεινῶς.*

Quæ

Quæ causa fuit gravissima: quod Curyinna, quæ Pindarum superasse dicitur in Lyrico, musca appellata fuerit: Pythagoræ quoque filia ab vocis ancænitæ, idem sortita nominis. Quid de duabus aliis poetriis dicam: quarum altera Thespiæca, quæ Lyricos versus cecinit: altera Spartiatis, quæ hymnos in Apollinem & Dianam scripsit: ambas muscarum cognomento nobilitatas? Ac mihi quidem, de tota hac muscæ Principisque cogitanti virtute, Rhododaphne se offert, flore amœnissimo: ad quam occulta plane interiorique amicitia, etsi in scrobe fuerit defossa, convolant undique muscæ: ejus se complexu satiari cupiunt. Bellum par, & si quod aliud, nobile, musca & rhododaphne! De muscæ res patet atque apparet. Rhododaphne mulis, canibus, asinis, capris, ovibus, porcis venenum est: homini remedium præstat contra serpentum morsum: ejusque tollit

conceptum in pectore virus,

Ad rhododaphnen quoque se princeps confert, sed spiritali odore fragrantissimam. Hæc est sacra Scriptura; quæ *prios recta cœli deducit in axem;*

Sed nigrum reprobis addere theta solet:
ejus nimirum omnia elogia salubria sunt bene intelligentibus: periculosa vero his, qui

ca vo-

*ea volunt ad sui cordis perversitatem tor-
quere potius; quam cor ipsum ad eorum re-
titudinem corrigere.*

Admirabile cæterum hoc est; ne quid
dissimulem: in monte Carina Cretæ, non
reperiri muscas: neque visas quondam
Romæ in æde Herculis: neque per fores
Veneris ingressas in Papho: neque in pra-
to, quod Emma Bremenfis donavit, a-
nimadversas: neque Venetiis in domum
quandam ingressas: istud omne cui non
videatur admirabile? Id vero non mino-
ris æstimetur momenti: quod nulla se in-
ferat musca in domum; ubi lupi caput aut
cauda suspensa sepultave fuerit. Tam per-
tinaci odio à lupo diffidet: cujus ea est
versutia, rapacitas, impudentia, & ex his
omnibus famosissima crudelitas: ut cum
exploraverit, dormire canes, aut desidio-
sum esse pastorem; non solum, quod ad
ventrem satis est, interficiat: sed totum
invadat gregem, dissipet, prosternat; san-
guine cruentet omnia. Nimirum & Prin-
ceps fugit lupos: ita enim hæreticos ap-
pellamus: qui sua hypocrisis & sophistica,
angelicam præ se ferentes sanctimoniam;
in animos hominum prius se insnuant:
dum horribiles suos ululatus, erroresque
impios proclamare possint. Hic Princeps
omnes aditus obstruit: & ut falsa dogma-
ta in

ta in sementi ipsa opprimantur; sincerus
Dei cultus vigeat, serio seduloque cavet.
Ubi vero petulantius quidam pergant, &
in levibus habeant; non solum novas
confingere, monstrosasque opiniones: sed
ipsum fidei Christianæ articulos deprava-
re, aut fundamenta religionis convellere
atque evertere: eos non modo Princeps
à Repub. arcere; sed plectere quoque
jure divinissimo solet. Fecerunt id muscæ
in re sacra, quamvis momenti longe mi-
noris.

Capta Gerunda à Carolo Siciliæ &
Philippo Francorum regibus; cum mili-
tes vim inferrent sepulcro S. Narcissi:
muscarum se glomeravit examen copio-
sissimum. Hæ in exercitum irruunt tam
infesto imperu: ut in fugam illum verte-
rint: atque in re sacra castas habere ma-
nus, castas mentes docuerint. Cæterum
id minime probrosum est muscæ; sed pie-
tatis officium & συμπαθείας: quod cadave-
ra involant nostra. Sic enim ventrè suum
ubi homines humanitatem exuerunt, se-
pulchro quasi destinat mortuorum: quid-
quid Achilles metuat;

μή τίφρα θρωπίης ἀκλιμὸν ἦδον.

μῆτιν καὶ δῶσαι κτ̄ χαλκιστύπης ἀτελαῖς

Εὐλαῖ ἐρσίεγνωται ἀεικίως ὡσι ἡ νεκρῶν

Nobile est, muscæque peraffine facinus,

The-

Theſei Athenienſium Regis: qui cruenta interfectorum cadavera, lavit ipſe manu ſua, & abſterſit; honeſtiori ſepultura præparavit. Quo quidem Principes laudari mihi videntur: qui non valetudinaria tantum, ſed Xenodochia benigni conſtituunt; ubi rerum inopes, oppreſſi morbis, ſanitatem recipiant, aut ſolatium: ſed & ſedulo id agunt; ut mortuorum corpora, loco tuto, apparatu ac ceremoniis honorificis, magnæ matri Terræ committantur.

Inclementior eſt illorum vox ἀνδρῶν ἐπιφανῶν πῖσαι γῆ ἕλφος: barbaræ autem Perſarum, Parthorum, Bactrianorū, Caſpiorum conſuetudo: qui canibus, domi ad hoc officiū nutritis, dilaniandos mortuos objecerunt. Et quod muſcæ omnibus fere inſidiari eduliis, omnia ligurire dicuntur: unde Lycophron eas δαπῆτες, voraces atq; heluones appellavit: id quidem inimicum eſt dictum, minimeque ut arbitror, ferendum. Nemo enim ita eſt abſolutus bonorum ſuorum dominus: quin tantillum eſcæ, aliis etiam creaturis in tam adfluente rerum copia, jure legibusque debeat. Notum eſt, nulliusque morſu violari, aut traduci diſcretis debet: quod ipſi quoque Principes ex civium ac ſubditorum bonis, jure omnium gentium

victi-

viciſſitant. Nonne in quodidianos Reipub. uſus ad Principis ſuſtentationem conferimus quotannis immutabilem plerumque ex indictione penſionem: ſive ex fundis ea colligatur; ſive ex cenſus & patrimonii æſtimatione. Nonne præterea ob neceſſitatem, publicitus incidentem, jugatio poſſeſſionum indicitur; illatio capitalis in ſingula promulgatur capita; hoſpitiatio indicitur? Illud vero, quod muſcæ hinc inde vagantur, angulos perreptant non unos; nequaquam eſt curioſitatis aut πολυπεριγρηγοσύνης, ſed induſtriæ atque diligentiæ: qua quis & profutura ſibi, & obſcura cognita habeat atque explorata omnia, minima, maxima. Talem deſcribit ex optimis patribus familias patrem ſuum adoleſcens Comicus; eo ipſo laudans, dum vituperare forte cogitat:

Muſca eſt meus pater: nihil poteſt clam illum haberi:

Nec ſacrum; nec tum profanum quidquam eſt, quia

Ibi illico adſit.

Quid? an diſſimilis muſcæ erat Epaminondas, clariffimus Imperator? qui ſolenne dum convivium agerent Thebani, totamque pergræarentur noctem; ipſe hinc inde ſolus, per omnia urbis loca itabat: cauſamq; rogatus à familiari, ſqualidus

lidus & cogitabundus respondit: ὁ πῶς ἐστὶν πᾶσιν ὑμῖν μεθεύειν & ῥαθυμεῖν. An non Principes idē agunt, nū ipsi per se soli; qui Argi in omnes partes esse nequeunt: sed per speculatores; quandoque viros graves & prudentes? idque si res ferat, legationis specie; quod Cyrum adversus Indos: Romanos contra Antiochum molitos esse constat: quandoque alios & cautos, & itinerum peritos emittere consueverunt? Quo vero id habendum in numero: quod divinationum peritæ, tempestates præfagiunt muscæ, & pluvias? unde majori alacritate atque industria pabula sua quærant & comportant. Obscurum non est; perinde res conficere suas Principē. Nam & is hominum voluntates & studia facile perspicit: consilia, perfidiam, fraudes odoratur: bellum vero priusquam moveatur, præsciendo præcavet. Itaque pacis adhuc tempore & pecuniam apparatus sine qua milites non minus, atque sine nervis ambulare possunt: & annonam colligit ex frumento, aceto, larido, hordeo, paleis: & armamentaria instruit; unde depromantur ad certum numerum peditum equitumque tela, tormenta, machinæ, pulvis. Ac ne quid deesse videamur partibus nostris; mirari subit, nobilissimam muscam, eo nomine male audire: quia

stercu-

stercuscula emittit, quasi puncta, Hebræis subsignanda literis: unde non modo vermiculata tabulatorum emblemata, picturæque defœdantur: sed preciosæ purpuratæque vestes conspurcantur. Equidem, quod res est, dicam; & opinionem suam à nostra non segregabit Augustinus: punire hæc animalcula superbiam nostram, & plusquam Sybariticum luxum; tam in fastuoso vestium apparatu, quam insana substructionum mole atque splendore. Ex moribus hisce pessimis optimas leges condiderunt Principes: qui & leges promulgarunt, & Censores constituerunt rei vestitiaræ ac sumptuariæ, imitati Alexandrum Severum: qui omnibus officiis & dignitatibus vestimentorum genus proprium constituit. Fecerat idem Tiberius Cæsar: & ante illum lex Appia fuit notissima. Neq; vero id eo referri velim: quasi dedecet Principem vestis magnifica & pretiosa, citra levem atque effœminatam cultum adhibita: quæ non minoris est momenti ad dignitatem corporis, quam illicium ad auctoritatem comparandam. Nam & musca καὶ μὴ διώθηται κτ̄ τὸς ἑωῶνας, εἴ ἢς ἀπειὸς βλέπει, affabre pictum ornatum exhibet; & pavonis in morem

larva cum luce repleta est,

Consimili mutat ratione obversa colores.
Neque

Neque obscurandum est verbis? quod studiosissima sui musca, levis politique locis non diu insidet: cum lubrica sint & in iis firmari haud possit. Quam hic Principem suscipere cogitationem dicam? novit quippe; imitationem esse voluptatem boni, dominamque blandissimam: sed fluere eam, & opinione citius evolare: & quod gravissimū, sapius relinquere causas pœnitendi, quam recordandi. Est & hoc ad memoriam dignum: muscarum plures quam septuaginta species laboriosissimum observasse Aldrovandū: omnes inter se, pro corporis aut membrorum portione, colore, figura distinctas. Et proditum tamen ab iis est memoriæ, quorum apud me plurimum valet autoritas: apud Toletanos, loco quodam publico, unam tantum comparere muscam per integrum annum, albedine insigni notabile. Quid hoc aliud inculcari possit, nisi id, quod res loquitur? esse in hoc spacio speciosoq; mundi teatro Principes, numero plurimos, ut autoritate distinctos, sic dissimiles atque adeo dispares potentia. Sed & hoc in luce manifesta est positum: quavis tempestate, unum aliquem floruisse Monarcham, cæteris omnibus excellentem majestate, quam & gentes pleræque observare comiter consueverunt.

runt. Ex omnibus tamen muscis nulla est, quæ contrectari se, aut pro libitu haberi patiatur: quod suo quodam jure & more Principes imitantur. Quamquam enim adversus convicia malosque rumores, cum Tiberio firmi sunt ac patientes: iidem tamen, ubi maledicendi non est modus, modum faciunt: eo præsertim tempore, quo imperii sublimitas nutare videtur. Constat turbulento mari, navarchum naviculatoribus irasci: si quid vel in minimis rebus neglexerint aut offenderint. Habeo etiam dicere: observarum fuisse à naturæ venatoribus: unguentis licet preciosissimis, odorem deperire suū; cum in iis vitam muscæ amiserint angustissimis spirandi viis lentore pingui interseptis. Principe vero mortuo quid jucundum aut lætabile esse potest? non dico lætus & mæror omnium pervagatur animos: sed ipsi Reipubl. fatales sunt sæpe dominorum mortes atque ominosæ: quando cum novo plerumque Rege nova lex promulgatur, mutatione periculosa. Quod damnum, ut vel metuere nunquam opus sit; vel sufferre liceat mitius: muscæ nobis remedium insulurrant. Quæ etsi vitæ sint perbrevis, sobolem tamen numerosam proferunt: & in ea speciei suæ perpetuitatem conservant. Quocirca & na-

& natura eas, cum ludere voluisset, in iis herbis depinxit, quas orchides appellant, plurimum ad genitalium robur & vim prolificam conducentes.

Optamus idem in Principibus: ac felicitati eorum quasi coronidem addi censemus: in amœno conjugio liberos ab illis educari plurimos.

Sic enim animos inducimus nostros: non legiones, non classes perinde firma imperii munimenta, quam numerum liberorum esse. Lycurgus quanto latatur opere; cum fratris Polydectis uxor posthumum peperisset filium! Forte enim cernanti cum magistratibus, puerum obtulerunt ministri: quem ille, totus in gaudium effusus, præsentibus tum exhibens proceribus, plenissima voce exclamat: βασιλεύς ὑμῖν γέγενεν, ὃ Σπαρτιάται; & cum puerum in sella regia deposuisset; nomen Charilao dedit: quod omnes ingenti gaudio perfudisset. Idem felicitatis fastigium ut attingat Princeps meus; calide candideque precor: & in hoc voto finio: ne si porro in tam vasto Oceano vela pandam, elephantem facere ex musca velle videar.

F I N I S.

BIBLIOTECA

ERYCII PVTEANI DEMOCRITVS,

Sive

DE RISV

DISSERTATIO SATVRNALIS.

ERYCII PUTEANI
 DEMOCRITVS,

Sive
 DE RISU

DISSERTATIO SATVRNALIS.

Ad delicias & hilaritatem venio, AUDITORES, ut quæ hæcenus severiora visa, lepore suo condiantur, Etenim jucundiores abire, quam venistis, quam adhuc sedistis, cupio. Sermone reliquo & argumento suavis ero, & vos quoque faciam, omnesque è fronte delebo rugas, ne inveniã, meum in vestro vultu videbo. Etenim nisi lepos amœnitatisque auribus omnium inerrent, nisi ipse alas Jocus expandat, animosque bona voluptas imbuat, condemnabo ipse quæ dixi & dicturus sum, & infestã Suedæ Sapientiam arbitror. Alibi Auditorum curiositatem erudire pulpiti conatus solet: hic quoque debet delectare. Nemo dolorem, aut damnum cogitet, DE RISU dicturus sum: nemo paupertatem, aut alia vitæ incommoda, in omni riderẽ Fortuna permissum est. Dionysia olim cum

Rifu Græci celebrabant: nos Saturnalia. *Virum* producam, sed omnem ætatem Quæstio complectatur: *Sapientem* producam, & in tanti nominis umbra ludet, quisquis Hilaria amabit. Ut Gravitatem & Sapientiam ostendas, ridere poteris: quod fieri hic solet, & animi causa instituitur, Virtuti adscribam: imo quod olim apud Athenienses in Academia non licebat, extra culpam collocabo. Ridere illic nefas erat. *Æliani* verba sunt, lib. 3. var. Hist. cap. 35. *Nam ab injuria & ignavia purum & inaccessum servare hunc locum conabantur.* Sed, si res dicenda est, tam graves & serii esse voluerunt, ut desiperent: & cum Sapientiam vultu affectarent, homines se esse oblitum sunt. Nos tam tetricam Minervam non habemus. Sapientiam Musas jungimus & Gratias: sed Ridere, imo ludere hæc amant. Ad rem igitur. Ritus à gaudio: gaudium ab eo quod jucundum est. Nam quoties suavitas pectus imbuit, cor se laxat, & jucundo feruore hilaritatem exprimit. Animi motum vultus indicat, cum agitatione viscerum, thoracis adeoque oris musculi tenduntur. Quam suaviter natura ludat, ignorare nemo potest, nisi cui cornea fibra est. Gaudium certe nemo Sapienti eripit: sed gaudii fructus risus est, quemadmodum

dum doloris lacrymæ. Si fructum proscribimus, cur arborem toleramus? Lacrymas certe nemo reprehendit: cur Risum? & apud Homerum sapientiæ exemplar Ulysses lacrymarum sæpe imbrem effudit. Quid si lacrymarum quoque vicem Risus occupet? Nam & hi affectus, stimulante naturæ genio, in contrarium erumpunt: in lacrymas gaudium, in Risum dolor siue pavor. Ita Apulejus de Aristomene narrat, quem inversa lecticula evolutum & excussum humi obtegebat loquentis, an potius ridentis: verba audiamus: *Nam ut lacryma sapicule de gaudio prodeunt: ita & in illo nimio pavore, Risum nequivi continere, de Aristomene testudo factus.* Sic igitur communis interdum lætitiæ & tristi-tiæ affectus Risus est, ut & Lacrymæ, cum & gaudentium & dolentium sæpe stillent oculi, rivulosque ab eodem animo educant. Spartanos omnes cives, illos severitatis alumnos, Xenophon scribit lib. 7. Rerum Græcarum nescio quo victoriæ nuncio repente in gaudium & in lacrymas actos, & causam adfert: *Ita lætitiæ & mœrori communes lacryma.* Ne miremur, Risus ipse amat lacrymas, & cum lacrymis frequenter crumpit. Etenim originem & fontem illæ quoque à corde habent, & hinc scaturiunt. Ab oculis de-

inde fluunt, & torrentem faciunt, quo gaudii atque etiam tristitiæ affectus vehatur. Volunt autem Æsculapii filii tres in humano corpore exhalationes humidas esse, à Stomacho, Jecore, Corde, & ad totidem membra superna seu receptacula educi: *ad Nares, Aures, Oculos.* A Stomacho *mucum*, & per nares effundi: à jecore *Cremium*, & per aures expurgari: à corde denique *Lacrymas*, & per oculos manare. Quæ cum ita sint, videant obsecro tristissimi homines, ne mœroris damnent voluptatem, dum Gaudio infecti. Risus è pectore vultuque si eiicitur, in exilium pariter Lacrymæ ibunt, quas amant. Vir Gravis & Sapiens tamen homo est: homini natura Risum dedit, qua Hilaritatem. Os cuiusque & vultum examina: non ridere, vitium potius corporis dixeris, quam venustatem. Quoscumque tales Vetustas recensuit, Austeros potius quam Graves, & Morosos Difficilescumque, quam Sapientes accepimus. Nec enim potest serenus esse animus, ubi frons nubila: quem admodum ubi perpetuo gelu rigent omnia, nulla amœnitas faciem telluris imbuat. Agelastorum agmen Heraclitus ducit, ille tam à Risu alienus, ut fleret continuo. *Mirandum est, unde ille oculis suffecerit humor; nisi aqua intercus* fuit,

fuit, qua & obiit. Hunc certe Sapientem atra bile laborasse Theophrastus olim scripsit. alii, odio hominum, in avios montes & remota tesqua secessisse, ut paullatim à se abiret, & qui suavitatem exuerat, jam quoque humanitatis oblivisceretur. An & arrogantiam compungo? Cogitate quam Sapiens fuit, qui suæ se auctorem scientiæ fecit. Fecit Heraclitus: talis esse debebat, qui nunquam rideret. Nihil vero stultius; quam quod senex jactarent, *se nihil ignorare, cum juvenis nihil scrivisset.* Verbo complectar: ne rideret, delirus fuit; ut sciret omnia, stultus. Multa eum ignorare oportet; qui se unum æstimat: atque tantæ quoque dementiæ Heraclitus fuit, ut omnes omnino contemneret, Homerum autem Hesiodumque divinos homines, dignos verbis censeret, & qui è certaminibus, ut Laertius refert, eiicerentur. Sic vero qui Risu caruit, morbo laboravit; & qui severissimus esse voluit, Risum omnibus movit. Anaxagoram Clazomenium Ælianus scribit, Variæ Hist. lib. 8. c. 13. *Nunquam ridere visum esse, neque omnino subridere.* Aristoxenum etiam *admodum à Risu abhorruisse.* Sed isti quidem tanto fortassis Heraclito meliores, quod saltem non fleverint. Dionysium etiam Siciliae

Tyrannum idem Ælianus tradit, lib. 13. cap. 18. *amasse Tragœdiam, & aptasse coiburno dramata; à focco autem & Comœdia alienum fuisse, quod non esset ad Risum proclivis.* Sed Tyrannum nominavi. Marcum Licinium Crassum, avum ejus, qui bello Parthico periit, alii semel, alii nunquam risisse volunt. Nunquam, Plin. lib. 7 cap. 19. *Ferunt Crassum avum Crassi in Parthis interempti nunquam risisse, ob id Agelastum vocatum.* Et Solinus, cap. 4. in eadem propemodum verba. Semel, Sidorius scribit:

*Tam Censorius haud fuit vel ille,
Quem resisse semel ferunt in avo.*

Agelasti olim credebantur reddi, qui in Trophonii spectum oraculorum causa descenderant. Unde Parœmia: *In Trophonii antro vaticinatus est.* de homine tristi, tetrico, & moroso. Ridiculum, quod de Parmenisco Metapontino Athenæus refert lib. 14. cap. 11. Is postquam in specu Trophonii Risum amiserat, Apollinem percunctatum ivit remedium. Apollo respondit. *Dandum à matre Risum: hanc veneraretur.* Reversus ad Penates parentemque, cum ridere nihilominus nõ posset, à numine se de ceptum censuit. Sed quid? interjecto temporis aliquo spatio, forte in Delum venit, ubi Latona, mater Apol-

Apollinis, colebatur. Ergo curiose lustrans cuncta, tandem ad simulacrum ductus est. Ubi ligneum ac deformem vidit, præter opinionem in risum solutus est, & ægritudine sua liberatus. Qui non riserunt, isti quidem sunt: sed tales ut exemplo suo, aut potius vitio, delere hilaritatem nostram non possint. Hæreo tamen, & jam exspecto, ut IESUM CHRISTUM, omnis Sapientiæ & Virtutis, imo omnis Lætitiæ & salutis fontem, mihi repræsentens, quem flevisse inter homines legimus, non Risisse. Quid dicam? In homine Deum agnosco: sanctitas hæc fuit & divinitas. Quod mortalibus à natura concessum erat, noluit usurpare, imo quod dederat ipse omnibus, sibi negavit. Ad dolores, opprobria, tormenta, ad crucem denique mortemque natus, amplius præstare quam homo voluit, etiam *Non Ridere.* Ut scias quantæ molis ac momenti erat generis humani salus, nullas delicias, ac ne signa quidem ulla jucunditatis admisit. Et sane, ubi Deus hominem induerat, & æternæ Sapientiæ Bonitatisque radius tenebrarum cœpit vilitate circumdari, ne Ridere quidem rerum Natura debuit: nisi debuit tamen, quia Auctorem suum complexa. Sic igitur, quod Æternitas non fecit, facere mortalitas

litas potuit, ac deinceps perenni lætitiæ gestu exsilire. Hujusmodi certe vox Genii Numinisque ad Pastores fuit, Christo jam nato *Gaudium* ecce *magnum & quod erit omni populo*. Atque hæc lætitia, ut magis animos hominum excitaret (quantum opinor) *Risu* quoque, ceu verissimo typo figurata fuit, in Patriarcharum gestis. Etenim Christus ad hoc natus, ut Deo victima esset, & immolaretur: sed tanti tamque horrendi mysterii imago Isaacus fuit: quem unigenitum à patre Deus in holocaustum petiit. Tertullianum audiamus adversus Judæos, cap. 10. *Cum Isaac à Patre hostia duceretur, & lignum ipse sibi portaret, Christi exitum jam tunc denotabat, in victimam concessi à Patre, lignum passionis suæ bajulantis. Quid autem Isaac? Chaldaice Risus est: & ita Saræ verba intelligenda libro Genes. c. 21. cum ab Abrahamo puero nomē esset impositum: Risum fecit mihi Deus, & quicumque audierit, corridebit mihi.* Philo Judæus, libello, *Quod deterius potiori insidiari solet*, hunc locum sacræ Scripturæ citat, & diducit. Ne molestus sim, Latine dicam: *Opifex est N. Deus boni Risus & Gaudii. Nam si Risus Isaac intelligitur, Risus autem factor est Deus, juxta verum Saræ testimonium, etiam Pater Isaaci rectissimi*

me dicatur. Addit: *Hujus appellationis etiam Sapiens ille Abraham fit particeps, cui gaudium proles Sapientia, tristitiam excidens, donatum est.* Idem Scriptor lib. de Præmiis & Pœnis: *Isaacum Chaldaei, Latini Risum nominant, aut potius sic, Græci γέλωτε. Risus autem est signum, quo se profert cultum mentis gaudium: qui affectus est inter omnes alios honestissimus, & tranquillitate ac securitate totam animam replet.* Non risit igitur Christus ut totam gaudii causam Homines acciperent. Sed nunc à Sacris ad Prophana, & Gentium consensu Risum mortalibus commendemus. A Philosopho ordior: Risit Democritus, & hoc egit: quem nemo tamen Sapientiæ aut Gravitatis laude spoliavit. Imo sapiens ideo Democritus, quia risit. Sic docuit, sic disseruit, sic Philosophatus est. Tolle Risum, & Democritus non erit: iterum, tolle Risum, & præstantissimum Sapientiæ lumen extingues. Plus scripserit, an Riserit, dubites; & utro amplius humano generi profuerit. Anaxagoræ elogio πέντεθλον hic ille fuit in scientia rerū omnium πέντεθλον, i. *Quinque Certaminum*, sive perfectissimus: & talis à Laertio describitur. Sic vero qui scivit omnia, Ridere potuit: & qui non ridere non potuit, ὀδυμνίαν statuit rerum

rum finem, animique tranquillitatem in Bono Rifu invenit.

Iã igitur laudas quod de Sapientibus alter Ridebat, quoties à lumine moverat unum Protuleratque pedem?

Philosophum Poëta sequatur, & qui unus instar omnium, Homerus: is, tanquam Homines ac Heroes satis non riderent, hanc oris hilaritatem Diis immortalibus tribuit, & prope immodicam.

Ἀσβειρος δ' ἄρ' ἐν ἄρῳ γέλασ μακάρεσσι θεῶν.
Difficilisq; Deis extingui Ritus inerrat.

Latè hilaresque Dii esse non poterant, nisi riderent, & Barbatus Jupiter severitatem numinis suavi cachinno mitigabat. Sic Cælo receptus Ritus, in terris tanquam numen coli cœpit, & templa ac simulachra invenit; imo, quæ reverentiam tam jucundi auget Dei, apud Gravissimos illos Spartanos. Templi Plutarchus in Agide & Cleomene meminit: simulacri, in ipso Lycurgo. Latine iterum dicam: *Neq; sane ipse fuit præfractè austerus Lycurgus: imo Ritus signum ab eo positum esse Sosibitus tradit, ut urbanitate, tanquam laboris vitæq; tempestivo condimento & conviviis & similes congressibus interpolarentur.* Et quis non malit igitur Ridere cum Lycurgo, quam flere cum Heraclito? & corrigere aut constituere hominum mores, quam

asperrari? Atque Lacedæmonii, ut idem Plutarchus testatur, digni & tali Legis latore, & Simulacro fuere; tam amœne ferri, ut austeritatem effugerent; tam serio amœni, nequa ineptiarum lascivia soluerentur. Rifu consecuti sunt, ut & bello fortes, & pace boni essent, utrobique Spartani. In Gymnasiis & Leschis (λέσχῃ confabulationum locus) falsa amœnitate tempus traducere, & ingenium solebant occupare. *Consuetudinis autem illius potissimum negotium erat* (verba Plutarchi sequor) *sive, ut vel virtutem aliquam laudarent, vel probum reprehenderent, cum Ioco & Rifu aculeato, admonendi & corrigendi causa.* Unum alterumque ex ipsa plebe exemplum sumo. Claudus quidam animos sumpserat, ac jam se præparabat, ut in militiam iret: derisus fuit tanquam parum aptus: at ille, *In bello, inquit, non fugientibus opus est, sed firmantibus gradum.* Alius clypeum Muscæ imagine insigniverat: derisus fuit, tanquam latere vellet, nec ab hoste conspici, qui tam parvum assumpisset signum. At ille, *Imo inquit, ut agnoscar. Tam prope enim accedo ad hostes, ut vel muscam videant.* O felicem Spartam, quæ cives suos sic exercuit! ô amœnam, quæ nec sine Rifu virtutem coluit. Joci & pungentes isti lepores,

res, velut stricturae sunt, è pectore velut igni profluunt, sed moto. Sic & amœnitas exercitationem amat. Friget animus, cum simplicitate tegitur; & languet cogitatio, nisi colore quodam excitetur. Ipse Rîsus calor est, aut certe à calore. Hinc *ῥέλας ἀσβεστον* Homerus dixit; *inextinguibilem*. & Grammaticis *ῥέλας* ab *ἔλα*, quæ vox *calorem* & *jubar* significat. Prorsus, ut ignem colligas, vim considera. Confluunt ad Rîsum lacrymæ, neque tamen moto jam affectu, gaudii flammulas extinguunt. Ebullit Rîsus, & quem vicit humorem simul expellit. Quicquid dico, Calor agit, è pectoris, ut sic appellem, foco surgit, arcem hominis caput petit, & cerebro circumfusus, Rîsum pariter & lacrymas educit. De templo & Simulacro satis: *Numen* ipsum videamus. neq; amplius commendari hominibus Rîsus potuit quam ut Deus fieret. Huic igitur in Thessalia Hypatenses, Apulejo scribente, peculiari ritu solennia faciebant. Summa religionis erat, ludum seu dolû comminisci, quo ignarus quispiam involutus, Ridendi argumentum publice præberet. Atque hic talis, si lepidissima scena nume propitiasset, mœroris deinceps atque doloris credebatur expers futurus. Ipsos Hypatenses audiamus: *Nam lusus iste; quem*

quem publice gratissimo Deo Rîsui per annua reverticula solenniter celebramus, semper commenti novitate florescit. Iste Deus auctorem suum propitiis ubique comitabitur amanter, nec unquam patietur, ut ex animo doleat: sed frontem tuam serena venustate letabit assidue. Nostra hæc solennia literarum, si vanitatem superstitionis eximis, paria sunt. Etenim Gaudium Rîsumque annua remissione quærimus, sed sine Honestatis aut Gravitatis damno: nisi quod à complosione nascitur, & aliqui in pedibus quoque Rîsum ponunt. Quid amplius? Hilares sumus & simul erudimur: in his Scholis tanquam Lethis agimus, cum joco ad virtutem imus. Ad summam, honestum esse Rîsum, & viro Gravi atque Sapienti pulchrum, vel sic tibi persuadeas, In hoc Minervæ Sacratio colitur. Sed ego quia **R I S U M** Deum feci, omnia

D I X I.

